

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเคี่ยมเงินของชุมชนบ้านสอ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์

นายพันวิทย์ ยืนอึ้ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา

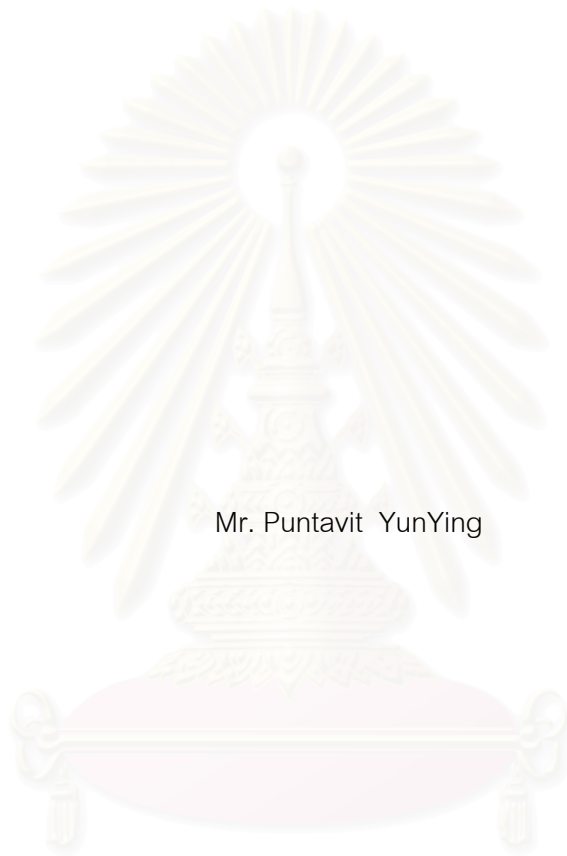
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-334-377-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A DEVELOPMENT OF A LOCAL CURRICULUM ON SILVER HANDICRAFT
PRAGUAMNGOEN IN BAN SADO COMMUNITY FOR PRATHOM SUKSA SIX
STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE
OF SURIN PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION

Mr. Puntavit YunYing

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Elementary Education

Department of Elementary Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-334-377-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้ประเืองเงิน
 ของชุมชนบ้านสคอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์

โดย นายพันธวิทย์ ยืนย้ง

ภาควิชา ประถมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สำลี ทองธิว

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา เขมมณี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สำลี ทองธิว)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน อ่อนน่วม)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พันธวิทย์ ชีนยี่ง : การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ (A DEVELOPMENT OF A LOCAL CURRICULUM ON SILVER HANDICRAFT PRAGUAM NGOEN IN BANN SADO COMMUNITY FOR PRATHOM SUKSA SIX STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF SURIN PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION) อ. ที่ปรึกษา : รศ. ดร. สำลี ทองธิว, 454 หน้า. ISBN 974 – 334 – 377 – 6.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ จังหวัดสุรินทร์ โดย 1) พัฒนาเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงิน 2) จัดแนวการเรียนการสอนโดยบูรณาการจากการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีขั้นตอนดังนี้ 1) การศึกษาวิจัย ข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวบ้านและการเข้าไปฝึกทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินของผู้วิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร 2) การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เพิ่มลงในโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรแม่บทพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ สาขางานเลือก แขนงงานอาชีพ 3) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมการทำงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ ซึ่งจะเน้นการทำเม็คประเทียมเงินรูปทรงกระบอก กระบวนการทำงานอาชีพจะสัมพันธ์กับความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมพื้นบ้าน ซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ได้แก่ พิธียกครูช่างทำเม็คประเทียมเงิน และพิธีแซน – สานอป ส่วนขั้นตอนการทำเม็คประเทียมเงินมีดังนี้ 1) การเตรียมน้ำประสานเม็คประเทียมเงิน 2) การเตรียมชั้นผสม 3) การหลอมและรีดเม็คเงิน 4) การวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน 5) การเชื่อมประสานหลอดเงิน 6) การตีขึ้นรูปทรงเม็คประเทียมเงินทรงกระบอก 7) การใส่ห่วงหลอดเงินแต่งขอบปากเม็คประเทียมเงิน 8) การเข้าชั้นเม็คประเทียมเงิน 9) การแกะลายเม็คประเทียมเงิน 10) การเจาะรูและขัดขาเม็คประเทียมเงิน 11) การขัดค่าเม็คประเทียมเงิน

2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเน้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งนักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์การประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินของนักเรียนทุกคนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม และค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าเกณฑ์การประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาควิชา.....ประถมศึกษา

ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....ประถมศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4083730227 : MAJOR ELEMENTARY EDUCATION

KEY WORD : LOCAL CURRICULUM / SILVER HANDICRAFT PRAGUAM NGOEN / SADO COMMUNITY

PUNTA VIT YOUNYING : A DEVELOPMENT OF A LOCAL CURRICULUM ON SILVER HANDICRAFT PRAGUAM NGOEN IN BANN SADO COMMUNITY FOR PRATHOM SUKSA SIX STUDENTS IN SCHOOL UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF SURIN PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION. ASSOC. PROF. SUMLEE THONGTHEW , Ph.D. pp. ISBN 974 – 334 – 377 – 6.

The objectives of this research are to develop a local curriculum on silver handicraft Praguam Ngoen in Bann Sado community in Surin Province by : 1) To develop the content from local wisdom based on the working process of the Silver handicraft Praguam Ngoen ; 2) To design the instructional process by integrating content and Working process according to the actual community learning process. The curriculum development process are as follows : 1) The field study research to collect data on the living and culture of the villagers, and to engage in the silver handicraft making. 2) The development of local curriculum by inserting the data obtained from the first step of research into the curriculum structure of the National Curriculum B. E.2521 , in the Work Oriented Experiences , Occupation Branch 3. 3) The implementation of the local curriculum.

Findings :

1. The research study revealed that the way of living, culture and the working process of Praguam Ngoen in the cylinder shape was related to the belief, tradition, and native ceremonial which has been descended from the ancestor as shown in the worshipping ceremony for silver Praguam Ngoen craftsman and Saen- Snop Ceremony. The process for producing the silver Praguam Ngoen are as follows: 1) Preparation of silver Praguam Ngoen soldering flux ; 2) Preparation of mixed resin ; 3) Melting and pressing of silver granule ; 4) Measure, cut and fold of silver sheet; 5) Welding of silver tube; 6) Rising up the Praguam Ngoen into cylinder shape ; 7) Connecting the silver hook , decorating the rim of Praguam Ngoen ; 8) Resin casting of Praguam Ngoen ; 9) Sculpture of Praguam Ngoen ; 10) Making hold and whiting polishing of Praguam Ngoen ; 11) Black dying of Praguam Ngoen.

2. The average learning achievement scores of the Prathom Suksa six students were above the criteria scores stipulated at 60 % of the total scores of 100. In addition , subject achievement after studying was higher than the criteria of assessment at the .01 level of significance.

3. The average working behavioral scores derived from the behavioral observation on the Praguam Ngoen working process of the students were above the criteria scores stipulated at 60 % of the total scores of 100. In addition , subject achievement after studying was higher than the criteria of assessment at the .01 level of significance.

Department.....Elementary Education..... Student 's signature.....
Field of study.....Elementary Education..... Advisor 's signature.....
Academic year.....2000.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร. สาลี ทองธิว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไข ตลอดจนให้ข้อคิดต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ทิสนา แจมมณี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน อ่อนน่วม กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณอาจารย์ครุณี ผจญกล้า ที่เป็นผู้จุดประกายความคิดให้เกิดการทำวิจัยในครั้งนี้และกรุณาให้ความช่วยเหลือให้ข้อมูลเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย ขอกราบขอบพระคุณครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้าน คุณลุงสวาส มุตะโสภานและครอบครัว รวมทั้งคุณลุงเพ็ชร เกตุภูมิ ที่ช่วยฝึกงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ค ประเทียมเงินให้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้านท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนาม ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพและซาบซึ้งยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณครอบครัวคุณพ่อเชื้อคุณแม่สมจิตร สมัครสมาน และสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่เอื้อเฟื้อสถานที่พักและช่วยเหลือเรื่องอาหารการกินของผู้วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณยายป้า สุภาโส ที่ให้ความรักความเมตตาเป็นห่วงเป็นใยแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการพักอาศัยอยู่ในชุมชนและเป็นห่วงเป็นใยผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณครอบครัวคุณพ่อวิโรจน์คุณแม่กิมิส พลมณี ที่ให้ความรักความเมตตาและช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพและซาบซึ้งยิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านสวด คณะครู ผู้ปกครอง คนในชุมชนและนักเรียนทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณพี่ เพื่อน และน้อง ๆ ที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกทุกสิ่งทุกอย่างในระหว่างการทำวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์อนุรักษ์อาจารย์ สุภาวดี สมัครสมาน อาจารย์ศรัทธา พลมณี อาจารย์ประยูร ศรีทองใส คุณหมอสมาชายอาจารย์อังศุมาลิน วงศ์พิริยะไพฑูรย์ อาจารย์อรวรรณ ศรีใหญ่ อาจารย์กฤษ ละมุลมอญ คุณสมชายอาจารย์พรทิพย์ เหลี่ยมดี อาจารย์อุดม หอมคำ อาจารย์เกียรติกระแสนิยม อาจารย์ประกอบ ใจมั่น และครอบครัวอาจารย์พินิจ คาดพันโน รวมทั้งคนอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามได้หมด

ขอขอบคุณพี่ ๆ ศูนย์ปฏิบัติการสอนภาควิชาประถมศึกษาทุกท่าน โดยเฉพาะอาจารย์อมรรัตน์ วัฒนาธร อาจารย์กิริณี สหเสวียนต์ และขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสระแก้ว พร้อมทั้งคณะครูและนักเรียนที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการทดลองเครื่องมือวิจัย และเนื่องจากทุนการวิจัยครั้งนี้บางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการทำวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณดีทั้งหมดที่จะพึงมีอยู่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นเครื่องบูชาพระคุณแต่ ปู่ทวย่านาม ขยติภังปิ่น คุณพ่อเจริญคุณแม่ป้า ยืนยิ่ง และพี่น้องทุกคน ซึ่งเป็นผู้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้วิจัยรวมทั้งให้กำลังใจและสนับสนุนด้วยดีเสมอมา นับตั้งแต่วัยเยาว์ของชีวิตจวบจนปัจจุบัน

พันธิวิทย์ ยืนยิ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฌ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตในการวิจัย	7
ข้อตกลงเบื้องต้น	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	7
วิธีดำเนินการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย	14
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
ความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเค็อมเงิน	17
ประวัติความเป็นมางานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเค็อมเงิน ของชุมชนบ้านสคอ	17
รูปทรงของเม็คประเค็อมเงินเมืองสุรินทร์	22
ลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านสคอ	24
การถ่ายทอดความรู้การทำเม็คประเค็อมเงินของชุมชนบ้านสคอ	25
ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำเม็คประเค็อมเงินของชุมชนบ้าน สคอ	27
วัสดุที่ใช้ทำเม็คประเค็อมเงิน	28
เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็คประเค็อมเงิน	29
กระบวนการทำเม็คประเค็อมเงินของชุมชนบ้านสคอ	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

การจำหน่ายมีดประเทืองเงินของชุมชนบ้านสอ	40
หลักสูตรท้องถิ่น	41
ความสำคัญและความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	41
เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	45
กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	46
วิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	55
การประเมินผลหลักสูตร	56
บทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	62
หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	63
จุดประสงค์ของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	63
โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	64
เนื้อหาวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	65
การจัดอัตราเวลาเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	67
หลักในการเลือกสอนงานเลือก	68
แนวการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	70
การจัดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	70
เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	72
การประเมินผลของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	75
ผลการดำเนินการใช้หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	75
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตร กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	77
เทคนิคการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	84
เทคนิคการสอนโดยการอธิบาย	84
เทคนิคการสอนโดยการอภิปราย	86
เทคนิคการสอนโดยการศึกษานอกสถานที่	88
เทคนิคการสอนโดยการเชิญวิทยากร	91
เทคนิคการสอนโดยการมอบหมายงาน	93
เทคนิคการสอนโดยการสร้างสถานการณ์จำลอง	95

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	99
การดำเนินการวิจัยภาคสนาม	99
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยภาคสนาม	102
การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น	103
เครื่องมือที่ใช้ประเมินความสมบูรณ์หลักสูตรท้องถิ่น	105
การทดลองใช้หลักสูตร.....	105
เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร	107
การวิเคราะห์ข้อมูล	110
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	110
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	114
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	144
ขั้นตอนการวิจัย	145
สรุปผลการวิจัย	156
อภิปรายผล	150
ข้อเสนอแนะ	153
รายการอ้างอิง	154
ภาคผนวก	160
ภาคผนวก ก	161
ภาคผนวก ข	163
ภาคผนวก ค	165
ภาคผนวก ง	167
ภาคผนวก จ	189
ภาคผนวก ฉ	199
ภาคผนวก ช	205
ภาคผนวก ซ	207
ประวัติผู้เขียน.....	228

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 รูปแบบการประเมินผลของสคริปต์เว่น	62
2 อัตราเวลาเรียนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ	67
3 อัตราเวลาเรียนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6	67
4 ค่าความเที่ยงของแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน... ..	109
5 สรุปข้อมูลสถานภาพส่วนตัวและข้อมูลพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน	117
6 โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น	124
7 เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมีดประโกมเงิน	124
8 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงในหลักสูตรท้องถิ่นจากการประเมินของผู้ทรง คุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน	128
9 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงด้านขั้นตอนการทำมีดประโกมเงินของผู้ทรง คุณวุฒิด้านงานอาชีพการทำมีดประโกมเงิน	131
10 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงในแผนการสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน และแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ	131
11 แสดงประเด็นสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น	135
12 คะแนนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้และคะแนนการประเมิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียน	140
13 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบสอบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังการทดลองของนักเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ ร้อยละ 60	142
14 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรม การทำงาน of นักเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ ร้อยละ 60	143

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่

หน้า

1 ภาพการแกะลายชนิดต่าง ๆ บนเนื้อประเก็อมเงิน 33

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยกรมวิชาการ	52
2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์	53
3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยวิรัช วงษ์ใหญ่	54
4 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการศึกษาตามแนวคิดของไทเลอร์	58
5 รูปแบบการประเมินของสสศค	60
6 โครงสร้างกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	66
7 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ด ประเทียมเงิน	113

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐจัดขึ้นสำหรับทุกคนโดยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน เรียนรู้ทักษะ กระบวนการ ขั้นตอนในการทำงาน สามารถคิดและแก้ปัญหาเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตของตนในชุมชนและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในการจัดการศึกษาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ดังกล่าวองค์ประกอบสำคัญที่เอื้ออำนวยให้บังเกิดผลได้คือ หลักสูตร จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาที่สำคัญ (ธีรารัง บัวศรี , 2531 อ้างถึงใน มณฑิชา ชนะสิทธิ์ , 2539)

การจัดการศึกษาที่ผ่านมา นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งถือว่าเป็นหลักสูตรแม่บทจะเห็นว่าหากครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถ และความต้องการของนักเรียนแล้วการเรียนการสอนจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร นักเรียนต้องเรียนในสิ่งที่ไกลตัว ทำให้นักเรียนไม่รู้ตนเองไม่รู้จักรับผิดชอบชีวิตเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีได้ สภาพการจัดการศึกษาที่ผ่านมาแม้ว่าจะเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงและท้องถิ่นมากที่สุดเพียงใดก็ตามแต่พบว่าการจัดการศึกษาในอดีตมีการเชื่อมโยงระหว่างชีวิตจริงของคนกับสิ่งแวดล้อมและชุมชนไม่มากนัก การให้การศึกษาส่วนใหญ่ยังยึดถือหรือปฏิบัติตามส่วนกลางมากกว่าที่จะสนองความเป็นอยู่และความเป็นจริงของสังคมที่ตนอาศัยอยู่อย่างแท้จริงในท้องถิ่น ซึ่งเป็นสถานที่เพิ่มพูนความรู้นอกห้องเรียน เช่น อาชีพที่มีอยู่ในชุมชนหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีในชุมชน เป็นต้น

จากรายงานผลการพัฒนาการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มักจะจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรของส่วนกลางมากกว่าหลักสูตรท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2539) ประกอบกับความนิยมทางการศึกษาของผู้ปกครอง โดยเฉพาะในชนบทยังมีความเชื่อว่าการที่บุตรหลานได้รับการศึกษาสูงๆ จะช่วยให้ มีงานทำดีๆ มีความก้าวหน้าในชีวิตที่ดีกว่า

จึงไม่สนับสนุนส่งเสริมให้มีอาชีพเหมือนกับที่ตนทำ แม้ว่างานอาชีพในชุมชนจะมีรายได้ดีก็ตาม ดังนั้นบุตรหลานจึงไม่มีโอกาสที่จะเรียนรู้อาชีพของพ่อแม่ถึงแม้จะชอบก็ตาม โรงเรียนส่วนหนึ่งในชุมชนจำเป็นต้องเปิดวิชาเรียนตามความต้องการของผู้ปกครองโดยเปิดสอนวิชาสามัญมากกว่าวิชาชีพ แม้ว่าในหมู่บ้านหรือชุมชนส่วนใหญ่จะมีผู้มีการศึกษาและมีความรู้หลากหลายในอาชีพแต่ไม่ค่อยมีโอกาสได้ช่วยเหลือและถ่ายทอดวิชาการต่าง ๆ ด้านงานอาชีพเหล่านั้นแก่นักเรียนมากนัก

จากนโยบายในการพัฒนาประเทศของรัฐบาลแต่ละชุดที่ผ่านมาพบว่าประเทศไทยต้องวิ่งตามและพึ่งพาภูมิรัฐของต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา เป็นการพัฒนานำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมาย นับตั้งแต่การเสียเปรียบดุลการค้า ความไม่สมดุลระหว่างวิทยาศาสตร์กับวัฒนธรรม ความไม่สมดุลระหว่างอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ก็เพราะได้พัฒนาประเทศและจัดการศึกษาโดยทอดทิ้งของดีที่ประเทศเรามีอยู่เดิม คือ ภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับการจัดการศึกษาที่เน้นหลักสูตรจากส่วนกลางรวมถึงค่านิยมของผู้ปกครองที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เกิดปัญหาเกิดความแตกต่างขึ้นในสังคมและชุมชนอย่างรุนแรง โดยเฉพาะสังคมชนบทอาจกล่าวได้ว่าสังคมชนบทล่มสลายไปแล้วก็ได้ ลักษณะความรุนแรงดังกล่าวถึงกับทำให้นักเรียนบางคนถูกวิถีชีวิตของตนเองและชุมชนไม่ยอมรับไม่อยากจะศึกษาไม่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและท้องถิ่นของตนและไม่รู้จักที่จะนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ความแตกต่างดังกล่าวยังทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพ่อแม่ลูก เกิดช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าไม่สืบสานอาชีพของพ่อแม่คนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชนเดิมไม่ได้วัฒนธรรมภูมิธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถูกละเลยทอดทิ้งจนค่อยๆ สูญหายไปไม่มีผู้สืบต่อ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง 2540 : 5)

จากวิกฤตการณ์ด้านสังคมไทยและด้านการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้นประกอบกับยุคข้อมูลข่าวสาร (Information Age) การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วกระแสภูมิปัญญาต่างประเทศหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยโดยไม่หยุดยั้งการพัฒนาที่มุ่งเน้นความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาที่เป็นไปอย่างสับสนได้ก่อให้เกิดผลกระทบดังที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2538) ประมวลไว้ดังนี้

1. การพัฒนาที่มุ่งเน้นในด้านเศรษฐกิจมากเกินไปทำให้สถาบันครอบครัว และชุมชนขาดความเข้มแข็งมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และชุมชนถูกละเลยขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ขาดการเรียนรู้และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานของความมั่นคงในครอบครัวและชุมชน
2. วัฒนธรรมชนบทธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยดั้งเดิมถูกละเลย เพราะความไม่เข้าใจความหมายและเนื้อหาลักษณะของแบบแผนดั้งเดิม

3. ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมอันเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางสังคมถูกละเลย การดิ้นรนเพื่อแสวงหาปัจจัยทางวัตถุมาเพื่อตอบสนองความต้องการ อย่างไม่มีที่สิ้นสุดของผู้คนในสังคม เป็นสาเหตุให้เกิดความเห็นแก่ตัว และมองข้ามค่านิยมที่ดี
4. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทยอันเป็นรากฐานแห่งเผ่าพันธุ์ ได้รับการดูหมิ่น และมองข้ามเยาวชนและประชาชนสมัยใหม่ไม่ตระหนักในคุณค่าเห็นเป็น สิ่งที่ล้าหลัง น่าละอาย เกิดสภาวะกระเสือกกระสนไล่ตามวัฒนธรรมจาก ต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลง และรุดหน้าอย่างรวดเร็วไม่สนใจศึกษาสิ่งที่ดีใน วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของคนไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม
5. ศิลปะไทยที่แสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งงานหัตถกรรม วรรณศิลป์ ศิลป และการแสดงหลายสาขาไม่ได้รับความนิยมหรือเอาใจใส่เท่าที่ควร ขาดการ ปลุกฝังและการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ เยาวชนและประชาชนไม่สามารถ เข้าถึงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมไทยแต่กลับหันไปนิยมชมชื่นในศิลปะฉาบฉวย ที่หลังไหลมาจากสังคมภายนอกแทน ดังนั้นถึงแม้ว่าสภาพเศรษฐกิจส่วนรวม ดีขึ้นแต่ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศก็ยังคงพบปัญหาหลายประการ ดังเช่นประเทศอุตสาหกรรมใหม่หลายๆ ประเทศที่กำลังประสบอยู่

แนวทางการแก้ปัญหาแนวทางหนึ่งที่เกิดในสังคมดังกล่าวก็คือการจัดการศึกษาที่ เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าการจัดการศึกษาที่ผ่านมาเป็น การจัดการศึกษาตามแนวความคิดของตะวันตก ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่สนองตอบสังคมบริโภคนิยม ที่ไม่เหมาะกับบริบทของสังคมไทยทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมมากมายตามมา เชื่อว่าเป็นผล เนื่องมาจากการจัดการศึกษาที่หลงทิศทางไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมไทย แนวคิดการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยควรมุ่งจัดการศึกษา ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มีความรู้สึผูกพันกับชุมชนของตนตลอดจน มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชุมชนที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้ ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษาดังกล่าวจะกระทำได้โดยการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกำหนดหลักสูตรและร่วมกันถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านให้สถานศึกษา และผู้เรียนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ สถานศึกษาในชุมชนจะต้องเปลี่ยนทัศนคติจากการสอนชุมชนรู้ ดิกว่าชุมชนไปเป็นการศึกษาทำความเข้าใจชุมชนอย่างถ่องแท้ผู้สอนในสถานศึกษาต้องตระหนัก ตนเองว่าไม่ใช่จะรู้ไปหมดทุกอย่างต้องมองหาผู้ที่มีความสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในชุมชนหรือถ่ายทอดงานอาชีพในชุมชนได้มาถ่ายทอดให้กับนักเรียน หรือนำนักเรียนไปเรียนรู้ จากบุคคลเหล่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2532 อ้างถึงใน รัตนะ บัว สนต์ , 2535) หรืออีกแนวทางหนึ่ง คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษาเข้าไปศึกษาถึงงานอาชีพที่มีอยู่ใน ชุมชนเรียนรู้ลงมือทำฝึกปฏิบัติงานอาชีพที่มีในชุมชนท้องถิ่นให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และลึกซึ้ง จนถึงรากที่มาและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แฝงอยู่ในการประกอบอาชีพเหล่านี้ แล้วนำความรู้ภูมิปัญญา พื้นบ้านงานอาชีพและกระบวนการทำงานอาชีพเหล่านั้นมา สร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นถ่ายทอดให้ กับผู้เรียนในสถานศึกษา

จากแนวคิดการจัดการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยจึงได้คิดพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรม พื้นบ้านการทำเม็ดประเก็อมเงินของชุมชนบ้านสอ กิ่งอำเภอเวทาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็น งานอาชีพของคนในท้องถิ่นเป็นงานใกล้ตัวและมีกระบวนการทำบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแห่งเดียวในโลกสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายร้อยปีมีประวัติความเป็นมายาวนาน ที่ผ่านมา การทำหัตถกรรมพื้นบ้านเม็ดประเก็อมเงินของชุมชนบ้านสอทำกันอย่างแพร่หลายทุกหลังคาเรือน เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวที่สร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านสอตั้งแต่เด็กระดับประถม จนถึงผู้ปกครองนักเรียนในชุมชน ส่งผลให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้นมากในระดับหนึ่งแม้แต่ ชาวชนคนหนุ่มสาวที่ออกจากหมู่บ้านไปทำงานท้องถิ่นอื่นก็กลับบ้านเกิดมาทำเม็ดประเก็อมเงิน ซึ่งนอกจากจะสร้างรายได้ให้กับตนเองแล้วยังสร้างความกลมเกลียวให้กับครอบครัวสร้างความ สนิทสนมสามัคคีให้กับหมู่คณะ และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชนเป็นอย่างดีที่สำคัญ คือ งานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็อมเงินได้รับการสืบทอดและถ่ายทอดกันในครอบครัว ไปโดยปริยายเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้โดยวิถี ชีวิตในครอบครัว

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง ไปตามกาลเวลาประกอบกับการทำเม็ดประเก็อมเงินที่มุ่งด้านปริมาณผลผลิตและผลกำไรเป็นส่วน ใหญ่จนลืมนึกถึงคุณภาพและคุณค่าของการทำเม็ดประเก็อมเงินที่แท้จริง ตลอดจนไม่คำนึงถึงคุณ ธรรมและจรรยาบรรณของการทำงานอาชีพที่มีมาแต่โบราณทำให้อุตสาหกรรมในครอบครัวงาน อาชีพการทำเม็ดประเก็อมเงินของชุมชนบ้านสอซบเซาลง ความต้องการและค่านิยมในเครื่อง ประดับที่ทำจากเม็ดประเก็อมเงินได้รับความนิยมนลดลง ประกอบกับต้นทุนในการทำเม็ดประ เก็อมเงินต้องใช้ต้นทุนที่สูงขึ้นทำให้ชาวบ้านชุมชนบ้านสอหันไปประกอบอาชีพอื่นกันเป็น ส่วนมาก จากที่เคยทำเม็ดประเก็อมเงินเกือบทุกหลังคาเรือนในอดีต แต่ปัจจุบันเหลือครอบครัว ที่ทำเม็ดประเก็อมเงินไม่ถึง 10 หลังคาเรือนและมีแนวโน้มจะลดลงเรื่อยๆ วัฒนธรรมครอบครัว ความกลมเกลียวในระหว่างสมาชิกในครอบครัวสามัคคีในหมู่คณะที่เชื่อมต่อกัน โดย

การประกอบอาชีพการทำเหม็ดประเท้อมเงินก็พลอยลดลงด้วย ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าถ้าเยาวชนในชุมชนบ้านสคอไม่ได้รับการสืบทอดและอนุรักษ์ทั้งวัฒนธรรมการทำเหม็ดประเท้อมเงินและความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพนี้กับความเข้มแข็งในชุมชนไว้แล้ว ทั้งงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเหม็ดประเท้อมเงินที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าและทรงคุณค่าของจังหวัดสุรินทร์และวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่งดงามของชุมชนนี้ อาจสูญหายไปตามกาลเวลาเยาวชนคนรุ่นหลังอาจจะไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่า “เหม็ดประเท้อมเงินคืออะไร”

สำหรับชุมชนบ้านสคอตั้งอยู่ในตำบลเขวาสินรินทร์ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย หมู่บ้าน 2 หมู่ คือ หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 มีจำนวนครัวเรือนรวมกันทั้งสิ้น 335 ครัวเรือน จำนวนประชากรรวม 1,573 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสินรินทร์, เอกสารอัดสำเนา) ทั้งชุมชนจะนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ภาษาพูดใช้ภาษาท้องถิ่นเขมร ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองชัดเจน เช่น การทำหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเหม็ดประเท้อมเงิน การทอผ้าไหม และการมัดหมี่ เป็นต้น

สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านสคอมีสภาพเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางเมื่อเทียบกับชุมชนใกล้เคียงด้านการประกอบอาชีพจะทำนาเป็นอาชีพหลักการทำเหม็ดประเท้อมเงินการทอผ้าไหม และการมัดหมี่ทำเป็นอาชีพรองจะทำหลังจากเสร็จสิ้นฤดูกาลทำนาเสร็จแล้ว ลักษณะการทำเหม็ดประเท้อมเงินของชุมชนบ้านสคอสมัยก่อนจะเป็นงานช่างฝีมือที่ทำเฉพาะวงศ์ตระกูลและถ่ายทอดให้กับบุตรหลานของวงศ์ตระกูลเท่านั้น จึงเป็นงานอาชีพที่อยู่ในวงจำกัดบางสกุลก็ไม่มีผู้สืบทอด แต่ต่อมาได้มีการรณรงค์ฟื้นฟูงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเหม็ดประเท้อมเงินขึ้นมาเพื่อจะอนุรักษ์ไว้โดยนำมาทำเป็นเครื่องประดับและทำเป็นของใช้ได้รับความนิยมมากในระยะหนึ่งและทำกันแพร่หลายทั้งหมู่บ้าน ปัจจุบันการทำงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเหม็ดประเท้อมเงินของชุมชนบ้านสคอซบเซาลงมากเนื่องจากไม่ได้รับความนิยมเหมือนเดิมและเหลือครอบครัวที่ทำอยู่ในปัจจุบันไม่กี่หลังคาเรือนที่ยังคงทำอยู่ได้มีการดัดแปลงรูปแบบและขั้นตอนการทำงานที่แตกต่างไปจากของดั้งเดิมเพื่อปรับตัวให้สามารถคงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน

ผู้วิจัยเห็นว่าการสืบทอดงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเหม็ดประเท้อมเงินของชุมชนบ้านสคอตลอดจนกระบวนการปรับตัวของชุมชนที่มีต่อกระบวนการทำอาชีพนี้ควรที่จะได้รับการศึกษาค้นคว้ารวบรวมถึงวิธีการทำและกระบวนการต่างๆ ที่แฝงไว้ในขั้นตอนการทำงานเพื่อสืบทอดและถ่ายทอดงานอาชีพพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์

ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดนี้เพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนบ้านสคอสืบต่อไป

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงิน ซึ่งเป็นหลักสูตรงานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น แผนงานอาชีพ สาขางานเลือก กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสคอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยก่อนพัฒนาเป็นหลักสูตรงานอาชีพผู้วิจัยนอกจากจะเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตภูมิปัญญาการทำอาชีพนี้แล้วยังได้เข้าไปฝึกทำและเรียนรู้ทักษะขั้นตอนการทำงานตลอดจนการปรับปรุงงานการพัฒนางานอาชีพการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอในปัจจุบัน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของการทำงานอาชีพ โดยตรงกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นคนในท้องถิ่นก่อนที่จะนำความรู้ไปสร้างเป็นหลักสูตรและถ่ายทอดให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนได้เรียนโดยการฝึกปฏิบัติงานอาชีพจากครูที่มีประสบการณ์ตรงในด้านการสอนงานอาชีพซึ่งจะแตกต่างจากหลักสูตรงานอาชีพทั่วไปในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะในหน่วยงานอาชีพกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ในโรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบันจะเป็นหลักสูตรการศึกษาอาชีพมากกว่าที่จะเป็นการฝึกงานอาชีพแต่จุดมุ่งหมายนั้นมุ่งให้ผู้เรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพได้อย่างจริงจัง ที่กล่าวเช่นนั้นเนื่องจากสภาพของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาปัจจุบัน ทั้งด้านการเรียนการสอนและเครื่องมืออุปกรณ์ หรือแม้แต่ครูที่ทำการสอนหรือฝึกงานให้นักเรียน ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่ไม่สัมผัสกับการสร้างและปรับปรุงหลักสูตรแบบงานอาชีพ อีกทั้งยังไม่มีประสบการณ์ตรงหรือมีความสนใจอย่างจริงจังเกี่ยวกับงานอาชีพที่ตนทำการสอนจึงสอนงานอาชีพที่ได้รับมอบหมายให้สอนตามแบบการสอนหลักสูตรงานอาชีพ ทั่วไป ซึ่งเป็นการสอนเนื้อหาและสอนหนังสือตามที่ตนเคยได้รับการฝึกหัดมาจากสถาบันการฝึกหัดครูเท่านั้น (สำลี ทองธิว , 2539) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้คิดพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะการฝึกงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอขึ้น ซึ่งเป็นหลักสูตรงานอาชีพแนวทางใหม่ในหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพระดับประถมศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ จังหวัดสุรินทร์ โดย 1) พัฒนาเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำเม็ดประเก้อมเงิน 2) จัดแนวการเรียนการสอนโดยบูรณาการจากการเรียนรู้ของชุมชน

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสอ จังหวัดสุรินทร์ ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ สาขางานเล็ก แผนงานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)

ข้อตกลงเบื้องต้น

การเรียนรู้และการศึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงกับผู้เรียนคือการศึกษาที่มีเนื้อหาและการฝึกประสบการณ์บนพื้นฐานของประสบการณ์ที่ผู้เรียนคุ้นเคยและสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่

คำจำกัดความในการวิจัย

หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง แนวการในการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหา และประสบการณ์ที่ใช้ในการจัดการศึกษาของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะโดยการเพิ่มเนื้อหาลงในหลักสูตรแม่บท ซึ่งพัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนนั้นเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของชุมชน

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน หมายถึง แนวการในการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหาขั้นตอนการทำเม็ดประเทียมเงิน แนวการในการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนที่ใช้ในการจัดการศึกษาของชุมชนบ้านสอ โดยการเพิ่มเนื้อหาลงในหลักสูตรแม่บทซึ่งพัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน โดยเฉพาะงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและการสืบทอดงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน หมายถึง 1) กระบวนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่การเริ่มศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านสอและกระบวนการทำเม็ดประเทียมเงินของคนในชุมชนเพื่อนำมาสร้างเป็นเนื้อหา งานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินปรับเพิ่มลงในหลักสูตรแม่บท แผนงานอาชีพ สาขางานเล็ก กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของชุมชนบ้านสอ จังหวัดสุรินทร์

2) การกำหนดเป้าหมายและโครงสร้างเวลาเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533) 3) กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) จัดทำแผนการสอน 5) จัดทำวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน 6) ทดลองใช้หลักสูตร 7) ปรับปรุงหลักสูตร 8) การประเมินการใช้หลักสูตร

เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่ผู้วิจัยเขียนขึ้นสำหรับใช้ประกอบหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็อมเงินของชุมชนบ้านสคอ แขวงงานอาชีพสาขางานเล็อก กลุ่มกรงานและพื้นฐานอาชีพ ประกอบด้วย แผนการสอน 18 แผน เอกสารประกอบการเรียน ใบความรู้ ใบงาน และแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

งานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็อมเงิน หมายถึง ลูกเงินที่นำมาร้อยเป็นเครื่องประดับ ประเภทสร้อยคอ สร้อยข้อมือ เข็มขัด ต่างหู ที่ชาวบ้านทำขึ้นโดยใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำจากวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เน้นการใช้มือและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อพื้นบ้านผลงานที่ออกมาจะมีความประณีตสวยงามอย่างเรียบง่าย สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน มีความคิดสร้างสรรค์สอดคล้องและเป็นงานอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัว

ชุมชนบ้านสคอ หมายถึง หมู่บ้านสคอหมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ตำบลเขวาสินรินทร์ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ห่างจากที่ตั้งกิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ ประมาณ 3 กิโลเมตร จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,573 คน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก การทอผ้าไหม การมัดหมี่ และการทำเม็ดประเก็อมเงินเป็นอาชีพรอง ภาษาพูดจะใช้ภาษาท้องถิ่นชนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ จะคล้ายกับชาวกัมพูชาเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนบ้านสคอมีโรงเรียนประจำหมู่บ้านคือ โรงเรียนบ้านสคอ ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเมื่อปีการศึกษา 2540 จัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่างประชากร

ก. ประชากรและตัวอย่างประชากรที่ใช้วิจัย

1. ประชากรที่เป็นแหล่งความรู้ ได้แก่ ภูมิปัญญาชาวบ้านช่างหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็อมเงินชุมชนบ้านสคอ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ประมาณ 10 คน

2. ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ภูมิปัญญาชาวบ้านช่างหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำ
เม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสอ ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive
sampling) จำนวน 5 คนมีเกณฑ์การคัดเลือกภูมิปัญญาชาวบ้านดังนี้ คือ
 - 2.1 เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนบ้านสอ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
 - 2.2 เป็นผู้ที่มีผลงานในการทำเม็ดประเทียมเงินเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม
 - 2.3 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำเม็ดประเทียมเงินมาแล้วไม่ต่ำกว่า 20 ปี
3. บทบาทของภูมิปัญญาชาวบ้านช่างหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินมีดังนี้
 - 3.1 ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน
 - 3.2 ช่วยฝึกทักษะการทำและถ่ายทอดงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียม
ให้กับผู้วิจัยจนสามารถทำเม็ดประเทียมเงินได้โดยภูมิปัญญาชาวบ้านให้การรับรอง
- ข. ประชากรในการทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
บ้านสอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสอ จำนวน 25 คน เลือกจากนักเรียนที่ไม่เคยทำ เม็ด
ประเทียมเงินมาก่อน

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

การศึกษาข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านสอเป็นข้อมูล
พื้นฐานในการสร้างหลักสูตร มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้คือ

1. การเตรียมตัวเข้าสนาม ผู้วิจัยเตรียมตัวเข้าสนามในขั้นแรกเป็นการจัดเตรียม
อุปกรณ์สิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการอยู่ในสนามและสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน
อาทิ เสื้อผ้า เครื่องใช้ส่วนตัว สมุดบันทึก เครื่องเขียน กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง เป็นต้น
นอกจากนี้ก็เป็นหนังสือติดต่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากบัณฑิต
วิทยาลัย
2. การเข้าสนาม ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในสนามโดยพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของเพื่อน
ซึ่งเป็นญาติกันและเป็นสถานที่พักโดยตลอดของผู้วิจัยจนเสร็จสิ้นการวิจัย โดยกำหนดบทบาทของ
ตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนบ้านสอ สร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยไว้วางใจ
ระหว่างตัวผู้วิจัยกับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยศึกษาและสำรวจเอกสารงานของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสคอเกี่ยวกับการทำเม็ดประเทียมเงิน โดยศึกษาถึงประวัติความเป็นมาการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งศึกษากระบวนการทำตลอดจนประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับการทำงานอาชีพตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนในปัจจุบัน

3.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์และสังเกตขั้นตอนการทำเม็ดประเทียมเงินของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสคอตัวอย่างประชากรจำนวน 5 ท่าน ซึ่งขั้นตอนการสัมภาษณ์และสังเกตดำเนินการดังนี้

3.2.1 คัดเลือกภูมิปัญญาชาวบ้านตัวอย่างประชากรโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 5 ท่าน เกณฑ์การเลือกมีดังนี้คือ

1) เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำงานอาชีพการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ

2) เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีผลงานการทำเม็ดประเทียมเงินเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม

3) เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดและการทำงานเม็ดประเทียมเงินมาแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี

3.2.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์และสังเกตกระบวนการทำเม็ดประเทียมเงินตามวันเวลาที่นัดหมายไว้กับตัวอย่างประชากร โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 เดือนครึ่ง

3.2.3 ผู้วิจัยเข้าไปฝึกทำเม็ดประเทียมเงินกับภูมิปัญญาชาวบ้านตัวอย่างประชากรจนสามารถทำเม็ดประเทียมเงินและประกอบพิธีกรรมอันเนื่องมาจากภูมิปัญญาการทำเม็ดประเทียมเงินได้และได้รับการรับรองจากภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านั้น

3.2.4 ผู้วิจัยวิเคราะห์วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการและขั้นตอนการทำเม็ดประเทียมเงินของชาวบ้านสคอจากการศึกษาข้อมูลภาคสนามเพื่อสรุปความสัมพันธ์ของการทำงานอาชีพในแต่ละขั้นตอนกับวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ตามวิถีชุมชนบ้านสคอ

ส่วนที่ 2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ได้นำข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลภาคสนามในส่วนที่ 1 เพิ่มลงในโครงสร้างหลักสูตรแม่บท พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ สาขางานเลือก แขนงงานอาชีพ โดยมีขั้นตอนการสร้างหลักสูตรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบการปรับเพิ่มเติมเนื้อหาในหลักสูตรแม่บทตามโครงสร้างที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ สาขางานเลือก แผนงานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาดำเนินการงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นวิเคราะห์หลักสูตรแม่บทเพื่อศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร วัตถุประสงค์ อัตราเวลาเรียนและคาบเวลาเรียนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การร่างโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามใน ส่วนที่ 1 และข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นพื้นฐานในการร่างโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสอ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เอกสารหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหาซึ่งได้แก่ขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อมเงิน อัตราเวลาเรียน การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน

ส่วนที่ 2 เอกสารประกอบหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย แผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 18 แผน ใบความรู้ ใบงาน เอกสารประกอบการเรียน และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น

การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการตรวจสอบคุณภาพหรือความเหมาะสมของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ซึ่งประกอบด้วย การประเมินเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องภายในระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหาขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อมเงิน การจัดกิจกรรมการเรียน สื่อการเรียน การวัดและประเมินผลการเรียนและพิจารณาความเหมาะสมของภาษา เวลาที่ใช้รวมทั้งลำดับขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อมเงินเพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไป ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพจำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านงานอาชีพการทำเม็ดประเก้อมเงินจำนวน 3 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

การปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น โดยการนำผลจากการวิเคราะห์แบบประเมินหลักสูตร และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรท้องถิ่นเหมาะสมในการนำไปใช้ต่อไป

ส่วนที่ 3_ การทดลองใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยนำแผนการสอนไปดำเนินการสอนกับนักเรียนตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสคอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ปีการศึกษา 2542 จำนวน 25 คน ใช้เวลาสอน 12 สัปดาห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยภาคสนามมี 2 ฉบับ คือ

- ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาชาวบ้านงานหัตถกรรมพื้นบ้าน
การทำเม็คประเคื่อมเงิน
- ฉบับที่ 2 แบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำเม็คประเคื่อมเงินของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัยภาคสนาม

- ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงาน
- กำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษาและข้อคำถามเป็นรายชื่อในแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงาน
- สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานของภูมิปัญญาชาวบ้านงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเคื่อมเงินของชุมชนบ้านสคอ
- นำแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานของภูมิปัญญาชาวบ้านที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ความครอบคลุมของเนื้อหาความเหมาะสมของการใช้ภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ
- นำแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานของภูมิปัญญาชาวบ้านที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสคอที่ทำเม็คประเคื่อมเงินที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากรจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม

ของการใช้ภาษา เวลาที่ใช้ และความครอบคลุมของเนื้อหาการทำเม็ดเงินที่ต้องการศึกษานำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ประเมินความสมบูรณ์หลักสูตรท้องถิ่น

แบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดเงินของชุมชนบ้านสตอ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำผลที่ได้จากแบบประเมินไปหาข้อบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้คือ

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินหลักสูตร
2. กำหนดรูปแบบคำถามเป็นข้อรายการประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
3. สร้างแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นจากข้อคำถามที่กำหนดจากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสร้างหลักสูตรและการสอนพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมและการใช้ภาษาเพื่อหาข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพพิจารณาความถูกต้องเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมและการใช้ภาษาเพื่อหาข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดเงินพิจารณาความถูกต้องของขั้นตอนการทำการเรียงลำดับขั้นตอนการทำ ความเหมาะสมและภาษาที่ใช้เพื่อหาข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร

1. แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดเงิน มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้คือ
 - 1.1 ศึกษาเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบจากเอกสารการวัดและประเมินผลต่างๆ
 - 1.2 สร้างแบบสอบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรและครอบคลุมเนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งแบบสอบเป็นแบบปรนัยประจำแผนการสอน แผนการสอนละ 30 ข้อ เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก (multiple choice) จำนวน 15 ข้อ และข้อสอบแบบถูกผิดจำนวน 15 ข้อ
 - 1.3 นำแบบสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความถูกต้องตรงตามเนื้อหา การใช้ภาษาและความเหมาะสม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำ

1.4 นำแบบสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร ในหัดสุรินทร์

1.5 นำแบบสอบมาหาค่าระดับความยาก ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยง ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ถือว่าข้อสอบที่มีระดับความยากอยู่ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไปถือว่าเป็นค่าที่ใช้ได้

1.6 คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์และปรับปรุงข้อสอบที่ไม่ผ่านเกณฑ์ในแต่ละชุด ให้เหลือข้อสอบที่ใช้ทดสอบจริงแผนการสอนละ 20 ข้อ เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 10 ข้อ และข้อสอบแบบถูกผิดจำนวน 10 ข้อ ข้อสอบแต่ละชุดมีค่าความเที่ยงตั้งแต่ 0.42 ขึ้นไป

1.7 การหาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบโดยใช้สูตรการหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของคูเดอร์ – ริชาร์ดสัน KR 20 (อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ : 206)

2. แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน เพื่อใช้ประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียน ในขณะที่นักเรียนฝึกทำงาน มีขั้นตอนการสร้างดังนี้คือ

2.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็มเงินของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสตอ เพื่อใช้เป็นแนวทางการสร้างเกณฑ์การให้คะแนนนักเรียน ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนในแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน 4 ระดับ คือ

ระดับ	3	คะแนน	หมายถึง	นักเรียนทำได้เองทั้งหมด
ระดับ	2	คะแนน	หมายถึง	นักเรียนทำได้เองบ้าง
ระดับ	1	คะแนน	หมายถึง	นักเรียนทำตามครู
ระดับ	0	คะแนน	หมายถึง	นักเรียนให้ครูทำให้ครูทำให้

2.3 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานให้สอดคล้องกับเนื้อหาขั้นตอนการทำงานเม็ดประเก็มเงินในหลักสูตรท้องถิ่นแต่ละขั้นตอนการทำงาน

2.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องในขั้นตอนการทำงานแต่ละขั้นตอน การใช้ภาษาและความเหมาะสม นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้านงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็มเงินของชุมชนบ้านสตอที่มีแห่งเดียวในโลกในจังหวัดสุรินทร์

2. เป็นแนวทางและแบบอย่างในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง
ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำ
เม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งมีขอบข่ายการนำเสนอตั้งรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ
- 1.2 รูปทรงของเม็คประเทียมเงินเมืองสุรินทร์
- 1.3 ลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านสคอ
- 1.4 การถ่ายทอดความรู้การทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ
- 1.5 ประเพณีพิธีกรรมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำเม็คประเทียมเงิน
- 1.6 วัสดุที่ใช้ทำเม็คประเทียมเงิน
- 1.7 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็คประเทียมเงิน
- 1.8 กระบวนการทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ
- 1.9 การจัดจำหน่ายเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ

2. หลักสูตรท้องถิ่น

- 2.1 ความสำคัญและความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.2 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.4 วิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.5 การประเมินผลหลักสูตร
- 2.6 บทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3. หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

- 3.1 จุดประสงค์ของหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.2 โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.3 เนื้อหาวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.4 การจัดอัตราเวลาเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.5 หลักในการเลือกสอนงานเลือก
- 3.6 แนวการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.7 การจัดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.8 เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.9 การประเมินผลกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.10 ผลการดำเนินการใช้หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
- 3.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

4. เทคนิคการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

- 4.1 เทคนิคการสอนแบบอธิบาย
- 4.2 เทคนิคการสอนแบบอภิปราย
- 4.3 เทคนิคการสอนการศึกษานอกสถานที่
- 4.4 เทคนิคการสอนโดยการเชิญวิทยากร
- 4.5 เทคนิคการสอนโดยการมอบหมายงาน
- 4.6 เทคนิคการสอนโดยการสร้างสถานการณ์จำลอง

1. ความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสอ

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสอในจังหวัดสุรินทร์ประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ ประวัติความเป็นมา รูปทรง และลักษณะเฉพาะของเม็ดประเก้อมเงินเมืองสุรินทร์ ลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านสอ การถ่ายทอดความรู้การทำเม็ดประเก้อมเงิน ประเพณีพิธีกรรมและวัฒนธรรมที่สืบเนื่องกับการทำเม็ดประเก้อมวัสดุและเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็ดประเก้อมเงิน กระบวนการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสอ

1.1 ประวัติความเป็นมาการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสอ

สิ่งที่บอกถึงความมีอารยธรรมของมนุษย์ก็คือ มนุษย์สามารถเพาะปลูก ทำภาชนะ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ทำเครื่องนุ่งห่ม มนุษย์สร้างที่อยู่อาศัยขึ้นเอง ตลอดจนมีพิธีกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีวัตถุซึ่งมีใช้สิ่งๆ ที่ช่วยในการทำงานหรือช่วยในการดำรงชีวิต แต่เป็นสิ่งที่บ่งบอก

ถึงความงามของจิตใจมนุษย์ สิ่งนั้นก็ คือ เครื่องประดับ (วัฒนธรรม จุฬารัตน , 2535 : 24)

ในดินแดนอีสานตอนใต้ ซึ่งถือว่าเป็นดินแดนแห่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของประเทศไทยอาจถือได้ว่าเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของโลกก็ได้ โดยเฉพาะจังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในแถบอีสานตอนใต้ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา และมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมคล้ายชาวกัมพูชาเป็นส่วนใหญ่ ชาวสุรินทร์มีมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองชัดเจนและที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็คือ การทำหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับเงินซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวสุรินทร์มีแหล่งผลิตอยู่ที่ตำบลเขวาสินรินทร์ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ โดยเฉพาะบ้านโชค บ้านเขวาสินรินทร์ และบ้านสตอ บ้านโชคถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านต้นกำเนิดของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับเงินแห่งหนึ่งของโลก (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , ม.ป.ท. : 47 ; วิชาวิจิตรศิลป์ , 2538 : 5)

จากบันทึกของจูดังกวนพ่อค้าจีนที่เคยเดินทางมายังดินแดนแถบนี้เมื่อ พ.ศ. 1058 เป็นหลักฐานที่ค่อนข้างจะเชื่อได้ว่าเมืองสุรินทร์เจริญมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรฟูนาน คือ ลักษณะของเครื่องประดับเงินเมืองสุรินทร์ที่เรียกว่า เม็ดประเก้อม มีลักษณะคล้ายคลึงกับเม็ดประคำเงินของประเทศเนปาล ความแตกต่างของลูกประคำเนปาลกับเม็ดประเก้อมเงินเมืองสุรินทร์อยู่ที่การอัดครั้งข้างในของเนปาลจะไม่มีการอัดครั้งข้างใน อีกประการหนึ่งที่แตกต่างกันได้แก่ ลวดลาย เพราะเม็ดประคำเนปาลนั้นไม่มีลวดลายมากนักส่วนเม็ดประเก้อมเงินเมืองสุรินทร์จะมีลวดลายมากกว่า ซึ่งนับว่าจังหวัดสุรินทร์มีมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่ามาตั้งแต่บรรพบุรุษ 1000 กว่าปีมาแล้ว และได้มีวิวัฒนาการและพัฒนาเครื่องประดับเงินจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเป็นศิลปงานหัตถกรรมพื้นบ้านอันล้ำค่าสมควรที่จะอนุรักษ์ไว้เพื่อลูกหลานสืบไป

สำหรับความหมายของงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินมีความหมายดังนี้ คำว่า หัตถกรรมหมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านสร้างขึ้นจากฝีมือและภูมิปัญญาเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต โดยใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำอย่างง่าย ๆ และเน้นการใช้มือผลงานที่ได้มีความประณีตสวยงามอย่างเรียบง่ายมีความคิดสร้างสรรค์สอดแทรกและเพิ่มรายได้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , ท.ป.ท. : 18 ; วิบูลย์ ลีสุวรรณ , 2539 : 17) เมื่อมนุษย์พัฒนาหัตถกรรมขึ้นใช้ตามวิถีชีวิตขนบประเพณีความเชื่อของแต่ละกลุ่มชนแล้วหัตถกรรมจะมีลักษณะเฉพาะกลุ่มเฉพาะถิ่นที่เรียกว่า “หัตถกรรมพื้นบ้าน” หัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะที่ต่างไปจากงานหัตถกรรมและศิลปกรรมชั้นสูงทั้งนี้เพราะกลุ่มชนแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันมีการดำรงสภาพของท้องถิ่นอย่างอิสระ ดังนั้นหัตถกรรมพื้นบ้านจึงมีขอบข่ายและคุณสมบัติเฉพาะที่

ดั่งที่โซเอสึ ยานากิ (Soetsu Yanaki, 1987 : 98 อ้างถึงในวิบูลย์ ลี้สุวรรณ 2539 : 35-39) ผู้เชี่ยวชาญศิลปะพื้นบ้านชาวญี่ปุ่นได้กล่าวถึงสาระสำคัญของหัตถกรรมพื้นบ้านไว้ดังนี้

1. หัตถกรรมพื้นบ้านสร้างโดยช่างนิรนาม ช่างผู้ผลิตงานหัตถกรรมอาจจะเป็นชาวบ้านธรรมดาหรือช่างพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นมิใช่ศิลปินที่ผ่านสถาบันการศึกษาศิลปะอย่างเป็นระบบ จึงไม่ปรากฏชื่อผู้ทำผลงานเหล่านั้น และวัตถุประสงค์ก็สร้างเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นงานหัตถกรรมจึงมุ่งที่การใช้สอยซึ่งขายแลกเปลี่ยนเป็นสำคัญมิใช่หวังสิ่งอื่นใดเพียงแต่จะรู้ในกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ว่าเป็นงานหัตถกรรมของใคร ดังนั้นจึงกล่าวว่าหัตถกรรมพื้นบ้านสร้างโดยช่างนิรนาม

2. หัตถกรรมพื้นบ้านสร้างขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยทั่วไปมักสร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการใช้สอยในชีวิตประจำวันของผู้คนแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น การสานครุหรือคุ สำหรับเป็นที่ปักข้าวของภาคเหนือหรือการทอผ้าพื้นบ้านของภาคต่างๆ เพื่อใช้นุ่งห่มกันในครอบครัวก่อน เมื่อผลิตได้มากเกินความต้องการจึงจะจำหน่ายให้ผู้อื่นหรือแลกเปลี่ยนกับปัจจัยในการดำรงชีพอื่นๆ

3. หัตถกรรมพื้นบ้านสร้างขึ้นเป็นจำนวนมากและมีราคาที่เหมาะสมหรือราคาต่ำ ดังได้กล่าวแล้วว่าหัตถกรรมพื้นบ้านนั้นสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันตามสภาพความเป็นอยู่สิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก โดยผลิตขึ้นใช้สอยในครอบครัวก่อนเมื่อผลิตได้จำนวนมากก็จะจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งอื่นที่ตนต้องการ ผู้ใช้หรือผู้บริโภคจะคำนึงถึงประโยชน์ในการใช้สอยมากกว่าคุณค่าทางความงาม

4. หัตถกรรมพื้นบ้านมีรูปแบบเรียบง่าย หัตถกรรมพื้นบ้านดั้งเดิมนั้นสร้างขึ้นจากความต้องการในการใช้สอยเป็นหลักสำคัญการพัฒนารูปทรงและวัสดุของหัตถกรรมพื้นบ้านตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้สอยเช่นเดียวกันคือ แก้วไขช้อบกร่องต่างๆ ด้วยการผ่านการใช้สอยมิได้มีการออกแบบหรือคิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ จึงทำให้หัตถกรรมพื้นบ้านทั่วไปส่วนใหญ่มีรูปแบบที่เรียบง่ายตามสภาพของผู้สร้างตลอดจนการใช้วัสดุเท่าที่จะหาได้ในท้องถิ่น ทำให้หัตถกรรมพื้นบ้านมีความงามที่ประสานกันอย่างเรียบง่าย

5. หัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะถิ่น ลักษณะเฉพาะถิ่นของหัตถกรรมพื้นบ้านเกิดจากการเลือกใช้วัสดุที่มีอยู่เฉพาะถิ่นกำหนดของหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นข้อจำกัดที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะถิ่นได้ประการหนึ่ง เพราะวัสดุบางชนิดจะมีเฉพาะในบางท้องถิ่นเท่านั้น ไม่มีในท้องถิ่นอื่น ดังนั้นเมื่อช่างหรือประชาชนนำวัสดุนั้นมาสร้างหัตถกรรมจึงเกิดเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นตามประเภทนั้นท้องถิ่นอื่นไม่สามารถหาวัสดุเช่นนั้นได้ถึงแม้จะหาได้หรือนำไปจากแหล่งวัสดุดั้งเดิม แต่จะไม่สะดวกและทำให้ต้นทุนการผลิตสูงและช่างจะขาดความชำนาญเพราะไม่มีการสืบทอดและฝึกฝนกันมาเป็นระยะเวลาเพียงพอ

6. หัตถกรรมพื้นบ้านสร้างขึ้นด้วยมือ คุณสมบัติข้อนี้ของหัตถกรรมพื้นบ้าน ถือเป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งเพราะหัตถกรรมพื้นบ้านทำหรือสร้างขึ้นด้วยมือโดยปราศจากการใช้เครื่องจักรเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะถ้าใช้เครื่องจักรเป็นส่วนร่วมในการผลิตสร้างสรรค์ ก็จะเป็นงานอุตสาหกรรม มากกว่าที่จะเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้าน

ส่วนคำว่า “ประเทียม” จากการศึกษาค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่า เป็นคำภาษาท้องถิ่น เขียนได้หลายแบบลักษณะการเขียนจะเขียนตามเสียงหรือสำเนียงที่พูดออกมาและเขียนตามความเข้าใจความหมายของคำท้องถิ่นที่แตกต่างกัน เอกสารบางเล่มใช้คำว่าประเทียมบางเล่มใช้คำว่าปะเทียม คำว่า ประเทียมหรือประเทียม ประหรือประ ในท้องถิ่นหมายถึงโลหะเงินที่เป็นวัตถุดีบะใช้ทำเม็ดประเทียม ส่วนคำว่า ปะเทียม ปะคำนี้หมายถึง การปะติดหรือการเชื่อมให้ติดกัน ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการทำเม็ดประเทียมเงิน นอกจากนี้ยังมีหนังสือบางเล่มใช้คำว่า ลูกประเทียม (LOOKPRAKUAUM) (ผาณิต แข่งขัน , ม.ป.ท.) สำหรับในภาษาไทยคำว่าประเทียม มีความหมายตรงกับคำว่าประคำ แต่ความหมายก็ไม่ได้ตรงเสียทีเดียวนักเพราะศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เรียกว่าประคำนั้นหมายถึง ลูกทองหรือลูกเงินที่นำมาร้อยเป็นเครื่องประดับเป็นได้ทั้งสร้อยคอสร้อยข้อมือ เข็มขัดและต่างหู (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , ม.ป.ท. : 18) อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่าประเทียม (PRAGUAM) สำหรับการวิจัย ซึ่งคำว่าประเทียมมีความหมายใกล้เคียงกับคำในภาษาท้องถิ่นมากที่สุดคือ หมายถึง ลูกเงินหรือลูกทองที่นำมาร้อยเป็นเครื่องประดับประเภทสร้อยคอสร้อยข้อมือ เข็มขัดและต่างหูที่ชาวบ้านทำขึ้นโดยใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำจากวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เน้นการใช้มือและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อพื้นบ้านผลงานที่ออกมาจะมีความประณีตสวยงามอย่างเรียบง่ายสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านมีความคิดสร้างสรรค์สอดแทรกเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัว

จากการศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาของงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมของชุมชนบ้านสคอ ที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการวิจัยในครั้งนี้ทั้งที่มีปรากฏในเอกสารต่างๆ และจากการบอกเล่าของภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่า การทำเม็ดประเทียมเงินของจังหวัดสุรินทร์ได้รับการเผยแพร่ถ่ายทอดมาจากชาวเขมรเมื่อประมาณปี พ. ศ. 2267 – 2270 ซึ่งมีชาวเขมรกลุ่มหนึ่งได้อพยพหนีภัยสงครามออกจากกรุงพนมเปญประเทศกัมพูชามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์บริเวณ โคมเมืองหรือเมืองไผทสมันต์ซึ่งเป็นชื่อเดิมของเมืองสุรินทร์ ต่อมาเมื่อลูกหลานเติบโตมีครอบครัวได้แยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานยังภูมิลำเนาใหม่ในที่อื่นๆ และประกอบอาชีพทำมาหากินตามที่ตนถนัด ชาวเขมรกลุ่มหนึ่งนำโดยนายแก้วได้ไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองจารพัตรเขตอำเภอศีขรภูมิในปัจจุบันได้ประกอบอาชีพช่างตีทองทำเป็นรูปพรรณเครื่องประดับต่างๆ ตามที่ผู้ว่าจ้างต้องการ เพราะคนสมัยก่อนนิยมเก็บทองไว้เมื่อต้องการทำเครื่องประดับก็จะนำทองคำแท่งมาให้ช่างตีทองทำเป็นรูปพรรณ และอาชีพช่างตีทองได้ถ่ายทอดไปยังบุตรหลานในวงศ์ตระกูลสืบต่อกันมาเป็นทอดๆ

นายเป็ดบุตรของนายแก้วได้ไปรักชอบพอกับหญิงสาวชาวบ้านโชค ตำบลเขวาสินรินทร์ และได้ไปขู่ขอแต่งงานเริ่มต้นชีวิตครอบครัวสร้างหลักฐานอยู่ที่บ้านโชค เมื่อมาอยู่บ้านโชค นายเป็ดได้นำวิชาความรู้เกี่ยวกับช่างตีทองเป็นเครื่องประดับชนิดต่างๆ มาประกอบเป็นอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวตามบิดา เครื่องประดับที่ทำจากทองคำสมัยนั้นจะเป็นรูปพรรณหลายอย่าง เช่น คຸ້ມหูเรียกว่า ตะเกว้หรือกระจอน เม็ดประเก้อมใช้สำหรับร้อยประดับคอหรือข้อมือส่วนจาร์ใช้ร้อยสลับกับเม็ดประเก้อมทำเป็นสร้อยประดับตัวในสมัยนั้นเรียกว่า สร้อยสังวาลย์ กำไลหัวบัว ใช้ประดับข้อมือหรือข้อเท้า เป็นต้น อาชีพช่างทองได้ถ่ายทอดต่อไปยังบุตรหลานเมื่อมีพระราชบัญญัติการใช้นามสกุลจึงใช้ชื่อสกุลว่า มุตตะโสภา ถือเป็นสกุลที่มีเชื้อสายมาจากประเทศเขมรที่มีฝีมือทางด้านการทำเครื่องประดับทองและเครื่องประดับเงินในปัจจุบัน แต่ก็ยังยึดแนวการถ่ายทอดวิชาช่างตีทองให้เฉพาะกับคนในครอบครัวเช่นเดียวกับบรรพบุรุษของตนเอง นายเกิดและนายคຸ້ມบุตรของนายเป็ดได้สืบต่อวิชาช่างตีทองต่อกับบิดาและได้ทำในรูปธุรกิจมากขึ้นโดยได้ร่วมกันลงทุนซื้อทองคำและเงินมาทำเป็นเครื่องประดับเพื่อจำหน่าย ซึ่งแต่เดิมจะเป็นลักษณะของการสั่งทำเมื่องานมีมากขึ้นทำไม่ทันกับความต้องการของลูกค้าจึงได้เลือกชาวบ้านในหมู่บ้านมาเป็นลูกมือและได้ถ่ายทอดความรู้งานช่างฝีมือให้กับลูกมือ นับเป็นการถ่ายทอดงานฝีมือไปสู่บุคคลอื่นที่มีใจคนในครอบครัวเป็นครั้งแรก ซึ่งช่างทำเม็ดประเก้อมเงินรุ่นแรกเป็นชาวบ้านโชคทั้งหมด อาทิเช่น ขุนสินรินทร์บำรุง (ดิน สุทธิกลับ) อดีตกำนันตำบลเขวาสินรินทร์นายขาว จึงชนะ นายบัวะ ธาราจารย์วัตร นายผล ผจญกล้า นายแซม ยัคคี นายปลิ้น จึงชนะ นายเงา ฉันทแก้ว เป็นต้น ช่างฝีมือเหล่านี้ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ไปสู่บุคคลในครอบครัวสานต่อจนเป็นงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญอาชีพหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์สืบสานต่อมาจนถึงปัจจุบัน เช่น นายช่าง มุตตะโสภา นายคาน สุทธิกลับ นายมอญ ธาราจารย์วัตร และนายจิน ผจญกล้า เป็นต้น เมื่อบุตรหลานเติบโตแยกย้ายไปมีครอบครัวยังหมู่บ้านใกล้เคียงคือ บ้านสดอ บ้านเขวาสินรินทร์ อาชีพการทำเครื่องประดับทองและเงินจึงได้เผยแพร่ไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย

ในช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2521 งานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับทองได้ซบเซาลงเนื่องจากราคาต้นทุนสูงประกอบกับชาวบ้านลดความนิยมหันไปซื้อทองคำรูปพรรณที่มีลวดลายและรูปทรงที่ทันสมัย จึงทำให้อาชีพการตีทองหยุดชะงักไปโดยปริยาย แต่ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2522 ช่างเก่าแก่ที่มีฝีมือในงานช่างแขนงนี้ซึ่งประกอบด้วย นายสวาส มุตตะโสภา นายเชียร ผจญกล้า นายป่วน เจียวทอง นายทิน ชิงชัย และนายพลอน ผจญกล้า (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) ได้รวมตัวกันฟื้นฟูงานหัตถกรรมเครื่องประดับทองและเงินขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไปและเพื่อให้สอดคล้องกับสถานะทางเศรษฐกิจและความนิยมจึงได้เปลี่ยนจากการใช้ทองคำเป็นวัตถุดิบมาใช้โลหะเงินแทนเพราะราคาต้นทุนถูกกว่า (ดร.ฉวี ผจญกล้า, 2539 : 1-3) งานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเครื่องประดับเงินหลังจากที่ได้รับการฟื้นฟูจากภูมิปัญญาชาว

บ้านในปัจจุบันก็กลับมาเป็นที่นิยมและเป็นที่ต้องการของลูกค้าและตลาดเครื่องประดับเงินอีกครั้งหนึ่ง โดยได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งทางภาครัฐบาลและภาคเอกชน เช่น ศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติ องค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยรวมทั้งรายการโทรทัศน์ช่องต่างๆ ได้มาถ่ายทำเป็นสารคดีเผยแพร่รายการออกไปทั่วประเทศทำให้เครื่องประดับเงินของสุรินทร์เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั้งในประเทศและต่างประเทศสร้างรายได้ให้กับผู้ทำอาชีพนี้เป็นอย่างดีเศรษฐกิจของหมู่บ้านก็ดีขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตามหลังจากปี พ. ศ. 2535 เป็นต้นมาถึงปัจจุบันงานอาชีพการทำเครื่องประดับเงินของเมืองสุรินทร์ได้ตกต่ำและซบเซาลงอีกครั้งหนึ่งเนื่องจากสาเหตุหลายประการคือ ต้นทุนการทำสูงขึ้นแต่ราคาจำหน่ายถูกลงรวมทั้งการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานเพราะผู้ทำมุ่งเน้นด้านปริมาณมากเกินไปโดยไม่ได้ใส่ใจด้านคุณภาพของการทำ ทำให้ลูกค้าขาดความเชื่อถือไม่เป็นที่ต้องการของตลาดเช่นเดิมชาวบ้านที่ทำอาชีพนี้จึงหยุดทำและหันไปทำอาชีพอื่นแทน จากในอดีตที่เคยทำเครื่องประดับเงินกันทั้งหมู่บ้านแต่ปัจจุบันยังเหลือผู้ทำอาชีพนี้อยู่ในหมู่บ้านไม่กี่ราย

สำหรับหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสวดได้รับการเผยแพร่และถ่ายทอดมาจากชาวบ้านโชคซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงและอยู่ในตำบลเดียวกัน โดยการถ่ายทอดให้กับญาติพี่น้อง การแต่งงานมีครอบครัวใหม่และการอพยพย้ายถิ่นซึ่งช่างทำเม็ดประเก้อมเงินบ้านโชคบางคนได้ย้ายครอบครัวเข้ามาอยู่บ้านสวดบางคนแต่งงานมาสร้างครอบครัวใหม่ที่บ้านสวดวิถีชีวิตของชาวบ้านสวดหลังจากเสร็จฤดูทำนาหรือฤดูเก็บเกี่ยวผู้หญิงจะทอผ้าไหมส่วนผู้ชายจะทำเม็ดประเก้อมเงินซึ่งเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวในอดีตที่ผ่านมาบางปีฝนแล้งติดต่อกันนานหลายปีการทำนาไม่ได้ผลชาวบ้านสวดจะนำเครื่องประดับที่ทำจากเม็ดประเก้อมเงินไปขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นข้าวในท้องถิ่นอื่นเพื่อเลี้ยงครอบครัว อย่างไรก็ตามในปัจจุบันหมู่บ้านสวดเหลือผู้ที่ทำเม็ดประเก้อมเงินไม่ถึง 10 หลังคาเรือนและนับวันจะลดลงเรื่อยๆ ซึ่งถ้าไม่ได้รับการถ่ายทอดและสืบต่อให้กับคนรุ่นหลัง จากที่เคยได้รับการขนานนามว่าหมู่บ้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับเงินหมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์คงเหลือไว้เพียงความทรงจำในอดีตเท่านั้น

1.2 รูปทรงของเม็ดประเก้อมเงินเมืองสุรินทร์

รูปทรงของเม็ดประเก้อมเงินเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันมีหลากหลายรูปทรงตามความคิดสร้างสรรค์ของคนทำสามารถแยกลักษณะรูปทรงเม็ดประเก้อมเงินเมืองสุรินทร์ได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1.2.1 รูปทรงดั้งเดิมจะมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “ประเก้อม” และ จารหรือตะกรุด ประเก้อมหมายถึงลูกทองหรือลูกเงินส่วนหัวและท้ายจะเป็นเล็กน้อยมีลักษณะทรงกลมเมื่อสลักลายจะทำให้เห็นลายเด่นชัด เม็ดประเก้อมเงินจะแกะสลักลายทุกเม็ดสลักลายที่นิยมแกะคือ ลายกลีบบัวและลายไทย

จารหรือตะกรุดจะมีลักษณะคล้ายเม็ดประเก้อมรูปทรงกระบอกในปัจจุบันแต่จะแตกต่างที่วิธีการทำการทำจารจะตัดแผ่นเงินให้ได้ขนาดเท่าที่ต้องการแล้วพับริมขอบทั้งสองด้านของแผ่นเงินก่อนจึงนำไปม้วนกับแกนไม้ไผ่ให้เป็นหลอดจากนั้นนำไปเชื่อมประสานตรงรอยต่อ ตัดแผ่นทองแดงให้มีขนาดใกล้เคียงกันม้วนเป็นหลอดสอดใส่ข้างในจารเพื่อให้แข็งแรงไม่บอบง่าย ประเก้อมและจารในสมัยก่อนถือเป็นของขลังสำหรับสวมใส่ป้องกันตัวให้แคล้วคลาดจากภัยอันตราย เวลาร้อยสวมใส่ก็จะร้อยสลับกันระหว่างประเก้อมกับจารด้ายที่ใช้ร้อยนิยมใช้ด้ายสีแดง

1.2.2 รูปทรงที่ได้รับการพัฒนา เม็ดประเก้อมเงินที่ทำโดยช่างปัจจุบันนอกจากจะทำตามรูปทรงดั้งเดิมแล้วยังได้พัฒนารูปแบบของเม็ดประเก้อมตามจินตนาการของตนเอง ซึ่งจินตนาการหรือความคิดสร้างสรรค์จะมาจากการเลียนแบบของใช้และรูปลักษณะของสัตว์ การเรียกชื่อก็เรียกตามลักษณะสิ่งของที่เลียนแบบนั้นๆ โดยแบ่งตามลักษณะรูปทรงได้ดังนี้ คือ

1) รูปทรงเม็ดประเก้อมเงินที่ดัดแปลงจากของดั้งเดิม ประกอบด้วย

1.1) เม็ดประเก้อมเงินเหลี่ยมเพชร เป็นเม็ดประเก้อมที่ดัดแปลงมาจากเม็ดประเก้อมทรงกลมมีลักษณะเป็นเหลี่ยมๆ คล้ายเพชรที่ผ่านการเจียรระไน

1.2) เม็ดประเก้อมเงินทรงกระบอก ดัดแปลงมาจากจารหรือตะกรุดแต่วิธีทำใช้วิธีการตีขึ้นรูปทรงจึงเรียกว่าเม็ดประเก้อมและจะมีรูปร่างคล้ายทรงกระบอกจึงเรียกว่าเม็ดประเก้อมทรงกระบอกตามด้วยชื่อชนิดลวดลายที่แกะลงบนเม็ดประเก้อมเงินนั้นๆ ลักษณะเด่น คือ เป็นหลอดทรงกระบอกมีขนาดความสูงต่ำแตกต่างกันตามความต้องการใช้เป็นเม็ดประเก้อมที่คั่นระหว่างเม็ดประเก้อมชนิดอื่นๆ เมื่อร้อยทำเป็นเครื่องประดับลวดลายที่แกะบนเม็ดประเก้อมจะช่วยให้เม็ดประเก้อมเด่นงามขึ้น

2) รูปทรงเม็ดประเก้อมเงินที่เลียนแบบธรรมชาติและสิ่งของเครื่องใช้

2.1) เม็ดประเก้อมเงินทรงกระสวย เลียนแบบเครื่องบรรจุด้ายใหม่ที่ใช้ส่งด้ายสำหรับทอผ้าไหมให้เป็นผืนของช่างทอผ้าไหม

2.2) เม็ดประเก้อมเงินทรงกรวย เลียนแบบกรวยใบตองที่มีรูปกรวยยาวเรียวแหลมข้างในใส่หมากหรือเมียงสำหรับถวายพระ

2.3) เม็ดประเก้อมเงินถุงเงิน เลียนแบบเครื่องใช้สำหรับใส่สิ่งของทำด้วยผ้าปากมีหูหิ้วเมื่อบรรจุสิ่งของมากๆ จะมองดูเป็นทรงกระบอกป้อมๆ

2.4) เม็ดประเก้อมเงินตะโพน เลียนแบบกลองสองหน้า

2.5) เม็ดประเก้อมเงินพิสมรหรือประเก้อมเงินแมงดา เลียนแบบลักษณะของแมงดาแต่คำว่าแมงดาเป็นคำที่ไม่สุภาพจึงเรียกเม็ดประเก้อมเงินพิสมรหรือหมอนแทน ซึ่งน่าจะหมายถึงเครื่องรางชนิดหนึ่งรูปสามเหลี่ยมหรือสี่เหลี่ยมร้อยสายสำหรับป้องกันอันตราย

2.6) เม็ดประเก๋อมเงินไข่แมงมุมหรือปวงปิงวาย เป็นการเลียนแบบรูปทรงของรังแมงมุมที่วางไข่มีลักษณะสีขาวกลมห่อหุ้มไข่อยู่ข้างใน

2.7) เม็ดประเก๋อมเงินทรงหกเหลี่ยม เป็นการเลียนแบบรูปลักษณะสิ่งของเครื่องใช้และทรงเลขาคณิตแล้วนำมาแกะลวดลายลงไปทำให้เกิดความสวยงามขึ้นเป็นรูปทรงที่ช่างรุ่นใหม่คิดสร้างสรรค์ขึ้นแล้วเรียกชื่อรูปทรงตามลักษณะสิ่งของที่เลียนแบบ

2.8) เม็ดประเก๋อมเงินทรงโอง เป็นการเลียนแบบภาชนะที่ใส่น้ำไว้ใช้สอยในครัวเรือน

2.9) เม็ดประเก๋อมเงินมะเฟือง มีลักษณะคล้ายผลมะเฟืองซึ่งเป็นผลไม้ที่พบเห็นทั่วไปในหมู่บ้านตามชนบทของไทย

เม็ดประเก๋อมเงินรูปทรงต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของช่างพื้นบ้านส่วนการเรียกชื่อจะเรียกตามสิ่งที่เลียนแบบและลวดลายที่แกะลงบนเม็ดประเก๋อมเหล่านั้น เช่น เม็ดประเก๋อมเงินทรงกลมกลีบบัว เม็ดประเก๋อมเงินทรงกระบอกดอกจัน เป็นต้น (ครุณี ผจญกล้า , ม.ป.ท. : 130-132)

1.3 ลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านสคอ

ชุมชนบ้านสคอแบ่งเป็น 2 หมู่คือ หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ตั้งอยู่ในตำบลเขวาสินรินทร์ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งประกอบด้วย บ้านสคอ บ้านนาโพธิ์ บ้านเขวาสินรินทร์ และบ้านโชค ชุมชนบ้านสคออยู่ห่างจากกิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ห่างจากอำเภอเมืองสุรินทร์ประมาณ 16 กิโลเมตร ถนนเข้าหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง ร.พ.ช. สายนาตรัง – สีขรภูมิ บ้านสคอตั้งอยู่ประมาณกิโลเมตรที่ 7 โดยตั้งอยู่สองฟากของถนน เป็นแนวยาวจากทิศตะวันออกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันตกทิศใต้ของถนนคือบ้านสคอหมู่ที่ 6 ลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมและวัฒนธรรมต่างๆ จะคล้ายกับชาวกัมพูชาเป็นส่วนใหญ่ ภาษาพูดใช้ภาษาท้องถิ่นเขมรส่วนศาสนาจะนับถือศาสนาพุทธด้านการแต่งกายในงานประเพณีพิธีที่สำคัญ เช่น งานบุญ งานแต่งงาน งานโกนจุก งานบวชนาค ฯลฯ ผู้หญิงจะนุ่งผ้าไหมใส่ประเก๋อม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นบ้านของชาวบ้านสคอที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษสคอคล้องกับคำขวัญของจังหวัดสุรินทร์ที่ว่า

สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่	ผ้าไหมสวย
รวยประเก๋อม	เรือมกันตรึม
ผักกาดหวาน	ข้าวสารหอม
งามพร้อมวัฒนธรรม	

ด้านอาชีพชุมชนบ้านสอประกอบอาชีพการทำเกษตรกรรม (ทำนา) เป็นอาชีพหลักการทำมีดประ
 เกียมเงินและการทอผ้าไหมทำเป็นอาชีพรองสำหรับการทำมีดประเกียมเงินเป็นงานอาชีพที่ทำกัน
 ภายในครอบครัววงครอบครัวก็ทำเป็นอาชีพหลักสืบทอดกันมายาวนานหลายชั่วอายุคนซึ่งในอดีต
 หลังจากเสร็จภาระกิจจากการทำนาผู้ชายจะทำมีดประเกียมเงินส่วนผู้หญิงจะทอผ้าไหม แต่ใน
 ปัจจุบันมีดประเกียมเงินทำกันทั้งผู้หญิงและผู้ชายจากการสังเกตของผู้วิจัยในช่วงที่เข้าไปเก็บข้อ
 มูลภาคสนามจะพบว่าผู้หญิงทำมีดประเกียมเงินมากกว่าผู้ชาย

อาณาเขตชุมชนบ้านสอ

ทิศเหนือ มีเขตติดต่อกับบ้านนาโพธิ์ ตำบลปราสาท กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์

ทิศใต้ มีเขตติดต่อกับบ้านอากิ้ว ตำบลบ้านแร่ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์

ทิศตะวันออก มีเขตติดต่อกับบ้านแสรอ ตำบลแสรอ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์

ทิศตะวันตก มีเขตติดต่อกับบ้านโชค ตำบลเขวาสินรินทร์ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์

(องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสินรินทร์ , เอกสารถ่ายสำเนา)

สถานที่สำคัญของชุมชนบ้านสอที่เป็นหน่วยงานของทางราชการและสาธารณะสมบัติ
 มีดังนี้ คือ วัดประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง โรงเรียน 1 แห่ง เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล
 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สหกรณ์ร้านค้าหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับเงิน 1 แห่ง ซึ่งปัจจุบัน
 ได้ปิดกิจการเนื่องจากงานอาชีพการทำมีดประเกียมเงินซบเซาลงนอกจากนี้ยังมีระบบน้ำประปา
 หมู่บ้าน 1 แห่ง หอกระจายข่าว 2 แห่ง และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง
 สถานที่สำคัญต่างๆ และสาธารณสมบัติเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่
 และสัมพันธภาพของชาวบ้านชุมชนบ้านสอเช่นเดียวกับงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้าน
 การทำมีดประเกียมเงินมาจนถึงทุกวันนี้

1.4 การถ่ายทอดความรู้การทำมีดประเกียมเงินของชุมชนบ้านสอ

การถ่ายทอดความรู้งานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมีดประเกียมเงินชิงชุมชนบ้านสอ
 ซึ่งในสมัยก่อนจะไม่ถ่ายทอดให้กับใครง่ายๆ นอกจากคนในวงศ์ตระกูลเท่านั้นส่วนใหญ่จะถ่ายทอด
 ให้กับบุตรหลานของตนเองและเครือญาติซึ่งเป็นพี่น้องกันหรือผู้ที่ครูช่างรู้จักพ่อแม่ของคนที่มาฝึกทำ
 เป็นอย่างดีจึงจะฝึกการทำมีดประเกียมเงินให้ ในสมัยก่อนเมื่อครูช่างจะรับใครมาฝึกเป็นช่างฝึกหัด
 จะไม่รับโดยทันทีผู้นั้นจะต้องพิสูจน์คุณสมบัติก่อนโดยจะต้องมาอยู่คอยรับใช้ครูช่างที่บ้าน
 เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อพิสูจน์ความมานะอดทนเพราะว่าการฝึกหรือการเป็นช่างทำมีด
 ประเกียมจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนในการทำงานสูง ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้เวลาและความเพียร
 พยายามในการทำงานนอกจากนี้ยังต้องใช้ความละเอียดความปราณีตในการทำงานสายตาของผู้ทำ
 จะต้องดีประกอบกับต้องมีสมาธิในการทำงานรวมทั้งต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงานสูง
 ด้วย ก่อนฝึกทำมีดประเกียมเงินผู้ฝึกหัดใหม่จะต้องทำพิธีมอบตัวเป็นศิษย์หรือทำพิธียกครูช่าง

ก่อนจึงจะสามารถฝึกงานช่างได้และระหว่างฝึกงาน ช่างฝึกหัดใหม่ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนแต่อย่างใดแต่ก็ไม่ได้รับค่าจ้างทำเช่นเดียวกันรวมทั้งช่างฝึกหัดใหม่ต้องนำอาหารมารับประทานเองหรืออาจกลับไปรับประทานอาหารที่บ้านซึ่งบ้านของช่างฝึกหัดจะอยู่ในระแวกเดียวกันกับบ้านของครูช่างในกรณีที่ช่างฝึกหัดมาจากท้องถิ่นอื่นก็จะมาพักอาศัยอยู่ที่บ้านของครูช่างหรือพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกับญาติพี่น้องจนกว่าจะฝึกทำเม็คประเทียมเงินสำเร็จครูช่างให้การรับรองในฝีมือการทำงานจึงจะออกไปประกอบอาชีพได้ ช่างทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอจะไม่เป็นที่ยอมรับในฝีมือถ้าช่างคนนั้นไม่มีครู ดังนั้นผู้ที่ฝึกทำเม็คประเทียมเงินทุกคนจึงต้องผ่านการประกอบพิธียกครูมาก่อน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , ม.ป.ท. : 19-27) การทำพิธียกครูจะไม่กำหนดแน่นอนว่าเป็นวันใดแต่ส่วนมากแล้วจะเลือกวันพฤหัสบดีซึ่งถือกันว่าเป็นวันครูและเป็นวันมงคลตามตำราประเพณีไทย (สวาส มุตะโสภา , สัมภาษณ์ , 26 เมษายน 2542) ช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปขอฝึกทำเม็คประเทียมเงินกับครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้านก็ไม่ได้รับการยอมรับเป็นช่างฝึกหัดใหม่โดยทันที แต่เมื่อครูช่างทราบถึงจุดประสงค์ในการมาขอฝึกทำเม็คประเทียมเงินของผู้วิจัยซึ่งจะนำวิชาความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับนักเรียน โรงเรียนบ้านสคอครูช่างจึงมีความยินดียอมรับผู้วิจัยเป็นช่างฝึกหัด อีกอย่างหนึ่งเมื่อครูช่างทราบถึงประวัติของผู้วิจัยหลังจากพูดคุยกันซึ่งครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้านท่านนี้เคยเป็นเพื่อนกับพ่อผู้วิจัยมาก่อนสมัยเป็นหนุ่มทำให้การมาขอฝึกทำเม็คประเทียมเงินของผู้วิจัยครั้งนี้ได้รับความสะดวกมากยิ่งขึ้นครูช่างเต็มใจที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้โดยไม่ปิดบังแต่อย่างใด

สำหรับการทำพิธียกครูหรือการมอบตัวเป็นศิษย์ของช่างฝึกหัดใหม่นั้นจะทำพิธีบริเวณหน้าโต๊ะทำงานซึ่งครูช่างจะเป็นผู้นำกล่าวคำขอมอบตัวเป็นศิษย์เป็นภาษาท้องถิ่นดังนี้

ขมาดชมพะเยอชะลุน เกิดโกนเซอะเวอยประเทียม ชมออยกรูบาอาจารย์
กรูประเทียมจูยจับจึงจับใด ออยขมาดเรียนจับแจะจับเต็ง กะไมโมเทออย
โกนเจาเลีย โกนเจาชมเรียนก็ปรัวะจงแจะจงเต็ง ขมาดชมพะเยอชะลุน

เกิดโกนเซอะตาชอมออยตาจับขมาดเกิดโกนเซอะพ้อง

ข้าพเจ้า.....มาขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ตีเม็คประเทียมเงินขอให้ครูบาอาจารย์
และบรรพบุรุษที่เคยประสิทธิ์ประสาทการตีเม็คประเทียมนี้จงบันดาลให้ข้าพเจ้า
ร่ำเรียนวิชาด้วยความราบรื่น ความคิดสติปัญญา หูตาสว่างแตกฉานในการฝึกทำ
เม็คประเทียมในครั้งนี้ ขอให้จงรับรู้อย่าได้มาขัดขวางหรือกระทำการใดๆ ที่จะทำ
ให้การร่ำเรียนครั้งนี้ไม่สำเร็จ ข้าพเจ้า....ขอมอบตัวเป็นศิษย์ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

(อนุรักษ์ สัมครสมาน , แปลข้อความ)

สิ่งของที่ใช้ในพิธียกครูช่างทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ

1. ผ้าขาวม้า 5 สอก	1	ผืน
2. ชั้นหมากเบญจ	1	ชุด
3. ดอกไม้รูปเทียน	1	ชุด
4. เหล้าขาว	1	ขวด
5. เงิน	20	บาท
6. ชุดเครื่องมืออุปกรณ์ทำงาน		

1.5 ประเพณีพิธีกรรมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการทำเม็ดประเค็มเงิน

งานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเค็มเงินของชุมชนบ้านสคอผู้ที่ประกอบอาชีพทำเม็ดประเค็มเงินนอกจากจะต้องทำพิธีกรรมรอบตัวเป็นศิษย์ก่อนฝึกทำเม็ดประเค็มเงินแล้วยังมีประเพณีพิธีกรรมที่จะต้องทำเป็นประจำทุกปีอยู่อย่างหนึ่งคือ พิธีแซน – สนอป คำว่าแซน หมายถึง การเซ่นการบวงสรวง ส่วนคำว่าสนอป หมายถึง ชุดเป่าไฟ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการทำเม็ดประเค็มเงิน พิธีแซน – สนอป จึงหมายถึงการเซ่นบวงสรวงครูอาจารย์และบรรพบุรุษของช่างทำเม็ดประเค็มเงินที่ล่วงลับไปแล้วเพื่อระลึกนึกถึงบุญคุณครูอาจารย์และ บรรพบุรุษของช่างเหล่านั้น พิธีแซน – สนอปกำหนดทำในตอนเช้าซึ่งตรงกับวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปีในวันนั้นศิษย์ทุกคนจะมาร่วมทำพิธีกันที่บ้านครูช่างผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ ซึ่งนอกจากพิธีแซน – สนอปแล้วยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการผีดุของช่างทำเม็ดประเค็มเงินบ้านสคอ คือ การเจ็บป่วยไม่สบายโดยไม่ทราบสาเหตุและไม่มีอาการมาก่อนถึงแม้จะรักษาอย่างไรก็ไม่หายวิธีการรักษาจะต้องนำเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วยชั้นหมากเบญจไปทำพิธีขอขมาต่อครูหรือทำพิธีขอโทษครูจึงจะหายจากอาการเจ็บป่วยดังกล่าวการผีดุเชื่อกันว่าเกิดจากการลบลู่คูหมันการไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์จึงทำให้มีอันเป็นไป

เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในพิธีแซน – สนอปมีดังนี้ คือ

1. ชั้นหมากเบญจ	1	ชุด
2. ผ้าขาวยาว 5 สอก	1	ผืน
3. หัวหมู	1	หัว
4. เหล้าขาว	1	ขวด
5. ข้าวต้มข้าวสวย	1	ถ้วย
6. อาหารหวาน	1	สำหรับ
7. อาหารคาว	1	สำหรับ
8. ผลไม้	1	สำหรับ
9. น้ำ	1	ขัน

10. เม็ดประเค็มเงินและเครื่องประดับเงินรูปพรรณแบบต่างๆ

(สวส มุตตะโสภา , สัมภาษณ์ , 26 เมษายน 2542)

1.6 วัสดุที่ใช้ทำเม็ดประเคือมเงิน

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดของวัสดุที่ใช้ทำเม็ดประเคือมเงิน ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นมากในการทำเม็ดประเคือมเงิน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.6.1 โลหะเงิน โลหะเงินเป็นโลหะสีขาวยามีเนื้ออ่อนข้างอ่อนเป็นธาตุลำดับที่ 47 มีลักษณะเป็นของแข็งหลอมละลายที่ 960.8 องศาเซลเซียส มีคุณลักษณะคล้ายทองคำแต่ราคาถูกกว่าทองคำมากข้างในปัจจุบันนิยมใช้เป็นวัตถุดิบในการทำเม็ดประเคือมเงินเพราะราคาต้นทุนต่ำกว่า โลหะเงินที่นำมาทำเม็ดประเคือมจะมีโลหะอื่นเจือปนเล็กน้อยโดยจะเป็นโลหะเงินประมาณ 95 – 100 เปอร์เซ็นต์ นอกนั้นเป็นโลหะอื่น เช่น ทองแดงประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ หากเป็นโลหะเงิน บริสุทธิ์เนื้อเงินจะอ่อนทำให้การตีขึ้นรูปทรงทำได้ลำบาก

1.6.2 น้ำประสาน น้ำประสานเป็นส่วนผสมที่ช่างทำขึ้นเพื่อเป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานเม็ดประเคือมเงินให้ติดเป็นเนื้อเดียวกันมีส่วนผสมของส่วนประกอบ 3 ชนิด คือ

1) สารบอแรกซ์หรือน้ำประสานทอง เป็นเกลือเคมีชนิดหนึ่งมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า “โซเดียมไพโรบอแรกซ์” มีลักษณะเป็นผงสีขาวมีคุณสมบัติใช้เป็นตัวประสานในการเชื่อมหรือบัดกรีเพื่อให้โลหะประสานติดเป็นเนื้อเดียวกัน วัฒน จุฑาวิภาต , 2535 : 91)

2) ผงโลหะเงิน ผงโลหะเงินที่ใช้ผสมทำน้ำประสานเม็ดประเคือมเงินได้จากการใช้เหล็กตะไบฝนแท่งโลหะเงินให้เป็นผงซึ่งแท่งโลหะเงินจะมีส่วนผสมระหว่างทองแดงและเงินในอัตราส่วน 1 : 4 เป็นทองแดง 1 ส่วน เงิน 4 ส่วน หลอมละลายผสมเป็นเนื้อเดียวกันการที่ช่างต้องผสมทองแดงในแท่งเงินเพื่อให้รอยเชื่อมประสานกันดียิ่งขึ้น (สวส มุตตะโสภา , สัมภาษณ์ , 20 พฤษภาคม 2542)

3) น้ำอุ่น น้ำที่ใช้เป็นสารละลายสารบอแรกซ์ส่วนใหญ่จะใช้น้ำอุ่นในการละลายเพราะน้ำอุ่นละลายสารบอแรกซ์ได้ดีกว่าน้ำธรรมดาส่วนผสมระหว่างน้ำอุ่นกับสารบอแรกซ์ คือ น้ำอุ่น 750 ซีซี สารบอแรกซ์ 100 กรัม (ดร.ณิ ผจญกล้า , ม.ป.ท. : 31)

1.6.3 ชั้นผสม ชั้นผสมใช้อัดเข้าไปในเม็ดประเคือมเงินเพื่อให้เม็ดประเคือมเงินได้รูปทรงที่สวยงามมีน้ำหนักเบา และเป็นการลดปริมาณของเนื้อเงินลงมีส่วนผสมของวัสดุ 3 ชนิดคือ

1) ชัน ชันเป็นยางไม้ชนิดหนึ่งภาษาพื้นบ้านเรียกว่า จี๊สิด ได้มาจากต้นไม้คือ ต้นจิกหรือต้นปะจิกและต้นตะแบก

2) ดิน ดินที่ใช้ทำชั้นผสมจะเป็นดินร่วนหรือดินเหนียวนำมาบดหรือร่อนให้ละเอียดซึ่งถ้าต้องการชั้นผสมที่มีคุณภาพควรใช้ดินเตาถ่านหรือดินจากอิฐเผา

3) น้ำมันสัตว์ น้ำมันสัตว์ที่ใช้ทำชั้นผสมในอดีตจะใช้น้ำมันวัวซึ่งน้ำมันวัว

จะทำให้ชั้นผสมมีกลิ่นหอมแต่ในปัจจุบันน้ำมันวัวหายากช่างจึงใช้น้ำมันหมูหรือน้ำมันพืชแทน (ศักดิ์ชัย ชิงชนะ , สัมภาษณ์ , 29 กรกฎาคม 2542)

1.6.4 น้ำมันเครื่อง น้ำมันเครื่องใช้สำหรับทาแผ่นเงินหรือใช้หยอดคลุกกริดในเครื่องรีด เพื่อให้รีดได้สะดวกและแผ่นเงินที่รีดไม่เปราะแตกหรือหักขณะรีด

1.6.5 ห่วงลวดเงิน ห่วงลวดเงินที่ใช้ทำเม็ดประเก้อมเงินมีหลายขนาดมีส่วนผสมระหว่างโลหะเงินกับทองแดงในอัตราส่วน 4 : 1 (สวาส มุตะโสภา , สัมภาษณ์)

1.6.6 ถ่านหรือฟืน ใช้เป็นเชื้อเพลิงเพื่อให้ความร้อนในการทำเม็ดประเก้อมเงิน

1.6.7 น้ำมันเบนซิน ใช้เป็นเชื้อเพลิงในชุดเป่าไฟ

1.6.8 ผงซักฟอก ใช้ขัดขาวและทำความสะอาดเม็ดประเก้อมเงิน

1.7 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็ดประเก้อมเงิน

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำเม็ดประเก้อมเงินของช่างชุมชนบ้านสคอ ทั้งในอดีตและปัจจุบันไม่แตกต่างกันมากนักมีเพียงเครื่องมืออุปกรณ์บางชนิดเท่านั้นที่ได้รับการพัฒนาขึ้นให้ทันสมัยโดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเพื่อความสะดวกในการผลิตให้ได้ปริมาณที่มากขึ้นซึ่งส่วนมากแล้วช่างทำเม็ดประเก้อมเงินจะทำเครื่องมือและอุปกรณ์ขึ้นมาใช้เองจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นมากกว่า และส่วนหนึ่งจะได้รับเครื่องมืออุปกรณ์มาจากบรรพบุรุษและครูช่าง เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็ดประเก้อมเงินมีดังต่อไปนี้คือ

1.7.1 เครื่องชั่ง สำหรับใช้ชั่งโลหะเงินซึ่งจะใช้เครื่องชั่งทอง

ในการชั่งมีหลายรูปแบบที่ใช้ในชุมชนบ้านสคอเป็นตาชั่งงานเดี่ยวแขนตาชั่งทำด้วยงาช้างฝังหมุดทองเหลืองขนาดเล็กเป็นตัวบอกน้ำหนักเมื่อเลิกใช้แล้วสามารถเก็บไว้ในตลับไม้รูปรางคล้ายกีตาร์ตาชั่งชนิดนี้ชาวบ้านเรียกว่า เต็งหรือกะเต็ง (วัฒน จูทวีภาค , 2535 : 58)

1.7.2 อุปกรณ์ทาน้ำประสาน ได้แก่ ชิ้นส่วนเขาควยหรือปีกไก่

ใช้เป็นอุปกรณ์ทาน้ำประสานก่อนนำไปเป่าไฟเชื่อมประสาน ส่วนถ้วยกระเบื้องขนาดเล็กใช้ใส่น้ำประสานและขวดน้ำขนาดเล็กสำหรับใส่น้ำอุ่นไว้เติมน้ำประสานเมื่อน้ำประสานแห้ง

1.7.3 อุปกรณ์ที่ใช้ม้วนแผ่นเงินและผสมชั้น ได้แก่ แขนงไม้ไผ่หรือแกนไม้ไผ่ ใช้สำหรับม้วนแผ่นเงินและทำห่วงเงินสำหรับหม้อเสตนเลสใช้สำหรับตีผสมชั้น

1.7.4 เตา ส่วนใหญ่จะใช้เตาถ่านใช้สำหรับตีผสมชั้นและเข้าชั้นนอกจากนี้ยังใช้เจาะรูเม็ดประเก้อมเงิน

1.7.5 หม้อ มีหลายขนาดอาจจะใช้หม้อหนึ่งสำหรับตีมน้ำเพื่อความสะดวกในการเจาะรูเม็ดประเก้อมหรือตีมน้ำทำความสะอาดเม็ดประเก้อมเงิน

1.7.6 เครื่องมือที่ใช้หลอมและเชื่อมประสาน ประกอบด้วย

1) เบ้าหลอม เบ้าหลอมเป็นภาชนะที่ทนความร้อนใช้สำหรับรองรับการ

หลอมเม็ดเงินมี 3 ชนิดคือ

1.1) เบ้าหลอมดินเหนียว ช่างในสมัยก่อนจะใช้เบ้าหลอมดินเหนียว ในการหลอมเม็ดเงินสำหรับการทำเบ้าหลอมดินเหนียวช่างจะนำดินเหนียวมาวางเพื่อแยกเศษหิน เศษหญาที่ไม่ต้องการออกแล้วนำมาปั้นเป็นเบ้าหลอมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 เซนติเมตร สูงประมาณ 3-4 เซนติเมตร เบ้าหลอมดินเหนียวปัจจุบันเลิกใช้แล้ว

1.2) เบ้าหลอมหิน เบ้าหลอมหินปัจจุบันได้เลิกใช้แล้วเช่นเดียวกันทำมาจากหินโดยการเจาะหรือกลึงให้กลมเกลี้ยงเป็นรูปทรงกระบอกเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 10 เซนติเมตร ด้านบนเจาะเป็นหลุมกว้างประมาณ 5 เซนติเมตร และลึกประมาณ 5 เซนติเมตร

1.3) เบ้าหลอมถ่าน ปัจจุบันช่างนิยมใช้ในการหลอมเม็ดเงินมีน้ำหนักเบา ทำจากผงถ่านละเอียดหุ้มด้วยวัสดุทนไฟกว้างประมาณ 7-10 เซนติเมตร สูงประมาณ 5 เซนติเมตร ลักษณะรูปทรงกระบอกใช้ได้นานประมาณ 5-10 ปี

2) รางเท รางเทใช้เป็นแบบสำหรับเทโลหะเงินที่หลอมละลายเสร็จแล้ว เพื่อให้จับกันเป็นแท่งสะดวกในการตีหรือเคาะก่อนนำไปรีดมี 2 ชนิด คือ

2.1) รางเทไม้ มีใช้ในสมัยโบราณทำจากไม้เนื้อแข็งรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 5-7 เซนติเมตร ยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร ด้านบนเจาะเป็นราง 2-3 ราง ความกว้างของรางประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 8-12 เซนติเมตร

2.2) รางเทเหล็ก มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 6-8 เซนติเมตร ยาวประมาณ 15-20 เซนติเมตร ด้านบนเป็นราง 4 ราง ขนาดของรางเล็กใหญ่ แตกต่างกันไปใช้สำหรับเทโลหะเงินที่หลอมละลายเพื่อให้จับกันเป็นแท่ง

3) ชุดเป่าไฟหรือเครื่องเป่าไฟ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำเม็ดประเก้อม ใช้สำหรับหลอมละลายเม็ดเงินและเชื่อมประสานมี 3 ชนิด คือ

3.1) ชุดเป่าไฟโบราณหรือชุดเป่าไฟไม้ ชุดเป่าไฟชนิดนี้มีใช้ในสมัย ก่อนทำจากต้นไม้อ่อนหรือไม้ไผ่ มีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้คือ

แผ่นไม้สำหรับทำฐานกว้างประมาณ 1 ฟุต ยาวประมาณ 2 ฟุต

ท่อนไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ไผ่ 2 ท่อน

ท่อเดินลมทำจากไม้ไผ่ขนาดเล็ก 2 ท่อ

ไม้โยกสูบไล่ลม 2 อัน ปลายไม้พันด้วยเศษผ้าสำหรับอัดลม

คานโยกทำจากไม้เนื้อแข็ง 1 อัน

คันโยกสำหรับจับโยกไล่ลม 1 อัน

เตาหลอมทำจากดินเหนียว 1 เตา มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านบน

ป็นเป็นเส้น 2 เส้น สำหรับใส่ถ่านไฟ

3.2) ชุดเป่าไฟปั๊มลม สำหรับชุดเป่าไฟปั๊มลมช่างจะใช้อยู่ในปัจจุบัน เพราะใช้สะดวกทั้งหลอมและเชื่อมชิ้นงานในเครื่องเดียวกัน วิธีการใช้จะใช้เท้าเหยียบปั๊มลม หรือหีบลมเพื่อไล่ลมเป่าไฟให้เชื่อมประสานชิ้นงานสามารถปรับความร้อนของเปลวไฟได้ตามต้องการมีส่วนประกอบดังนี้คือ

เครื่องสูบลมหรือหีบลมเป็นแบบใช้เท้าเหยียบปั๊มลม

ขวดน้ำมันหรือภาชนะสำหรับใส่น้ำมัน

หัวไฟสำหรับปรับเปลวไฟ

ท่อยางเดินลม

น้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งปกติจะใช้น้ำมันเบนซิน (ดรุณี ผจญกล้า , 2539 : 8)

3.3) ตะเกียงเป่าถ่าน จะมีใช้ในสมัยก่อนการเป่าถ่านเป็นการใช้หลอดเป่าไฟเป่าเชื่อมชิ้นงานต่างๆ ให้ติดกันซึ่งในอดีตช่างจะใช้หลอดทองเหลืองปลายโค้งในการเป่าไฟ โดยส่วนปลายโค้งจะมีขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลางที่ปลายหลอดขนาดเล็กใหญ่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดของเปลวไฟที่จะใช้ ส่วนเปลวไฟจะได้จากตะเกียงใส่น้ำมันมะพร้าวและใช้ไส้ป่านจากเมืองจีนเป็นไส้ วิธีเป่าถ่านช่างจะเป่าลมทางส่วนโคนของหลอดแล้วนำปลายหลอดจ่อด้านข้างของเปลวไฟเมื่อเป่าลมจะได้เปลวไฟสีน้ำเงินขนาดเล็ก (วัฒนะ จุฑาวิภาต , 2535 : 74 ; สวาสดิ์ มุตะโสภณ , สัมภาษณ์ , 20 พฤษภาคม 2542)

4) ไม้รองไฟ ใช้สำหรับรองไฟจากชุดเป่าไฟที่ใช้เป่าเชื่อมประสานชิ้นงาน เพื่อป้องกันไม่ให้ไฟไหม้พื้นผิวด้านล่างมี 3 ชนิดคือ

4.1) ไม้รองไฟเจาะร่อง ทำจากแผ่นไม้ลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 20 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ด้านบนเจาะร่องสำหรับวางหลอดเงินที่จะเชื่อมประสานจำนวน 10 – 12 ร่อง แต่ละร่องกว้างประมาณ 1.5 เซนติเมตร

4.2) ไม้รองไฟกระดานตะปู มีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าเหมือนไม้รองไฟเจาะร่องแต่ด้านบนจะตีตะปูเป็นแถวแทนการเจาะร่องประมาณ 10 – 12 แถว ระยะห่างของตะปูแต่ละแถวประมาณ 2.5 เซนติเมตร ใช้สำหรับรองเชื่อมประสานห่วงลวดเงิน

4.3) ไม้รองไฟกระบะทราย ใช้รองเชื่อมประสานห่วงลวดเงินเช่นเดียวกับไม้รองไฟกระดานตะปูมีลักษณะคล้ายกระบะทรายบางที่ช่างบางคนจะใช้ถาดสังกะสีใส่ทรายแทนกระบะไม้เพื่อรองรับเปลวไฟที่ใช้เชื่อมประสาน

1.7.7 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้รีดแผ่นเงิน ประกอบด้วย

1) เครื่องรีดไฟฟ้า เป็นเครื่องรีดที่ใช้ระบบไฟฟ้าในการทำงานใช้สำหรับรีดแท่งเงินให้เป็นแผ่นเงินบางๆ ส่วนประกอบของเครื่องรีดไฟฟ้าที่สำคัญคือ ลูกรีด สายพาน

เฟืองปรับลูกรีด มอเตอร์ไฟฟ้า และปุ่มหมุนปรับขนาด

2) เครื่องรีดมือหมุน ช่วงสมัยก่อนจะใช้เครื่องรีดมือหมุนในการรีดแผ่นเงินแต่ปัจจุบันไม่นิยมใช้เนื่องจากไม่สะดวกในการทำงานซึ่งต้องใช้แรงคนหมุนก้านมือหมุนให้ลูกรีดทำงานจึงไม่ค่อยเป็นที่นิยมของช่วงปัจจุบัน(กรมการศึกษานอกโรงเรียน,ม.ป.ท.:4-5)

1.7.8 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ตะไบและตัด ประกอบด้วย

1) ตะไบ ใช้สำหรับฝนหรือตะไบชิ้นงานให้ได้รูปทรงและนำหน้ากตามที่ต้องการตะไบที่ใช้ทำเม็ดประเก้อมเงินส่วนใหญ่จะใช้ตะไบสามเหลี่ยม

2) กรรไกร ใช้สำหรับตัดแผ่นเงินให้เป็นแผ่นตามขนาดและรูปร่างที่ต้องการกรรไกรที่ใช้จะทำด้วยเหล็กกลางด้ามจับมีขนาดใหญ่ปลายกรรไกรมีขนาดเล็กและปลายแหลม

1.7.9 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงิน

1) แท่งตีหรือจเวีย ใช้เป็นฐานรองตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงินประกอบด้วย ฐานรองตีทำด้วยทองไม้นิ้วยาวประมาณ 1 ฟุต นิยมใช้ไม้สนหรือไม้มะพร้าวทำเพราะมีน้ำหนักเบาใช้เหล็กขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว 0.5 – 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 20 – 25 เซนติเมตร ตอกไว้บนฐานไม้ด้านบนปลายเหล็กเชื่อมประสานด้วยเหล็กตะปูโดยค้ำองให้เหล็กตะปูได้ฉากกับฐานเหล็กปลายตะปูตัดและตะไบให้เรียบเกลี้ยงใช้เป็นฐานสำหรับรองตี

2) ค้อนเขาควย เป็นค้อนขนาดเล็กใช้ตีหรือเคาะขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงินหัวค้อนทำด้วยเขาควยด้ามจับทำด้วยไม้ยาวประมาณ 20 – 25 เซนติเมตร มีน้ำหนักเบาเวลาตีไม่ทำให้เนื้อเงินแตกหรือหักขณะตี (ดร.ณิ ผจญกล้า, 2539 : 14)

1.7.10 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ตีหรือเคาะ ประกอบด้วย

1) ค้อนปอนด์ ใช้ตีหรือเคาะแท่งเงินให้แบนเรียบหรือตีปรับขนาดแท่งเงินเพื่อสะดวกในการนำเข้าเครื่องรีด

2) ทัง มีลักษณะเป็นแท่งเหล็กทรงกลมหรือทรงสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่มีความหนาผิวหน้าเรียบเกลี้ยงใช้สำหรับรองรับการตีแท่งเงินหรือชิ้นงานให้มีลักษณะตามต้องการ

3) เหล็กจับ ใช้สำหรับจับแท่งเงินหรือชิ้นงานเพื่อสะดวกในการเคาะหรือตีทำด้วยเหล็กมีสองขาคล้ายกรรไกร

1.7.11 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้เข้าชั้นเจาะรูและแกะลายเม็ดประเก้อมเงินประกอบด้วย

1) เหล็กคียบ ใช้เผาไฟให้ร้อนเพื่อคียบละลายชั้นในการเข้าชั้นเหล็กคียบทำจากหนูหัวคูดั้งที่ซารูดแล้วหรือทำจากเหล็กเส้น โดยแกะปลายเหล็กทั้งสองข้างให้แบนสำหรับใช้คียบชิ้นงานความยาวของเหล็กคียบยาวประมาณ 25 – 30 เซนติเมตร

2) เหล็กอัดชั้น ใช้อัดชั้นที่ขอบปากเม็ดประเก้อมเงิน

เพื่อให้แน่นและได้รูปทรงที่สวยงามยาวประมาณ 10 เซนติเมตร

3) เหล็กเจาะ ใช้เจาะรูเม็ดประเก้อมเงินโดยการเผาไฟให้เหล็กร้อนยาวประมาณ 20 – 25 เซนติเมตร ด้ามจับทำด้วยไม้หรือไม้ไผ่

4) เหล็กแกะลาย ส่วนใหญ่ทำจากวัสดุที่เหลื่อใช้หรือวัสดุที่ชำรุด เช่น เหล็กกรัม ปากกา เหล็กตะปู มีหลายแบบและหลายขนาดดังนี้คือ

4.1) เหล็กแกะลายปากโค้ง ทำจากเหล็กกรัมที่ชำรุดใช้แกะลายกลีบดอก

4.2) เหล็กแกะลายปากกลม ทำมาจากปากกาหรือไฟแช็คที่ไม่ใช้แล้วใช้แกะลายเกสรดอกไม้หรือทำตาบ

4.3) เหล็กแกะลายปากฟันปลา ทำมาจากใบเลื่อยใช้ตกแต่งขอบบนและขอบล่างของขอบปากเม็ดประเก้อมเงิน

4.4) เหล็กแกะลายปากตรง ทำจากเหล็กตะปูโดยตีปลายเหล็กตะปูให้แบนใช้แกะลายแบ่งส่วนบนเม็ดประเก้อมเงินและเดินลายเส้นขอบปากบนเม็ดประเก้อม (ดรุณี ผจญกล้า , ม.ป.ท. : 111 – 112)

1.8 กระบวนการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสตอ

การทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสตอมีกระบวนการและขั้นตอนการทำที่สำคัญดังนี้คือ การเตรียมการทำเม็ดประเก้อมเงินและขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อม

1.8.1 การเตรียมการทำเม็ดประเก้อมเงิน การทำเม็ดประเก้อมเงินจำเป็นต้องเตรียมการก่อนที่จะลงมือทำซึ่งสิ่งที่จำเป็นต้องเตรียมคือ วัสดุที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการทำ ได้แก่ น้ำประสานเม็ดประเก้อมเงิน ชันผสม ห่วงลวดเงิน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1) การเตรียมน้ำประสานเม็ดประเก้อมเงิน น้ำประสานเป็นส่วนผสมที่ช่างทำขึ้นเพื่อเป็นตัวกลางเชื่อมประสานเม็ดประเก้อมเงินให้ติดเป็นเนื้อเดียวกัน

วิธีการทำน้ำประสานเม็ดประเก้อมเงิน ทำได้โดยใส่ผงโลหะเงินและสารบอแรกซ์ในภาชนะด้วยกระเบื้องขนาดเล็กจากนั้นใส่น้ำลงในถ้วยพอท่วมผงโลหะเงินคนให้เข้ากันกับสารบอแรกซ์สารบอแรกซ์เมื่อถูกน้ำจะละลายเป็นเนื้อเดียวกันกับน้ำ ในกรณีที่ผสมน้ำกับสารบอแรกซ์ไว้แล้วไม่ต้องเติมสารบอแรกซ์ลงไปอีก

2) การเตรียมชันผสม ชันผสมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำเม็ดประเก้อมเงินเพราะลักษณะพิเศษของเม็ดประเก้อมเงินเมืองสุรินทร์ที่ไม่เหมือนที่ใดในโลกก็คือ การอัดชันเข้าในเม็ดประเก้อมเงินเพื่อลดปริมาณเนื้อเงินที่ใช้ทำอย่างชาญฉลาดของภูมิปัญญาชาวบ้าน สำหรับวัตถุดิบที่ใช้เป็นส่วนผสมในการทำชันผสม ได้แก่ ชันผง 8 ส่วน ดินละเอียด 4 ส่วน และน้ำมันสัตว์ 1 ส่วน ผสมในอัตราส่วน 8 : 4 : 1

วิธีทำชั้นผสม นำส่วนผสมที่ใช้ทำชั้นผสมซึ่งประกอบด้วย ชั้นผง 8 ส่วน ดินละเอียด 4 ส่วน น้ำมันสัตว์ 1 ส่วน เทผสมกันลงในหม้อนำไปตั้งบนเตาไฟใช้ไม้คน ให้ส่วนผสมคลุกเคล้าเป็นเนื้อเดียวกันเมื่อชั้นถูกความร้อนจะละลายเป็นของเหลวระยะนี้ให้คนผสมไปเรื่อยๆ ขณะคนผสมชั้นให้ทดสอบว่าชั้นผสมใช้ได้หรือยัง โดยการหยดชั้นผสมใส่ น้ำ แล้วใช้มือบีบดูเมื่อรู้สึกว่ชั้นผสมแข็งเกินไปให้เติมน้ำมันสัตว์ลงไปเล็กน้อยแต่ถ้าชั้นผสมอ่อนเกินไปให้เติมชั้นผงหรือดินละเอียดลงไปอีก เมื่อได้ที่แล้วเทชั้นผสมใส่ภาชนะผิวมันที่เตรียมไว้ ส่วนมากช่างจะใช้กาบกล้วยนำมาทำกระทงสำหรับเทชั้นผสมจากนั้นทิ้งไว้ให้ชั้นผสมเย็น แล้วนำไปปลนไฟปั้นเป็นก้อนเพื่อนำไปดึงเป็นเส้นเล็กๆ เตรียมไว้สำหรับเข้าชั้นต่อไป ชั้นผสมที่ผสมเสร็จแล้วจะมีสีดำและแข็งเมื่อโดนไฟจะอ่อนเหมือนขี้ผึ้ง

3) การเตรียมห่วงลวดเงิน ห่วงลวดเงินมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการทำเม็ดประเก้อมเงินทำให้ขอบปากเม็ดประเก้อมเงินแข็งแรงได้รูปทรงสวยงามช่างสมัยก่อนจะทำห่วงลวดเงินด้วยตนเองโดยใช้เครื่องมือดัดลวดที่เรียกว่า ม้าคว้านหรือเครื่องดัดลวดมือหมุนซึ่งห่วงลวดเงินมีส่วนผสมระหว่าง โลหะเงินกับโลหะทองแดงในอัตราส่วน 4 : 1 ปัจจุบันลวดเงินที่ใช้ทำห่วงจะมีขายในหมู่บ้านสคอ

วิธีทำห่วงลวดเงิน ทำได้โดยนำแขนงไม้ไผ่เจาะรูด้วยตะปูเข็ม บริเวณโคนแขนงไม้ไผ่ไม่ต้องเจาะให้ทะลุจากนั้นสอดเส้นลวดเงินเข้าในรูที่เจาะแล้วพันเส้นลวดเงินรอบแขนงไม้ไผ่ดึงให้แน่นหมุนแขนงไม้ไผ่พันเส้นลวดไล่ลงไปตามความยาวของแขนงไม้ไผ่ ขณะหมุนแขนงไม้ไผ่จะต้องดึงเส้นลวดให้ดึงพยายามอย่าให้เส้นลวดพันทับกันแต่ให้เรียงชิดติดกัน เมื่อได้ห่วงลวดเงินยาวพอสมควรหยุดหมุนแขนงไม้ไผ่ใช้เหล็กคีบดึงลวดเงินที่สอดเข้าในรูไม้ไผ่ ออกจากนั้นดึงขดลวดเงินออกจากแขนงไม้ไผ่ทางด้านปลายแขนงขดลวดที่ได้จะมีลักษณะคล้ายสปริงแล้วใช้กรรไกรปากสั้นตัดขดลวดทีละชิ้นจะได้ห่วงลวดเงินตามต้องการ ตรวจสอบความเรียบร้อยของห่วงลวดเงินแต่ละห่วงห่วงลวดเงินที่ดีจะมีลักษณะกลมปลายห่วงทั้งสองข้างจะชิดสนิทกันส่วนห่วงลวดเงินที่ยังไม่เรียบร้อยให้ใช้เหล็กคีบจับปลายห่วงดัดให้ดีได้ (ดร.ณิ พงญกกล้า , 39 – 92)

1.8.2 ขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ

ขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอมีขั้นตอนการทำดังนี้ คือ

1) การหลอมและการรีดเม็ดเงิน

การหลอมเป็นการละลายเม็ดเงิน โดยใช้อุณหภูมิสูงถึงจุดหลอมละลายของโลหะเงินคือ 960.8 องศาเซลเซียส ขั้นตอนการหลอมจะต้องใช้ความชำนาญเป็นพิเศษ

ในการทำเพราะอาจทำให้เกิดอันตรายได้ถ้าไม่ระมัดระวังซึ่งจำเป็นต้องใช้อุณหภูมิสูงถึง 1000 องศาเซลเซียส ในอดีตช่างจะใช้เบ้าหลอมดินในการหลอมแต่ปัจจุบันช่างส่วนใหญ่ใช้เบ้าหลอมถ่าน ในการหลอมส่วนการรีดช่างจะนำแท่งเงินที่ได้จากการหลอมนำมาเข้าเครื่องรีดไฟฟ้ารีดให้ได้ แผ่นเงินบางตามขนาดความต้องการซึ่งสมัยก่อนที่ยังไม่มีเครื่องรีดช่างจะใช้วิธีเคาะแท่งเงิน ให้เป็นแผ่นเงินตามขนาดที่ต้องการแต่ก็ต้องใช้เวลาและความพยายามในการทำมาก สำหรับการหลอมและรีดเม็ดเงินนั้นมีขั้นตอนการทำดังนี้คือ

- 1.1) ชั่งโลหะเงินที่จะหลอมเทใส่ในเบ้าหลอมพร้อมกับสารบอแรกซ์ การใส่สารบอแรกซ์เพื่อให้โลหะเงินหลอมละลายได้เร็วขึ้น
- 1.2) ใช้ชุดเป่าไฟเป่าหลอมละลายเม็ดเงินความร้อนจากชุดเป่าไฟจะทำให้เม็ดเงินหลอมละลายเป็นของเหลวสีเทาเงินซึ่งใช้เวลาประมาณ 5 นาที
- 1.3) เทเนื้อเงินจากเบ้าหลอมขณะเป็นของเหลวลงในรางเทที่เตรียมไว้ทิ้งไว้ประมาณ 2 – 3 นาที เนื้อเงินจะจับตัวกันเป็นแท่งตามแบบ
- 1.4) ใช้เหล็กคีบคีบแท่งเงินแช่น้ำเพื่อให้คลายความร้อน
- 1.5) เคาะแท่งเงินให้ได้ขนาดความกว้างตามต้องการและเคาะปลายด้านหนึ่งให้เรียวเบนสามารถสอดเข้าลูกรีดได้
- 1.6) ปรับลูกรีดให้พอเหมาะนำแท่งเงินสอดเข้าลูกรีดเปิดสวิทซ์ไฟฟ้าให้มอเตอร์เครื่องรีดทำงาน
- 1.7) หมุนปรับปุ่มลูกรีดขณะรีดเพื่อบีบให้แผ่นเงินบางตามขนาดที่ต้องการ

1.8) ขณะรีดแผ่นเงินจะต้องดึงแผ่นเงินไม่ให้บิดงอเมื่อแผ่นเงินยาว ออกและหยอดน้ำมันเครื่องระหว่างลูกรีดหรือทาบนแผ่นเงินเพื่อไม่ให้ลูกรีดฝืดการรีดแต่ละครั้งจะต้องสอดแผ่นเงินเข้าลูกรีดประมาณ 5 – 10 ครั้ง จึงจะได้แผ่นเงินบางตามขนาดที่ต้องการ

2) การวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน

การวัด คือการนำแผ่นเงินจากการรีดมาวัดตามขนาดที่ต้องการ เพื่อนำไปตัดและม้วนสิ่งที่ใช้วัดแผ่นเงินคือ แผ่นโลหะหรือแผ่นพลาสติกชนิดแบบส่วนมากมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าการวัดต้องพยายามวัดให้แผ่นเงินได้ขนาดเท่ากับแผ่นต้นแบบที่ใช้วัดทุกแผ่นส่วนการตัดเป็นการนำแผ่นเงินจากการวัดมาตัดเป็นแผ่นโดยใช้กรรไกรตัดตามรอยพับจากการวัด การตัดพยายามตัดให้ปลายแผ่นเงินเสมอกันและมีขนาดรูปทรงเหมือนแผ่นต้นแบบ สำหรับการม้วนนั้น โดยการใช้แขนงไม้ไผ่ม้วนแผ่นเงินจากการตัดให้เป็นหลอดเงินเพื่อนำไปตีขึ้นรูปทรง ขนาดของแขนงไม้ไผ่เลือกให้ได้ขนาดเท่ากับเม็ดประเก้อมเงินต้นแบบที่จะทำ

ซึ่งการวัดตัดและม้วนแผ่นเงินมีขั้นตอนการทำงานดังนี้คือ

2.1) ดึงแผ่นเงินให้ตึงปรับไม่ให้แผ่นเงินบิดงอนำแผ่นต้นแบบวางทับบนแผ่นเงินปลายด้านหนึ่งของแผ่นต้นแบบวางเสมอกับปลายแผ่นเงิน

2.2 ใช้นิ้วกดปลายอีกด้านหนึ่งของแผ่นต้นแบบลงบนแผ่นเงินพร้อมกับดันแผ่นเงินขึ้นให้เป็นรอยเส้นบนแผ่นเงิน

2.3) เลื่อนแผ่นต้นแบบไปที่รอยเส้นของแผ่นเงินให้ปลายด้านหนึ่งของแผ่นต้นแบบเสมอรอยเส้นใช้นิ้วกดทับแผ่นเงินซึ่งจะทำในลักษณะเดียวกันกับข้อ 2 พยายามพับให้รอยเส้นเสมอกันให้มากที่สุด

2.4) ใช้กรรไกรปากสั้นตัดแผ่นเงินตามรอยที่พับไว้

2.5) วางทาบแขนงไม้ไผ่บนแผ่นเงินม้วนแผ่นเงินรอบแขนงไม้ไผ่ให้ปลายแผ่นเงินซ้อนทับกันเล็กน้อยหมุนแขนงไม้ไผ่ให้แผ่นเงินแน่นกระชับยิ่งขึ้น

2.6) นำหลอดเงินออกจากแขนงไม้ไผ่โดยรูดออกด้านปลายแขนงจะได้หลอดเงินทรงกระบอกขนาดเท่ากับแขนงไม้ไผ่ที่ต้องการ (ดรุณี ผจญกล้า, 62 – 64)

3) การเชื่อมประสานหลอดเงิน

การเชื่อมประสานหลอดเงิน คือ การทำให้รอยต่อของหลอดเงินเชื่อมประสานเป็นเนื้อเดียวกันโดยใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมประสานและใช้ความร้อนจากชุดเตาไฟฟ้าหลอมละลายน้ำประสานให้เชื่อมประสานรอยต่อติดเป็นเนื้อเดียวกัน สมัยโบราณการเชื่อมประสานหลอดเงินจะใช้ตะเกียงเป่าแก๊สและท่อทองเหลืองในการเชื่อมประสาน

4) การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก็มเงินทรงกระบอก

การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก็มเงิน คือ การนำหลอดเงินที่เชื่อมประสานกันดีแล้วมาตีปรับให้ได้รูปทรงโดยอาศัยทักษะความชำนาญในการตีซึ่งการตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก็มเงินแต่ละชนิดแต่ละขนาดจะมีขั้นตอนการตีและความยากง่ายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับรูปทรงเม็ดประเก็มเงินแต่ละชนิด ช่วงฝึกหัดใหม่ส่วนมากจะเริ่มฝึกทำเม็ดประเก็มเงินทรงกระบอกหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ตบปาก ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำเม็ดประเก็มเงินรูปทรงอื่น นอกจากจะทำงานง่ายกว่าเม็ดประเก็มเงินรูปทรงอื่นๆ แล้วยังเป็นที่ต้องการของตลาดเครื่องเงิน และเป็นที่ต้องการของลูกค้าอีกด้วยขั้นตอนการตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก็มเงินทรงกระบอกมีดังนี้

4.1) นำหลอดเงินใส่แท่งตีใช้นิ้วหมุนคลึงหลอดเงินให้หลอดเงินทรงตัว

4.2) ใช้ค้อนเขาควยตีวนครบบริเวณขอบปากหลอดเงินโดยตีเคาะจากส่วนนอกสุดขอบปากขณะตีเคาะมือข้างหนึ่งจับหลอดเงินหมุนหลอดเงินไปรอบๆ แกนเหล็กที่หลอดเงินสอดอยู่ประสาทสัมพันธ์ระหว่างสายตามือที่จับหลอดเงินหมุนและมือที่จับค้อนตีเคาะ

จะต้องทำงานสัมพันธ์กันกับจังหวะการตี การตีเคาะนิ้วขอบปากหลอดเงินจะตีเคาะไล่เข้าหาส่วนกลางของหลอดเงินโดยการกระชกการตีประมาณ 1 ใน 4 ของความกว้างของหลอดเงิน

4.3) ตีเคาะหักมุมขอบปากหลอดเงิน โดยใช้ประสาทสัมผัส เช่นเดียวกับการตีเคาะนิ้วแต่ขั้นนี้จะเป็นการตีพับขอบปากโดยการใช้น้ำหนักของการตีเคาะมากกว่าเมื่อตีเคาะพับขอบปากจนรอบหลอดเงินจะทำให้ด้านที่ตีพับทรงตัวอยู่ได้

4.4) สอดหลอดเงินด้านที่ตีเคาะเสร็จแล้วเข้าแกนเหล็กด้านในเพื่อตีเคาะอีกด้านหนึ่งในลักษณะเดียวกันตามข้อ 4.1) – 4.3) ข้อที่ควรระวังในขั้นนี้คือระวังอย่าให้ด้านที่ตีเสร็จแล้วเสียรูปทรงแต่อาจจะบิดเบี้ยวไปบ้างก็ไม่เป็นไร

4.5) เมื่อตีเคาะเสร็จทั้งสองข้างแล้วนำมาตีปรับขอบปากเพื่อให้ได้รูปทรงกระบอกที่สวยงามบริเวณขอบปากหลอดเงินพยายามตีเคาะปรับให้เป็นวงกลมเท่ากันทั้งสองข้าง

5) การใส่ห่วงหลอดเงินแต่งขอบปากเม็ดประเก้อมเงิน มีขั้นตอนดังนี้คือ

5.1) ใช้เหล็กคีบคีบห่วงหลอดเงินจุ่มน้ำประสาณนำไปวางบนขอบปากเม็ดประเก้อมเงินพยายามวางห่วงหลอดเงินให้พอดีกับขอบปากและจัดให้สวยงาม

5.2) นำเม็ดประเก้อมเงินวางบนไม้รองไฟกระดานตะปูหรือไม้รองไฟกระบะทรายขณะวางเม็ดประเก้อมเงินบนไม้รองไฟต้องใช้ความระมัดระวังเพราะห่วงหลอดเงินอาจจะตกออกจากขอบปากเม็ดประเก้อมเงินได้

5.3) ใช้ชุดเป่าไฟเป่าหลอดละลายน้ำประสาณเชื่อมห่วงหลอดเงินให้ติดขอบปากเม็ดประเก้อมขณะเป่าไฟเชื่อมประสาณระวังอย่าให้ห่วงหลอดเงินและขอบปากเม็ดประเก้อมไหม้

5.4) ตรวจสอบห่วงหลอดเงินที่เชื่อมประสาณเสร็จแล้วว่าเชื่อมติดดีหรือไม่ถ้าไม่ติดจุ่มน้ำประสาณแล้วเป่าไฟเชื่อมประสาณอีกครั้งหนึ่ง

5.5) ใช้เหล็กคีบคีบห่วงหลอดเงินจุ่มน้ำประสาณนำไปวางบนปากเม็ดประเก้อมเงินเป่าไฟเชื่อมประสาณห่วงหลอดเงินอีกด้านหนึ่งทำในลักษณะเดียวกันกับข้อ 5.1) – 5.4)

6) การเข้าชั้นเม็ดประเก้อมเงิน

การเข้าชั้นเม็ดประเก้อมเงิน เป็นการอัดชั้นเข้าในเม็ดประเก้อมเพื่อให้ได้รูปทรงสวยงามสะดวกแก่การแกะลายและเป็นความชาญฉลาดของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ต้องการลดปริมาณเนื้อเงินรวมทั้งลดน้ำหนักของเครื่องประดับเงินเพื่อความสะดวกสบายในการสวมใส่เพราะเม็ดประเก้อมเงินที่อัดชั้นจะมีน้ำหนักเบา การเข้าชั้นมี 3 วิธี คือ

6.1) การเข้าชั้นโดยใช้เหล็กคีบ จะใช้เหล็กคีบเผาไฟให้เหล็กร้อนแล้วนำมาคีบเม็ดประเก้อมเงินเบาๆ มืออีกข้างหนึ่งจับชั้นผสมที่เตรียมไว้สอดเข้าไปในรูเม็ดประเก้อมชั้นผสมเมื่อได้รับความร้อนจากเหล็กคีบจะละลายอัดแน่นจนเต็มเม็ดประเก้อม ใช้เหล็กอัดชั้นกด

ชั้นผสมที่ขอบปากเมื่อดัดประเก็มเบาๆ เพื่อให้เมื่อดัดประเก็มเงินได้รูปทรงที่สวยงามการเข้าชั้นวิธีนี้เป็นที่นิยมทำกันมากในชุมชนบ้านสคอซึ่งเป็นวิธีที่ทำได้ง่ายสะดวกและรวดเร็ว

6.2) การเข้าชั้นโดยใช้เทียนไขหรือตะเกียง ทำได้โดยใช้ชั้นผสมลนไฟจากเทียนไขหรือไฟตะเกียงให้ชั้นละลายไหลลงในรูปปากเมื่อดัดประเก็มจนเต็ม ซึ่งวิธีนี้ไม่เป็นที่นิยมทำเพราะขั้นตอนการทำทำได้ลำบากต้องใช้ทักษะและความชำนาญสูง แต่ช่างสมัยโบราณจะมีความชำนาญและนิยมเข้าชั้นโดยวิธีนี้

6.3) การเข้าชั้นโดยใช้เครื่องบัดกรีไฟฟ้า วิธีนี้เป็นการพัฒนาเครื่องมือเข้าชั้นของช่างรุ่นใหม่เพื่อความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้นในการทำโดยการดัดแปลงเครื่องมือบัดกรีที่ใช้ทำวิทยุ โทรทัศน์ นำมาดัดแปลงทำเป็นเครื่องมือเข้าชั้นแต่ก็เป็นวิธีที่ต้องใช้ทักษะและความชำนาญสูงเช่นกันซึ่งถ้าไม่ระมัดระวังในการทำอาจทำให้ไฟฟ้าช็อตได้ จึงไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายนักในการทำเมื่อดัดประเก็มเงินของช่างบ้านสคอ

7) การแกะลายเมื่อดัดประเก็มเงิน

การแกะลายเมื่อดัดประเก็มเงิน หมายถึง การทำให้เกิดลวดลายบนเมื่อดัดประเก็มเงินโดยใช้เครื่องมือแกะลายชนิดต่างๆ เช่น เหล็กแกะลายปากโค้ง เหล็กแกะลายปากกลม เหล็กแกะลายปากฟันปลา เป็นต้น เครื่องมือแกะลายเหล่านี้ช่างจะดัดแปลงมาจากวัสดุสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วส่วนลวดลายบนเมื่อดัดประเก็มเงินเกิดจากการนำลายเส้นต่างๆ มาประกอบกันตามความคิดสร้างสรรค์ของช่างแต่ละคนประสมกลมกลืนเป็นลวดลายที่สวยงาม ลวดลายบนเมื่อดัดประเก็มเงินในอดีตจะมีลายเดียวคือ ลายกลีบบัว ซึ่งช่างสมัยก่อนจะแกะลวดลายเลียนแบบธรรมชาติเพราะดอกบัวเป็นดอกไม้ที่เกิดตามธรรมชาติตามคูคลองหนองบึงและมีกลิ่นหอมชาวบ้านใช้สำหรับไหว้พระ ต่อมาช่างสมัยใหม่ได้คิดค้นลวดลายขึ้นมาใหม่ๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคนแต่ยังเน้นความอ่อนช้อยความคมชัดของเส้นความละเอียดอ่อนความมีมิติความกลมกลืนกับธรรมชาติ ลวดลายเหล่านี้ได้แก่ ลายตาราง ลายดอกพิกุล ลายดอกจัน ลายพระอาทิตย์ ลายทานตะวัน และลายตากบ เป็นต้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ท. : 18 ; ครุณี ผจญกล้า , 110 – 112) สำหรับลวดลายที่นิยมแกะลายกันมากของช่างบ้านสคอได้แก่ ลายดอกจัน เพราะเป็นลวดลายที่สวยงามและลูกค้าต้องการซึ่งการแกะลายเมื่อดัดประเก็มเงินลายดอกจันมีขั้นตอนการทำดังนี้

7.1) ใช้เหล็กแกะลายปากตรงเดินลายเส้นขอบปากเมื่อดัดประเก็มเงินข้างละเส้นให้ลายเส้นห่างขอบปากพอประมาณ

7.2) แกะลายเส้นตรงแบ่งส่วนบนเมื่อดัดประเก็มเงินออกเป็น 2 ส่วนเท่าๆ กัน

7.3) ใช้เหล็กแกะลายปากกลมแกะวงกลมเกสรตรงจุดกึ่งกลาง

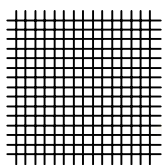
แต่ละด้าน

7.4) ใช้เหล็กแกะลายปากโค้งแกะลายเป็นกลีบดอกจันกลีบดอกที่หนึ่งโดยใช้วงกลมเกสรเป็นฐานของกลีบดอกจันแต่ละกลีบ

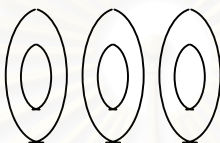
7.5) ใช้เหล็กแกะลายปากโค้งแกะลายกลีบดอกจันกลีบดอกที่สองกลีบดอกที่สามและกลีบดอกที่สี่ตามลำดับ

7.6) ส่วนที่เหลืออีกด้านหนึ่งทำเช่นเดียวกับข้อ 7.1) – 7.5)

ภาพลวดลายเครื่องเงินชนิดต่าง ๆ

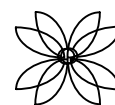
ลายตาราง

ลายกลีบบัว

ลายพระอาทิตย์

ลายดอกทานตะวัน

8. การเจาะรูและการขัดขาวเม็ดประเก้อมเงิน

ก่อนที่จะนำเม็ดประเก้อมเงินร้อยเป็นเครื่องประดับจะต้องเจาะรู

เม็ดประเก้อมเงินก่อน โดยนำเหล็กเจาะใส่เผาในเตาไฟเมื่อเหล็กร้อนนำมาแทงเข้าปากเม็ดประเก้อมให้ทะลุอีกด้านหนึ่ง ซึ่งชั้นผสมที่อยู่ข้างในเม็ดประเก้อมเงินจะละลายเมื่อถูกความร้อนการเจาะรูต้องพยายามเจาะให้ได้ตรงกลางปากเม็ดประเก้อมเงินพอดีจึงจะได้เม็ดประเก้อมเงินรูปทรงสวยงามเมื่อนำไปร้อยเป็นเครื่องประดับ หลังจากเจาะรูเสร็จแล้วนำเม็ดประเก้อมเงินแช่น้ำเพื่อให้ชั้นผสมแข็งตัวจากนั้นแกะชั้นผสมที่ไหลออกมาเป็นอนุกรมรอบๆ ปากเม็ดประเก้อมเงินทั้งสองข้างออก

การขัดขาวเม็ดประเก้อมเงิน เป็นการทำให้เม็ดประเก้อมเงินขาวใส สะอาดแวววาวและขึ้นเงาอย่างทรงคุณค่าสวยงามตามธรรมชาติช่างทำเม็ดประเก้อมเงินสมัยโบราณจะใช้ผลลูกประคำดีควายในการขัดขาวซึ่งประคำดีควายเป็นไม้ยืนต้นมีชื่อสามัญว่า Sapinus rarak เป็นพืชในวงศ์ Sapindaceae เปลือกลำต้นมีสีเทาออกสีขาวหรือเหลืองช่อดอกยาวผลกลมขนาดเท่าลูกพุทราเมื่อผลแก่จะมีสีน้ำตาลแก่เกือบดำใช้ทำยาไทยได้เมื่อชงกับน้ำร้อนน้ำจะเป็นฟอง (วิวัฒน์ จุฑาวิภาต , 2535 : 90 – 91) นอกจากนี้ช่างจะใช้น้ำมะขามเปียกช่วยในการขัดขาวและสารส้มผสมเกลือแกงในอัตราส่วนพอเหมาะก็สามารถขัดขาวเม็ดประเก้อมเงินได้ดี สำหรับปัจจุบันช่างจะใช้ผงซักฟอกในการขัดขาวเม็ดประเก้อมเงินเพราะขั้นตอนการทำทำได้สะดวกและผงซักฟอกหาซื้อได้ง่ายราคาถูก นอกจากนี้ยังมีสารเคมีที่ใช้ในการขัดขาวได้ดีคือสารโซเดียมไฮดรอกไซด์แต่จะต้องใช้ความระมัดระวังในการใช้เป็นพิเศษเพราะโซเดียมไฮดรอกไซด์เป็นสารเคมีที่อันตราย

วิธีขัดขาวเม็ดประเก้อมเงินโดยใช้ผงซักฟอก ทำได้โดยร้อยเม็ดประเก้อมนำไปแช่น้ำผงซักฟอกทิ้งไว้ประมาณ 25 – 30 นาที จากนั้นใช้แปรงทองเหลืองขัดเม็ดประ

เก็บเงินเพื่อทำความสะอาดซัดจนขึ้นเงาใสแวววาวแล้วนำไปล้างน้ำทำความสะอาดประมาณ 2 – 3 ครั้ง จากนั้นนำไปผึ่งลมให้แห้ง

9) การย้อมผ้าเม็ดประเก้อมเงิน

การย้อมผ้าเม็ดประเก้อมเงินเพื่อให้ลวดลายเม็ดประเก้อมเงินเด่นชัดและทรงคุณค่าขึ้น โดยใช้สารเคมีย้อมผ้าคือน้ำยาย้อมผงดำ วิธีย้อมผ้าทำได้โดยผสมน้ำยาย้อมผ้าในภาชนะที่เตรียมไว้จากนั้นนำเม็ดประเก้อมเงินใส่ลงในภาชนะคลุกเคล้าเม็ดประเก้อมเงินกับน้ำยาย้อมผ้าทิ้งไว้ประมาณ 30 นาที เพื่อให้หน้ายาย้อมผ้าซึมเข้าร่องลวดลายบนเม็ดประเก้อมเงินทุกเม็ด จากนั้นเทเม็ดประเก้อมเงินใส่ผ้าหรือกระดาษหนังสือพิมพ์เคลือบเม็ดประเก้อมเงินไม่ให้จับกันเป็นก้อนแล้วนำไปผึ่งลมให้แห้งเช็ดด้วยผ้าให้สะอาดก่อนนำไปล้างด้วยน้ำผงซักฟอกเพื่อทำความสะอาดซ้ำอีกครั้งหนึ่งจากนั้นนำไปผึ่งลมให้แห้งอีกครั้งก็จะได้เม็ดประเก้อมเงินที่ย้อมดำสวยงามและทรงคุณค่าไปอีกลักษณะหนึ่งเม็ดประเก้อมเงินที่ย้อมดำเสร็จแล้วแม้ว่าจะนำมาร้อยเป็นเครื่องประดับสารเคมีที่ใช้ย้อมผ้าที่เคลือบติดอยู่บนเม็ดประเก้อมเงินจะไม่ทำให้เสื้อผ้าเปื้อนหรือสกปรกแต่อย่างใด (ครุณี ผจญกล้า , ม.ป.ท. : 121)

1.9) การจำหน่ายเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสอ

การจำหน่ายเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสอจะจำหน่ายใน 2 ลักษณะคือ

1.9.1 การจำหน่ายเป็นลูก การจำหน่ายลักษณะนี้หลังจากที่ช่างทำเสร็จแล้ว

จะนับลูกประเก้อมขายเป็นเม็ด โดยจะขายให้กับพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้านหรือพ่อค้าที่มาจากท้องถิ่นอื่นซึ่งชาวบ้านสอส่วนใหญ่จะนิยมจำหน่ายในลักษณะนี้

1.9.2 การประดิษฐ์เป็นเครื่องประดับก่อนจำหน่าย การจำหน่ายในลักษณะนี้

จะเป็นการจัดจำหน่ายโดยพ่อค้าคนกลางมากกว่าที่จะเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้านหรือพ่อค้าที่มาจากท้องถิ่นอื่นจะซื้อเม็ดประเก้อมเงินจากชาวบ้านขนาดและรูปทรงชนิดต่างๆ จากนั้นจะนำไปออกแบบประดิษฐ์ร้อยเป็นเครื่องประดับเงินก่อนจำหน่าย เช่น สร้อยคอ สร้อยข้อมือ เข็มขัด ต่างหู และพวงกุญแจ เป็นต้น

การจำหน่ายเม็ดประเก้อมเงินของชาวบ้านชุมชนบ้านสอนั้นในปัจจุบันราคาเม็ดประเก้อมราคาถูกมากเม็ดละไม่กี่สตางค์ ซึ่งไม่คุ้มกับการลงทุนราคาต้นทุนในการทำที่สูงขึ้นทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ดีกว่าแต่ก็ยังมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ทำด้วยใจรักและทำด้วยจิตวิญญาณของช่างพื้นบ้านที่ถูกปลูกฝังกันมายาวนานจากบรรพบุรุษ ซึ่งชาวบ้านกลุ่มนี้มีเพียงไม่กี่คนและนับวันจะลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้งานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสอสูญหายไป ในที่สุดถ้าไม่ได้รับการถ่ายทอดและสืบต่อให้กับคนรุ่นหลัง

2. หลักสูตรท้องถิ่น

2.1 ความสำคัญและความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด ทั้งนี้เพราะหลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่จะต้องใช้หลักสูตรนั้น และการพัฒนาหลักสูตรนั้นควรให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย ซึ่งโบซง (อ้างถึงใน สัจ อูทรานันท์, 2528) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีว่า อาณาเขต (Area) ที่เหมาะสมของหลักสูตรนั้นจะอยู่ที่โรงเรียนแต่ละแห่ง ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งมักจะมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกันนอกจากนี้ยังสามารถเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้โดยสะดวกอีกด้วย การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งหน่วยงานราชการและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2540) กล่าวว่า หลักสูตรได้เปิดโอกาสท้องถิ่นให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองและของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยเรียนรู้จากสภาพเศรษฐกิจสังคม ตลอดจนสามารถจะพัฒนาตนเองพัฒนาอาชีพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองครอบครัวและท้องถิ่นรวมทั้งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองเกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่น

ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2536) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง เนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนในท้องถิ่นหนึ่งใดโดยเฉพาะให้เหมาะกับท้องถิ่นนั้น ๆ

นอกจากนี้หน่วยศึกษานิเทศก์ (2536) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง

สัจ อูทรานันท์ (2532) ได้กล่าวถึงความจำเป็นและกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ ดังนั้นหากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะก็ย่อมจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด

ส่วนใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2540) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนควรเปิดโอกาสส่งเสริมให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ รวมทั้งจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสมและได้กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ ทำให้ทักษะการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นให้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัว และท้องถิ่นของตน

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่นตน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันรวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน

4. หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน มีผลให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นของตนและสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่นคือ การนำหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สาระการเรียนสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุมิตร คุณานุภกร (2532) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำประมวลผลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอน ซึ่งเป็นเอกสารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ ได้แก่ หน่วยงานระดับโรงเรียนซึ่งสามารถขยายและปรับหลักสูตรระดับชาติ โดยการจัดทำโครงการสอนที่ขยายและปรับให้ละเอียดยิ่งขึ้นและมีการบันทึกการสอน ซึ่งมีรายละเอียดเน้นการตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน

กรณีการ์ แยมเกษร (2540 อ้างถึงใน สุกัญญา ร้อยพิลา, 2543) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่โรงเรียนหรือครูและนักเรียนร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริง เรียนแล้วเกิดการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นหลักสูตรที่มาจากปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เป็นหลักสูตรที่ปรับให้เข้ากับชีวิตจริงของนักเรียนตามท้องถิ่นอย่างครบวงจรหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแต่ไม่มีในหลักสูตร

จากแนวความคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรระดับประถมศึกษาฉบับปรับปรุง ซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บทได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ผู้ใช้หลักสูตร โรงเรียนหรือครูและนักเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้ ซึ่งหมายถึงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นนั่นเอง นอกจากนี้หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นลักษณะของการปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลายทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติมและจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นยังหมายถึงรายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมให้ดียิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อสังคมท้องถิ่นชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะนั่นเอง เพื่อให้เหมาะกับสภาพวิถีชีวิตวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน

สำหรับความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของการนำหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ มีนักการศึกษาที่ให้ความหมายในลักษณะนี้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือ การนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้นสาระการเรียนจะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้นไม่ใช่การเรียนรู้แบบรู้ไว้ใช้ว่าแต่เป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต

ระวีวรรณ ศรีครามครัน (2525) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรมาพิจารณาเพื่อเลือกและปรับในส่วนที่เป็นสาระสำคัญให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและจัดทำเป็นโครงการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในท้องถิ่นนั้น ๆ

ส่วนอรสา ปราชญ์นคร (2525) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาใช้โดยการพิจารณาของท้องถิ่นเพิ่มเติมทั้งนี้เพื่อเน้นให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษของแต่ละท้องถิ่น และลักษณะของผู้เรียนและเป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตจริง

ส่วนความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของการจัดการเรียนการสอนให้กับท้องถิ่นชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะ มีหน่วยงานราชการและนักการศึกษาให้ความหมายไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2540) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่นหนึ่งเรียนรู้สภาพสังคม เศรษฐกิจ ทำให้เกิดความรักความผูกพันและมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นของตนได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2536) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง เนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนในท้องถิ่นที่ใดโดยเฉพาะ นอกจากนี้หน่วยศึกษานิเทศก์ (2536) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

ส่วนสำลี ทองธิว (2543 อ้างถึงใน สุกัญญา ร้อยพิลา 2542) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง ดังนี้

1. เนื้อหาสาระ โครงสร้าง การจัดเวลา การบริหารหลักสูตร ซึ่งมาจากความต้องการของคนในท้องถิ่นเป็นสาระ แนวคิด หลักการที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญ และมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ

2. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างอย่างเท่าเทียมกับครูและผู้บริหารโรงเรียน

3. เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นท้องถิ่น กับความสามารถในการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เป็นการพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ

จากแนวความคิดของหน่วยงานราชการและนักการศึกษาที่กล่าวถึงข้างต้นอาจจะกล่าวโดยสรุปถึงความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นได้ว่าเป็นมวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยปรับหลักสูตรแม่บทให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นหรือเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับท้องถิ่นชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะ โดยการผสมผสานวัฒนธรรมของชุมชนและความเป็นท้องถิ่นในหลักสูตร เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเอง เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง เป็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในลักษณะพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างแท้จริง

2.2 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ผ่านหลักสูตร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้กำหนดทิศทางของการจัดการศึกษานั้นมีลักษณะกว้างนักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพสังคมเศรษฐกิจของท้องถิ่นตนเองน้อยและตรงกันข้ามนักเรียนต้องเรียนรู้เรื่องไกลตัว ทำให้นักเรียนไม่รู้จักตนเองและไม่เข้าใจชีวิตตลอดจนมีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมชุมชนและเรื่องสิ่งแวดล้อมรอบข้างค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพที่ดีได้ ดังนั้นการปรับและเพิ่มเติมเนื้อหาในหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

สังค์ อุทรานันท์ (2528) ได้กล่าวถึงเหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตรได้มากที่สุด ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ตามหลักการของหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมชุมชนที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะก็ย่อมสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมชุมชนนั้น ได้มากที่สุด

2. ในการพัฒนาหลักสูตรได้มีการยอมรับความสำคัญของผู้ใช้และให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในทางปฏิบัติหากหลักสูตรได้พัฒนาขึ้นมา เพื่อให้ใช้ในระดับชุมชนที่ไม่กว้างขวางมากนักก็ย่อมสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้ แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาต้องใช้หลักสูตรที่พัฒนามาจากส่วนกลาง และบังคับใช้เหมือนกันทั่วประเทศ ดังนั้นหลักสูตรควรจะได้รับการปรับให้เข้ากับสภาพกับ

ความต้องการของสังคมชุมชนในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กล่าวโดยสรุปแล้วเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้

1. เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งสนองความต้องการของสังคม และชุมชนที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ
2. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
3. เป็นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนในท้องถิ่น
4. หลักสูตรแม่บทมีลักษณะกว้างทั้งด้านเนื้อหาสาระ จุดมุ่งหมาย และกิจกรรมแต่ก็ยังไม่สามารถประมวลเนื้อหาสาระของความรู้ของสภาพท้องถิ่นให้ละเอียดทั้งหมดได้ ท้องถิ่นจึงควรดำเนินการปรับหรือขยายให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนในท้องถิ่น
5. เป็นการพัฒนาหลักสูตรแม่บทให้เอื้ออำนวยต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด

2.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งอาจดำเนินการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนระดับต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียน, กลุ่มโรงเรียน, อำเภอ, จังหวัด, เขตการศึกษา เป็นต้น สำหรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากแนวคิดของนักวิชาการส่วนใหญ่สามารถนำมาใช้ได้ตามความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะการปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ สจัด อุทรานันท์ (2532) ได้เสนอแนะกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน ควรจะมีจำนวนระหว่าง 5-8 คน และควรมีผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอย่างน้อย 1 คน

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพและความต้องการของสังคม

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นทำการกำหนดจุดมุ่งหมายว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรกลางหรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเสริม ควรจะบรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลางจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และ/หรือจัดสร้างกระบวนการวิชาขึ้นมาใหม่ หากเนื้อหายังไม่คลุมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นสามารถสร้างกระบวนการวิชาขึ้นมาเพิ่มเติมได้

ขั้นที่ 5 ดำเนินการใช้หลักสูตร ในขั้นนี้การนิเทศและติดตามมีความสำคัญมาก

ขั้นที่ 6 ประเมินผลการใช้หลักสูตร ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรจะเป็นข้อมูลสำคัญในการเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 7 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนการตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้ว่าสมควรแก้ไขตรงจุดไหนจึงจะทำให้หลักสูตรมีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อสังคมชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2540) ได้เสนอกระบวนการหรือขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงาน

ในขั้นแรกของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีการจัดตั้งคณะทำงานซึ่งมีประมาณ 5 – 8 คน และคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหาสาระ ด้านการสอน ด้านสภาพและปัญหาท้องถิ่น และด้านการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ในขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คณะทำงานต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี การประกอบอาชีพทั้งในปัจจุบันและอนาคต ความคาดหวังของชุมชน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น การศึกษาด้านวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ก็เพื่อที่จะจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรักและหวงแหนในถิ่นกำเนิดของตนและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น

2. ตรวจสอบสภาพและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนด้วย ข้อมูลเหล่านี้สามารถศึกษาได้จากผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง

3. ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บท คณะทำงานจึงต้องศึกษาให้เข้าใจเกี่ยวกับ ปรัชญา หลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ และโครงสร้างเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ กลุ่มวิชา และหลักสูตรแม่บท การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และอื่น ๆ เพื่อพิจารณาว่ามีส่วนใดที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วม

4. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร การบริหาร วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อที่จะทำให้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของโรงเรียนจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์

จุดประสงค์ ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่มุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนได้บรรลุผลหลังจากที่เรียนวิชานั้นแล้ว คณะทำงานควรศึกษาจากสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน จุดประสงค์ในระดับกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ของรายวิชานั้น ๆ เพื่อกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อเรียนจบรายวิชาแล้ว จุดประสงค์ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา / กลุ่มประสบการณ์ เขียนด้วยภาษาที่ชัดเจนและกระชับรัดและเป็นจุดประสงค์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ขั้นที่ 4 การกำหนดเนื้อหา

คณะทำงานสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่จะทำการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น กำหนดเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับวัยและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนมีความต่อเนื่องของรายวิชาในชั้นต้นและรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาเดียวกันมีความถูกต้องทันสมัยน่าสนใจและเหมาะสมกับคาบเวลา

ขั้นที่ 5 การกำหนดกิจกรรม

คณะทำงานควรกำหนดกิจกรรมที่จะจัดให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้ออย่างละเอียด

ขั้นที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน

การกำหนดคาบเวลาเรียนมักถือเอาโครงสร้างของหลักสูตรแม่บทและปริมาณของเนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนเป็นเครื่องกำหนด จำนวนคาบเรียนที่กำหนดนั้นจะต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนของกลุ่มประสบการณ์ / หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนไป

ขั้นที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล

คณะทำงานควรกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้ดำเนินการวัดและประเมินผลตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร

หลังจากสร้างหรือจัดทำหลักสูตรรายวิชาใหม่แล้ว ควรจะจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสืออื่น ๆ เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร

ในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง โดยคณะทำงานต้องกำหนดเป็นแผนอย่างมีขั้นตอนและระบบ อาจจะประชุมพิจารณาร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่

ขั้นที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร

เมื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขเอกสารของหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว คณะทำงานต้องนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่เขียนตามแบบฟอร์มที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเพื่อขออนุมัติการใช้หลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้

ขณะรอการอนุมัติใช้หลักสูตร คณะทำงานจะต้องดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตรควบคู่กันไปเมื่อหลักสูตรได้รับอนุมัติเรียบร้อยแล้วจะได้ดำเนินการใช้หลักสูตรได้ทันทีและควรติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูด้วย เพื่อให้การสอนเป็นไปตามหลักสูตร

ขั้นที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร

วัตถุประสงค์ของการประเมินผลหลักสูตร คือ

1. เพื่อดูว่าหลักสูตรเมื่อนำไปปฏิบัติจริงได้ผลเพียงใด บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่
2. เพื่อหาทางปรับปรุงหลักสูตรถ้าพบสิ่งบกพร่อง
3. เพื่อหาข้อดีข้อเสียในวิธีการจัดประสบการณ์การเรียน
4. เพื่อช่วยการตัดสินใจของฝ่ายบริหารว่าควรจะใช้หลักสูตรนี้ต่อไปอีกหรือไม่

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2536) กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างกว้าง ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจความต้องการของผู้เรียนและสังคม

ขั้นที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 3 การกำหนดเนื้อหาสาระ

ขั้นที่ 4 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน (รวมทั้งการประเมินผล)

ขั้นที่ 5 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงหลักสูตร

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 การจัดระบบข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นที่ 2 การกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 การกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์การเรียน

ขั้นที่ 4 การจัดทำคำอธิบายในวิชา หรือเนื้อหากิจกรรม

ขั้นที่ 5 การจัดทำแผนการสอน คู่มือครูและสื่อ

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 9 ขั้น ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร (กิจกรรม เนื้อหา จุดประสงค์)

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาโดยละเอียด และปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นที่ 4 จัดทำโครงสร้างเนื้อหา

ขั้นที่ 5 กำหนดรายละเอียดเนื้อหา จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและกิจกรรม

ขั้นที่ 6 จัดทำสื่อใหม่

ขั้นที่ 7 เขียนแผนการสอน

ขั้นที่ 8 นำแผนการสอนที่ปรับไปใช้

ขั้นที่ 9 ประเมินผลการใช้หลักสูตรที่ปรับใหม่

กรณีการ์ แยมเกษร (2540) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหา โดย

1. วิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.

2533)

2. วิเคราะห์สภาพปัญหาและสภาพความเปลี่ยนแปลงที่ได้จากการสำรวจ

และสอบถามนักเรียน

ขั้นที่ 2 การจัดหมวดหมู่สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อผู้เรียน (โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น ก้างปลา, ดันไม้ปัญหา)

ขั้นที่ 3 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ของแต่ละหมวดหมู่ปัญหา (มุ่งความเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาในทางที่ดีขึ้น)

ขั้นที่ 4 การเขียนแผนการสอนตามประเด็นหัวข้อต่อไปนี้

1. หัวข้อเนื้อหา (Theme)
2. สารสำคัญ
3. ขอบเขตของเนื้อหา
4. จุดประสงค์ทั่วไป
5. จุดประสงค์เฉพาะ

6. กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการ I – P – O (Input – Process – Output) ตามวิธีของทฤษฎีเชิงระบบ (Systems – Approach)

ลำลี ทองชีว (2543 อ้างถึงใน สุภัญญา ร้อยพิลา, 2542) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในงานวิจัยโครงการมัคคุเทศน์งานไม้แกะสลักและงานไม้ โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย ตำบลขุนกง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ไว้ดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ อาชีพ และวิถีชีวิตชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น เนื้อหา ประสบการณ์ การเรียนรู้ ผู้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 ครูที่เกี่ยวข้องค้นคว้าข้อมูลร่วมกับชุมชนเพื่อนำมาเป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตร ครูสร้างหลักสูตร กำหนดโครงสร้าง การบริหารจัดการ แผนการสอน สื่อการเรียน แบบวัด และประเมินผลการเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การวิพากษ์หลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร แผนการกระบวนการถ่ายทอดความรู้ แบบวัดและประเมินผล โดยครูและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน และผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา และทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 6 แจกผู้ปกครองและกรรมการหมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอแนวร่วมในการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 7 ลงมือใช้หลักสูตรท้องถิ่น และประเมินผลสัมฤทธิ์ เน้นชุมชนเป็นห้องเรียน เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เน้นชุมชนเป็นแนวร่วมให้ความรู้และประเมินผล

ขั้นตอนที่ 8 ศึกษาผลกระทบโดยตรงต่อครูและบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน และผลกระทบต่อชุมชนในด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิตลักษณะทางกายภาพ และศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการทำงานเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 9 สรุปผลกระทบเชิงบวกและลบที่มีต่อการพัฒนาความเข้มแข็งทางชุมชน และนำเสนอข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าปัจจัยอื่นๆ ต่อ

จากแนวคิดของนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมีชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอาจดำเนินการเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ อาชีพ และวิถีชีวิตชุมชน รวมทั้งศึกษาและวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาตลอดจนโครงสร้างในหลักสูตรแม่บทรวมทั้งวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรโดยละเอียด เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพและประเมินผลหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร

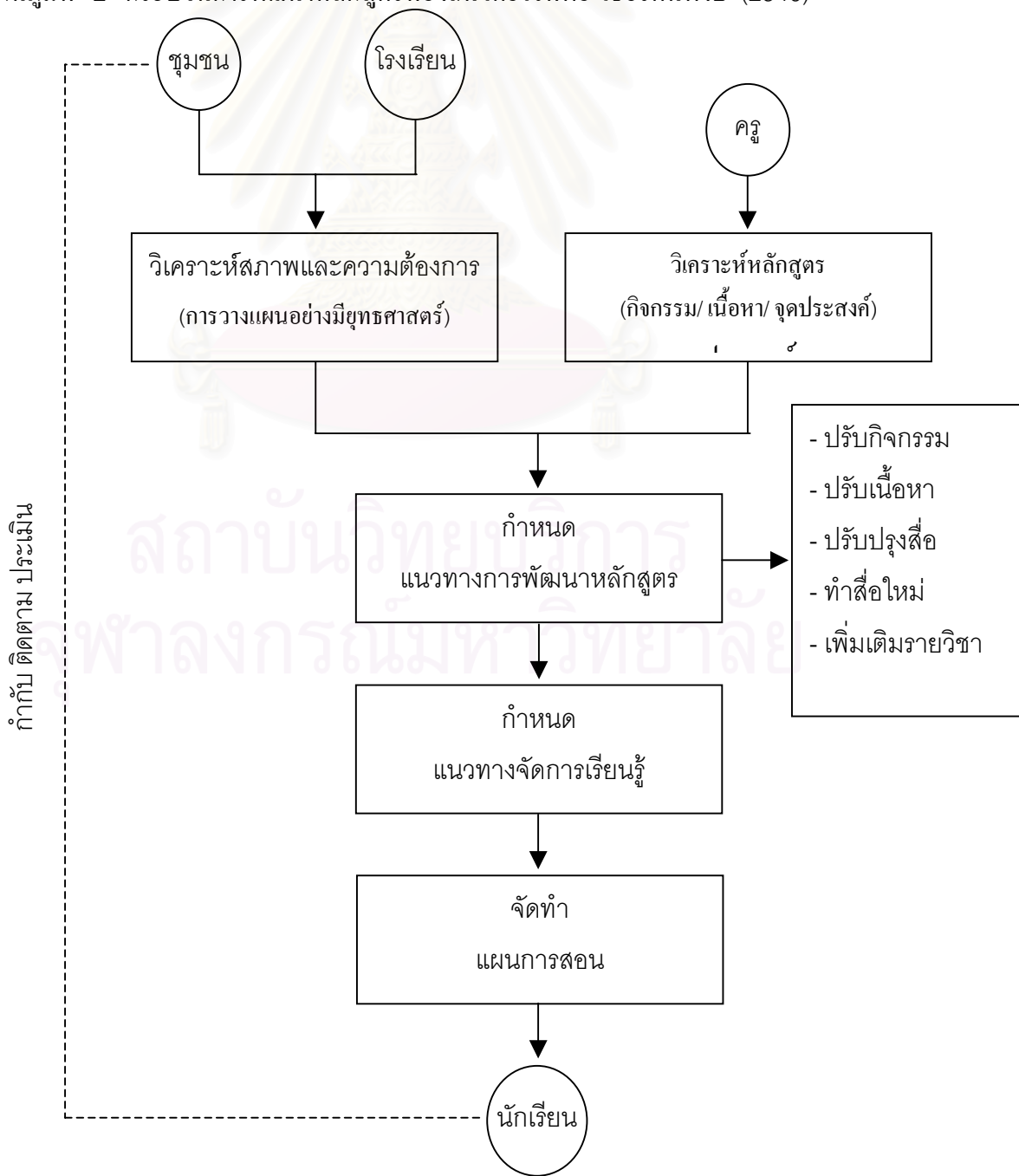
ขั้นที่ 4 ปรับปรุงหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรท้องถิ่น

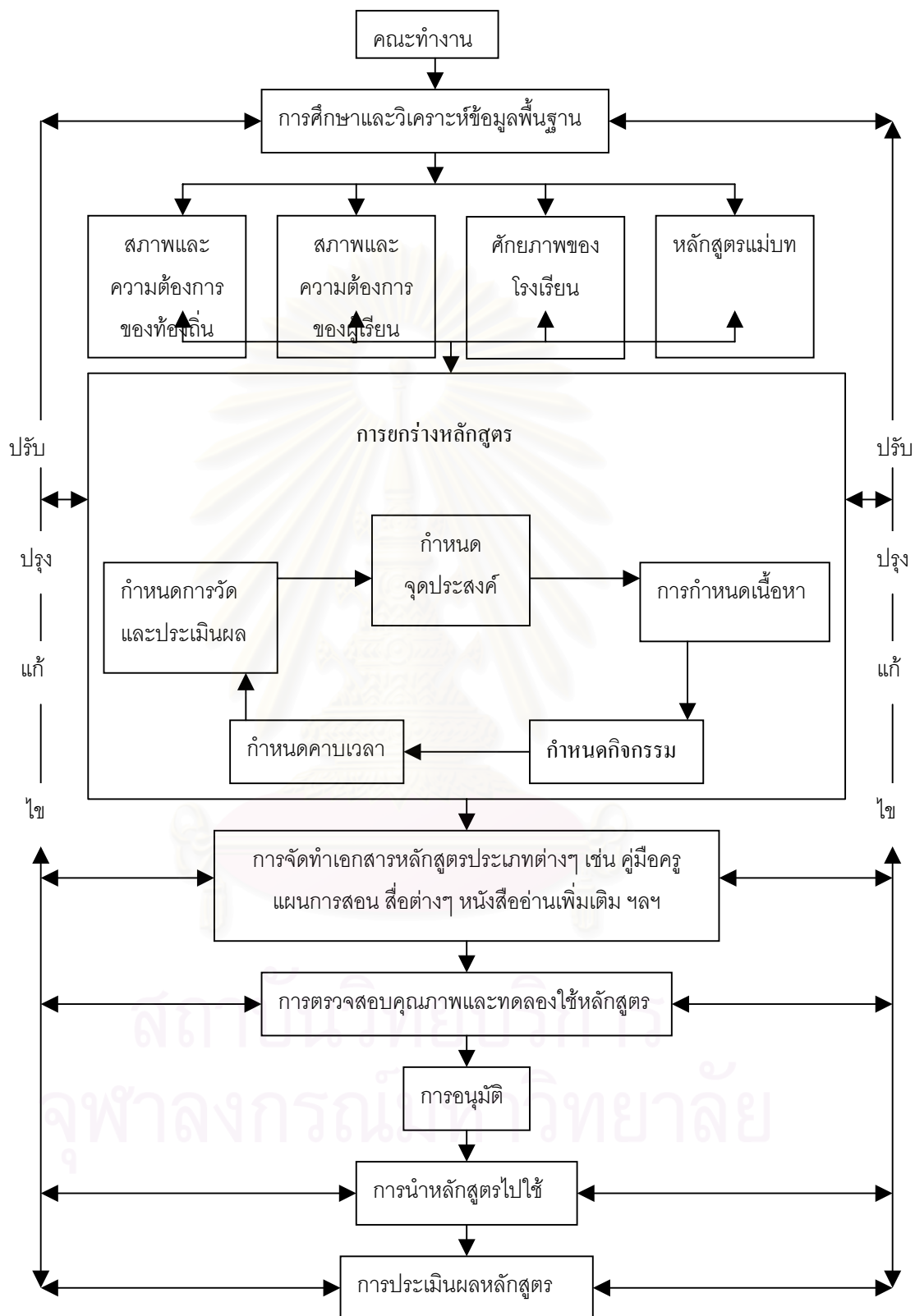
ขั้นที่ 5 ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่ได้พัฒนาขึ้น

ขั้นที่ 6 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรจากการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้หลักสูตรเกิดความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

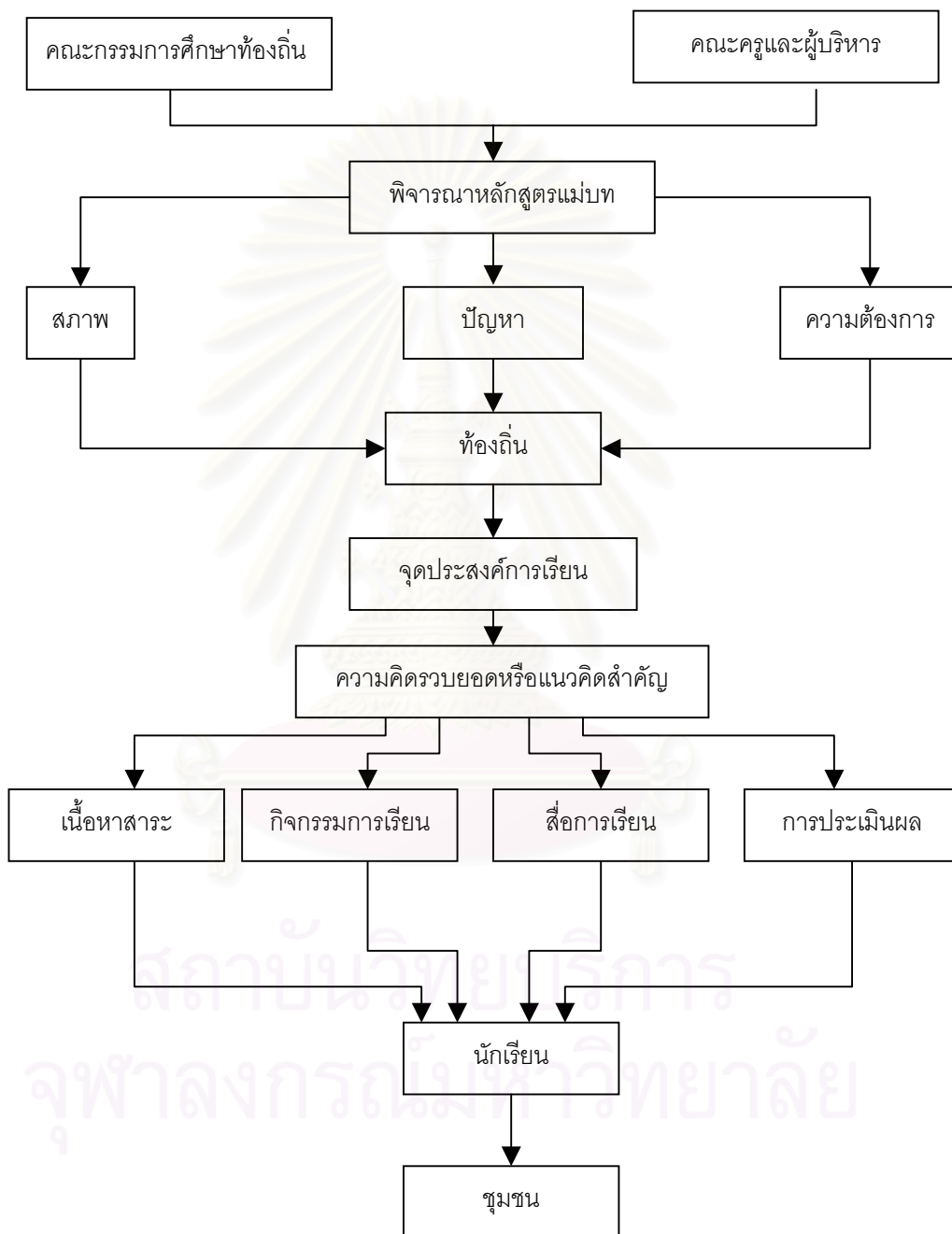
แผนภูมิที่ 1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยกรมวิชาการ (2540)

แผนภูมิที่ 2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยจิตพิสัย เชื้อรัตนพงษ์ (2540)

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยวิชัย วงษ์ใหญ่

2.4 วิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2536) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

- 1) ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม สามารถทำได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แม่บท
- 2) ปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยการลดหรือเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อ หรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายรายวิชา และต้องไม่ทำให้จุดประสงค์ หัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทเปลี่ยนแปลงไป
- 3) จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม เป็นการพัฒนาหลักสูตรด้วยการจัดทำคำอธิบาย หรือรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตร ทั้งนี้เนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่มากขึ้นใหม่จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อน เนื้อหาหรือรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตร
- 4) เลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติมหรือตัดทอนเนื้อหาในหนังสือต่าง ๆ หรือจัดทำสื่อขึ้นมาใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
- 5) จัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสือแบบฝึกหัดและคู่มือการเรียนการสอน ฯลฯ ขึ้นใหม่ ให้มีรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่นและหัวข้อเนื้อหาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2536) เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้ คือ

- 1) การจัดทำหรือสร้างหลักสูตรรายวิชาใหม่ที่ไม่ได้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรแม่บท ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น หรือการสร้างหลักสูตรย่อยของท้องถิ่น ขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท
- 2) การปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังนี้
 - 2.1) ปรับ เพิ่ม และ / หรือขยายเนื้อหาสาระรายวิชาในหลักสูตรแม่บท
 - 2.2) ปรับ เพิ่ม และ / หรือขยายกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริม
 - 2.3) ปรับ เพิ่ม และ / หรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่
- 3) การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะหลักสูตรระยะสั้นสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ (โดยไม่มีหลักสูตรแม่บทเป็นกรอบในการกำหนด)

นอกจากนี้กองวิจัยการศึกษา (2534) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสรุปวิธีการไว้ดังนี้

- 1) การเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่แล้วเกี่ยวกับท้องถิ่น

- 2) การกำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 3) การจัดทำสื่อเสริมหลักสูตร
- 4) การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน
- 5) การจัดทำรายวิชาขึ้นใหม่ในกลุ่มวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี

สังัด อุทรานันท์ (2532) กล่าวถึงวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 2 ลักษณะ คือ

- 1) ปรับปรุงหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น
- 2) สร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524) และทัศนีย์ สุขเมธี (2535) กล่าวไว้ว่า วิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้ดังนี้

1) ปรับเนื้อหาสาระหรือมวลประสบการณ์ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น

2) ขยายเนื้อหาเรื่องใดที่ท้องถิ่นรู้จักดีแล้ว ควรให้เด็กนักเรียนได้เรียนลึกลงไปอีก

3) เพิ่มเติมเนื้อหาบางเรื่องเป็นเรื่อง เฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรเรียนรู้ แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ เช่น ภาษาท้องถิ่นอื่น ประเพณี อาชีพต่างๆ ในท้องถิ่น ฯลฯ

จากแนวความคิดในหน่วยงานทางราชการและนักการศึกษา เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า วิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษาสามารถดำเนินการได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้คือ

1) ปรับหลักสูตรส่วนกลางให้เข้ากับท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ ขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนไป สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1.1) ปรับรายละเอียดของเนื้อหาสาระ

1.2) จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม

1.3) ปรับ จัดทำใหม่ และ / หรือ เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม

2) สร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่น เพื่อเสริมหลักสูตรกลางซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บท

3) การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในลักษณะหลักสูตรระยะสั้นสำหรับท้องถิ่น

ใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ (โดยไม่มีหลักสูตรแม่บทเป็นกรอบในการกำหนด)

2.5 การประเมินผลหลักสูตร

2.5.1 แนวคิดการประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเหตุ

ว่าการประเมินผลหลักสูตรจะช่วยให้คำตอบเกี่ยวกับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนับเป็นหลักสูตรที่ดี ไม่มีจุดด้อย และจุดด้อยที่ใด ทั้งนี้แนวคิดของการประเมินผลหลักสูตร สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และคณะให้ไว้ว่า “ การประเมินผลหลักสูตรคือ กระบวนการในการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจทางเลือกอื่นที่ดีกว่าเดิม ” โดยที่ผ่านไปแล้ว การประเมินผลหลักสูตรใดๆ ก็ตามมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ ได้แก่ (ทิสนา แจมมณี, 2528 : 113 – 114 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2531)

- 1) เพื่อหาค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่า หลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่
- 2) เพื่อตัดสินใจว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตรตลอดจนการบริหารงานและการสอนตามหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่
- 3) เพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิตคือ ผู้เรียนนั้นเป็นผลอย่างไร

2.5.2 ประเภทการประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามระยะเวลาจุดมุ่งหมายของการประเมินได้ดังนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ , 2528 : 95 , นิศา ชูโต , 2531 : 36 – 39, seriven ,1963 : 60 – 75 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2531)

- 1) การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้หรือการประเมินในระหว่างการร่างหลักสูตร (Ex – ante Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อการศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตร ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เพื่อหาข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์อันจะนำไปสู่การปรับแก้ก่อนนำหลักสูตรไปใช้
- 2) การประเมินในระหว่างการใช้หลักสูตร (on-going or formative Evaluation) ในช่วงระยะการใช้หลักสูตร เพื่อเป็นการให้แน่ใจว่าหลักสูตรจะมีการดำเนินไปอย่างถูกต้อง จึงต้องมีการประเมินเป็นระยะเพื่อดูความก้าวหน้าการใช้หลักสูตรควบคุมแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ใช้หลักสูตร
- 3) การประเมินหลังจากเสร็จสิ้นการใช้หลักสูตร (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อสรุปผลการใช้หลักสูตรว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ พร้อมให้ ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

2.5.3 รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร

รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร มีผู้เสนอไว้หลายรูปแบบมีจุดเน้นแตกต่างกันออกไปตามลักษณะการใช้ ดังจะเสนอตามรูปแบบดังต่อไปนี้

- 1) รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler' s Model of Evaluation)

ไทเลอร์ เป็นผู้ที่วางรากฐานการประเมินผลหลักสูตรนับตั้งแต่ปี ค. ศ. 1930 และได้ให้คำนิยามของการศึกษาว่า “ การศึกษา คือ การเปลี่ยนพฤติกรรม ” ดังนั้นการประเมินผลหลักสูตรจึงเป็นการเปรียบเทียบว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ (Worthen and Sanders 1973 : 211 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์ , 2531) นอกจากนี้ ไทเลอร์ มีความเห็นว่ากระบวนการจัดการศึกษานั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสบการณ์เรียนรู้ และการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์กัน (Tyler 1949 : 110 - 125 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2531)

แผนภูมิที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการศึกษาตามแนวคิดของไทเลอร์

ตามแนวคิดดังกล่าวนี้ พื้นฐานของการจัดหลักสูตรก็คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูแลผลผลิตของหลักสูตรว่า ตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์ ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model)

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ถือว่าการประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้เสนอขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

1.1) กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยการวิเคราะห์ทรัพยากรของจุดมุ่งหมาย (Goal source) คือนักเรียน สังคม เนื้อหาสาระ และขอบเขตของจุดมุ่งหมาย (Goal Seleams) คือจิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา

1.2) กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลัง

1.3) กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

1.4) เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม ที่จะทำให้นเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ

1.5) ประเมินผลโดยการตัดสินด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบสัมฤทธิ์ผลในการเรียน

1.6) ถ้าไม่บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิก หรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็อาจจะใช้ผลสะท้อนกลับ (Feedback) ของหลักสูตรนั้นเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมาย หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณค่าของหลักสูตร

การประเมินตามขั้นตอนของไทเลอร์ จึงเป็นกระบวนการเวียนกลับ (Recurring Process) นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงข้อแก้ไข หรือปรับปรุงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ประเมินนั้นก็ส่งผลให้เกิดการปรับปรุงวิธีการในการประเมินด้วย (Worthen and Sanders 1973 : 156 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์ 2531) การประเมินผลแบบนี้จึงมีลักษณะเป็นการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

2) รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake's countenance Model)

สเตค ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า เป็นการบรรยายเพื่อตัดสินคุณค่า โปรแกรมการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องการบรรยายสิ่งที่จะถูกประเมินโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ในการตัดสินค่า (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2528 : 156 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2531) ดังนั้นจะเห็นว่าในการประเมินทางการศึกษาตามแนวคิดนี้จะประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก 2 ประการ คือ บรรยาย (Pescription) และการตัดสินใจ (Judoment) นั่นคือการบรรยายจะเป็นการอธิบาย ลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ด้วยวิธีต่างๆ ส่วนการตัดสินใจก็จะต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน (Standard) ในการเปรียบเทียบแต่เนื่องจากแหล่งข้อมูลมีมากมาย และวิธีการเก็บข้อมูลมีหลายวิธี จึงเป็นหน้าที่ของผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลที่แท้จริงให้ได้ เขาจึงเสนอว่า ข้อมูลที่ควรพิจารณาในการประเมินผลหลักสูตรมี 3 ชนิดด้วยกัน คือ

2.1) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) ได้แก่ สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตร เช่น บุคลิกและนิสัยของนักเรียนและครู เนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมชุมชน เป็นต้น

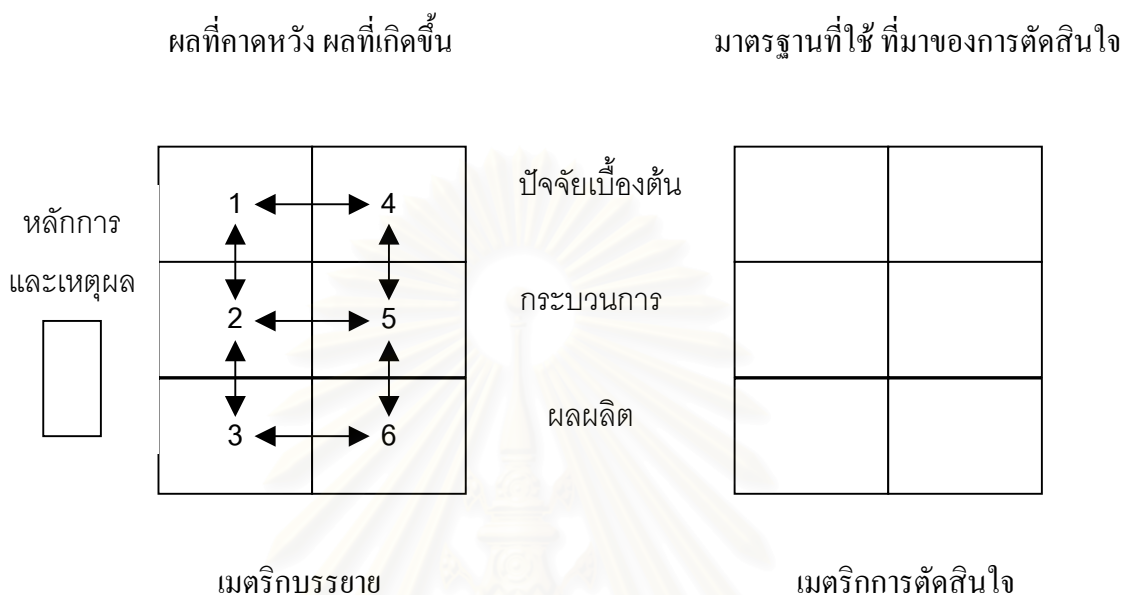
2.2) กระบวนการ (Transection) ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน เช่น เวลา การจัดลำดับประสบการณ์ บรรยากาศของชั้นเรียน เป็นต้น

2.3) ผลผลิต (Outcome) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทัศนคติของนักเรียน ผลที่มีต่อครูและสถาบัน เป็นต้น (worthen and sanders, 1973 : 112 – 113 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2531)

จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา 3 ชนิด ผู้ประเมินจะต้องแยกเป็น 4 ประเภท คือ

ผลที่คาดหวัง (Intents) ผลที่เกิดขึ้นจริง (Observations) มาตรฐานที่ใช้ (Standards) และ
ที่มาจาก การตัดสินใจ (Judgement) ซึ่งรูปแบบการประเมินของสศคเป็นดังนี้

แผนภูมิที่ 5 รูปแบบการประเมินของสศค

1) หลักการและเหตุผล (Rationale) เป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงปรัชญา และจุดมุ่งหมายพื้นฐานของโปรแกรม อาจจะเขียนหรือไม่เขียนเป็นรายลักษณ์อักษรก็ได้ หลักการและเหตุผลนี้เป็นพื้นฐานในการกำหนดสิ่งที่คาดหวัง (Intents)

2) เมตริกการบรรยาย (Description Matrix) คือ ส่วนที่ใช้บรรยายภาพรวมของข้อมูลที่ได้จากการประเมิน เมตริกนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน

2.1) ผลที่คาดหวัง ซึ่งครอบคลุมนโยบายและองค์ประกอบทั้งหมด

2.2) ผลที่เกิดขึ้นจริง

3) เมตริกการตัดสินใจ (Judgement Matrix) หมายถึง ส่วนของการตัดสินใจคุณค่า หรือคุณภาพของโปรแกรมทางการศึกษา โดยนักประเมินจะมีบทบาทในการตัดสินใจซึ่งถือว่าเป็นผู้เหมาะสมที่สุด เมตริกนี้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ

3.1) มาตรฐานที่ใช้ (Standard) ซึ่งจะบ่งชี้ว่าโปรแกรมทางการศึกษาที่จะประเมินนั้นมีคุณภาพ หรือบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาหรือไม่ และมาตรฐานที่ขึ้นแบ่งได้ 2 ชนิด คือ

3.1.1) มาตรฐานสมบูรณ์ (Absolute Standards) เป็นเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นตามความคิดของบุคคล ซึ่งอาจใช้มากกว่าหนึ่งเกณฑ์ก็ได้

3.1.2) มาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Standards) เป็นเกณฑ์ที่ยึดเอาลักษณะของโปรแกรมใดโปรแกรมหนึ่งมาเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ

3.2) ที่มาของการตัดสินใจ (Judgements) เป็นขั้นที่พิจารณาว่าโปรแกรมทางการศึกษามีคุณภาพเพียงใด มีข้อดีข้อเสียอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้พัฒนาแก้ไขหรือยกเลิก ซึ่งการตัดสินใจต้องอาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้กับมาตรฐานที่ใช้ ลักษณะของการเปรียบเทียบจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

3.2.1) การเปรียบเทียบสัมบูรณ์ (Absolute Comparison) หมายถึง การเปรียบเทียบข้อมูลเชิงบรรยายของโปรแกรมที่ต้องการประเมินกับมาตรฐานสัมบูรณ์โดยพิจารณาสิ่งที่เป็นจริง กระบวนการ และผลผลิตตามลำดับ

3.2.2) การเปรียบเทียบสัมพัทธ์ (Relative Comparison) หมายถึง การเปรียบเทียบข้อมูลเชิงบรรยายของโปรแกรม ที่ต้องการประเมินกับข้อมูลเชิงบรรยายของโปรแกรมที่ใช้เป็นมาตรฐานสัมพัทธ์ (Worthen and Sanders, 1973: 113-125 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2531)

สำหรับวิธีการในการประเมินตามแนวนั้น ผู้ประเมินต้องพิจารณาข้อมูลเพื่อการอธิบายก่อน คือต้องมีการศึกษาความสอดคล้องระหว่างผลที่คาดหวังกับผลที่เกิดขึ้นจริงและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตเมื่อได้ผลอย่างไรแล้วจึงเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้และมาตรฐานที่คาดว่าจะให้เกิดขึ้นแล้วจึงตัดสินใจ นั่นคือ จากแผนภูมิตั้งแต่ช่องที่ 1 - 6 ผู้ประเมินต้องพิจารณาข้อมูลใน 2 แนว คือ ในแนวดิ่ง ได้แก่ ช่อง 1 - 2 - 3 และ 5 - 6 - 7 ควรมีความสัมพันธ์กัน เพื่อดูว่าปัจจัยเบื้องต้นอำนวยความสะดวกหรือไม่ และในแนวนอนได้แก่ช่อง 1 - 4, 2 - 5 และ 3 - 6 ต้องมีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้เพื่อต้องการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติจริงๆ ในแต่ละส่วนตามแนวตั้งนั้นมีความสอดคล้องกับสิ่งที่คาดหวังไว้หรือไม่ประการใด และต้องมีการปรับปรุงในส่วนใดบ้าง

3) รูปแบบการประเมินของสคริปเวิน (Scriven)

สคริปเวิน เสนอลักษณะของการประเมินผลหลักสูตรไว้ 4 ลักษณะ คือ

1) การประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ใช้หลักสูตรอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

2) การประเมินผลรวบยอด (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อสิ้นสุดกระบวนการใช้หลักสูตรแล้ว เพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตร

3) การประเมินผลภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ภายในตัวของมันเอง เช่น การประเมินเนื้อหา จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตร ฯลฯ เป็นต้น

4) การประเมินผลสำเร็จ (Pay – Off Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดจากสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินการหลักสูตร เช่น การประเมินผลที่เกิดจากการสอนของครูที่มีต่อนักเรียน

การประเมินผลทั้ง 4 ส่วน ที่สคริปเว่น เสนอมามีความสัมพันธ์กันดังตารางประกอบข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบการประเมินผลของ สคริปเว่น

ลักษณะการประเมิน	การประเมินภายใน	การประเมินผลสำเร็จ
การประเมินย่อย	ตัดสินความสมบูรณ์ของเนื้อหา โครงสร้าง และลำดับของเนื้อหา	ตัดสินผลที่เกิดระหว่างที่ดำเนินการ
การประเมินรวม	ตัดสินขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับวัสดุต่าง ๆ	ตัดสินผลที่เกิดขึ้นเป็นครั้งสุดท้าย

จุดเด่นสำคัญของการประเมินผลโดยยึดเป้าหมายของสคริปเว่น ก็คือ เป็นการประเมินผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรที่คาดหวังไว้ และไม่คาดหวังไว้ เป็นการขยายแนวคิดของไทเลอร์ แต่สคริปเว่น ก็มีได้เสนอแนะอะไรเกี่ยวกับวิธีการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร จึงเป็นแต่เพียงการเสนอรูปแบบรวมๆ ของการประเมินผลตามทัศนะของเขาเท่านั้น

2.6 บทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

บุคลากรในโรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้แก่ ครูผู้สอน เพราะเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้โดยตรง บันลือ พฤกษวัน (อ้างถึงใน อุตสาหะ พาสกุล, 2531) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในฐานะผู้สร้างหลักสูตรไว้ว่า มีความจำเป็นอย่างมากที่ครูผู้สอนจะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรที่ใช้อยู่ และหาโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนา หรือเข้าสังเกตการณ์เกี่ยวกับเรื่องการจัดการเรียนการสอน โดยสม่ำเสมอ และศึกษาบันทึกความคิดเห็นหรือกล้าแสดงออกในด้านความคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตรตามแต่โอกาสจะอำนวย หรือมีการทดลองและใช้หลักสูตรกันอย่างจริงจัง พร้อมกับศึกษาหาจุดอ่อน จุดดีเด่นของหลักสูตรไว้สม่ำเสมอในฐานะที่ครูเป็นผู้สร้างหลักสูตร ครูไม่จำเป็นต้องไปสร้างหลักสูตรด้วยตัวเอง ครูมีบทบาทที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสอนเด็กแต่ละวัน สภาพท้องถิ่นในชนบทที่จะสามารถจัดสิ่งใดให้กับผู้เรียนได้เหมาะสมกันหรือไม่ นับว่าเป็นประโยชน์เป็นแนวคิดในการสร้างหลักสูตร การพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรได้เหมาะสมยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา จึงถือได้ว่า ครูมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรเช่นกัน การที่

ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นนั้น ครูก็ควรจะได้รับการ
พัฒนาความรู้ ความสามารถด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรด้วย

3. หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ค่านิยม และนิสัยรักการ
ทำงาน เพื่อเป็นพื้นฐานในงานอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ มีความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ รู้จักพึ่งตน
เอง และมุ่งมั่นในการทำงานให้ได้ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
และสามารถนำความรู้จากการเรียนการสอนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการดำรงชีวิตได้ตามควร
แก่วัย และความสามารถงานต่างๆ ที่ได้นำมาให้นักเรียนได้เรียนรู้เป็นงานใหญ่ 3 งาน คือ งาน
บ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์และงานช่าง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530:
27)

สวัสดี สุวรรณอักษร (2520: 8) กล่าวว่า ในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521
ได้จัดให้มีส่วนที่เป็นการเตรียมประกอบอาชีพไว้ในกลุ่มประสบการณ์กลุ่มหนึ่ง เรียกว่า กลุ่มการทำงาน
และพื้นฐานอาชีพ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อให้ผู้เรียนทำงานเป็น รักและเห็นคุณค่าของการ
ทำงาน และมีทักษะพื้นฐานที่จะประกอบอาชีพต่อไปข้างหน้า นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์ที่จะ
สร้างเสริมปลูกฝังนิสัย ทักษะที่ดีต่ออาชีพ และค่านิยมในการทำงานอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป หลักการของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เน้นการส่งเสริมนิสัยใน
การทำงาน กระบวนการและความรู้พื้นฐานที่จะประกอบอาชีพต่อไปในภายหน้า รวมทั้งทัศนคติที่
ดีต่ออาชีพที่ทำ

3.1 จุดประสงค์ของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

การเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะและประสบการณ์
ตรงเกี่ยวกับงานต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำงาน และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง
หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533 ได้กำหนดจุดประสงค์
ทั่วไปของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

- 1) ให้มีความสามารถในการทำงานที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและการ
ดำรงชีวิต
- 2) ให้สามารถแสวงหาความรู้ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่เปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันได้
- 3) ให้มีความรับผิดชอบ ขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ รู้จักพึ่งตนเอง มีวินัย เสียสละ
เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
- 4) ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน และเห็นคุณค่าในผลงานที่ทำ
- 5) ให้มีหลักในการทำงาน ทั้งงานอิสระและงานที่ทำร่วมกับผู้อื่น เป็นผลให้เกิดความ
เจริญส่วนตัว และส่วนรวม

- 6) ให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพทั่วไป และมีความนิยมชมชอบสนับสนุนการใช้สินค้าไทย
- 7) ให้สามารถผดุงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และขนบธรรมเนียมที่งดงามของไทย

3.2 โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

องค์ประกอบในการจัดโครงสร้างของหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักการและจุดประสงค์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพได้จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ประสบการณ์ 3 ด้าน คือ

1) ประสบการณ์ทั่วไปในการทำงาน ประสบการณ์ประเภทนี้เป็นประสบการณ์ที่ทุกคนควรมีเพราะเป็นประสบการณ์ของการทำงานในชีวิตประจำวัน เช่น การปิดกวาง เข็ดดู การทำอาหาร การปลูกต้นไม้ เป็นต้น

2) ประสบการณ์พื้นฐานในการทำงาน คือ ประสบการณ์ที่เป็นความรู้และทักษะพื้นฐานของกระบวนการในการทำงานช่าง เช่น การออกแบบ การใช้เครื่องมือต่างๆ การประกอบ การตกแต่ง เป็นต้น ประสบการณ์ดังกล่าวจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนทำงานเป็นไปตามขั้นตอน ตามลักษณะของงาน โรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ฝึกฝนอย่างจริงจัง ให้เกิดทักษะและกระบวนการในการทำงานที่ถูกต้อง

3) ประสบการณ์ความรู้พื้นฐานที่สัมพันธ์กับงาน เป็นความรู้ทักษะพื้นฐานทางวิชาการที่เกี่ยวกับการทำงาน ได้แก่ ความรู้ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา ความรู้ในเรื่องมารยาทเกี่ยวกับการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความรู้ในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการอาชีพ เป็นต้น ซึ่งความรู้เหล่านี้จะไปช่วยส่งเสริมและสนับสนุนประสบการณ์ทั้ง 2 ด้านให้ดียิ่งขึ้น โดยปกติความรู้เหล่านี้จะสอนสอดแทรกในเนื้อหาของแต่ละงานโดยสอนไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติงานไม่แยกมาสอนต่างหาก นอกจากประสบการณ์ทั้ง 3 ด้านนี้แล้วยังจะต้องจัดประสบการณ์เพิ่มในด้านที่จะส่งเสริมลักษณะนิสัยและคุณธรรมในการทำงานอีก เช่น มีระเบียบ ประณีต อดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ เป็นต้น โดยสอนสอดแทรกไปพร้อมกับการทำงาน เช่นเดียวกับการสอนประสบการณ์ความรู้พื้นฐานที่สัมพันธ์กับงาน (พรเพ็ญ ปทุมศิริ, 2528 : 19 - 20)

การจัดสัดส่วนประสบการณ์ให้สอดคล้องกันทั้ง 3 ด้านดังกล่าวจะต้องให้สอดคล้องกับวัย และประสบการณ์ของผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ป. 1 - 2 ป. 3 - 4 และ ป. 5 - 6

ในช่วง ป. 1 - 2 เน้นหนักประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานกับประสบการณ์พื้นฐานในการทำงาน โดยให้ประสบการณ์ทั่วไปมีส่วนมากกว่าประสบการณ์พื้นฐานในการทำงาน เพราะผู้เรียนยังเล็กอยู่

ในช่วง ป. 3 - 4 เป็นช่วงที่ผู้เรียนมีความพร้อมมากขึ้นเพราะมีวุฒิภาวะสูงขึ้น จึงเพิ่มประสบการณ์ความรู้พื้นฐานที่สัมพันธ์กับงานเข้าไปด้วย

ในช่วง ป. 5-6 เน้นประสบการณ์ที่เป็นความรู้พื้นฐานที่สัมพันธ์กับงาน ยิ่งกว่านั้นยังเน้นประสบการณ์พื้นฐานในการทำงาน เพื่อต้องการที่จะเตรียมตัวผู้เรียนไปสู่อาชีพ โดยจัดงานเลือกไว้หลายแขนง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นตลอดจนความสนใจและความถนัดของผู้เรียนด้วย

3.3 เนื้อหาวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

งานต่าง ๆ ของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ มุ่งปลูกฝังให้นักเรียนได้มีความรู้ ทักษะต่าง ๆ กล่าวโดยสรุป คือ

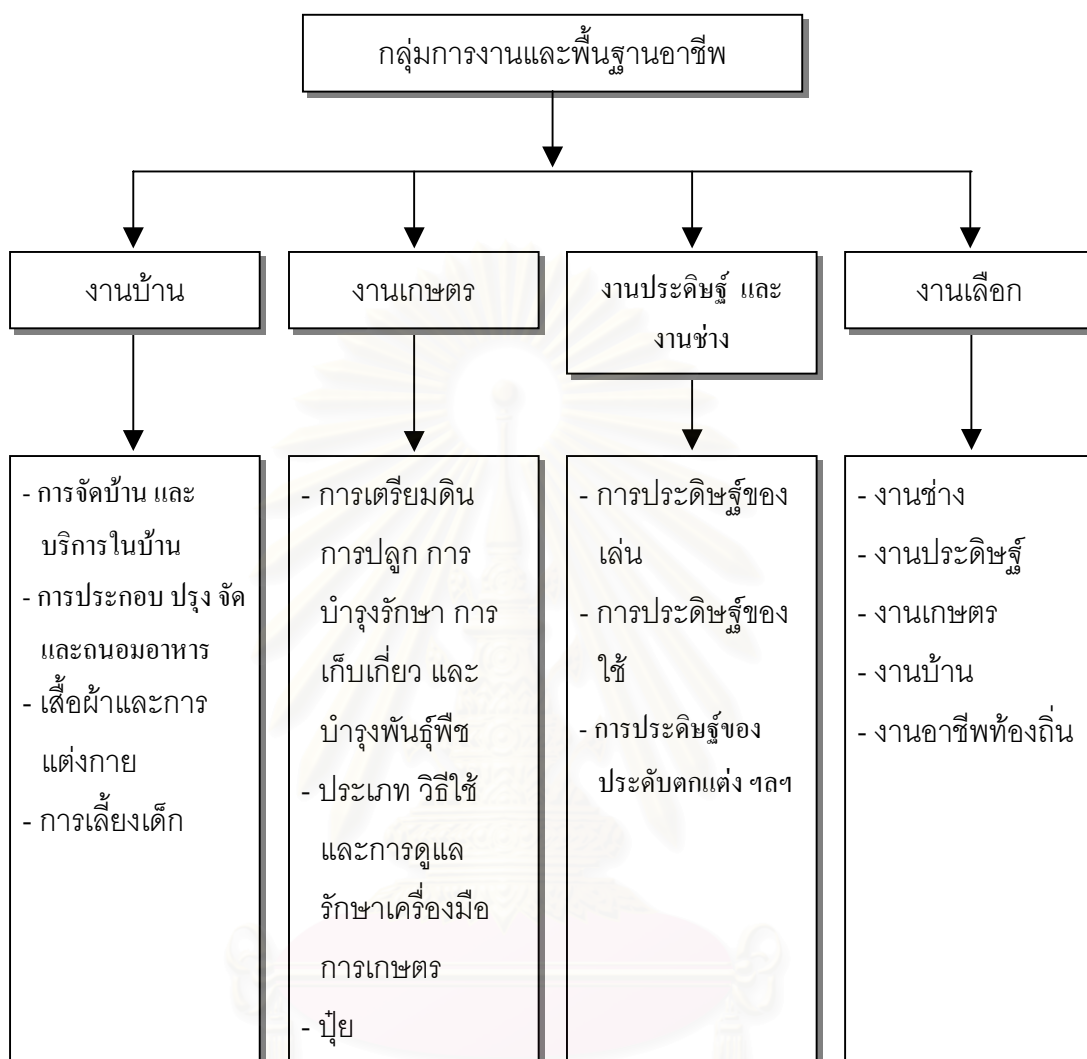
งานบ้าน เป็นงานที่ปลูกฝังกิจนิสัยที่ดีให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน บ้าน และแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการทำงาน ตลอดจนสามารถในการทำความสะอาด จัดบ้าน เลือกรับประทานอาหาร การปรุงอาหารที่มีประโยชน์ เลี้ยงดูเด็กและงานเสื้อผ้า

งานเกษตร เป็นงานที่ปลูกฝังให้นักเรียนรักงานเกษตร ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้เกี่ยวกับงานเกษตรไปใช้ในครอบครัว และท้องถิ่นของตน นำผลิตผลที่ได้จากการปฏิบัติไปจำหน่าย เพื่อเพิ่มรายได้ของครอบครัว

งานประดิษฐ์และงานช่าง เป็นงานที่เป็นพื้นฐานของงานช่างต่างๆ โดยส่งเสริมให้นักเรียนนำวัสดุในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นของเล่น ของใช้ ของประดับตกแต่ง ได้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้สามารถใช้เครื่องมือช่วยทำงานอย่างถูกวิธี

งานเลือก ชั้น ป. 5-6 เป็นงานที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะเฉพาะงานมากขึ้น เพื่อต้องการให้นักเรียนได้เรียนเพิ่มเติมโดยการสำรวจตนเองว่ามีความสนใจ ความถนัดในงานใดบ้าง เพื่อเป็นพื้นฐานที่จะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในงานอาชีพต่อไป

งานของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพที่ได้สรุปย่อเนื้อหาของแต่ละงานดังแผนภูมิต่อไปนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 28 - 31)

สถานศึกษา
แผนภูมิที่ 6 โครงสร้างกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.4 การจัดอัตราเวลาเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

อัตราเวลาเรียนของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ จัดตามระดับชั้นเรียนแสดงให้เห็นดังนี้

ระดับชั้นเรียน	ร้อยละของเวลาเต็ม	จำนวนชั่วโมง	จำนวนคาบ
ป. 1 - 2	10	100	300
ป. 3 - 4	20	200	600
ป. 5 - 6	25	300	900

ตารางที่ 2 อัตราเวลาเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

สำหรับงานเลือกในชั้น ป. 5 - 6 ได้แบ่งเวลา 900 คาบ ออกเป็น 2 ส่วน คือ งานพื้นฐาน 600 คาบ และงานเลือก 300 คาบ ดังนี้

อัตราเวลาเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ 900 คาบ			
600 คาบ			300 คาบ
งานบ้าน	งานเกษตร	งานประดิษฐ์และงานช่าง	งานต่าง ๆ 5 แขนงงาน
งานพื้นฐาน			งานเลือก

ตารางที่ 3 อัตราเวลาเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6

งานเลือก เนื้อหาในส่วนนี้จะป็นความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพแขนงต่าง ๆ ที่เข้มข้นและกว้างขวางเนื้อหาส่วนนี้ต้องเรียนต่อเนื่อง หลักสูตรเปิดโอกาสให้เลือกเรียนได้ตามความพอใจและความถนัดของผู้เรียน งานเลือกทั้ง 5 แขนงงานแบ่งแยกเนื้อหาออกเป็นกลุ่ม และเรื่องแต่ละเรื่องจะมีเนื้อหาจบในตัวเอง และกำหนดคาบเวลาเรียนไว้เรื่องละประมาณ 50 คาบ ซึ่งแต่ละแขนงงานจะมีเรื่อง ดังต่อไปนี้

1) แขนงงานบ้านมี 3 กลุ่ม คือ งานอาหารและโภชนาการ งานเสื้อผ้างานการเลี้ยงเด็ก

2) แขนงงานเกษตรมี 13 กลุ่มงาน คือ การทำสวนผัก การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การปลูกพืชไร่ การทำสวนผลไม้ การเลี้ยงสัตว์น้ำและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ การเลี้ยงสัตว์ปีก การเลี้ยงสัตว์เล็ก การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ การเลี้ยงสัตว์เลื้อยคลาน การประมง การทำนา การทำไร่นาสวนผสม และการเกษตรอื่น ๆ

3) แขนงงานช่างมี 6 กลุ่มงาน คือ งานเขียนแบบ งานไฟฟ้า งานวิทยุ งานเครื่องยนต์ งานโลหะ งานหนัง งานฉักทอ งานสวน งานเครื่องปั้นดินเผา งานแกะสลัก งานเครื่องเงิน งานพิมพ์ งานไม้ งานปูน งานทาสี และงานตัดผม

4) งานช่างประดิษฐ์ มี 5 กลุ่มงาน คือ งานประดิษฐ์ของชำร่วย งานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น งานประดิษฐ์ไม้ไผ่ งานดอกไม้ใบตอง งานประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง

5) แขนงงานอาชีพมี 3 กลุ่มงาน คือ งานซื้อขายและบริการ งานอุตสาหกรรมย่อยในท้องถิ่น และงานเสริมสวยและส่งเสริมความงาม

3.5 หลักในการเลือกสอนงานเลือก

การเลือกเรียนต้องคำนึงถึงความสนใจและความถนัดของผู้เรียนความพร้อมของครูผู้สอน โรงเรียน ผู้ปกครอง ความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทรัพยากรแหล่งวิทยาการและสถานประกอบอาชีพอิสระตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างแขนงงานเลือกกับงานพื้นฐานด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนงานที่เลือกเรียนนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด วิธีเลือกควรสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวก่อนแล้วโรงเรียนตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาเพื่อตัดสินใจเลือกจะเหมาะสมรัดกุมกว่าผู้สอนเป็นผู้ตัดสินใจเอง เนื้อหาในแผนการสอนงานเลือกทุกแขนง ผู้สอนสามารถเลือกไปสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หรือ 6 ก็ได้

การเลือกทำได้ 2 วิธีคือ เลือกอย่างลึกเพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในด้านอาชีพเฉพาะเรื่องมากขึ้น หรือเลือกอย่างกว้างเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในด้านอาชีพหลาย ๆ อย่าง อย่างไรก็ตามการเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งอาจมีปัญหา เช่น ถ้าเลือกอย่างลึกผู้เรียนก็จะไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิชาชีพที่เป็นพื้นฐานอื่น ๆ หรือถ้าเลือกอย่างกว้างในกรณีที่โรงเรียนมีข้อจำกัดในการเลือกมาก ผู้เรียนก็จะไม่ได้ความรู้ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในด้านอาชีพติดตัวไปเท่าที่ควร ฉะนั้นได้ใช้ทั้ง 2 วิธีประกอบกันตามความเหมาะสม (กรมวิชาการ 2526: 10-11)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530: 25) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพไว้ดังนี้

- 1) ความพร้อมและความสามารถของนักเรียน
- 2) ความพร้อมของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน
- 3) ความพร้อมในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน
- 4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเลือกงานเลือก แขนงงานต่างๆ ในทางปฏิบัติอาจมีการหารือกันระหว่างฝ่ายวิชาการและครูผู้สอน โดยคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

- 1) ทักษะและความสามารถของผู้เรียน ควรได้ข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัว

นักเรียน เช่น ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง เพื่อนๆ รวมทั้งจากตัวนักเรียนเอง เพื่อทราบความถนัด ความสนใจ ทักษะ และความสามารถของนักเรียน

2) บริการของโรงเรียน ได้แก่ การอำนวยความสะดวกทางด้านสถานที่ เครื่องมือฝึกงาน และบุคลากร

3) ความคาดหวังของผู้ปกครอง ผู้ปกครองส่วนใหญ่มุ่งหวังให้นักเรียนเรียนต่อชั้นสูง มุ่งหวังให้นักเรียนประกอบอาชีพอย่างอื่นที่ไม่ใช่อาชีพของตน

4) แหล่งวิทยาการและสถานประกอบการอิสระ เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเลือกจัดการเรียนการสอนงานเลือกตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2521) มุ่งหวังให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถประกอบอาชีพได้ แต่นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุประมาณ 12 - 14 ปี ประกอบอาชีพทางช่างตามลำพังเป็นการส่วนตัวนั้นเป็นเรื่องยาก ดังนั้นการคำนึงถึงสถานประกอบการอิสระที่สอดคล้องกับงานที่เลือก จึงเป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียน ควรเลือกงานที่มีแหล่งวิทยาการที่นักเรียนสามารถเข้าฝึกงานได้

5) ความต้องการและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนงานเลือก ท้องถิ่นจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าต้องการแรงงานในด้านใด มีช่องทางใดที่นักเรียนสามารถประกอบอาชีพได้บ้าง

6) วัสดุฝึกงานหาง่ายมีอยู่ในท้องถิ่น ควรเลือกสอนงานเลือกที่สามารถหาวัสดุฝึกงานในท้องถิ่นได้หรือแม้ไม่มีวัสดุฝึกงานในท้องถิ่น แต่เป็นงานที่เป็นอาชีพที่มีรายได้ดีมีชื่อเสียง และเป็นงานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น ควรได้รับการส่งเสริมให้เปิดสอนในโรงเรียนได้ เช่น งานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน ซึ่งโลหะเงินเป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตไม่ใช่วัสดุในแหล่งนั้น แต่มาจากที่อื่นมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การทำเครื่องประเทียมเงินเป็นเครื่องประดับที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ จึงควรเลือกสอนในโรงเรียน นอกจากนักเรียนจะได้รู้จักงานอาชีพในท้องถิ่นของตนแล้วยังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ด้วย

7) ความสัมพันธ์ระหว่างแขนงงานเลือกกับงานพื้นฐาน งานเลือกบางงานในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 อาจเป็นงานพื้นฐานในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 มาแล้ว การเลือกสอนจึงเป็นการต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน แต่ถ้าบางงานไม่ได้ใช้ความรู้จากพื้นฐานเลยก็อาจเลือกสอนได้เพราะเป็นงานใหม่

สรุปแล้วการเลือกเรียนงานช่างจะต้องคำนึงถึงความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน ความพร้อมของครูผู้สอน โรงเรียน ผู้ปกครอง ความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทรัพยากร แหล่งวิทยาการ และสถานประกอบการอิสระ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างแขนงงานที่เลือกกับงานพื้นฐานด้วย

3.6 แนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

กรมวิชาการ (2527 : 11 - 12) ได้กำหนดแนวทางเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ครูที่สอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ไม่จำเป็นต้องเป็นครูมีความรู้เฉพาะอย่าง แต่ควรเป็นผู้มีความศรัทธาในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เห็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์นี้ มีใจรัก มีใจสู้ มีความสนใจที่จะสอนและศึกษาหาความรู้มาสอนอยู่เสมอ อาจเป็นครูหรือผู้รู้ผู้ชำนาญการในท้องถิ่นก็ได้ ถ้าโรงเรียนใดมีครูที่มีความรู้เฉพาะอย่าง และมีจำนวนหลายคนก็จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ครูผู้สอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ควรศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร ตลอดจนแผนการสอนให้เข้าใจ เพื่อให้ทราบถึงเนื้อหา และคาบเวลาที่ต้องใช้สอน วิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งทดลองปฏิบัติงานที่ครูไม่มีประสบการณ์มาก่อน เพื่อจะได้จัดดำเนินการสอนได้อย่างถูกต้อง

3) ควรจัดสอนงานพื้นฐานและงานเลือกให้มีความสัมพันธ์กัน เช่น งานบ้าน เรียนเรื่องการจัดตกแต่งบ้าน งานประดิษฐ์และงานช่างก็ควรเรียนเรื่องการประดิษฐ์และตกแต่งบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ควรจัดสอนให้สัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มประสบการณ์อื่นด้วย ได้แก่ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

4) ควรจัดสอนงานเลือกภายหลังงานพื้นฐาน ในกรณีที่งานเลือกนั้นใช้ความรู้ต่อเนื่องจากงานพื้นฐาน แต่ก็มีงานเลือกบางแขนงที่ไม่ต้องอาศัยความรู้พื้นฐาน ในกรณีเช่นนี้อาจจะจัดสอนไปพร้อม ๆ กับงานพื้นฐานได้ เช่น งานเลือกแขนงงานอาชีพอื่น ๆ เป็นต้น

5) ควรจัดทำกำหนดการสอนให้ครบทั้งงานพื้นฐานและงานเลือก และวางแผนจัดตารางสอนภาคปฏิบัติสลับกันเพื่อให้นักเรียนลงปฏิบัติงานไปพร้อมกัน จะช่วยแก้ปัญหาวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ไม่เพียงพอได้

6) ควรจัดหาสื่อการเรียนการสอน ซึ่ง ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การสอนสำหรับครู และวัสดุหรือสถานที่ฝึกปฏิบัติงานของนักเรียนให้พร้อม สื่อการเรียนการสอนควรเลือกวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ ถ้าจำเป็นต้องซื้อก็ควรเลือกชนิดราคาไม่แพง

3.7 การจัดการกระบวนการเรียนรู้กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 37 - 38) ได้เสนอลำดับขั้นการเรียนรู้ไว้ 9 ขั้น ซึ่งเป็นการนำลำดับขั้นการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของมนุษย์ตามแนวของ กาย์ (Robert M. Gagne) มาปรับให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ดังนี้

1) การสร้างความสนใจ การสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนเป็นแรงจูงใจภายนอกและภายในตัวผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนใช้วิธีการพูดเร้าใจ หรือใช้สื่อการเรียนต่าง ๆ ช่วยให้เกิดแรงจูงใจภายใน เช่น การทำของใช้ได้เองย่อมเป็นการประหยัด เป็นต้น

2) แฉ่งจุดประสงค์ของบทเรียน เป็นการชี้แนวทางให้นักเรียนทราบว่าเมื่อเรียนงานนี้จบแล้วนักเรียนจะสามารถทำอะไรได้บ้าง ซึ่งการแฉ่งจุดประสงค์ของบทเรียนจะเป็นการสร้างความสนใจ ครูควรจะเริ่มต้นพร้อม ๆ กัน

3) การกระตุ้นให้นักเรียนนำความรู้พื้นฐานที่จำเป็นมาใช้ เพราะการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง เมื่อนักเรียนจะเรียนรู้สิ่งใหม่ย่อมต้องอาศัยความรู้พื้นฐานเดิม ซึ่งครูสามารถทราบความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียนด้วยการสนทนา ซักถาม หรือทดลองให้นักเรียนปฏิบัติ ถ้าหากนักเรียนยังมีพื้นฐานไม่เพียงพอ ครูจะต้องช่วยสร้างความพร้อมให้ก่อนที่จะเรียนเรื่องใหม่

4) เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้สื่อการเรียนกระตุ้น ซึ่งเป็นขั้นเริ่มกิจกรรม เช่น การประดิษฐ์ของเล่น ครูจะต้องนำตัวอย่างของเล่นสำเร็จรูปเป็นตัวอย่างในการอภิปราย ซักถามถึงการเตรียมวัสดุฝึก การเตรียมเครื่องมือ การประกอบตกแต่ง และการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

5) การให้แนวในการเรียนรู้ด้วยการแจกใบงานใบแนะนำความรู้ นับว่าเป็นขั้นตอนของการเรียนที่สำคัญเพราะนักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นกลุ่มได้ โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำอยู่เบื้องหลัง

6) การให้นักเรียนลงมือปฏิบัติหรือทำให้เกิดพฤติกรรม เป็นขั้นที่ครูให้นักเรียนฝึกปฏิบัติงานด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้เกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ เช่น อาจเริ่มด้วยการวางแผนพูด เขียน อภิปราย ปฏิบัติจริง ที่ตรงกับเป้าหมายของบทเรียน

7) การให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นขั้นสำรวจผลการปฏิบัติกิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงออกด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การฝึกประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของเล่นว่ามีผลออกมาตามเป้าหมายหรือไม่ สังเกตกระบวนการทำงานของนักเรียน คุณผลงานของนักเรียนแล้วแฉ่งให้นักเรียนทราบว่าการทำงาน และผลของงานเป็นอย่างไร เช่น การให้คำแนะนำชมเชย เป็นต้น

8) การประเมินผลการปฏิบัติ คือ การวัดและประเมินพฤติกรรมหรือผลงานของนักเรียนว่าบรรลุผลตามจุดประสงค์ของบทเรียนในแต่ละงานเพียงใด ซึ่งครูจะต้องใช้เครื่องมือและวิธีการวัดผลแบบต่าง ๆ ให้ได้ผลตามที่ต้องการ

9) การเพิ่มความจำเป็นและการถ่ายโยงการเรียนรู้ เป็นขั้นสรุปซ้ำบทเรียนที่ได้ผ่านมาจากบทเรียนจริงที่นักเรียนได้ฝึกหัด เพื่อให้เกิดทักษะมากยิ่งขึ้น โดยการมอบ

หมายงานให้ทำที่บ้าน เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมการเรียนรู้และเพิ่มทักษะ

โดยสรุปแล้วสิ่งที่สำคัญและจำเป็นในการเรียนรู้ของนักเรียนในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ คือ

- 1) กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ให้ชัดเจน
- 2) สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน
- 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความพร้อมของนักเรียน
- 4) ใช้แหล่งวิทยาการหรือสถานประกอบการในการเรียนรู้

3.8 เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

บันลือ พลฤกษ์วัน (2524 : 60) กล่าวถึงเอกสารประกอบหลักสูตรว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้หลักสูตรนำไปสู่การปฏิบัติได้สะดวกสบายขึ้น แต่เฉพาะตัวหลักสูตรอย่างเดียวคงนำไปสู่การปฏิบัติได้ยาก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีวัสดุหลักสูตร เช่น แผนการสอน (โครงการสอน ประมวลการสอน) คู่มือครู เอกสารสิ่งพิมพ์ที่จะช่วยให้ทั้งครูและเด็กเรียนดียิ่งขึ้น

แผนการสอน

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 62) ให้ความหมายว่า แผนการสอนคือ เอกสารสำหรับใช้เป็นเครื่องมือครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้บรรลุตามความคิดรวบยอด และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนกรมวิชาการ (2535 : 9) ให้ความหมายว่า แผนการสอนมีจุดประสงค์เพื่อให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนแก่ครู ตามปกติจัดทำเป็นกลุ่มประสบการณ์ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ในแผนการสอนจะมีข้อเสนอแนะว่าจะสอนเรื่องอะไร นานเท่าใด เพื่อจุดประสงค์อะไร ใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง ปฏิบัติกิจกรรมอะไรบ้าง และวัดผลอย่างไร

รูปแบบของแผนการสอนจะเป็นอย่างไรก็ตาม เนื้อหาสาระยังคงเป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ เป็นเสมือนข้อกำหนดและข้อเสนอแนะสำหรับครูว่าจะสอนชั้นใด เรื่องอะไร ใช้เวลาเท่าใด สอนเพื่ออะไร ใช้อุปกรณ์อะไร ทำกิจกรรมอะไร และวัดผลอย่างไร ที่ว่าเป็นข้อกำหนดก็เฉพาะส่วนที่เป็นจุดประสงค์ของการเรียนและความคิดรวบยอด คือ เป็นสิ่งที่ครูและโรงเรียนตั้งใจว่าจะทำให้ได้ สำหรับส่วนอื่น ๆ นั้น เป็นข้อเสนอแนะให้เลือกทำเท่านั้น โรงเรียนต่าง ๆ จึงอาจปฏิบัติแตกต่างกันออกไป

การใช้แผนการสอนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ต้องศึกษาทำความเข้าใจกับแผนการสอนให้เข้าใจเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการสอน หากแผนการสอนนั้นยังไม่เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนหรือท้องถิ่น ครูสามารถจะดำเนินการให้เหมาะสม เช่น

1. ปรับแผนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เช่น งานเกษตรที่เกี่ยวกับการเพราะปลูก
ควรกระทำในฤดูฝนเพื่อประหยัดน้ำ หรือช่วยบางท้องถิ่นที่ขาดแคลนน้ำ
2. ศึกษาแผนการสอนให้ละเอียดทุกหัวข้อ เช่น ความคิดรวบยอด จุดประสงค์
เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน การวัดผลและประเมินผล เพื่อครูจะได้เตรียมการต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า
3. เนื้อหาในบางเรื่องถ้าครูยังขาดความรู้ ทักษะในการทำงาน จะได้ศึกษาค้นหาความ
รู้เพิ่มเติมจากใบงาน ใบความรู้ ภาคผนวกประกอบแผนการสอนหรือฝึกปฏิบัติงานบางอย่างเพิ่ม
เติม
4. ให้นักเรียนได้สะสมวัสดุท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้สำหรับฝึกปฏิบัติ หรือให้เตรียม
วัสดุสำหรับฝึกล่วงหน้า
5. เตรียมจัดทำสื่อประกอบการสอนล่วงหน้า เช่น เตรียมใบงาน ใบความรู้สำหรับ
นักเรียน หรือทำตัวอย่างงานสำเร็จของงานที่จะให้นักเรียนปฏิบัติ

แผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. เรื่องที่จะสอน
2. กำหนดเวลาเรียน
3. ความคิดรวบยอด
4. จุดประสงค์
5. คุณสมบัติและคุณธรรมที่ต้องการเน้น
6. เนื้อหาสาระ
7. กิจกรรมการเรียนการสอน
8. สื่อการเรียน
9. การวัดผล

การปรับแผนการสอน

เนื่องจากแผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพที่กรมวิชาการจัดทำขึ้นนั้นได้
กำหนดบทเรียนไว้เป็นเรื่องใหญ่ ๆ ใช้เวลาเรียนมาก เป็นลักษณะของแผนการสอนต้นแบบ หรือ
แผนการสอนระดับหน่วย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่นักเรียนทั่วประเทศจะต้องเรียนรู้เหมือน ๆ
กัน แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้คำนึงถึงความแตกต่างในแต่ละท้องถิ่น จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้มี
โอกาสปรับแผนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความสนใจของท้องถิ่น โดยให้
ครูในแต่ละท้องถิ่นได้ช่วยกันจัดทำขึ้น เพื่อใช้ให้เหมาะสมกับวัยความต้องการและสภาพแวดล้อม
ตัวนักเรียน

การปรับแผนการสอนมีหน่วยงานหลายหน่วยงานด้วยกันที่นำแผนการสอนต้นฉบับไป
ปรับให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น เช่น

1. เขตการศึกษา หรือจังหวัด
2. กลุ่มโรงเรียน
3. โรงเรียนจัดทำเอง

การจัดทำแผนการสอนระดับโรงเรียน โดยคณะครูที่สอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพด้วยกัน นับว่าเป็นการทำแผนการสอนที่เหมาะสมที่สุด เพราะผู้ใช้เป็นผู้ปรับแผนการสอนที่ตนนำไปใช้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนการทำแผนการสอนย่อย

1. ศึกษารายละเอียดของแผนการสอนหลักของกรมวิชาการ เพื่อพิจารณาวิเคราะห์จุดประสงค์และเนื้อหาว่าควรจัดทำเป็นแผนการสอนย่อยกี่แผนจึงจะเหมาะสม แผนการสอนย่อยใดควรมีเวลาเรียนกี่คาบ

2. กำหนดแบบฟอร์มเดียวกันกับแผนการสอนของกรมวิชาการ

โดยสรุป การจัดทำแผนการสอนย่อยก็เพื่อให้ครูได้มีเอกสารประกอบหลักสูตรที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้ง่ายและเข้าใจยิ่งขึ้น เพราะแผนการสอนย่อยจะบอกรายละเอียดเกี่ยวกับจุดประสงค์ ความคิดรวบยอด เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การวัดผลของแต่ละเรื่องที่จะสอน และบอกคาบเวลาที่ใช้สอนด้วย

ใบงานหรือใบกำหนดงาน

ใบงานจะบอกถึงวิธี และลำดับขั้นตอนของการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการว่าจะทำอย่างไร นอกจากนี้ใบงานยังบอกชื่องานที่ให้นักเรียนทำ รายการสื่อการเรียนที่จำเป็นและวิธีการทำงานอย่างง่าย ๆ ใบงานไม่สามารถกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ได้เพราะจะทำให้ยาวมาก ยากแก่การอ่านและการปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงนิยมเขียนแนะนำลำดับขั้นตอนการทำงานใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้ครูและนักเรียนเข้าใจลำดับขั้นตอนการทำงานที่สำคัญและไม่ซ้ำซ้อน ใบงานมี 2 ลักษณะ คือ

1. ใบงานที่มีคำแนะนำประกอบรูปภาพ
2. ใบงานที่เป็นคำบรรยายวิธีการทำงานโดยไม่มีภาพประกอบ

ประโยชน์ของใบงาน

- 1) ช่วยฝึกให้นักเรียนหัดอ่านแบบเบื้องต้น
- 2) ช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่มในการออกแบบ
- 3) เป็นการหลีกเลี่ยงการบอจุด เพราะใช้ใบงานในการปฏิบัติงานตามขั้นตอน
- 4) ใช้กับนักเรียนจำนวนมากได้
- 5) ครูไม่ต้องอธิบายมาก เป็นการประหยัดเวลาในการสอน

ใบความรู้หรือใบแนะนำความรู้

ใบความรู้มีไว้เพื่อแนะนำความรู้ต่างๆที่จำเป็นหรือความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานชนิดนั้นๆ มักจะเป็นความรู้ที่ย่อมาจากตำราหรือหนังสือเป็นการให้ความรู้เพิ่มเติมที่จะช่วยให้การทำงานเหล่านั้นได้รับผลดียิ่งขึ้น ส่วนมากจะพิมพ์ขึ้นเพื่อให้ครูหรือนักเรียนอ่านเพิ่มเติมมากกว่าที่ครูจะนำมาอธิบายหรือให้นักเรียนจดตามบนกระดานดำ ลักษณะใบความรู้จะประกอบด้วยคำบรรยาย และมีรูปภาพประกอบ หรือมีแต่คำบรรยายแต่เพียงอย่างเดียวก็ได้

3.9 การประเมินผลของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

การประเมินผลของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เน้นที่กระบวนการทำงานเท่าๆ กับผลสำเร็จของงาน โดยใช้วิธีประเมินผลหลาย ๆ วิธี ดังมีแนวทางที่ควรปฏิบัติต่อไปนี้ (กรมวิชาการ , 2522)

- 1) ประเมินผลในขณะที่ปฏิบัติงาน โดยการสังเกตในด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะนิสัย คุณสมบัติและคุณธรรมในการทำงาน กระบวนการทำงาน ความสามารถในการทำงาน และเจตคติที่มีต่องาน
- 2) ประเมินผลงานสำเร็จรูป ควรเน้นผลสำเร็จของงานและการนำผลงานไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในการประเมินผล นอกจากจะใช้การสังเกตและตรวจผลงานแล้ว ผู้สอนอาจใช้วิธีซักถาม สัมภาษณ์ และทดสอบ ฯลฯ ได้ตามความเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 48) กล่าวถึงการประเมินผลกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพว่า ควรจะยึดหลัก 4 ประการ ดังนี้

- 1) ด้านความรู้ของนักเรียน
- 2) ด้านเจตคติและกิจนิสัย
- 3) ด้านทักษะกระบวนการในการทำงาน
- 4) ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ โดยเฉพาะงานภาคปฏิบัติทุกงาน ต้องมีการประเมินผลงานและสรุปขั้นตอนการทำงานตอนท้ายกิจกรรมเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนมีโอกาสประเมินตัวเองได้ว่า บรรลุผลสำเร็จหรือไม่เพียงใดและควรฝึกให้นักเรียนประเมินผลงานกันเอง นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น สามารถอภิปรายข้อบกพร่อง และผลสำเร็จของงานระหว่างกันและกันได้

3.10 ผลการดำเนินการใช้หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบ ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรที่เกี่ยวกับการทำงานและอาชีพมาโดยตลอด

สำหรับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งปรับปรุงให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้เน้นหลักสูตรกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อให้ตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาแต่ละระดับให้จบในตัวเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมเยาวชนให้เกิดความพร้อม มีความรู้ ความสามารถที่จะช่วยตัวเองได้ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น จุดมุ่งหมายของกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพก็คือ การฝึกอบรมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการทำงาน และทำงานเป็น เพื่อเป็นรากฐานของการประกอบอาชีพต่อไป นับตั้งแต่เริ่มใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นต้นมา ได้มีการวิจัยเพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพมาโดยตลอด ซึ่งพอจะทำให้ทราบว่า การดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 บรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่เพียงใด

วันเพ็ญ เกตุสกุล (2526) วิจัยเรื่อง วิเคราะห์แผนการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ของเขตการศึกษา 5 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญการประกอบอาชีพในท้องถิ่น นักเรียน และผู้ปกครอง โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพในระดับชั้นประถมศึกษายังมีปัญหาคือ ครูไม่ถนัดในการสอนไม่มีความรู้ในการจัดทำและใช้อุปกรณ์การสอน

ภิรมย์ ศรีเพชร (2527) ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความต้องการและการปฏิบัติจริงในการฝึกปฏิบัติด้านการงานและพื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยสรุปว่า ในกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพนักเรียนสนใจมากที่สุด คือ งานประดิษฐ์ รองลงมาคืองานเกษตร ในด้านความต้องการในการฝึกปฏิบัติสูงกว่าการได้ปฏิบัติจริง หากแต่ทางโรงเรียนไม่สามารถจัดกิจกรรมให้ตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้

ลักขณา สมเชื้อ (2524) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จังหวัดชลบุรี โดยใช้แบบสอบถามถามครูประจำการในด้านการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนในชั้นประถมศึกษาค่อนข้างน้อย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะว่า ควรได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของวิโรจน์ วัฒนานิมิตรกุล (2530) ซึ่งวิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ วิชางานเลือก ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้แบบสอบถาม ถามผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ วิชางานเลือก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร คือ การขาด

แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการสอน ครูผู้สอนไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้วิจัยตามโครงการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษา โดยความร่วมมือขององค์การยูนิเซฟ และโครงการนี้ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอน และคุณภาพของการสอนงานเลือกกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 สรุปได้ดังนี้

1) เนื้อหาทั่วไปสำหรับงานเลือกควรประกอบด้วย การวางแผน การผลิต และกิจกรรมการตลาด

2) แนวทางการสอนงานเลือก เพื่อให้ผลที่จะก่อให้เกิดทัศนคติต่องานที่เรียนนั้น ต้องอาศัยเวลาในการเรียนที่เหมาะสม ต้องมีการฝึกทำอย่างน้อย 2 ถึง 3 ครั้ง จึงได้ผลที่ผู้รับสามารถมองเห็นประโยชน์ของการเรียนอย่างถ่องแท้สามารถใช้งานได้ดี โดยขยายผลผลิตและทำเป็นอาชีพได้

3) ครูผู้สอนมีความสำคัญในการสอนงานเลือก ที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกลึกและมีทัศนคติที่ดีต่องานเลือกที่ได้เรียนรู้อย่างยิ่ง

4) กรณีขาดครูผู้สอนงานเลือก ควรเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้เพื่อครูผู้สอนจะได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น และสามารถดำเนินการได้เองในที่สุด

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น เทคนิควิธีสอน ตัวครูและนักเรียน ซึ่งปัญหาที่สำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะหน่วยงานอาชีพกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพก็คือ การขาดครูที่สามารถสอนงานอาชีพให้กับนักเรียน ครูส่วนใหญ่มีความรู้ในด้านเนื้อหาแต่ไม่มีประสบการณ์ตรงในการประกอบอาชีพที่กำลังสอนอยู่ โรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบันจะจัดหลักสูตรการศึกษาอาชีพมากกว่าที่จะเป็นการฝึกงานอาชีพ แต่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้มุ่งให้ผู้เรียนจากการศึกษางานอาชีพสามารถออกไปประกอบอาชีพได้อย่างจริงจัง ซึ่งจากสภาพของการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน หรือแม้แต่ครูที่ทำการฝึกงานให้นักเรียนล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่ไม่สัมผัสกับการสร้างและปรับปรุงหลักสูตรแบบงานอาชีพ อีกทั้งยังไม่มีประสบการณ์ตรง หรือมีความสนใจอย่างจริงจังเกี่ยวกับงานอาชีพที่ทำการสอน จึงได้แต่สอนงานอาชีพที่ได้รับมอบหมายให้สอนตามแบบการสอนหลักสูตรงานอาชีพทั่วไป ซึ่งเป็นการสอนเนื้อหาและสอนหนังสือตามที่เคยได้รับการฝึกหัดมาจากสถาบันการฝึกหัดครู (สำลี ทองธิว, 2539) ทำให้การดำเนินการใช้หลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ไม่

บรรลุลผลตามจุดประสงค์ที่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2520 ตั้งเป้าหมายไว้

3.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

กิตติพิศ ศิริสูตร (2537) ทำการวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์อำเภอ และปราชญ์ชาวบ้าน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูล พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ และผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุนส่งเสริมให้ครูนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง คติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้ ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะของการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา ปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน โดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือ หรือช่างเทคนิคชาวบ้าน และนิมนต์พระสงฆ์มามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และใช้กิจกรรมในการนิเทศโดยการให้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนในด้านการเตรียมบุคลากร สถานที่ งบประมาณ การจัดทำข้อมูลพื้นฐานติดต่อประสานงาน จัดหาวัสดุหลักสูตร ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการศึกษาและนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครู ให้คำปรึกษาแนะนำโดยตรงแก่ครูผู้สอน ปัญหาที่พบคือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดงบประมาณ และขาดเอกสารในการค้นคว้า ผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

อังกุล สมคะเนย์ (2534) ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด/อำเภอ และกิ่งอำเภอ ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ในการเก็บข้อมูล พบว่าศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน และครูวิชาการโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วย และได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้พัฒนาหลักสูตรในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม โดยเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนา หลักสูตร คือ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการโรงเรียน มีปัญหาด้าน

งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและการนิเทศติดตามผล ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและการพัฒนาหลักสูตร

การวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (วารสารฯ บางเลียง, 2534) พบว่า มีการดำเนินการในลักษณะของการถ่ายทอดความรู้จากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติลงไปตามลำดับจนถึงโรงเรียน ส่วนปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้นส่วนใหญ่ได้แก่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและผู้ใช้หลักสูตรยังไม่พร้อมต่อการปรับหลักสูตร เพื่อนำไปใช้และปัญหาขาดแหล่งความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร

อุตสาห์ พาสกุล (2531) ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ผู้ให้ข้อมูลคือ ศึกษานิเทศก์ในจังหวัดขอนแก่น ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของครูผู้สอนในการปรับหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นคือครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรที่ดีพอ เอกสารประกอบหลักสูตรมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของครูและขาดแหล่งบริการทางวิชาการที่รวบรวมเอกสารประกอบหลักสูตรและการขาดแคลนงบประมาณ นอกจากนี้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นแต่มีบทบาทเพียงเป็นผู้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรเท่านั้น

การศึกษาการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 (พัชนี บุระพันธ์, 2527) พบว่า ในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน จึงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและไม่มีการปรับรายละเอียดของเนื้อหา จึงยึดเนื้อหา สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่เดิม สำหรับปัญหาที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ ขาดแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ เอกสารเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นไม่เพียงพอและครูไม่มีความรู้ขาดทักษะในการดำเนินการ

ศิริชัย อนันตผล (2534) ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ฝ่ายนิเทศงานปฏิบัติการสอน ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลพบว่า ครูได้รับคำแนะนำจากศึกษานิเทศก์และโรงเรียนให้ศึกษาเอกสารหลักสูตร ให้สำรวจสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่น จัดทำแผนการสอนที่เน้นกระบวนการและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ครูมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลกับนักเรียน

ส่วนในการพิจารณาหลักสูตรรายวิชาตามลักษณะต่าง ๆ มีการดำเนินการปรับกิจกรรมการเรียน การสอน การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาจากคำอธิบายรายวิชา การเลือกใช้ปรับปรุงหรือ เพิ่มเติมรายละเอียดที่มีอยู่แล้ว การจัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่ ในด้านการจัดทำเนื้อหา/รายวิชา ขึ้นใหม่ยังไม่ได้ดำเนินการ สำหรับปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่พบ คือ ขาดวิทยากรให้ความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน เอกสารที่ใช้ในการศึกษามีไม่เพียงพอ ขาดแหล่งวิชาการประกอบการค้นคว้า

งานวิจัยของวิจิตร ไชยศิลป์ (2536) เรื่อง การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่ได้แก่ ขาดเอกสารและแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาและค้นคว้า ขาดวัสดุและงบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งครูส่วนใหญ่แก้ปัญหาโดยร่วมกันจัดทำในระดับกลุ่มโรงเรียนและครูเหล่านั้นได้เสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น จัดการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ครูและจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม เพื่อช่วยเหลือครูและโรงเรียนต่อไป

นอกจากนี้มณฑิชา ชนะสิทธิ์ (2539) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดย ภูมิปัญญาชาวบ้าน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยครูผู้สอนในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้มาเป็นวิทยากรในบางเนื้อหา ปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ ขาดแคลนงบประมาณ ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีเวลา กิจกรรมการสอนใช้เวลามากกว่าที่กำหนดไว้

ส่วนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์นั้น (วิไลวรรณ เหมือนชาติ, 2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยทำการศึกษาจากครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 พบว่า การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่ดำเนินการปรับในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาที่พบ คือ ขาดผู้เสนอแนะและที่ไม่ได้ปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นเพราะไม่มีผู้เสนอแนะแนว ทางด้านการปรับ/เพิ่ม/ลดรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดในคำอธิบายรายวิชา ส่วนใหญ่เป็นการปรับรายละเอียดทุกกลุ่มประสบการณ์ ปัญหาที่พบ คือ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ ที่ไม่ได้ปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นเพราะไม่มีผู้เสนอแนะแนว ทางด้านการปรับสื่อการเรียน การสอน ส่วนใหญ่เป็นการปรับในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาที่พบ คือ ครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับการแนะนำ ขาดการส่งเสริมและที่ไม่ได้ปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นเพราะไม่มีเอกสาร/ แหล่งความรู้สำหรับการค้นคว้า ด้านการจัดทำเนื้อหารายวิชาขึ้นใหม่ส่วนใหญ่ดำเนินการในกลุ่มทักษะ

คณิตศาสตร์ ปัญหาที่พบ คือ ขาดความรู้ความเข้าใจ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำเนื้อหารายวิชาขึ้นใหม่ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน วิธีดำเนินการ คือการศึกษาหลักสูตรแม่บท การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ที่จัดทำส่วนใหญ่เป็นคู่มือครู คู่มือการสอน ปัญหาที่พบในการทำ ได้แก่ ขาดเอกสารสำหรับค้นคว้า ส่วนที่ไม่ได้ดำเนินการเพราะไม่มีเอกสารค้นคว้า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพนั้น (วันชัย สังข์น้อย, 2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ แผนงานเลือก วิชาช่างเครื่องปั้นดินเผา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตบริการของโรงเรียนวัดน้อยใน กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตบริการของโรงเรียนวัดน้อยใน เพื่อการปรับหลักสูตรและสร้างเอกสารประกอบหลักสูตรเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของโรงเรียน จากการศึกษาพบว่า ยังไม่มีโรงเรียนใดเปิดสอนวิชานี้มาก่อน โรงเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดที่มุ่งพัฒนาด้านวิชาชีพและกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิชาช่างเครื่องปั้นดินเผา และการเปิดสอนโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นสมควรให้เปิดสอนในระดับประถมศึกษาบ้าง เพราะเป็นวิชาที่น่าสนใจและสามารถสร้างพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อด้านนี้ให้แก่ นักเรียนได้ ปัญหาของโรงเรียน คือ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้และทักษะเฉพาะในวิชานี้ ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ และวัสดุฝึกงาน ไม่มีหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร หากได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด โรงเรียนก็พร้อมที่จะเปิดสอน ด้านหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ วิชาช่างเครื่องปั้นดินเผาผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอนพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้

สุรชาติพย์ งามนิล (2537) ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูนำทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรทางสังคมในชุมชนมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น โดยการให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะและให้บริการด้านวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ประเภทและลักษณะการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติที่โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่นำมาใช้ ได้แก่ พืชและสัตว์โดยนำมาเป็นวัสดุประกอบการเรียนการสอนหลังจากพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ บุคลากรภายในโรงเรียนโดยการเชิญมาเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะ ทรัพยากรวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และวัด โบสถ์ มัสยิด โดยใช้เป็นสถานที่ในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมของครูในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ทรัพยากรทางสังคมในชุมชน ได้แก่ กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนโดย

การศึกษาเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

ปัญหาการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ที่โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่พบคือ ขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานเหนือและบุคคลที่เป็นทรัพยากรอยู่ห่างไกล ปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ได้แก่ บุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนจำกัด เวลาไม่เหมาะสมต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางสังคมในชุมชน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติทรัพยากรวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรทางสังคมในชุมชนอยู่ห่างไกล โรงเรียนขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากโรงเรียน

ปัญญา สิทธิผล (2529) ได้ศึกษาการนำผลจากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในจังหวัดฉะเชิงเทราโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาและเปรียบเทียบการนำผลจากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไปใช้ในชีวิตประจำวัน และความต้องการในการศึกษาด้านวิชาชีพของนักเรียนตามตัวแปร เพศ ภูมิลำเนา และอาชีพของผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกเมืองได้นำผลจากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไปใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่านักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมือง

กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพและการมีงานทำ แหล่งข้อมูลคือ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาอาชีพ ผู้สอนวิชาอาชีพ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายที่เรียนแผนการเรียนวิชาอาชีพในโรงเรียน 48 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสำรวจ ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1. แผนการเรียนของชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนเปิดสอนมากที่สุด คือ ช่างอุตสาหกรรม มัธยมศึกษาตอนปลาย คือ เกษตรกรรม
2. โรงเรียนร้อยละ 83 สอนวิชาอาชีพในโรงเรียน ร้อยละ 14 ส่งนักเรียนไปฝึกงานนอกโรงเรียน และเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาสอนในโรงเรียน
3. ครูผู้สอนส่วนใหญ่ วัตถุประสงค์ของนักเรียนด้วยการให้คะแนนตามขั้นตอนการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาให้คะแนนความสนใจการเอาใจใส่ และให้คะแนนผลงานขั้นสุดท้าย วิธีการประเมินที่ใช้ก็คือ การสังเกตการปฏิบัติงาน คู่มืองานและการทดสอบ
4. ปัญหาที่โรงเรียนประสบ คือ ขาดวัสดุ และโรงฝึกงานในสาขาช่างอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ครูสอนวิชาอาชีพไม่เพียงพอหรือมีน้อย และไม่ได้รับความร่วมมือจากสถานประกอบอาชีพอิสระในการให้นักเรียนฝึกงาน ส่วนปัญหาที่สำคัญของครู คือ การขาดเอกสารหลัก

สูตรและคู่มือต่าง ๆ ความไม่สะดวกในการนิเทศนักเรียนฝึกงาน นักเรียนไม่สนใจวิชาอาชีพ

5. คุณลักษณะที่จำเป็นมากในการเรียนวิชาอาชีพ 3 อันดับแรก คือ ความซื่อสัตย์ สุจริต คุณลักษณะที่ครูทุกสาขาอาชีพปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน คือ ความรับผิดชอบ ครูเกษตรเน้นให้รักงานอาชีพและขยันอดทน ครูช่างอุตสาหกรรมเน้นความปลอดภัยและให้รักงานอาชีพ ครูสหกรรมเน้นการทำงานด้วยตนเองและความตรงต่อเวลา

6. นักเรียนมีความเห็นว่าผู้ที่สอนวิชาอาชีพได้ดี ควรมีคุณสมบัติดังนี้ คือ มีความรู้ และประสบการณ์ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี มีความรักและตั้งใจที่จะสอน มีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา คุณสมบัติของผู้ที่จะเรียนวิชาอาชีพได้ดี คือ มีความขยัน ตั้งใจ ถนัดวิชาที่เรียนและมีความรับผิดชอบ

7. ครูร้อยละ 69 มีความรู้ลึกเฉย ๆ ต่อการสอน และนักเรียนร้อยละ 72 รู้ลึกเฉย ๆ ต่อการเรียนวิชาอาชีพ

จำเริญ เสกธีระ (2534) ได้รายงานผลการวิจัยสภาพความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนปลายว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้ประเทศชาติต้องการกำลังคนมาสนองการพัฒนาบ้านเมืองในอัตราที่สูงขึ้น การผลิตกำลังคนจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเจริญทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ด้วยการให้ความสำคัญแก่การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการให้ความรู้วิชาสามัญแก่ผู้เรียนที่จบการศึกษาก่อนมัธยม หรือระดับมัธยมศึกษาที่เข้าสู่ตลาดแรงงานให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพตามกำลังและความสามารถของตนเอง หรือศึกษาต่อในวิชาอาชีพนั้นได้เป็นอย่างดี การวางพื้นฐานด้านอาชีพให้แก่ผู้เรียนจึงมีความจำเป็นทั้งในแง่ของการมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมให้กำลังคนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานของประเทศมีคุณภาพเพิ่มขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า โดยภาพรวมแล้วการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีไม่มากนักปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ ความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและผู้ใช้หลักสูตรมีไม่เพียงพอต่อการปรับหลักสูตรและขาดแหล่งความรู้ในการค้นคว้า รวมทั้งขาดงบประมาณและการสนับสนุนด้านนโยบายที่ชัดเจน ส่วนการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพนั้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น เทคนิคการสอน วิธีสอน ตัวครูผู้สอนไม่มีประสบการณ์ตรงและทักษะในเรื่องที่สอนและตัวนักเรียน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทั้งหมดนี้สามารถนำไปใช้ประกอบในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนโดยใช้งานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

มาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

4. เทคนิคการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

เทคนิคการสอนเป็นวิธีการเฉพาะอย่าง ใช้เป็นสื่อกลางที่ผู้สอนจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นอย่างดี เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องคัดเลือกเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับหัวข้อเรื่องที่จะสอน สำหรับเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ วิจัย ประสิทธิ์วุฒิ เวชช์ (2535 : 120 – 142) นำเสนอไว้ดังนี้

4.1 เทคนิคการสอนโดยการอธิบาย

การอธิบายเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการสอน จะต้องใช้เสมอ ๆ ถึงแม้ว่าการเรียนการสอนในปัจจุบันจะมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการกระทำ เรียนรู้ด้วยตนเอง การอธิบายก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะในบางเรื่องบางครั้งเป็นการยากสำหรับที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจต่อสิ่งที่ตนเองเรียนได้ด้วยตนเอง ผู้สอนจึงจำเป็นที่จะต้องอธิบาย

เทคนิคการสอนที่เป็นการอธิบายนั้นสามารถใช้ได้ทุกชั้นตอนในกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน หรือขั้นสรุป นอกจากนี้การอธิบายยังเป็นทักษะพื้นฐานของผู้สอนอย่างหนึ่ง เพราะไม่ว่าจะใช้วิธีสอนหรือรูปแบบการสอนใด ๆ ก็จำเป็นต้องใช้ทักษะด้านนี้สอดแทรกในขั้นตอนต่าง ๆ

4.1.1 เทคนิคการวางแผนการสอนโดยการอธิบาย

เมื่อผู้สอนตัดสินใจแล้วว่าในขั้นตอนใดของกิจกรรมการเรียนการสอนจำเป็นต้องใช้การอธิบายก็ควรจะมีการเตรียมการให้มีความพร้อมเพื่อการอธิบาย ซึ่งขอเสนอแนะดังนี้

- 1) ต้องมีความรู้อย่างดีในเรื่องที่จะอธิบาย ถ้ายังไม่มีคามมั่นใจควรจะศึกษาเพิ่มเติม
- 2) ควรคิดถึงวิธีการในการดำเนินการอธิบายนั้นจะอย่างไรให้ผู้เรียนมีความสนใจ เช่น การแสดงท่าทางประกอบ การใช้น้ำเสียง การใช้สื่อการเรียน การยกตัวอย่างประกอบ การเล่าเรื่องประกอบ การสาธิต เป็นต้น
- 3) คิดคำนวณเวลาโดยประมาณให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาหรือประสบการณ์ ระดับชั้น และความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 4) พยายามใช้ภาษา คำพูด ที่เข้าใจง่ายและกระชับรัดกุมเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ถ้ามีศัพท์เฉพาะควรมีการให้คำจำกัดความเพื่อการอธิบายที่ง่ายขึ้น
- 5) ความดังของเสียงที่ใช้ในการอธิบายควรจะทำให้ผู้เรียนฟังได้ชัดเจน บางครั้งอาจจัดหาเครื่องขยายเสียงช่วย

6) การอธิบายนั้นควรเน้นและชี้ให้เห็นจุดประเด็นสำคัญเป็นพิเศษ การวางแผนจะต้องมีความแน่ใจว่าการอธิบายนั้นจะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

4.1.2 เทคนิคการดำเนินการสอนโดยการอธิบาย

ด้วยเหตุที่ว่า การอธิบายกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการสื่อความหมายเพียงด้านเดียว ยิ่งผู้สอนที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดบ้างจะไม่มีผลย้อนกลับให้เห็นว่าการอธิบายนั้นประสบความสำเร็จเพียงใด สิ่งที่คุณสอนต้องมีก่อนการดำเนินการจริงก็คือ การวางแผนที่ดีนั่นเอง ซึ่งมี 3 ประเด็นดังนี้

- 1) การอธิบายที่เป็นกิจกรรมก่อนการสอน หรือขั้นนำเข้าสู่เรื่อง
- 2) การอธิบายที่เป็นกิจกรรมในขณะที่สอนหรือขั้นสอนสามารถใช้เทคนิคการอธิบายสอดแทรกเทคนิคหรือวิธีสอนแบบอื่น ๆ ได้ทั้งสิ้น เช่น อธิบายแนวทางหรือวิธีการในการทดลอง อธิบายการสาธิตสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นต้น
- 3) การอธิบายที่เป็นกิจกรรมภายหลังการสอนหรือขั้นสรุป แม้ว่าจะใช้เวลาเพียงเล็กน้อยแต่ก็สามารถใช้เทคนิคการสอนการอธิบายได้

4.1.3 สื่อการเรียนรู้ในเทคนิคการสอนโดยการอธิบาย

ด้วยเหตุที่ว่า การอธิบายนั้นเป็นเทคนิคการสอนที่จะใช้ในขั้นตอนใดของกิจกรรมการเรียนการสอนก็ได้ จึงไม่สามารถระบุให้แน่ชัดว่าต้องใช้สื่อการเรียนรู้ชนิดใดกับการอธิบายโดยเฉพาะ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ทราบได้เป็นอย่างดี

4.1.4 การประเมินผลเทคนิคการสอนโดยการอธิบาย

เครื่องมือวัดผลที่สอดคล้องกับการอธิบายมากที่สุด ได้แก่ การซักถาม การสังเกต พฤติกรรมของผู้เรียน เช่น สีหน้า แววตาที่แสดงออก อากัปกิริยาท่าทาง การปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหลังการอธิบาย การซักถามปัญหาของผู้เรียน เป็นต้น

4.1.5 ผลของการสอนโดยเทคนิคการอธิบาย

การอธิบายมีผลจากการสอนที่มองเห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ เกิดความเข้าใจ การเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้สอนวางจุดประสงค์ไว้ปฏิบัติได้ถูกต้อง แต่ผลที่เป็นทางอ้อมซึ่งเป็นผลพลอยได้ของผู้เรียนก็มีมากมาย ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ผลทางตรงในชั้นเรียน

1. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย
2. ลดเวลาในการเรียนรู้ลง
3. สามารถซักถามได้

ผลทางอ้อมภายหลังการเรียน

1. ฝึกประสบการณ์ในด้านการฟังจับใจความสำคัญ

2. ฝึกมารยาทที่ดีในการรับฟัง
3. การคิดไตร่ตรองในสิ่งที่ฟัง

4.2 เทคนิคการสอนโดยการอภิปราย

การอภิปรายเป็นการสนทนาซักถามแสดงความคิดเห็นกันในระดับเรียนระหว่างผู้เรียนหรือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน บางครั้งอาจจะเป็นการอภิปรายระหว่างวิทยากรกับผู้เรียน การอภิปรายอาจทำกันเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งห้องเรียน แต่บางครั้งผู้สอนอาจแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ให้มีการอภิปรายกันในกลุ่มเฉพาะเรื่องที่สนใจสมาชิกของกลุ่มการอภิปรายจึงมีประมาณ 20 – 30 คน ซึ่งสามารถประยุกต์ได้กับทุกระดับชั้น บทบาทของผู้สอนจึงมีหน้าที่ควบคุมสถานการณ์ของการอภิปราย อาจใช้การบรรยายสอดแทรกบ้าง เพื่อให้เกิดความกระจ่างขึ้นเกี่ยวกับบางเรื่องให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง การยอมรับคำตอบหรือข้อคิดเห็นที่มีเหตุผลตรงประเด็น การชมเชย หรือแนะนำมารยาทในการร่วมอภิปราย การกระตุ้นหรือชี้แนะให้คิดต่ออย่างรอบคอบ

4.2.1 การวางแผนเทคนิคการสอนโดยการอภิปราย

เนื่องจากการอภิปรายนั้นต้องการให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นช่วยกันแก้ปัญหา ผู้สอนจึงต้องเลือกเวลาและโอกาสที่เหมาะสมและคำนึงถึงความพร้อมความสามารถ กับระดับชั้นเรียนของผู้เรียน ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนอย่างรอบคอบดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช, 2532 : 228 – 229 อ้างถึงใน วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช, 2535 : 126)

- 1) การวางแผนโดยเลือกปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียน และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวผู้เรียน เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้และกำลังสนใจ
- 2) วางจุดประสงค์ในการอภิปรายและเป้าหมายให้ชัดเจน
- 3) การเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อม ความสนใจ และความรู้สึกมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจตรงเป้าหมายที่สำคัญที่สุด
- 4) การนำเสนอประเด็นปัญหาเพื่อการอภิปราย บางครั้งอาจต้องใช้สื่อการเรียนเป็นการเร้าความสนใจจึงควรมีการเตรียมไว้ให้พร้อม

4.2.2 เทคนิคการดำเนินการสอนแบบอภิปราย

การสอนแบบอภิปรายนั้นคงจะดำเนินไปอย่างค่อนข้างยากในระดับประถมศึกษา เพราะว่าผู้เรียนในระดับนี้ยังขาดประสบการณ์ ผู้สอนต้องเป็นผู้นำที่ดี การดำเนินการจึงมีวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพและความเหมาะสมต่อไปนี้

- 1) ผู้สอนอาจเป็นผู้นำการอภิปราย หรือเลือกผู้เรียนที่มีความสามารถขึ้นเป็นผู้
นำการอภิปราย
- 2) ผู้ร่วมอภิปรายอาจเป็นบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในงาน

อาชีพ เช่น เจ้าของฟาร์ม เจ้าของร้านเสริมสวย เจ้าของโรงงานทำสิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น

3) การอภิปรายในบางครั้งอาจเกิดจากผู้สอนมอบหมายให้ไปค้นคว้าความรู้จากห้องสมุดหรือแหล่งวิชาการอื่น ๆ เมื่อค้นคว้าแล้วกลับมาอภิปรายในชั้นเรียน

4) การศึกษานอกสถานที่บางครั้งกลับมาถึงชั้นเรียนแล้วควรมีการอภิปราย ทั้งนี้เพราะเป็นประสบการณ์จากการสังเกต ผู้เรียนอาจได้ประสบการณ์ที่แตกต่างกันแล้วนำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสรุปผลการศึกษานอกสถานที่ เช่น การเยี่ยมชมโรงงาน การชมกระบวนการผลิตในแหล่งผลิต เป็นต้น

5) ผู้สอนมอบหมายให้ไปสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน แต่เป็นหลายคนหลายแห่งประกอบการโดยกระจายความรับผิดชอบให้กับผู้เรียนไปสัมภาษณ์แล้วกลับมาอภิปรายในชั้นเรียน เช่น ช่างซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้า ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการฝึกหัดอภิปรายในชั้นเริ่มต้น ผู้สอนควรให้ผู้เรียนเสนอปัญหาที่เขาพบหลาย ๆ ปัญหา แล้วแบ่งให้แต่ละกลุ่มจัดการอภิปรายปัญหาและหาข้อสรุปรายงานหน้าชั้นเรียน รายงานสรุปผลส่งผู้สอน ซึ่งเป็นการฝึกหัดให้แต่ละกลุ่มคิดปัญหาโดยอาศัยประสบการณ์ของแต่ละคน ในตอนแรก ๆ ผู้เรียนอาจจะไม่มีความถนัดในการรายงานหน้าชั้นเรียนหรือเขียนรายงาน ผู้สอนควรให้ข้อเสนอแนะเป็นแนวทาง

4.2.3 สื่อการเรียนเทคนิคการสอนแบบอภิปราย

การสอนแบบอภิปรายส่วนใหญ่ผู้สอนจะเป็นผู้คอยให้ความคิดเห็น สรุปความคิดเห็นของผู้เรียนและช่วยชี้แนะประเด็นปัญหาต่าง ๆ แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นการพูดแสดงความคิดเห็นก็ตาม แต่บางครั้งอาจต้องอาศัยสื่อการเรียน เพื่อเป็นการเร้าความสนใจแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมองเห็นประเด็นปัญหาที่น่าอภิปราย ยกตัวอย่างเช่น รูปภาพ สถิติ ข่าวหนังสือพิมพ์ ของจริง หุ่นจำลอง เป็นต้น

4.2.4 การประเมินผลเทคนิคการสอนแบบอภิปราย

เนื่องจากการอภิปรายเป็นการพูดแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ กิจกรรมหลักของผู้เรียนก็คือ การเข้ากลุ่มอภิปราย การรายงานผลหน้าชั้นเรียน และการเขียนรายงาน ดังนั้นเครื่องมือวัดผลจึงควรใช้แบบสังเกตเป็นการบันทึกพฤติกรรมที่ปรากฏของผู้เรียน แบบจัดอันดับคุณภาพของการรายงานหน้าชั้นเรียน และการตรวจผลงานการเขียนรายงานของผู้เรียน

4.2.5 ผลของการสอนโดยเทคนิคการอภิปราย

การอภิปรายเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการวางแผนทางและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของผู้เรียนเอง เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดแสดงความคิดเห็น รู้จักใช้เหตุผล และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนยอมรับ

ในความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง

ผลทางตรงในชั้นเรียน

1. ผู้เรียนเข้าใจความรู้ต่าง ๆ ได้ดี
2. รู้จักพิจารณาปัญหาและแก้ไขปัญหา
3. กล้าแสดงความคิดเห็นต่อหน้าผู้อื่น
4. รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ผลทางอ้อมภายหลังการเรียน

1. ทำให้รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล
2. ส่งเสริมลักษณะนิสัยคิดอย่างมีเหตุผล
3. ประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
4. มีความมั่นใจในการพูดมากขึ้น

4.3 เทคนิคการสอนโดยการศึกษาออกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่เป็นการจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้พบกับสถานที่ที่เป็นจริงนอกห้องเรียนเป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกต การรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลบางโอกาสอาจได้ซักถามจากวิทยากร เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในเรื่องที่ได้สอนไปแล้วในห้องเรียน การศึกษานอกสถานที่จึงเป็นกิจกรรมที่จัดให้ได้ทุกระดับชั้น ความสำคัญอยู่ที่สถานที่ที่ไปนั้นต้องได้ศึกษาในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และคำนึงถึงความปลอดภัย ผู้สอนจะต้องปฏิบัติด้วยความละเอียด รอบคอบ มีการวางแผนอย่างดีเยี่ยมจึงจะประสบความสำเร็จ

4.3.1 การวางแผนเทคนิคการสอนโดยการศึกษาออกสถานที่

หลังจากที่ผู้สอนพิจารณาอย่างรอบคอบและตัดสินใจแล้วว่า หัวข้อเรื่องที่สอนนั้นควรใช้การศึกษานอกสถานที่ จะทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์มากกว่าการเรียนรู้ด้วยวิธีการอื่น ๆ ผู้สอนก็ควรที่จะวางแผนตามลำดับดังนี้

- 1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกสถานที่ให้ชัดเจน
- 2) สืบหาสถานที่ที่จะไป ทั้งนี้เพื่อ
 - 2.1) กำหนดถึงสิ่งที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษา
 - 2.2) กำหนดเส้นทางในการเดินทางให้มีลำดับขั้นตอนที่ดีที่สุด คุ่มค่าที่
 สุด และปลอดภัยที่สุด
 - 2.3) กำหนดความยาวของระยะทางและเวลาที่ใช้ในการเดินทาง
 - 2.4) กำหนดยานพาหนะในการเดินทาง
 - 2.5) กำหนดสถานที่พักรับประทานอาหารในกรณีที่เดินทางไกล
- 3) ศึกษาระเบียบและกฎข้อบังคับต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย

การพานักเรียน นิสิต นักศึกษาไปนอกสถานที่เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง

- 4) ขออนุญาตผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางผู้บังคับบัญชาของสถานศึกษาตามลำดับชั้น เจ้าของสถานที่ที่จะไป และผู้ปกครองของนักเรียน
- 5) วางระเบียบและแนวทางปฏิบัติงานในเรื่องความปลอดภัยระหว่างการศึกษาไปศึกษานอกสถานที่
- 6) จัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่จะศึกษาเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบสำหรับผู้เรียน
- 7) เตรียมผู้ช่วยในการควบคุมดูแล ซึ่งควรคำนึงถึงจำนวนที่เหมาะสมกับผู้เรียน
- 8) เตรียมแบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่อช่วยดูแลกันเอง ควรมีการกระจายความรับผิดชอบด้านต่าง ๆ มีการวางแผนร่วมกัน

9) เตรียมคำกล่าวขอบคุณ หรือมอบของที่ระลึก สำหรับเจ้าของสถานที่ จะเห็นได้ว่าการวางแผนการศึกษานอกสถานที่นั้น เป็นการวางแผนที่ต้องมีระยะเวลาในการเตรียมงานตามแผนล่วงหน้าพอสมควร เพื่อให้มีความละเอียดรอบคอบ เพราะสิ่งนี้เป็นการทำงานกับผู้เรียนหรือคนที่มีพฤติกรรม ความคิดเห็น หรืออื่น ๆ ที่มีความแตกต่างกัน แต่จำเป็นต้องไปร่วมกันเป็นคณะบุคคล จึงควรพยายามวางแผนให้มีความบกพร่องน้อยที่สุด

4.3.2 การดำเนินการใช้เทคนิคการสอนโดยการศึกษานอกสถานที่

- 1) การปฐมนิเทศเกี่ยวกับการไปศึกษานอกสถานที่
- 2) เตรียมรายละเอียดในสิ่งที่จะไปศึกษา ซึ่งเป็นผลสรุปจากการเรียนในห้องเรียนมาแล้ว
- 3) กำหนดวิธีการศึกษา เช่น การสังเกตและจดบันทึก ฟังคำบรรยายจากวิทยากร

4) แจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงวิธีการวัดผลและประเมินผล

ข้อควรระวังในขณะที่น่าผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่

1) ดูแลผู้เรียนให้ทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งความปลอดภัย การขอดทดลองกระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม การทำลายสิ่งของจากความไม่ระมัดระวังหรือความไม่รู้ การหลงทาง เพราะไม่คุ้นเคยกับสถานที่ เป็นต้น

2) ควรมีการตรวจสอบจำนวนผู้เรียนทุกระยะทุกจุด

3) ควรมียาสามัญประจำบ้านไว้เพราะบางครั้งอาจมีผู้เจ็บป่วยกะทันหัน

หลังจากที่เดินทางไปศึกษานอกสถานที่มาแล้วควรมีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ คือ

1) การอภิปรายสรุปผลจากการไปศึกษานอกสถานที่

2) เขียนรายงานเพื่อเรียบเรียงข้อมูลที่ได้ศึกษามา

3) ถ้ามีผลงานรูปถ่ายหรืออื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป ควรจัดแสดงด้วยวิธีการที่เหมาะสม

4.3.3 สื่อการเรียนเทคนิคการสอนโดยการศึกษาออกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่ถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วนคงเป็นเทคนิคการสอนที่ไม่จำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนที่เป็นวัตถุสิ่งของใด ๆ เพราะได้ไปพบไปฟังในสิ่งที่เป็นของจริงย่อมดีกว่าใช้สื่อการเรียนอื่น ๆ ภายในห้องเรียน แต่เชื่อว่าผู้สอนจะไม่ต้องเตรียมสื่อหรือเครื่องมือใด ๆ เลยบางสิ่งบางอย่างยังมีความจำเป็น ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนให้การศึกษานอกสถานที่สมบูรณ์มากขึ้น เช่น เอกสารแนะนำสถานที่ที่ไปศึกษา เอกสารสรุปความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งที่ไปศึกษา เครื่องขยายเสียง เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป แม้กระทั่งสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น แผ่นป้ายบอกกลุ่ม หมายเลข การบอกที่พักก็ควรเตรียมไว้ให้พร้อม

4.3.4 การประเมินผลเทคนิคการสอนโดยการศึกษาออกสถานที่

เครื่องมือวัดผลเพื่อจะได้นำผลมาประเมินผลที่เหมาะสมกับเทคนิคการสอนนี้ คงเป็นการสังเกตและการตรวจผลงาน การสังเกตนั้นกระทำได้ เช่น ขั้นตอนการวางแผนของผู้เรียนก่อนไปศึกษา การปฐมนิเทศ หรือในขณะที่ไปศึกษานอกสถานที่ ทั้งนี้การสังเกตจะได้ผลดีต่อเมื่อผู้สอนต้องมีแบบบันทึกผลการสังเกต ซึ่งสร้างไว้ล่วงหน้าอย่างครอบคลุมและรอบคอบ ส่วนเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่เป็นการตรวจผลงานนั้นคงกระทำได้หลังจากที่ไปศึกษามาแล้ว มีการอภิปราย เขียนรายงาน แสดงผลงาน สิ่งหนึ่งที่ผู้สอนไม่ควรลืมหลังจากที่ประเมินผลผู้เรียนแล้ว ควรประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองมีข้อดีข้อเสียก็ให้จดบันทึกพร้อมกับข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานครั้งต่อไป

4.3.5 ผลของเทคนิคการสอนโดยการศึกษาออกสถานที่

เทคนิคการสอนที่กล่าวมานี้เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง เป็นสิ่งที่มีค่ายิ่งกับผู้เรียนซึ่งได้พบเห็นเป็นครั้งแรก เป็นการสอนความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนระลึกได้โดยไม่ต้องท่องจำแม้ว่าประสบการณ์จะล่วงเลยไปนาน นอกจากนั้นในขณะที่เดินทางผู้เรียนยังได้เกิดประสบการณ์ซึ่งไม่มีในบทเรียนในสภาพการณ์ เหตุการณ์ที่ไม่มีในท้องถิ่นของตนเอง ถ้าเป็นการศึกษานอกสถานที่ที่ต้องเดินทางระยะทางไกล ๆ

ผลทางตรงในชั้นเรียน

1. การศึกษาที่มีการวางแผนก่อนล่วงหน้าอย่างมีระบบ
2. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง
3. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการจดบันทึกสรุปผลและนำเสนอ

ผลทางอ้อมภายหลังการเรียน

1. สิ่งที่เราเรียนรู้สามารถระลึกได้โดยไม่ต้องท่องจำและลำดับได้
2. ได้เรียนรู้การเข้าสังคมในอีกสภาพการณ์หนึ่งนอกห้องเรียน
3. เพิ่มประสบการณ์อีกแง่มุมหนึ่ง
4. ได้พบประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ต่างไปจากชีวิตประจำวัน

4.4 เทคนิคการสอนโดยการเชิญวิทยากร

การเรียนการสอนในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพมีความจำเป็นต้องให้ผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาเป็นผู้ให้ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่ต้องใช้เทคนิคเฉพาะอย่าง งานที่เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องจากผู้สอนทุกคนมิได้มีความรู้ความสามารถครบทุกด้าน วิทยากรจึงหมายถึงผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นผู้ประกอบกิจกรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะ หรือเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในงานนั้น ๆ ความแตกต่างระหว่างผู้สอนกับวิทยากรประเด็นที่เห็นได้ชัดเจนคือ ผู้สอนเป็นผู้ที่ได้รับการเรียนรู้การฝึกฝน เพื่อที่จะถ่ายทอดจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนจนประสบผลสำเร็จ แต่วิทยากรนั้นอาจไม่ใช่ครูผู้สอนโดยตรง เพียงแต่เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน อาจจะเป็นคุณยายที่เก่งในด้านการทำขนมไทย ๆ คุณลุงที่มีความสามารถในด้านการจักสาน บุคคลที่ยกตัวอย่างย่อมมีคุณสมบัติที่จะเป็นวิทยากรแต่ไม่มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน บางกรณีอาจจะได้วิทยากรที่มีความรู้และความสามารถในการบรรยายอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดี ส่วนใหญ่จะเป็นวิทยากรที่มีการศึกษาสูง หรือมีประสบการณ์ในการพูดมาก่อน

4.4.1 การวางแผนเทคนิคการสอนโดยการเชิญวิทยากร

แม้ว่าการวางแผนเชิญวิทยากรจะมีใช้การทำงานที่มีกระบวนการตามลำดับขั้น แต่ก็ควรมีความละเอียดรอบคอบ จึงขอเสนอแนะดังนี้คือ

- 1) จัดทำกำหนดการสอนระยะยาวเป็นรายปี สืบหาหัวข้อเรื่องที่เหมาะสมจะเชิญวิทยากร เช่น เรื่องที่ต้องใช้ทักษะ เทคนิค ความสามารถในการสาธิต เป็นต้น
- 2) กำหนดจุดประสงค์ในการสอนให้ชัดเจนโดยเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) ต้องมีความมั่นใจในคุณสมบัติของวิทยากรว่ามีความเหมาะสมกับเรื่องที่จะสอน
- 4) ควรพบวิทยากรเพื่ออธิบาย พูดคุย ให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
- 5) จัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ ให้พร้อม เช่น เตรียมสถานที่สำหรับการบรรยาย วัสดุอุปกรณ์ที่วิทยากรต้องการ เป็นต้น
- 6) ควรอบรมผู้เรียนเกี่ยวกับมารยาทของผู้ฟังและผู้พูดที่ดี เช่น การกล่าวต้อนรับ การแสดงความเคารพความตั้งใจและความสนใจ การซักถามและการกล่าวขอบคุณ

7) ควรเตรียมค่าตอบแทน หลักฐานการรับเงินในกรณีที่มีโครงการใช้เงินงบประมาณหรือควรเตรียมสิ่งของที่ระลึกเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นการแสดงน้ำใจไมตรีแก่วิทยากร

8) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทุกฝ่ายและผู้เรียนทุกคนทราบ เพื่อประโยชน์แก่กลุ่มผู้สนใจพิเศษ

9) ถ้าเป็นไปได้ควรมีการบันทึกภาพนิ่ง วิดิทัศน์ หรือบันทึกเสียง เพื่อประโยชน์ในโอกาสต่อไป หรือใช้ในการเผยแพร่

10) ควรเชิญผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูร่วมต้อนรับหรือเข้าร่วมฟัง เพื่อเป็นเกียรติแก่วิทยากร

4.4.2 การดำเนินการเทคนิคการสอนโดยเชิญวิทยากร

1) เตรียมการต้อนรับ ให้พักผ่อนในที่อันเหมาะสมก่อนพบกับผู้เรียน และตามมารยาทสังคมแบบไทย ๆ ควรเตรียมเครื่องดื่มหรือของว่างให้พร้อม

2) ก่อนที่วิทยากรจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนควรแนะนำวิทยากรให้ผู้เรียนรู้จัก

3) ขณะที่วิทยากรกำลังดำเนินการควรอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น เตรียมผู้ช่วยในการใช้สื่อต่าง ๆ ผู้ช่วยในการจัดแสดงผลงาน เป็นต้น

4) ควรมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนอภิปราย ซักถาม หลังจากวิทยากรดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว

5) พ้ายที่สุดควรเป็นการกล่าวขอบคุณวิทยากร ถ้ามีของที่ระลึกก็ควรมอบให้ ในช่วงนี้ท่ามกลางที่ประชุมเพื่อความประทับใจแก่วิทยากร

เทคนิคการสอนโดยการเชิญวิทยากรเท่าที่กล่าวมานี้จะประสบผลสำเร็จได้บรรลุจุดประสงค์ นั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของวิทยากร ผู้สอนจึงควรเลือกบุคคลที่มีความเต็มใจ ตั้งใจ ที่จะถ่ายทอด ประสบการณ์ ถ้าเป็นไปได้ควรเป็นบุคคลในท้องถิ่นเพื่อจะได้เดินทางสะดวกประหยัดค่าใช้จ่าย และถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นควรเป็นผู้ปกครองของนักเรียนจะดีมาก เพราะมีความผูกพันความเป็นกันเอง ซึ่งทำให้การถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นไปด้วยดี

4.4.3 สื่อการเรียนเทคนิคการสอนโดยการเชิญวิทยากร

สื่อการเรียนนั้นส่วนใหญ่เป็นส่วนที่วิทยากรเตรียม ผู้สอนอาจเกี่ยวข้องในแง่ของการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

4.4.4 การประเมินผลเทคนิคการสอนโดยการเชิญวิทยากร

1) การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน

2) แบบสอบถาม อาจสอบถามความคิดเห็นระดับความพึงพอใจที่ได้รับ ประสบการณ์จากวิทยากร

- 3) การตรวจผลงาน การเขียนรายงานสรุปผลจากการฟังวิทยากร
- 4) การอภิปรายซักถามในการเรียนครั้งต่อไป

4.4.5 ผลของเทคนิคการสอนโดยการเชิญวิทยากร

เทคนิคการสอนนี้ผู้สอนเป็นเพียงผู้จัดการให้การดำเนินการเป็นไปด้วยดี แต่ผลของการสอนก็มีได้ยิ่งหย่อนไปกว่าการใช้เทคนิคการสอนแบบอื่น ๆ ถ้ามีการเตรียมการอย่างมีการวางแผนที่รอบคอบ ความสำคัญอยู่ที่ผู้สอนเองว่าจะต้องตัดความรู้สึกหรือเสียงสะท้อนกลับในภาพลบว่าผู้สอนไม่มีความสามารถที่จะสอนเอง เกรงว่าผู้เรียนจะเสื่อมความศรัทธา ปัญหานี้จะขจัดไปได้ถ้ามีการชี้แจงให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ก่อนล่วงหน้า ผลของการสอนจึงมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

ผลทางตรงในชั้นเรียน

1. รับประสบการณ์ตรงจากผู้รู้จริง
2. เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้อ

ผลทางอ้อมภายหลังการเรียน

1. กล้าแสดงออกโดยการอภิปรายซักถาม
2. ทราบว่าแหล่งความรู้มิใช่มีเฉพาะที่โรงเรียน
3. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพของวิทยากร
4. ฝึกมารยาทในด้านต่าง ๆ

4.5 เทคนิคการสอนโดยการมอบหมายงาน

จุดมุ่งหมายของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพนั้นต้องการให้ผู้เรียนทำงานเป็น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทำงานโดยมีการวางแผนและมีนิสัยรักงาน ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งหมดความสำคัญอยู่ที่การทำงานเป็น เพราะเป็นพื้นฐานที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ แต่การที่จะทำให้ผู้เรียนทำงานเป็นนั้นต้องให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ บางครั้งการฝึกปฏิบัติในห้องเรียนอาจมีเวลาไม่เพียงพอ วิธีการหนึ่งที่จะให้ผู้เรียนฝึกฝนเพิ่มเติมให้เกิดทักษะความชำนาญก็คือ การมอบหมายงาน หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการบ้าน ปกติแล้วคำว่า การบ้าน ตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไปนั้นเป็นแบบฝึกหัดที่ให้ไปทำเพิ่มเติมที่บ้านนอกเวลาเรียน แต่ความหมายของการมอบหมายงานคงมิได้แคบเฉพาะเรื่องของแบบฝึกหัด แต่ครอบคลุมไปถึงสิ่งที่ผู้สอนกำหนดให้ทำนอกห้องเรียนและนอกเวลาเรียน เช่น การสัมภาษณ์ สอบถามเก็บข้อมูล การทำงานบ้านอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้น เทคนิคการมอบหมายงานจะประสบผลสำเร็จต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง และผู้เรียน

4.5.1 เทคนิคการวางแผนการสอนโดยการมอบหมายงาน

เมื่อผู้สอนเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าอย่างรอบคอบย่อมทราบดีว่าเมื่อปฏิบัติการสอนจริงและเน้นเรื่องการฝึกทักษะแล้วจะมีเวลาเหลือมากหรือน้อย เวลาที่เหลือสำหรับการฝึกฝน

ทักษะกับความเหมาะสมในสิ่งที่ฝึกปฏิบัติมีความสัมพันธ์กันมากหรือน้อย ดังนั้นผู้สอนจึงสามารถวางแผนไว้ล่วงหน้าได้ สำหรับกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพนั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะมากกว่าจุดมุ่งหมายด้านอื่น ๆ ผู้สอนสามารถมอบหมายงานให้ฝึกกระทำเพิ่มเติมได้ เช่น การกำหนดให้ผู้เรียนปลูกกล้วยคนละ 1 ต้นที่บ้าน หรือการกำหนดให้นักเรียนเลี้ยงไก่ที่บ้านคนละ 1 ตัว เป็นต้น สิ่งสำคัญก็คือ ควรมีการวางแผนสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญจะด้วยวิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

4.5.2 การดำเนินงานเทคนิคการสอนโดยการมอบหมายงาน

- 1) งานที่มอบหมายควรเกี่ยวข้องกับบทเรียนและเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้
- 2) มีความมั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนเข้าใจในลักษณะของงานที่ได้รับมอบหมาย
- 3) ผู้สอนอาจช่วยเหลือประสานงาน เพื่อให้งานที่มอบหมายประสบผลสำเร็จ เช่น จัดหาลูกไก่แจกจ่ายให้ไปเลี้ยงที่บ้าน เป็นต้น
- 4) ติดตามผลชี้แนะแนวทาง ให้ความรู้เพิ่มเติมเป็นระยะ ๆ
- 5) การมอบหมายงานทุกครั้งควรมีการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงปรารถนา
- 6) พึงระลึกอยู่เสมอว่าผู้เรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความสนใจที่แตกต่างกัน จึงอาจมีความยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม
- 7) งานที่มอบหมายนั้นต้องไม่รบกวนกิจกรรมหลักอื่น ๆ ของผู้เรียน ผู้ปกครอง และโรงเรียน
- 8) พึงแสดงผลงานหรือมีการประชาสัมพันธ์ในโอกาสอันควร เพื่อให้บุคคลอื่นเข้าใจและทราบวัตถุประสงค์

4.5.3 สื่อการเรียนเทคนิคการสอนโดยการมอบหมายงาน

สื่อการเรียนที่ใช้ควบคู่กับการมอบหมายงานซึ่งเหมาะสมที่สุดก็คือ สิ่งพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นใบกำหนดงาน ใบแนะนำความรู้ หรือใบมอบหมายงานเพราะสามารถแจกควบคู่กับการมอบหมายงานตอนท้ายชั่วโมง และมีประโยชน์สำหรับผู้เรียนในกรณีที่ผู้เรียนลืมหลักการ ทฤษฎีที่เรียนในห้องเรียนแล้วจะได้อ่านทบทวนด้วยตนเอง

4.5.4 การประเมินผลเทคนิคการสอนโดยการมอบหมายงาน

- 1) สมุดมอบหมายงาน ให้ผู้เรียนจดบันทึกงานที่ได้รับมอบหมายโดยผู้สอนตรวจความถูกต้องและลงชื่อ เมื่อผู้เรียนปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้ปกครองลงชื่อรับรองว่าได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง
- 2) สมุดบันทึกผลการปฏิบัติงาน ขึ้นอยู่กับลักษณะของงานที่ให้ฝึกปฏิบัติ

ถ้าให้งานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต เช่น ปลุกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ จะต้องบันทึกผลความเจริญเติบโต วิธีการบำรุงรักษา ปัญหาและอุปสรรคที่พบ เป็นต้น

3) การแสดงผลงาน เมื่อมอบหมายงานไปเป็นระยะอันควร แล้ว ควรมีการแสดงผลงาน เช่น นำไม้ซึ่งเลี้ยงไว้ที่บ้านไปชั่งน้ำหนักที่โรงเรียน เป็นต้น

4) การเยี่ยมบ้าน ผู้สอนจัดหาเวลาอันเหมาะสมเท่าที่พอจะอำนวยได้ไปเยี่ยมบ้านของผู้เรียนจะได้พบเห็นเป็นประจักษ์แก่สายตาตนเองว่ามีผลงานเป็นเช่นใด

5) การสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครอง ในลักษณะของความพึงพอใจที่ได้พบเห็นลูกหลานตนเองปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย พัฒนาการลักษณะนิสัย กระบวนการทำงานของผู้เรียน เป็นต้น

4.5.5 ผลของการใช้เทคนิคการสอนโดยการมอบหมายงาน

เนื่องจากเทคนิคการสอนนี้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด ผลการสอนมีภาพสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดอาจมีผลที่น่าพึงพอใจหรือสะท้อนใจก็เป็นไปได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การทำความเข้าใจกับผู้เรียนและผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามเทคนิคการสอนใด ๆ ย่อมมีทั้งข้อดี ข้อเสีย เพียงแต่ผู้สอนจะต้องเลือกเฉพาะสิ่งที่เกิดผลดีไปใช้

ผลทางตรงในชั้นเรียน

1. ได้ฝึกทักษะซ้ำและเพิ่มเติม
2. เป็นการฝึกที่ไม่มีเงื่อนไขเรื่องเวลา
3. ได้ทำงานในสภาพการณ์ที่ดีกว่าในชั้นเรียน
4. ฝึกให้เป็นคนทำงานเป็น

ผลทางอ้อมภายหลังการเรียน

1. ฝึกให้เป็นคนมีความรับผิดชอบ
2. ส่งเสริมให้มีนิสัยรักงาน
3. ส่งเสริมให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. ช่วยส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4.6 เทคนิคการสอนโดยการสร้างสถานการณ์จำลอง

การสร้างสถานการณ์จำลองเป็นการเน้นกระบวนการและบรรยากาศอย่างใดอย่างหนึ่งตลอดการแสดง เป็นการเน้นการจำลองสถานการณ์ทั้งหมดมาไว้ในห้องเรียน ซึ่งสามารถใช้ได้กับทุกระดับชั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์จำลองนั้น ๆ ว่าเหมาะสมกับผู้เรียนเพียงใด สำหรับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาแล้วมีความเหมาะสมยิ่งเพราะเป็นวัยที่อยากแสดงออกต้องการความสนุกสนานเป็นการเรียนรู้โดยการนำเนื้อหาหรือประสบการณ์ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพบางหัวเรื่องมาใช้ในการสร้างสถานการณ์จำลองเป็นเทคนิคการสอน

4.6.1 การวางแผนเทคนิคการสอนโดยการสร้างสถานการณ์จำลอง

ด้วยการสร้างสถานการณ์จำลองนั้น พฤติกรรมโดยส่วนใหญ่เป็นการกระทำของผู้เรียนที่ผู้สอนพึงปรารถนา ดังนั้นในขั้นตอนการวางแผนจึงเปรียบเสมือนผู้สอนต้องมีจินตนาการว่าหัวข้อเรื่องที่จะสอนนั้น ควรมีสภาพและบรรยากาศเป็นอย่างไร และจะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างไรบ้าง จึงใคร่เสนอแนะเทคนิคการสอนโดยการวางแผน ดังนี้ คือ

- 1) วิเคราะห์เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่จะสอนว่าเหมาะสมจะใช้เทคนิคการสอนการสร้างสถานการณ์จำลองหรือไม่ เพราะสถานการณ์จำลองต้องสอดคล้องและเสริมบทเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- 2) เมื่อกำหนดสถานการณ์จำลองได้แล้ว ควรพิจารณาให้รอบคอบให้เหมาะสมกับความสามารถและระดับชั้นของผู้เรียน
- 3) สถานการณ์จำลองที่กำหนดไว้นั้นจำเป็นจะใช้วัสดุอุปกรณ์ใดประกอบ ควรเตรียมไว้ให้พร้อมเพื่อไม่ให้เสียเวลาในคาบเวลาเรียน
- 4) ควรประมาณเวลาที่ใช้ในการสร้างสถานการณ์จำลองให้เหมาะสมกับคาบเวลาเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ครบตามกระบวนการเรียนการสอน
- 5) ผู้สอนควรเตรียมความพร้อมในการสื่อความหมาย ให้ประหยัดเวลาที่สุด แต่เกิดผลให้ผู้เรียนทราบบทบาทของตนเองในการร่วมสถานการณ์จำลอง
- 6) ถ้าเป็นไปได้ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินการสร้างสถานการณ์จำลองเพื่อทุกคนจะได้ให้ความร่วมมือในกิจกรรม

4.6.2 การดำเนินการใช้เทคนิคการสอนโดยการสร้างสถานการณ์จำลอง

- 1) อธิบายจุดประสงค์การเรียนรู้ สถานการณ์จำลอง บทบาทของผู้ร่วมกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เข้าใจก่อนจึงจะทำให้มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 2) การจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์จำลอง ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเพื่อให้รวดเร็วและมีค่านิยมที่ดีในการทำงานเป็นกลุ่ม
- 3) การสร้างสถานการณ์จำลองบางครั้ง การแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ตามที่วางแผนไว้ ควรคำนึงถึงความประหยัดแต่สื่อความหมายได้
- 4) บางครั้งสถานการณ์จำลองอาจต้องฟังเสียงประกอบเพื่อให้เกิดบรรยากาศ ควรนัดหมายผู้ควบคุมเสียงหรืออาจจะเป็นผู้ดำเนินการเอง
- 5) ขณะที่ผู้เรียนกำลังทำกิจกรรมในสถานการณ์จำลอง ผู้สอนต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ และควบคุมสถานการณ์ให้เป็นไปตามเป้าหมาย
- 6) เมื่อร่วมกิจกรรมการสร้างสถานการณ์จำลองเสร็จเรียบร้อยแล้ว ควรให้ผู้เรียนร่วมมือกันจัดสภาพห้องเรียนเข้าสู่สภาพปกติ

7) ภายหลังกิจกรรมควรมีการอภิปรายผลเพื่อผู้สอนจะได้สรุปบทเรียน

4.6.3 สื่อการเรียนเทคนิคการสอน โดยการสร้างสถานการณ์จำลอง

สื่อการเรียนที่ใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ถ้าพิจารณาตามความหมายของสื่อการเรียนในปัจจุบัน การสร้างสถานการณ์จำลองนั่นเองที่เป็นสื่อการเรียนอย่างหนึ่ง เพียงแต่เป็นสื่อการเรียนที่จับต้องไม่ได้เพราะเป็นการกระทำ แต่ถ้าพิจารณาตามลักษณะของวัสดุอุปกรณ์ก็คงเป็นวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในกิจกรรม เครื่องแต่งกาย เครื่องเสียงที่ใช้สำหรับให้มีเสียงประกอบสมจริง เป็นต้น

4.6.4 การประเมินผลเทคนิคการสอน โดยการสร้างสถานการณ์จำลอง

เครื่องมือวัดผลที่เหมาะสมกับการสร้างสถานการณ์จำลองคงเป็นการสังเกต และการจดบันทึกพฤติกรรมที่ปรากฏ อาจจัดเป็นแบบสำรวจรายการว่ามีพฤติกรรมที่ปรากฏดังที่คาดหมายเกิดขึ้นหรือไม่ หรือเป็นแบบจัดอันดับคุณภาพถ้าคาดการณ์ว่าจะเกิดพฤติกรรมใด ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สอนก็คือ ความสับสน ความกังวล ต้องทำหน้าที่ 2 อย่างในเวลาเดียวกันหน้าที่แรกเป็นผู้กำกับดูแลให้สถานการณ์เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ในขณะเดียวกันจะต้องทำการวัดผลและจดบันทึกด้วย

4.6.5 ผลของการใช้เทคนิคการสอน โดยการสร้างสถานการณ์จำลอง

การสร้างสถานการณ์จำลองนั้น บทบาทของผู้สอนในด้านการพูดลดลงลงในช่วงที่ผู้เรียนร่วมกิจกรรม อย่างไรก็ตามอย่ามองว่าเทคนิคการสอนนี้เป็นการแบ่งเบาภาระของผู้สอน ความมองที่ประโยชน์ซึ่งผู้เรียนจะได้รับ ผลที่ผู้เรียนได้รับอย่างแน่นอนที่สุดก็คือ ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีค่านิยมที่ดี นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกฝนทักษะบางอย่างไปด้วย

ผลทางตรงในชั้นเรียน

1. เป็นการเรียนรู้โดยการกระทำ
2. เรียนปนเล่นอย่างสนุกสนาน
3. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
4. มีความเข้าใจในบทเรียนดีขึ้น

ผลทางอ้อมภายหลังการเรียน

1. เรียนรู้การทำงานกลุ่มร่วมกัน
2. มีเจตคติที่ดีในสิ่งที่ได้ร่วมกิจกรรม
3. ระลึกถึงได้ง่ายกว่าการท่องจำ
4. เกิดความมั่นใจในการนำไปใช้

แนวทางการนำเทคนิคการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไปใช้

สิ่งที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นเพียงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้

กับกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นหลักการที่จะนำไปใช้ในการสอนจริง แต่ในภาพจริงของการสอนผู้สอนแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน รวมทั้งสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการสอนก็มีความแตกต่างกัน บางอย่างอาจจะใช้ได้เป็นประจำบางอย่างอาจใช้ไม่ได้เลย และบางอย่างอาจจะต้องนำไปประยุกต์ก่อนจึงจะใช้ได้ สิ่งแรกที่ควรศึกษาในการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพก็คือ สมรรถภาพพื้นฐานของผู้เรียนซึ่งมีหลายสิ่งหลายอย่างที่คุณสอนควรทราบก่อน ยกตัวอย่างเช่น ความสามารถในการเรียนรู้ ความสนใจ ระดับสติปัญญา ความสามารถในการเชิงทักษะ เป็นต้น สิ่งที่คุณสอนควรตรวจสอบก่อนการสอนก็คือ สภาพห้องเรียน สถานที่ฝึกปฏิบัติงาน สภาพโรงเรียน สถานที่ต่าง ๆ ที่กล่าวมามีส่วนเกี่ยวข้องกับเทคนิคการสอน เพราะเทคนิคการสอนมีลักษณะเฉพาะอย่าง แต่ละเทคนิคการสอนจะต้องจัดสภาพชั้นเรียนที่ไม่เหมือนกัน การสอนที่มีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วและแม่นยำ ตรงตามจุดประสงค์ จำเป็นต้องใช้สื่อการเรียน ผู้สอนจะต้องจัดหาหรือผลิตสื่อการเรียนให้สอดคล้องกับบทเรียน ดังนั้นจึงควรสำรวจวัสดุที่ใช้ในการผลิต แหล่งที่มาของวัสดุ ถ้ายังได้ไม่ครบควรมีการวางแผนเพื่อให้ได้มาซึ่งวัสดุทั้งการจัดหาและการจัดซื้อ เมื่อสื่อการเรียนมีพร้อมการเลือกเทคนิคการสอนย่อมมีความสะดวกยิ่งขึ้น ลำดับต่อไปคือผู้สอนจะต้องพิจารณาเนื้อหาหรือประสบการณ์แต่ละหัวข้อเรื่องว่าเหมาะสมจะใช้เทคนิคการสอนใด องค์ประกอบข้างต้นคงเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจเลือกใช้และประการสำคัญผู้สอนควรมีความมั่นใจในทักษะของตนเองเกี่ยวกับเทคนิคการสอนนั้น ๆ

สรุปแล้วเทคนิคการสอนมีหลายอย่าง ผู้สอนจะเลือกใช้เทคนิคใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาหรือประสบการณ์ เวลา ระดับชั้น สมรรถภาพพื้นฐานของผู้เรียน ตลอดจนสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและโรงเรียน ในการเตรียมการสอน ผู้สอนควรวิเคราะห์เทคนิคที่เหมาะสมกับ กิจกรรม การเรียนการสอน เพราะไม่มีใครจะรู้จักธรรมชาติของผู้เรียนกับสภาพแวดล้อมได้ดีเท่ากับผู้สอน อย่างไรก็ตามต้องไม่ลืมสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นคุณสมบัติที่ต้องการเน้นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น พัฒนา และมีค่านิยมที่ดี ซึ่งเทคนิคการสอนที่กล่าวมาข้างต้นนอกจากจะเหมาะสมในการนำไปใช้กับกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพแล้ว ยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณสมบัติที่ต้องการด้วย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำ
เม็ดประเก๋มเงินของชุมชนบ้านสคอ จังหวัดสุรินทร์ โดย 1) พัฒนาเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น
จากขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก๋มเงิน 2) จัดแนวการเรียนการสอน
โดยบูรณาการจากการเรียนรู้ของชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การวิจัยภาคสนาม

ส่วนที่ 2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

ส่วนที่ 1 การวิจัยภาคสนาม

การดำเนินการวิจัยภาคสนามเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านสคอ
เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร การดำเนินงานวิจัยภาคสนามในส่วนที่ 1 ทำตามลำดับ
ขั้นตอนย่อยดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย การเลือกพื้นที่สำหรับการวิจัยนั้นประเด็น
สำคัญอยู่ที่พื้นที่ที่จะดำเนินการวิจัยต้องมีลักษณะปัญหาข้อมูลตามที่ต้องการศึกษาคือเป็นพื้นที่
ที่มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเด่นชัด และวัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียมประเพณีนั้นกำลังจะสูญหายไป ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นในส่วนที่ 1
ที่ผู้วิจัยกระทำการเข้าไปสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยจากศึกษานิเทศน์สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสุรินทร์และการสำรวจรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในพื้นที่ระยะแรกใช้เวลาประมาณ 2
สัปดาห์ ทำที่สุดจึงเลือกชุมชนบ้านสคอ ตำบลเขวาสินรินทร์ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัด
สุรินทร์ เป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัย

2. การเข้าไปเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเตรียมตัวเข้าพื้นที่ในขั้นแรกเป็นการจัดเตรียม
อุปกรณ์สิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการอยู่ในพื้นที่และสำหรับการวิจัย เช่น เสื้อผ้า เครื่องใช้ส่วน
ตัว สมุดบันทึก เครื่องเขียน กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง เป็นต้น ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในพื้นที่ชุมชน

บ้านสวดโดยพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของเพื่อนซึ่งเป็นญาติกันและเป็นสถานที่พักโดยตลอดของผู้วิจัยจนเสร็จสิ้นการวิจัย

3. บทบาทของผู้วิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยไว้วางใจระหว่างตัวผู้วิจัยกับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งนี้โดยกำหนดบทบาทตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนเข้าร่วมในงานประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นทุกกิจกรรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน ของชุมชนบ้านสวด ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 ศึกษาและสำรวจเอกสารงานของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชน

บ้านสวดเกี่ยวกับงานอาชีพการทำเม็ดประเทียมเงิน โดยดำเนินการตามรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมางานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสวด และประเพณีพิธีกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบเนื่องกับการทำเม็ดประเทียมเงิน

4.1.2 ศึกษาความสัมพันธ์ของการทำงานอาชีพในแต่ละขั้นตอนกับวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ตามวิถีชุมชน

4.1.3 ศึกษาสำรวจวัสดุและเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็ดประเทียมเงิน

4.1.4 ศึกษากระบวนการและขั้นตอนการทำเม็ดประเทียมเงิน
ข้อมูลดังกล่าวรวบรวมโดยการจดบันทึกแล้วนำมาวิเคราะห์สรุปข้อมูลเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

4.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำเม็ดประเทียมเงินของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสวดตัวอย่างประชากรจำนวน 5 ท่าน โดยก่อนออกเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ออกฝึกประสบการณ์ในการสัมภาษณ์และสังเกตขั้นตอนการทำงานของภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาในงานวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานไม้แกะสลักและงานไม้ สำหรับนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่ (ลำดี ทองธิว, 2541, 2542) เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นและความเชื่อถือในข้อมูลที่รวบรวมได้ ขั้นตอนการสัมภาษณ์และสังเกตดำเนินการดังนี้

4.2.1 คัดเลือกภูมิปัญญาชาวบ้านตัวอย่างกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 5 ท่าน เกณฑ์การเลือกมีดังนี้คือ

- 1) เป็นชาวบ้านที่ทำงานอาชีพการทำเหม็ดประเท้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ
- 2) เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีผลงานการทำเหม็ดประเท้อมเงินเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม
- 3) เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีประสบกการณ์ในการถ่ายทอคและการทำเหม็ดประเท้อมเงินมาแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี

4.2.2 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาชาวบ้านตัวอย่างประชากรจำนวน 5 ท่าน ที่เลือกไว้แล้วตามเกณฑ์การเลือกตัวอย่างประชากรเพื่อนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์และสังเกตขึ้นตอนการทำเหม็ดประเท้อมเงิน

4.2.3 ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการสัมภาษณ์และสังเกตขึ้นตอนการทำเหม็ดประเท้อมเงินตามวันเวลาที่นัดหมายไว้กับตัวอย่างประชากร ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 1 เดือนครั้ง โดยเริ่มดำเนินการสัมภาษณ์และสังเกตขึ้นตอนการทำเหม็ดประเท้อมเงินตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2542 ถึงวันที่ 17 พฤษภาคม 2542

4.3 ผู้วิจัยเข้าไปฝีกทำเหม็ดประเท้อมเงินกับภูมิปัญญาชาวบ้านตัวอย่างประชากรจนสามารถทำเหม็ดประเท้อมเงินและประกอบพิธีกรรมอันเนื่องมาจากภูมิปัญญาการทำเหม็ดประเท้อมเงินได้และได้รับการรับรองจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งมีขึ้นตอนการดำเนินการดังนี้

4.3.1 เลือกภูมิปัญญาชาวบ้านตัวอย่างประชากรแบบเจาะจง (purposive sampling) มา 1 ท่าน เพื่ขอเข้าไปฝีกทำเหม็ดประเท้อมเงินด้วย โดยมีเกณฑ์การเลือกดังนี้

- 1) เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่เห็นความสำคัญของการถ่ายทอคภูมิปัญญาท้องถิ่นและพร้อมที่จะถ่ายทอคงานอาชีพการทำเหม็ดประเท้อมเงินให้กับผู้วิจัย
- 2) เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคมในการทำเหม็ดประเท้อมเงิน
- 3) เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีประสบกการณ์ในการทำเหม็ดประเท้อมเงินมาแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี

4.3.2 ผู้วิจัยติดต่ขอเข้าไปฝีกทำเหม็ดประเท้อมเงินกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่ประสานงานกันไว้ล่วงหน้าแล้วช่วงเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม

4.3.3 ก่อนฝีกทำเหม็ดประเท้อมเงินผู้วิจัยได้ทำพิธีขครุมอบตัวเป็นศิษย์ต่อครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้านตามประเพณีของการถ่ายทอคงานอาชีพการทำเหม็ดประเท้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ

4.3.4 ผู้วิจัยลงมือฝึกทำเมล็ดประเทียมเงินกับครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างจริงจัง โดยเริ่มทำตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม 2542 ถึงวันที่ 18 สิงหาคม 2542 รวมระยะเวลาของการเข้าไปฝึกทำงานอาชีพการทำเมล็ดประเทียมเงินของผู้วิจัยครั้งนี้เป็นเวลา 3 เดือน จึงได้รับการรับรองจากครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้าน

4.4 ผู้วิจัยวิเคราะห์วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการและขั้นตอนการทำเมล็ดประเทียมเงินของชาวบ้านสอดคล้องจากข้อมูลที่รวบรวมได้จากข้อ 4.1, 4.2 และ 4.3 เพื่อสรุปความสัมพันธ์ของการทำงานอาชีพในแต่ละขั้นตอนกับวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ตามวิถี ชุมชนบ้านสตอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยภาคสนาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยภาคสนามมี 2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาชาวบ้านงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเมล็ดประเทียมเงิน

ฉบับที่ 2 แบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำเมล็ดประเทียมเงินของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาชาวบ้านงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเมล็ดประเทียมเงินแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ด้านสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ มี 3 ข้อ เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ด้านอายุ เพศ และวุฒิทางการศึกษา

ตอนที่ 2 ด้านข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์มี 8 ข้อ เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับประสบการณ์ในการทำงานอาชีพเมล็ดประเทียมเงินของผู้ให้ข้อมูล การถ่ายทอดความรู้ และลักษณะของเมล็ดประเทียมเงินที่ทำ

ตอนที่ 3 ด้านกระบวนการและขั้นตอนการทำเมล็ดประเทียมเงิน

ฉบับที่ 2 แบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำเมล็ดประเทียมเงินของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสตอ เป็นแบบบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการทำเมล็ดประเทียมเงิน วัสดุและเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเมล็ดประเทียมเงิน ขั้นตอนการทำเมล็ดประเทียมเงิน เวลาที่ใช้ทำโดยประมาณ และประเพณี พิธีกรรมวัฒนธรรม ความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากการทำอาชีพของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัยภาคสนาม

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานอาชีพจากหนังสือและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษาและข้อความคำถามเป็นรายชื่อในรูปแบบสัมภาษณ์ โดยครอบคลุมถึงเรื่องที่ต้องการจะศึกษาและแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานกำหนดเป็นหัวข้อที่จะสังเกตและศึกษา
3. สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานของภูมิปัญญาชาวบ้านงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสวด
4. นำแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานของภูมิปัญญาชาวบ้านที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน แบ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานจำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านงานอาชีพการทำเม็ดประเก้อมเงินจำนวน 2 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสมของการใช้ภาษา รวมทั้งความถูกต้องเหมาะสมของหัวข้อที่กำหนดในแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงาน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำเพื่อให้เครื่องมือวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
5. นำแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำงานของภูมิปัญญาชาวบ้านที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสวดที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากรจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของการใช้ภาษา เวลาที่ใช้ และความครอบคลุมของเนื้อหาการทำเม็ดประเก้อมเงินที่ต้องการศึกษา นำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

ส่วนที่ 2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสวด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ เป็นการนำขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสวดและความสัมพันธ์ของการทำงานอาชีพในแต่ละขั้นตอนกับวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ตามวิถีชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในส่วนที่ 1 เพิ่มลงในโครงสร้างหลักสูตรแม่บทพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533) กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ สาขางานเลือก แขนงงานอาชีพ โดยมีขั้นตอนการสร้างหลักสูตรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบการปรับเพิ่มเติมเนื้อหาลงในหลักสูตรแม่บทตามโครงสร้างที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521

(ฉบับปรับปรุง 2533) กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ สาขางานเลือก แผนงานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาดำรงเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นวิเคราะห์หลักสูตรแม่บทเพื่อศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร จุดประสงค์ อัตราเวลาเรียนและคาบเวลาเรียนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การร่างโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยใน ส่วนที่ 1 และข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นพื้นฐานในการร่างโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เอกสารหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหาซึ่งได้แก่ขั้นตอนการทำเม็คประเทียมเงิน อัตราเวลาเรียน การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน

ส่วนที่ 2 เอกสารประกอบหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย แผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 18 แผน ใบความรู้ ใบงาน เอกสารประกอบการเรียน และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น

การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการตรวจสอบคุณภาพหรือความเหมาะสมของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งประกอบด้วยการประเมินเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องภายในระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหาขั้นตอนการทำเม็คประเทียมเงิน การจัดกิจกรรมการเรียน สื่อการเรียน การวัดและประเมินผลการเรียนและพิจารณาความเหมาะสมของภาษา เวลา เพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไป ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์และความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นทั้งหมด โดยลงความเห็นในแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการสอน ใบความรู้ ใบงาน และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. ผู้เชี่ยวชาญด้านงานอาชีพการทำเม็คประเทียมเงินจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของขั้นตอนการทำเม็คประเทียมเงิน

ผู้วิจัยรวบรวมผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน นำมาวิเคราะห์ความสมบูรณ์ของหลักสูตรแต่ละหัวข้อ โดยรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาสรุปและเรียบเรียงเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

การปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น โดยการนำผลจากการวิเคราะห์แบบประเมินหลักสูตรและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรท้องถิ่นเหมาะสมในการนำไปใช้ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ประเมินความสมบูรณ์หลักสูตรท้องถิ่น

แบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก๋มเงินของชุมชนบ้านสอ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำผลที่ได้จากแบบประเมินไปหาข้อบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้คือ

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินหลักสูตร
2. กำหนดรูปแบบคำถามเป็นข้อรายการประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
3. สร้างแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นจากข้อคำถามที่กำหนดจากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสร้างหลักสูตรและการสอนพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมและการใช้ภาษา เพื่อหาข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพพิจารณาความถูกต้องเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมและการใช้ภาษา เพื่อหาข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก๋มเงินพิจารณาความถูกต้องของขั้นตอนการทำ การเรียงลำดับขั้นตอนการทำงาน ความเหมาะสมและภาษาที่ใช้ เพื่อหาข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

ส่วนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

3.1 การนำหลักสูตรท้องถิ่นบางส่วนไปทดลองใช้

3.1.1 การเตรียมการทดลองหลักสูตรบางส่วนก่อนนำไปใช้ ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับโรงเรียนที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร คือ โรงเรียนบ้านสระแก้ว สังกัดสำนักงาน

การประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ปีการศึกษา 2542 โดยการสุ่มตัวอย่างเป็นเจาะจง (Purposive sampling) ได้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 ห้องเรียน มีเกณฑ์การเลือกโรงเรียนดังนี้

1) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์

2) เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญของการวิจัย สามารถให้ความร่วมมือในการทดลองใช้หลักสูตรได้จนจบหลักสูตร

3.1.2 การดำเนินการทดลองดำเนินการใช้หลักสูตรบางส่วน ผู้วิจัยสุ่มเลือกตัวอย่างแผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 1 ใน 3 ของแผนการสอนทั้งหมด ได้แผนการสอนที่ 5, 6, 9, 10, 15 และ 16 นำไปทดลองสอน แล้วนำผลที่ได้จากการทดลองสอนมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เหมาะสม

3.2 การนำหลักสูตรไปใช้

3.2.1 การเตรียมการใช้หลักสูตร

1) ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนบ้านสคอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนบ้านสคอมีลักษณะดังนี้คือ

1.1) เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.2) โรงเรียนมีนโยบายที่จะนำงานอาชีพของชุมชนมาใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

1.3) เป็นโรงเรียนที่ชุมชนให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี

2) ผู้วิจัยร่วมวางแผนกับผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการโรงเรียน และครูประจำชั้นนักเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรเพื่อขอความร่วมมือในการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

3) กำหนดเวลาทดลองสอน การกำหนดเวลาสอนหลักสูตรท้องถิ่นครั้งนี้ ทางโรงเรียนกำหนดให้สอนสัปดาห์ละ 1 วัน คือวันอังคาร ตั้งแต่เวลา 13.00 – 16.00 น. วันละ 3 ชั่วโมง หรือ 9 คาบ

4) ผู้วิจัยปฐมนิเทศนักเรียนตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสคอ ปีการศึกษา 2542 ได้มาโดยคัดเลือกจากนักเรียนที่ไม่เคยทำเม็ดเงินมาก่อน จำนวน 25 คน จากนั้นอธิบายถึงวิธีการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น จัดกิจกรรมแบ่งกลุ่มย่อยนักเรียนได้ 4 กลุ่ม กลุ่ม 6 คน 3 กลุ่ม กลุ่ม 7 คน 1 กลุ่ม พร้อมกับแจกป้ายชื่อกลุ่ม

3.2.2 การดำเนินการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

- 1) ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามวันเวลาและตารางสอนที่กำหนดในข้อ
- 3) จำนวน 18 แผน หรือ 100 คาบ เป็นเวลา 12 สัปดาห์
- 2) ขณะทำการสอนผู้วิจัยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานที่สร้างขึ้นวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียน
- 3) หลังจากสอนจบแต่ละแผนการสอนผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประจำแผนการสอน

3.3 การประเมินผลการทดลอง

การประเมินผลการทดลอง เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสวดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด โดยดำเนินการดังนี้คือ

3.3.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น โดยประเมินผลจากแบบสอบประจำแผนการสอน

หลังเรียน ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะต้องผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ตั้งตามเกณฑ์การประเมินผลของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

3.3.2 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียน โดยประเมินจากแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะต้องผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ตั้งตามเกณฑ์การประเมินผลของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

3.4 การประเมินผลการใช้หลักสูตร

3.4.1 ประเมินจากคะแนนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นำคะแนนที่ได้หาค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดให้โดยการทดสอบค่าที (t – test)

3.4.2 ประเมินจากคะแนนภาคปฏิบัติของนักเรียน นำคะแนนที่ได้หาค่าเฉลี่ย เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดให้โดยการทดสอบค่าที (t – test)

3.4.2 ประเมินจากคะแนนภาคปฏิบัติของนักเรียน นำคะแนนที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานหาค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดให้โดยการทดสอบค่าที (t – test)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในส่วนที่ 3

1. แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้คือ

1.1 ศึกษาเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบจากเอกสารการวัดและประเมินผลต่างๆ

1.2 สร้างแบบสอบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรและครอบคลุม

เนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งแบบสอบเป็นแบบปรนัยประจำแผนการสอน แผนการสอนละ 30 ข้อ เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก (multiple choice) จำนวน 15 ข้อ และข้อสอบแบบกาถูกผิดจำนวน 15 ข้อ

1.3 นำแบบสอบที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความถูกต้องตรงตามเนื้อหา การใช้ภาษาและความเหมาะสม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำ

1.4 นำแบบสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสระแก้วที่ไม่ใช่ตัวอย่างกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดสุรินทร์จำนวน 10 คน

1.5 นำมาหาค่าระดับความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้คัดเอาข้อสอบที่มีระดับความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไปถือว่าเป็นค่าที่ใช้ได้ การวิเคราะห์ความยากและอำนาจจำแนกของข้อสอบใช้เทคนิคการแบ่งกลุ่ม 50 % (อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2534 : 186) คำนวนโดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel

1.6 คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์และปรับปรุงข้อสอบที่ไม่ผ่านเกณฑ์จากชุดละ 30 ข้อ ให้เหลือข้อสอบในแบบสอบชุดละ 20 ข้อ เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 10 ข้อ และข้อสอบแบบถูกผิดจำนวน 10 ข้อ รวมข้อสอบทั้งสิ้นจำนวน 360 ข้อ

1.7 หาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบโดยใช้สูตรการหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของคูเดอร์ – ริชาร์ดสัน (K.R. 20) ได้ค่าความเที่ยงของแบบทดสอบแต่ละชุดมีค่าตั้งแต่ตั้งแต่ .61 – .92

2. แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน เพื่อใช้ประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินที่พัฒนาขึ้น มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 ผู้วิจัยสังเกตและวิเคราะห์กระบวนการทำเม็ดประเทียมเงินของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสวดตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนได้เม็ดประเทียมเงินที่สมบูรณ์ นำขั้นตอนทั้งหมดมา

กำหนดเป็นรายการพฤติกรรมที่จะต้องสังเกต โดยแบ่งเกณฑ์การทำตามพฤติกรรมแต่ละรายการ เป็น 4 เกณฑ์ 4 ระดับคะแนน คือ

ระดับ	3	คะแนน	หมายถึง	นักเรียนทำได้เองทั้งหมด
ระดับ	2	คะแนน	หมายถึง	นักเรียนทำได้เองบ้าง
ระดับ	1	คะแนน	หมายถึง	นักเรียนทำตามครู
ระดับ	0	คะแนน	หมายถึง	นักเรียนให้ครูทำให้

2.3 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานจากรายการพฤติกรรมที่กำหนด

2.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ความถูกต้องในรายการพฤติกรรมที่กำหนด การใช้ภาษาและความเหมาะสม นำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 4 ค่าความเที่ยงของแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ชุดที่	ตอนที่ 1	ตอนที่ 2
1	.69	.70
2	.88	.75
3	.68	.69
4	.67	.73
5	.85	.82
6	.77	.70
7	.82	.72
8	.69	.66
9	.71	.61
10	.92	.68
11	.69	.66
12	.75	.78
13	.82	.75
14	.71	.70
15	.91	.69
16	.89	.72
17	.87	.69
18	.78	.72

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกตขั้นตอนการทำงานของ ภูมิปัญญาชาวบ้าน นำมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ตอบ คำถามการวิจัยภาคสนาม แล้วสรุปนำเสนอในรูปแบบของความเรียงแบบบรรยาย
2. ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น โดยผู้เชี่ยวชาญนำมา วิเคราะห์ โดยการแจกแจงความถี่และสรุปข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร แล้วนำเสนอใน รูปแบบของความเรียงลงในตาราง
3. แบบสอบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน มีวิธีการวิเคราะห์ดังนี้
 - 3.1 นำคะแนนที่ได้จากการสอบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X})
 - 3.2 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนน จากแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t – test)
4. แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการทำงาน มีวิธีการวิเคราะห์ดังนี้
 - 4.1 นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X})
 - 4.2 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ วิเคราะห์โดย การทดสอบค่าที (t – test) และนำเสนอรูปตารางประกอบความเรียง

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่าร้อยละ

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{คะแนนที่ได้} \times 100}{\text{จำนวนผู้ตอบข้อสอบในแบบสอบ}}$$

2. การหาค่าระดับความยาก (level of difficulty) ของแบบทดสอบ

$$\text{ใช้สูตร } p = \frac{P_H + P_L}{2n}$$

$$\text{เมื่อ } P = \text{ค่าระดับความยาก}$$

$$P_H = \text{จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มสูง}$$

$$P_L = \text{จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มต่ำ}$$

$$n = \text{จำนวนนักเรียนในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำ}$$

3. การหาค่าอำนาจจำแนก (power of discrimination)

$$r = \frac{P_H - P_L}{n}$$

เมื่อ r = ค่าระดับความยาก

P_H = จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มสูง

P_L = จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มต่ำ

n = จำนวนนักเรียนในกลุ่มสูง

หรือกลุ่มต่ำ

4. การคำนวณหาค่าความเที่ยงในแบบทดสอบ โดยใช้สูตรคูเดอร์ ริชาร์ดสัน

KR 20 (Kuder - richardson 20)

$$KR - 20 = \left[\frac{K}{K - 1} \right] \left[1 - \frac{\sum P_i Q_i}{S_x^2} \right]$$

K = จำนวนข้อของแบบทดสอบ

\sum = ผลรวม

P_i = สัดส่วนของผู้ตอบถูก

Q_i = สัดส่วนของผู้ตอบผิด

S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

5. การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X})

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

\bar{X} = ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$\sum X^2$ = จำนวนนักเรียนทั้งหมด

N = จำนวนนักเรียนทั้งหมด

6. การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

N = จำนวนคนในกลุ่ม

X = คะแนนแต่ละจำนวน

$\sum X$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$\sum X^2$ = ผลรวมของกำลังสองของคะแนนทั้งหมด

7. ทดสอบค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ โดยการทดสอบค่า (t – test)

$$t = \frac{\bar{X} - a}{\frac{S}{\sqrt{n}}}$$

เมื่อ a = เกณฑ์ที่กำหนดของแต่ละกลุ่ม

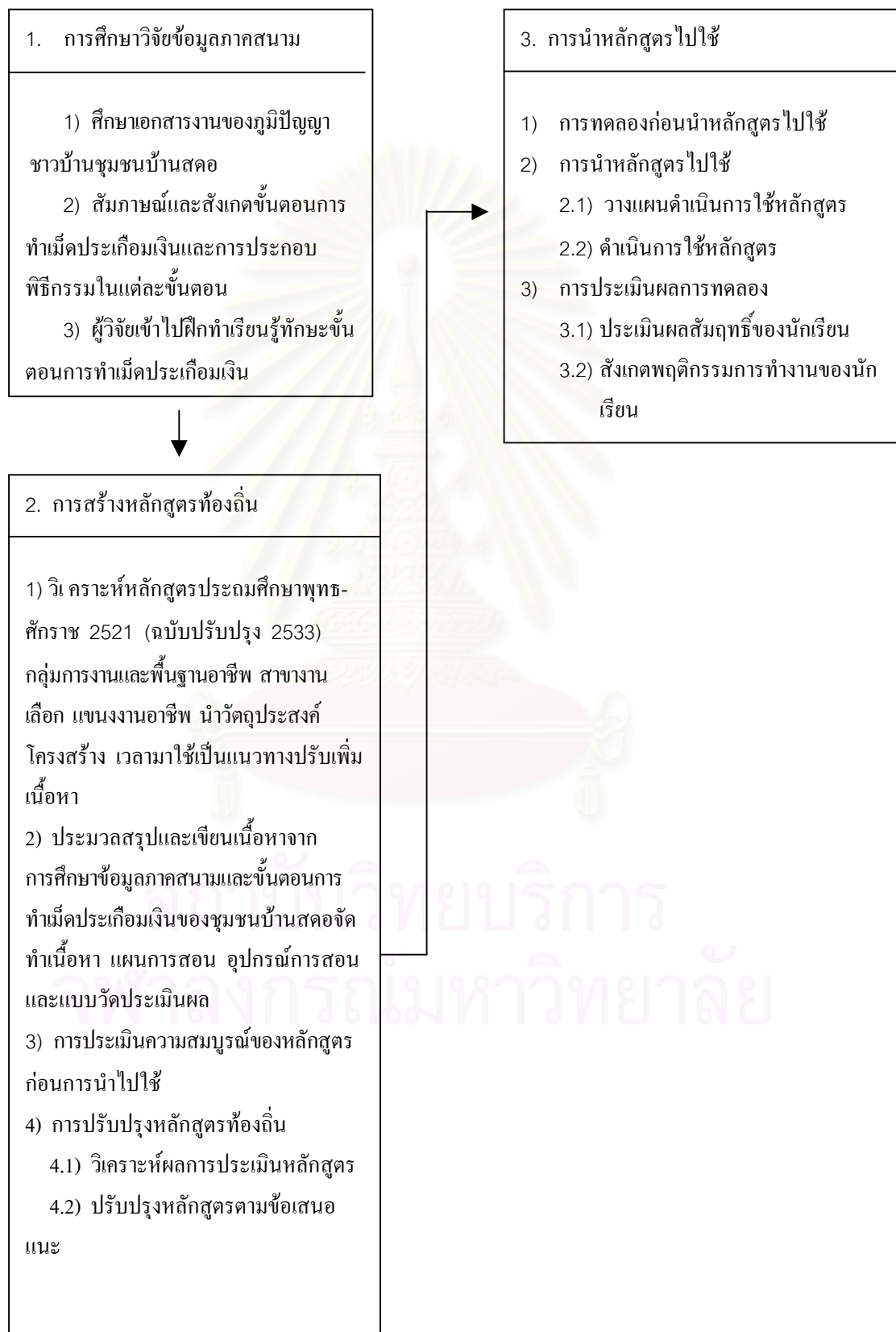
\bar{X} = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

S = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง

n = จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 7 สรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสุรินทร์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมีดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมีดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ จังหวัดสุรินทร์ โดย 1) พัฒนานื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมีดประเก้อมเงิน 2) จัดแนวการเรียนการสอนโดยบูรณาการจากการเรียนรู้ของชุมชน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ตามลำดับของการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

ตอนที่ 3 หลักสูตรท้องถิ่น

ตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

ตอนที่ 1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม

ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนและจากการสำรวจเอกสารงานของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสคอเกี่ยวกับการทำมีดประเก้อมเงิน รวมทั้งการสัมภาษณ์และสังเกตขั้นตอนการทำมีดประเก้อมของภูมิปัญญาชาวบ้านจำนวน 5 ท่าน และการเข้าไปฝึกทำมีดประเก้อมเงินกับภูมิปัญญาชาวของผู้วิจัย ซึ่งรายละเอียดแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวและข้อมูลพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 ท่าน มีรายละเอียดดังนี้

1. ลุงสวาส มุตะโสภา อายุ 73 ปี อาชีพหลักทำมีดประโก้มเงินและทำเครื่อง

ประดับเงิน วุฒิทางการศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศิลปกรรมศาสตร์ มอบโดยสถาบัน
ราชภัฏสุรินทร์ มีประสบการณ์ในการทำมีดประโก้มเงินมาแล้ว 59 ปี ทำมีดประโก้มเงินได้ทุก
ชนิดเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเก่าแก่ที่ยังคงทำมีดประโก้มเงินเพียงคนเดียวของชุมชนบ้านสอ
ได้รับการถ่ายทอดงานอาชีพการทำมีดประโก้มเงินมาจากบรรพบุรุษถ่ายทอดโดยการบอกเล่าให้จดจำ
การแสดงวิธีทำให้อู การให้ทำตามแบบ ต่อมาประคินฐักัดค้นการทำมีดประโก้มเงินรูปทรงต่าง ๆ
ขึ้นมาด้วยตนเองนอกเหนือจากที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ในกรณีที่เป็นผู้ถ่ายทอดการทำ
มีดประโก้มเงินให้กับคนอื่นจะถ่ายทอดโดยการแสดงวิธีทำให้อูเป็นตัวอย่างแล้วให้ทำตาม นอกจากนี้
นี้จะถ่ายทอดโดยการบอกให้จดจำ บุคคลที่ลุงสวาสถ่ายทอดงานอาชีพการทำมีดประโก้มเงินให้
คือ บุตรหลานคนในวงศ์ตระกูลและชาวบ้านที่เป็นญาติพี่น้องกันลุงสวาสเคยเดินทางไปสาธิตวิธี
การทำมีดประโก้มเงินและโชว์ผลงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านมาแล้วทั่วประเทศ เช่น จังหวัดขอนแก่น
จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสงขลาและกรุงเทพมหานคร เป็นต้น ในนามของภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อนุรักษ์
และมีผลงานดีเด่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน สิ่งที่ลุงสวาสภาคภูมิใจและเป็นแรงบันดาลใจในการทำมีด
ประโก้มเงินต่อไปคือ การได้อุรักษ์และสืบต่อมรดกของวงศ์ตระกูลและการได้รับเลือกให้เป็นผู้มี
ผลงานดีเด่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านของชาติรวมทั้งการได้รับพระราชทานปริญญาคณะครุศาสตร์บัณฑิต
กิตติมศักดิ์ สาขาศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งมอบโดยสถาบันราชภัฏสุรินทร์ เหนือสิ่งอื่นใดคือ การได้เข้า
เฝ้าถวายเครื่องประดับหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำจากเงินแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2. ลุงเพ็ชร เกิดภูมิ อายุ 54 ปี อาชีพหลักคือทำนาส่วนการทำมีดประโก้มเงิน

ทำเป็นอาชีพเสริม วุฒิทางการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสบการณ์ในการทำมีดประโก้มเงิน
มาแล้ว 30 ปี ลุงเพ็ชรทำมีดประโก้มเงินได้ทุกชนิดได้รับการถ่ายทอดงานอาชีพการทำมีดประโก้ม
เงินจากลุงสวาส มุตะโสภา ในกรณีที่ลุงเพ็ชรถ่ายทอดงานอาชีพการทำมีดประโก้มเงินให้กับ
คนอื่นวิธีการถ่ายทอดที่เลือกใช้คือทำเหมือนกับที่ตนเองได้รับการถ่ายทอดมาคือการทำให้อูเป็นตัวอย่าง
แล้วให้ทำตามการให้ทำตามแบบและการบอกให้จำ ลุงเพ็ชรเคยเดินทางไปสาธิตการทำมีดประโก้มเงิน
และโชว์ผลงานร่วมกับลุงสวาสทั่วประเทศเช่นเดียวกัน สิ่งที่ทำให้ลุงเพ็ชรภาคภูมิใจในการทำ
มีดประโก้มเงินและอยากที่จะทำต่อไปคือ การได้อุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้านการมีอาชีพเสริมและ
มีรายได้เสริมนอกเหนือจากการทำนารวมทั้งการได้เดินทางไปโชว์ผลงานยังต่างจังหวัด

3. นายศักดิ์ชัย ชิงชนะ อายุ 43 ปี วุฒิทางการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ

สาขาช่างไฟฟ้า อาชีพหลักคือการทำงาน อาชีพรองคือการทำงานมีคปรเกษมเงิน ส่วนอาชีพเสริมคือการค้า เลี้ยงเป็ดและเลี้ยงไก่ มีประสบการณ์ในการทำงานมีคปรเกษมเงินมาแล้ว 20 ปี ลักษณะและรูปทรงมีคปรเกษมเงินที่ทำคือ ทรงกลม ทรงเหลี่ยม ทรงกรวย และทรงกระบอก ได้รับการถ่ายทอดการทำงานมีคปรเกษมเงินมาจากบรรพบุรุษและคิดทำมีคปรเกษมเงินขึ้นมาเองวิธีที่ได้รับการถ่ายทอดโดยการบอกให้จำแล้วฝึกปฏิบัติตาม ส่วนวิธีการที่ถ่ายทอดให้กับคนอื่นจะถ่ายทอดโดยการบอกให้จำ แสดงวิธีทำให้ดูเป็นตัวอย่างและให้ฝึกปฏิบัติตาม สำหรับคนที่ถ่ายทอดการทำงานมีคปรเกษมเงินให้คือ ลูกและเพื่อนบ้าน พี่ศักดิ์ชัยเคยเดินทางไปสาธิตการทำงานมีคปรเกษมเงินและโชว์ผลงานมาแล้วหลายที่ เช่น ที่งานสหกรณ์การเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ งานศิลปะ 4 ภาค จังหวัด นครราชสีมา เป็นต้น สิ่งที่เป็นแรงบันดาลใจให้ทำมีคปรเกษมเงินเนื่องจากต้องการสืบต่อมรดกของตระกูลและประกอบเป็นอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

4. นางยุพาพร พนศรี อายุ 45 ปี อาชีพหลักคือทำมีคปรเกษมเงิน วุฒิทางการ

ศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสบการณ์ในการทำงานมีคปรเกษมเงินมาแล้ว 30 ปี ทำมีคปรเกษมเงินได้ทุกชนิดที่ทำอยู่ปัจจุบันคือมีคปรเกษมเงินรูปทรงกระบอก ได้รับการถ่ายทอดการทำงานมีคปรเกษมเงินมาจากบรรพบุรุษโดยวิธีการบอกให้จดจำทำตามแบบและดูแล้วปฏิบัติตามในกรณี ที่ถ่ายทอดการทำงานมีคปรเกษมเงินให้คนอื่นจะถ่ายทอดโดยการแสดงให้ดูเป็นตัวอย่างและให้ปฏิบัติตาม ส่วนคนที่ถ่ายทอดงานอาชีพการทำงานมีคปรเกษมเงินให้คือบุตร นางยุพาพรเคยเดินทางไปสาธิตการทำงานมีคปรเกษมเงินและโชว์ผลงานที่ศูนย์วัฒนธรรมกรุงเทพมหานครและสวนอัมพร สิ่งที่เป็นแรงบันดาลใจให้ทำมีคปรเกษมเงินเนื่องจากต้องการสืบต่อมรดกของตระกูลและต้องการประกอบเป็นอาชีพมีงานทำอยู่ที่บ้าน สิ่งที่ทำให้ภาคภูมิใจและอยากทำมีคปรเกษมเงินต่อไปคือ ได้รับยกย่องให้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านดีเด่นของจังหวัดและการได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า

5. นางพัฒนา ชิงชนะ อายุ 43 ปี อาชีพหลักคือทำมีคปรเกษมเงิน วุฒิทางการ

ศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาเกษตรกรรม ทำมีคปรเกษมเงินมาแล้ว 23 ปี ชนิดของมีคปรเกษมเงินที่ทำคือ ทรงกลมและทรงกระบอก ได้รับการถ่ายทอดงานอาชีพการทำงานมีคปรเกษมเงินมาจากบรรพบุรุษโดยวิธีบอกให้จดจำและให้ทำตามแบบในกรณีที่ถ่ายทอดการทำงานมีคปรเกษมเงินให้กับคนอื่น เช่น ญาติพี่น้องจะใช้วิธีทำให้ดูและให้ปฏิบัติตาม สิ่งที่เป็นแรงบันดาลใจให้ทำมีคปรเกษมเงินคือ ต้องการประกอบเป็นอาชีพและสิ่งที่ทำให้ภาคภูมิใจและอยากทำต่อไปคือ การได้รับผลตอบแทนคุ้มค่าและการได้มีงานทำ

ตารางที่ 5 สรุปข้อมูลสถานภาพส่วนตัวและข้อมูลพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล

รายการ	ข้อมูล
1. เพศ	- ผู้ให้ข้อมูลเป็นชาย 3 คน หญิง 2 คน
2. อายุ	- ผู้ให้ข้อมูลอายุอยู่ระหว่าง 30 - 49 ปี 3 คน อายุ 50 - 59 ปี 1 คน และอายุ 60 ปี ขึ้นไป 1 คน
3. วุฒิทางการศึกษา	- ผู้ให้ข้อมูลมีวุฒิทางการศึกษาระดับประถม-ศึกษา 2 คน ประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2 คน และปริญญาตรี 1 คน
4. ประสบการณ์ในการทำเหม็ดประเทืองเงิน	- ผู้ให้ข้อมูลทุกคนมีประสบการณ์ในการทำเหม็ดประเทืองเงินมาแล้วไม่ต่ำกว่า 20 ปี
5. อาชีพ	- ผู้ให้ข้อมูลมีอาชีพทำเหม็ดประเทืองเงินเป็นอาชีพหลัก 3 คน และทำนาเป็นอาชีพหลักทำเหม็ดประเทืองเงินเป็นอาชีพรอง 2 คน
6. การได้รับการถ่ายทอดการทำเหม็ดประเทืองเงิน	- ผู้ให้ข้อมูลได้รับการถ่ายทอดการทำเหม็ดประเทืองเงินมาจากบรรพบุรุษ 2 คน ได้รับการถ่ายทอดมาจากญาติพี่น้อง 1 คน และได้รับการถ่ายทอดมาจากครูช่าง 2 คน
7. วิธีการถ่ายทอดที่ได้รับ	- ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้รับการถ่ายทอดโดยการบอกเล่าให้จดจำ ให้ทำตามแบบ และการฝึกทำด้วยตนเอง
8. บุคคลที่ผู้ให้ข้อมูลถ่ายทอดการทำเหม็ดประเทืองเงินให้	- ผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะถ่ายทอดการทำเหม็ดประเทืองเงินให้กับบุตรหลาน ญาติพี่น้อง และเครือญาติ
9. ในกรณีที่เป็นผู้ถ่ายทอดการทำเหม็ดประเทืองเงิน	- ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะถ่ายทอดโดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การบอกวิธีให้ทำ และการให้ทำตามแบบ
10. การเผยแพร่การทำเหม็ดประเทืองเงิน	- ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเคยไปสาธิตการทำเหม็ดประเทืองเงินมาแล้วทั่วประเทศ
11. สิ่งที่ทำให้ภาคภูมิใจและอยากทำเหม็ดประเทืองเงินต่อไป	- ต้องการสืบทอดมรดกของตระกูลและประกอบเป็นอาชีพเสริมรายได้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำเหมืองประกอบเงินของชุมชนบ้านสคอ ประกอบด้วย

2.1 วัตถุประสงค์ที่ใช้ทำเหมืองประกอบเงิน ได้แก่

2.1.1 วัตถุประสงค์ ได้แก่ โลหะเงิน น้ำมันเครื่อง ห่วงลวดเงิน ถ่านหรือฟืน

2.1.2 วัตถุประสงค์ที่ใช้ทำน้ำประสาน ได้แก่ สารบอแร็กซ์ ผงโลหะเงิน น้ำ

2.2.3 วัตถุประสงค์ที่ใช้ทำชั้นผสม ได้แก่ ผงชั้น ดินละเอียด และน้ำมันสัตว์

2.2 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเหมืองประกอบเงิน ประกอบด้วย

2.2.1 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้หลอมและเชื่อมประสาน ได้แก่ เบ้าหลอม

รางเท ชุดเป่าไฟ ไม้รองไฟ

2.2.2 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้รีดแผ่นเงิน ได้แก่ เครื่องรีดไฟฟ้า

2.2.3 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ตะไบและตัด ได้แก่ ตะไบ กรรไกร

2.2.4 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ตีขึ้นรูปทรง ได้แก่ แท่งตี ค้อนฆาควาย

2.2.5 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ตีหรือเคาะ ได้แก่ ค้อนปอนด์ขนาดเล็ก ทั้ง

2.2.6 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้เข้าชั้นและเจาะรู ได้แก่ เหล็กตีบ เหล็กอัดชั้น

เหล็กเจาะรู

2.2.7 เครื่องมือใช้แกะลาย ได้แก่ เหล็กแกะลายปากโค้ง เหล็กแกะลาย

ปากกลม เหล็กแกะลายปากฟันปลา เหล็กแกะลายปากตรง

2.2.8 เครื่องมืออุปกรณ์ใช้ขัดขาว ได้แก่ แปรงทองเหลือง ผงซักฟอก

สารโซดาไนต์ ผลดุกประคำ น้ำมันขามเปียก

2.2.9 เครื่องมืออุปกรณ์อื่น ๆ ได้แก่ โต๊ะทำงาน ม้านั่ง ตะกร้าพลาสติก

ถ้วยสังกะสี ถ้วยกระเบื้องขนาดเล็ก ไฟแช็ค หรือไม้ขีดไฟ กาละมัง ฯลฯ

2.3 การเตรียมการก่อนทำเหมืองประกอบเงิน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ

การเตรียมน้ำประสาน การเตรียมชั้นผสม และการเตรียมห่วงลวดเงิน รายละเอียดมีดังนี้

2.3.1 การเตรียมน้ำประสาน ใช้เวลาประมาณ 30 นาที มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ตะไบแท่งเงินให้เป็นผงละเอียด
- 2) ใส่ผงเงินในถ้วยกระเบื้องขนาดเล็ก
- 3) ใส่สารบอแร็กซ์ลงในถ้วยพอประมาณ
- 4) ใส่น้ำอุ่นลงในถ้วยกระเบื้องให้ท่วมผงเงิน
- 5) คนผสมผงเงินสารบอแร็กซ์และน้ำผสมกัน สารบอแร็กซ์เมื่อถูกน้ำ

จะละลายเป็นเนื้อเดียวกันกับน้ำส่วนผงเงินจะยังคงอยู่

2.3.2 การเตรียมชั้นผสม ใช้เวลาประมาณ 30 นาที มีขั้นตอนการทำดังนี้คือ

- 1) ใช้ถ้วยตวงตวงส่วนผสมของชั้นผสมใส่หม้อ ส่วนผสมของชั้นผสมได้แก่ ชั้นผง 8 ส่วน ดินละเอียด 4 ส่วน และน้ำมันสัตว์ 1 ส่วน
- 2) ยกหม้อตั้งบนเตาไฟความร้อนของไฟต้องไม่ร้อนและอ่อนเกินไปควรควบคุมความร้อนให้ได้พอดี
- 3) คนชั้นผสมให้ส่วนผสมเป็นเนื้อเดียวกัน
- 4) ปรับแต่งชั้นผสมให้เหมาะกับการนำไปใช้ถ้าชั้นเหลวเกินไปให้เติมชั้นผงและดินละเอียดลงไปเล็กน้อยแต่ถ้าชั้นแข็งเกินไปให้เติมน้ำมันสัตว์ลงไปพอเหมาะ
- 5) เมื่อได้ที่แล้วเทชั้นผสมใส่กระทงกาบกล้วย
- 6) ปั้นชั้นผสมเป็นก้อนโดยใช้ความร้อนจากเปลวไฟจากนั้นนำไปตั้งชั้นเพื่อเตรียมทำเม็คประเก้อมเงินต่อไป

2.3.3 การเตรียมห่วงลวดเงิน ใช้เวลาประมาณ 15 นาที มีขั้นตอนการทำดังนี้คือ

- 1) เเจาะรูโคนแขนงไม้ไผ่ด้วยตะปูเข็ม โดยไม่ต้องเจาะให้ทะลุ
- 2) สอดปลายเส้นลวดเงินเข้าไปในรูแขนงไม้ไผ่ที่เจาะ
- 3) พันลวดเงินรอบแขนงไม้ไผ่โดยการหมุนแขนงไม้ไผ่ขณะหมุนพยายามดึงลวดให้ตึงอย่าให้เส้นลวดซ้อนทับกันแต่ให้เส้นลวดเรียงชิดติดกัน
- 4) ใช้เหล็กคีบดึงลวดเงินที่สอดในรูแขนงไม้ไผ่ออกแล้วดึงขดลวดเงินออกจากแขนงไม้ไผ่
- 5) ใช้กรรไกรปากสั้นตัดขดลวดเงินที่ละชิ้นจะได้เป็นห่วงลวดเงินตามที่ต้องการ

2.4 ขั้นตอนการทำเม็คประเก้อมเงิน

ขั้นตอนการทำเม็คประเก้อมเงินประกอบด้วยขั้นตอนการทำดังนี้ คือ

- 1) การหลอมและรีดเม็คเงิน 2) การวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน 3) การเชื่อมประสานหลอดเงิน 4) การตีขึ้นรูปทรงเม็คประเก้อมเงินทรงกระบอก 5) การใส่ห่วงลวดเงินแต่งขอบปากเม็คประเก้อม 6) การเข้าชั้นเม็คประเก้อมเงิน 7) การแกะลาย 8) การเจาะรูและการขัดขาว 9) การขัดดำ ซึ่งรายละเอียดขั้นตอนการทำแต่ละขั้นตอนนี้

2.4.1 การหลอมและรีดเม็คเงิน ใช้เวลาในการทำประมาณ 30 นาที มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ใส่เม็คเงินและสารบอแรกซ์พอประมาณในบ้ำหลอม
- 2) ใช้ขูดแปไฟแปหลอมละลายเม็คเงินในบ้ำหลอม
- 3) เมื่อเม็คเงินหลอมละลายเป็นของเหลวเทใส่รางเทเนื้อเงินจะจับกันเป็นก้อน

- 4) ใช้ปากคีบคีบแท่งเงินแช่น้ำเพื่อให้คายความร้อน
- 5) เคาะแท่งเงินให้ปลายด้านหนึ่งเรียวแบน
- 6) ปรับตุกรีดเครื่องรีดไฟฟ้าสอดปลายแท่งเงินด้านที่เรียวแบนเข้าระหว่างตุกรีด
- 7) เปิดสวิตซ์เครื่องรีดไฟฟ้าให้เครื่องรีดทำงาน
- 8) ขณะรีดแผ่นเงินแต่ละครั้งนำแผ่นเงินไปเป่าไฟและทาน้ำมันเครื่องเมื่อรู้สึกว่

แผ่นเงินแข็งเกินไปเพราะแผ่นเงินจะเปราะแตกหักได้ขณะรีด

- 9) ทำการรีดแผ่นเงินจนได้ความบางตามต้องการ

2.4.2 การวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ขั้นตอนการทำมีดังนี้

- 1) วางทาบโลหะต้นแบบกับแผ่นเงิน
- 2) พับแผ่นเงินให้เป็นรอยเส้นด้านปลายแผ่นต้นแบบ
- 3) เลื่อนแผ่นต้นแบบทาบวัดบนแผ่นเงิน พับแผ่นเงินให้เป็นรอยเส้นไปเรื่อย ๆ

ตามความยาวบนแผ่นเงิน

- 4) ใช้กรรไกรตัดแผ่นเงินตามรอยเส้นที่พับ
- 5) ทาบแขนงไม้ไผ่บนแผ่นเงินที่ตัดเสร็จแล้ว
- 6) ม้วนแผ่นเงินรอบแขนงไม้ไผ่
- 7) หมุนแขนงไม้ไผ่ม้วนแผ่นเงินปรับให้แน่น
- 8) รูดหลอดเงินออกด้านปลายแขนงไม้ไผ่

2.4.3 การเชื่อมประสานหลอดเงิน ใช้เวลาประมาณ 60 นาที ขั้นตอนการทำมีดังนี้

- 1) จัดวางรอยต่อหลอดเงินทับกันให้สนิท
- 2) ทาน้ำประสานบริเวณรอยต่อหลอดเงินตลอดแนวรอยต่อ
- 3) วางหลอดเงินบนร่องไม้รองไฟชนิดเจาะร่อง
- 4) ใช้ชุดเป่าไฟฟ้าเชื่อมประสานรอยต่อของหลอดเงิน
- 5) ตรวจสอบรอยเชื่อมประสานบนหลอดเงิน
- 6) คัดเลือกหลอดเงินที่เชื่อมติดดีและเชื่อมไม่ติด

2.4.4 การตีขึ้นรูปทรงมีดประเก็อมเงิน ใช้เวลาประมาณ 60 นาที ขั้นตอนการทำมีดังนี้

- 1) นำหลอดเงินใส่แท่งเหล็กทรงดี ใช้นิ้วหมุนคลึงหลอดเงินให้หลอดเงินทรงตัว
- 2) ใช้ค้อนเขาควยตีเคาะนวดที่ขอบปากหลอดเงินโดยตีจากส่วนนอกสุดของ

ขอบปากหลอด ขณะตีเคาะมืออีกข้างหนึ่งที่จับหลอดเงิน หมุนหลอดเงินไปรอบๆ แกนเหล็กประสาท
สัมผัสระหว่างสายตามือที่จับหลอดเงินหมุนและมือที่จับค้อนเคาะต้องทำงานสัมพันธ์กันกับจังหวะการตี

3) ตีเคาะหักมุมขอบปากหลอดเงิน โดยใช้ประสาทสัมผัสในการตีเช่นเดียวกับ การตีเคาะนวดขอบปาก แต่ขั้นนี้จะเป็นการตีเคาะพับขอบปาก โดยการใช้น้ำหนักของการตีมากกว่า เมื่อตีเคาะพับขอบปากจนรอบหลอดเงินจะทำให้ด้านที่ตีพับขอบปากตรงตัวอยู่ได้

4) ถอดหลอดเงินด้านที่ตีเคาะพับขอบปากเสร็จแล้วสอดเข้าด้านในเพื่อตีเคาะพับ ขอบปากอีกด้านหนึ่งในลักษณะเดียวกันกับข้อ 1)–3)

5) เมื่อตีเคาะพับขอบปากเสร็จทั้งสองข้างนำมาตีปรับขอบปากให้ได้รูปทรงสวยงาม พยายามเคาะปรับปากหลอดเงินให้เป็นวงกลมเท่ากันทั้งสองข้าง

2.4.5 การใส่ห่วงหลอดเงินแต่งขอบปากเม็คประเก็อมเงิน ใช้เวลาประมาณ 60 นาที มีขั้นตอนการทำดังนี้

1) ใช้เหล็กคีบคีบห่วงหลอดเงินจุ่มน้ำประสาณนำไปวางบนปากเม็คประเก็อมเงิน พยายามวางห่วงหลอดเงินให้พอดีกับขอบปากและจัดให้สวยงาม

2) นำเม็คประเก็อมเงินวางบนไม้รองไฟ

3) ใช้ชุดเป่าไฟเป่าเชื่อมประสาณห่วงหลอดเงินกับขอบปากเม็คประเก็อม

4) ตรวจสอบคัดแยกห่วงหลอดเงินที่เชื่อมประสาณติดดีส่วนที่เชื่อมไม่ติดนำไป

เชื่อมประสาณใหม่

5) เชื่อมประสาณห่วงหลอดเงินอีกข้างหนึ่งทำในลักษณะเดียวกับข้อ 1)–4)

2.4.6 การเข้าชั้นเม็คประเก็อมเงิน ใช้เวลาประมาณ 60 นาที มีขั้นตอนการทำดังนี้

1) ใส่เหล็กคีบเผาในเตาไฟ

2) นำเม็คประเก็อมเงินแช่น้ำวางบนแท่นรอง

3) ใช้เหล็กคีบที่ร้อนคีบเม็คประเก็อมเงินเบา ๆ

4) ยัดชั้นเข้าไปในรูเม็คประเก็อมเงินให้เต็มเม็ค

5) ใช้เหล็กอัดชั้นอัดชั้นบริเวณขอบปากเม็คประเก็อมเงินให้แน่น

6) นำเม็คประเก็อมเงินแช่น้ำ

7) แกะชั้นที่ติดบริเวณขอบปากเม็คประเก็อมเงินออก

2.4.7 การแกะลายเม็คประเก็อมเงินลายดอกจัน ใช้เวลาประมาณ 60 นาที มีขั้นตอน การทำดังนี้

1) ใช้เหล็กแกะลายปากตรงเคินลายเส้นขอบปากเม็คประเก็อมเงินข้างละเส้นให้ ลายเส้นห่างจากขอบปากพอสมควร

2) เคินลายเส้นตรงแบ่งส่วนเม็คประเก็อมเงินออกเป็น 2 ส่วน

3) ใช้เหล็กแกะลายปากกลมแกะวงกลมแกะสรบริเวณจุดกึ่งกลางบนเม็คประเกือบ

แต่ละด้าน

4) ใช้เหล็กแกะลายปากโค้งแกะลายกลีบดอกจันกลีบดอกที่ 1 โดยใช้วงกลม

แกะสรเป็นฐาน

5) ใช้เหล็กแกะลายปากโค้งแกะลายกลีบดอกจันกลีบดอกที่ 2 กลีบดอกที่ 3

และกลีบดอกที่ 4 ตามลำดับ

6) แกะลายดอกจันอีกด้านหนึ่งทำในลักษณะเดียวกันกับข้อ 1)–5)

2.4.8 การเจาะรูและการขัดขาวเม็คประเกือบเงิน ใช้เวลาประมาณ 60 นาที ขั้นตอน

การทำมีดังนี้

- 1) นำเหล็กเจาะเผาในเตาไฟ
- 2) เมื่อเหล็กร้อนใช้เหล็กเจาะแทงเข้าปากเม็คประเกือบเงินให้ทะลุปากอีกด้าน
- 3) คึงเหล็กเจาะออก
- 4) แกะชั้นที่เกาะบริเวณรอบขอบปากเม็คประเกือบออกให้สะอาด
- 5) นำเม็คประเกือบเงินร้อยด้วยด้ายแช่น้ำผงซักฟอกทิ้งไว้ประมาณ 15-20 นาที
- 6) ขัดทำความสะอาดเม็คประเกือบเงินด้วยแปรงทองเหลือง
- 7) ล้างเม็คประเกือบเงินด้วยน้ำสะอาด
- 8) นำเม็คประเกือบเงิน ไปผึ่งลมให้แห้ง

2.4.9 การขัดดำเม็คประเกือบเงิน ใช้เวลาประมาณ 60 นาที ขั้นตอนการทำมีดังนี้

- 1) ผสมน้ำยาขัดดำในภาชนะที่จัดเตรียมไว้
- 2) นำเม็คประเกือบเงินลงคลุกเคล้าน้ำยาขัดดำทิ้งไว้สักครู่ให้น้ำยาซึมเข้า

ตลอดลายเม็คประเกือบเงินทุกเม็ค

3) เทเม็คประเกือบเงินใส่ผ้าหรือกระดาษหนังสือพิมพ์เคลือบไม่ให้จับกันเป็นก้อน

นำไปผึ่งลมให้แห้ง

- 4) ใช้ผ้าเช็ดเม็คประเกือบให้สะอาด
- 5) ล้างด้วยน้ำผงซักฟอกขัดถูให้สะอาดอีกครั้ง
- 6) ล้างด้วยน้ำสะอาด
- 7) นำไปผึ่งลมให้แห้ง

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

รายละเอียดของการร่างหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้

ส่วนที่ 1 เอกสารหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้ค้ประเคียมเงินของชุมชนบ้านสคอที่พัฒนาขึ้นเป็นการปรับเพิ่มเนื้อหาขั้นตอนการทำงานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์เข้าในหลักสูตรแม่บท พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มกรงานและพื้นฐานอาชีพ สาขางานเลือก แขนงงานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการประมวลขั้นตอนการทำงานอาชีพ หัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้ค้ประเคียมเงินของชุมชนบ้านสคอและประเพณีพิธีกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบเนื่องกับงานอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีหลักการดังนี้

- 1.1 เป็นงานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่ผู้ปกครองหรือท้องถิ่นทำอยู่
- 1.2 เป็นงานอาชีพที่นำสู่การมีรายได้ตอบแทน
- 1.3 เป็นงานอาชีพของท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์ไว้และส่งเสริมเป็นการเฉพาะท้องถิ่น

2. จุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร

จุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรท้องถิ่นกำหนดจากหลักสูตรแม่บทกลุ่มกรงานและพื้นฐานอาชีพ พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งมีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ

- 2.1 เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เบื้องต้นกับงานในชีวิตประจำวันและงานที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
- 2.2 เพื่อให้มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมืออุปกรณ์และทักษะกระบวนการทำงาน ทำงานอย่างมีแบบแผนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและช่วยเหลือครอบครัวได้ตามควรแก่วัย
- 2.3 มีนิสัยที่ดีในการทำงานมีความซื่อสัตย์สุจริตและรู้จักพึ่งตนเอง
- 2.4 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีการปรับปรุงผลงานกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

3. เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้ค้ประเคียมเงินของชุมชนบ้านสคอ เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและการสืบทอดงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน โดยกำหนดเนื้อหาได้จากข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาข้อมูลภาคสนามและการเข้าไปฝึกทำไม้ค้ประเคียมเงินกับภูมิปัญญาชาวบ้านของผู้วิจัยในขั้นตอนการวิจัยในส่วนที่ 1 นำมาประมวลสรุปเป็นเนื้อหาขั้นตอนการทำงานไม้ค้ประเคียมเงินและประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นที่สืบเนื่องกับงานอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของชุมชน

ตารางที่ 6 โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น

หน่วยที่	เนื้อหา	จำนวนคาบ
1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้คประเทียมเงิน	13
2	วัสดุที่ใช้ทำไม้คประเทียมเงิน	12
3	เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำไม้คประเทียมเงิน	6
4	ขั้นตอนการทำไม้คประเทียมเงิน	59
5	ความรู้พื้นฐานการจัดการแนวทางการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ	10
รวม		100

ตารางที่ 7 เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้คประเทียมเงิน

เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น	จำนวนคาบ		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
หน่วยที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้คประเทียมเงิน			
- ความหมายและประวัติความเป็นมาการทำไม้คประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ	6	-	6
- ประเพณีพิธียกครุช่างทำไม้คประเทียมเงิน	-	3	3
- ประเพณีพิธีแซน – สนอป	-	3	3
หน่วยที่ 2 วัสดุที่ใช้ทำไม้คประเทียมเงิน			
- วัตถุประสงค์ที่นิยมใช้ทำไม้คประเทียมเงิน	3	-	3
- น้ำประสานและส่วนผสมของน้ำประสาน	-	3	3
- ชั้นและวิธีผสมชั้น	-	6	6
หน่วยที่ 3 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำไม้คประเทียมเงิน			
- เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำไม้คประเทียมเงิน	6	-	6

ตารางที่ 7 เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นงานทัศนกรรมพื้นบ้านการทำไม้คปรเกษมเงิน (ต่อ)

เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น	จำนวนคาบ		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
หน่วยที่ 4 ขั้นตอนการทำไม้คปรเกษมเงิน			
- การหลอมและการรีดไม้คเงิน	-	6	6
- การวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน	-	3	3
- การเชื่อมประสานหลอดเงิน	-	6	6
- การตีขึ้นรูปทรงไม้คปรเกษมเงิน	-	9	9
- การใส่ห่วงลวดเงินแต่งขอบปาก	-	8	8
- การเข้าชั้นไม้คปรเกษมเงิน	-	6	6
- การแกะลายไม้คปรเกษมเงิน	-	6	6
- การเจาะรูและขัดขาวไม้คปรเกษมเงิน	-	6	6
- การขัดไม้คปรเกษมเงิน	-	9	9
หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานการจัดการการจัดจำหน่าย แนวทางการประกอบอาชีพ			
- ความรู้พื้นฐานการจัดการและการตลาด	1	3	4
- การประกอบอาชีพและการศึกษาต่อ	3	3	6
รวม	22	78	100

4. อัตราเวลาเรียน

อัตราเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่นกำหนดจากหลักสูตรแม่บทกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) สาขางานเลือก แผนงานงานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีอัตราเวลาเรียนดังนี้ คือ

1. เวลาเรียนตลอดหลักสูตรจำนวน	100	คาบ
2. คาบละ	20	นาที

5. การจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมีดประเก็มเงินของชุมชนบ้าน

สคอเป็นหลักสูตรที่มีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน บ้านสคอเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของชุมชน โดยเน้นกระบวนการในการทำงานสร้างเสริมนิสัยที่ดีในการทำงาน ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการประกอบอาชีพ การจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับวัยของ นักเรียนมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนดังนี้ คือ

1. จัดแนวทางการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการฝึกทักษะปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนได้

รับการดูแลถ่ายทอดขั้นตอนการทำงานและเคล็ดลับวิธีการทำงานอาชีพ ตลอดจนประเพณีพิธีกรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิต โดยบูรณาการจากการเรียนรู้ของชุมชน

2. จัดแนวทางการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน ครูเป็น

เพียงผู้กำกับแนะนำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด

3. จัดแนวทางการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับภูมิปัญญา

ชาวบ้านและภูมิปัญญาชาวบ้านมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน

6. สื่อการเรียนการสอน

เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

จึงเน้นสื่อของจริงที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่นักเรียนคุ้นเคยและพบเห็นในชีวิตประจำวันในสถานประกอบการ ในชุมชน เช่น วัสดุและเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ทำมีดประเก็มเงิน

7. การวัดผลและประเมินผล

1. ประเมินผลระหว่างเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน

2. ประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้แบบสอบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

ส่วนที่ 2 เอกสารประกอบหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้ คือ

1. เอกสารประกอบการเรียน ใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนและเพิ่ม

เติมความรู้สำหรับครูและนักเรียน สร้างโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและการเข้าไปฝึกทำมีดประเก็มเงินกับภูมิปัญญาชาวบ้านของผู้วิจัยในขั้นตอนที่ 1 โดยนำข้อมูลมาประมวลสรุปจัดทำเป็นเล่ม ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหารายละเอียดเกี่ยวกับการทำงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำมีดประเก็มเงินของชุมชนบ้านสคอ จำนวน 5 หน่วยงานเรียน คือ

- หน่วยที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมีดประโกม
 หน่วยที่ 2 วัสดุที่ใช้ทำมีดประโกมเงิน
 หน่วยที่ 3 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำมีดประโกมเงิน
 หน่วยที่ 4 ขั้นตอนการทำมีดประโกมเงิน
 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานการจัดการการจัดจำหน่ายแนวทางการประกอบ

อาชีพและการศึกษาต่อ

2. แผนการสอนมีจำนวน 18 แผน ประกอบด้วย ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ การเรียนการสอน คุณสมบัติและคุณธรรมที่ต้องการเน้น เนื้อหาขั้นตอนการทำมีดประโกมเงิน แนวการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน

3. ใบความรู้ เพื่อให้แนะนำความรู้และให้ความรู้เพิ่มเติมสำหรับครูและนักเรียน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนได้รับผลดียิ่งขึ้น สร้างโดยการนำข้อมูลจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามใน ส่วนที่ 1 นำมาประมวลสรุปและเขียนเป็นเนื้อหาขั้นตอนการทำมีดประโกมเงินและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบเนื่องกับงานอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชน บ้านสคอประกอบแผนการสอน จำนวน 18 แผน

4. ใบงาน ประกอบด้วย วิธีการทำงานและลำดับขั้นตอนในการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมีดประโกมเงินที่กำหนดในเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นพร้อมทั้งมีคำอธิบายขั้นตอนการทำงานประกอบรูปภาพเพื่อเพิ่มความเข้าใจในการทำงานมากขึ้น สร้างโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามและการเข้าไปฝึกทำมีดประโกมเงินกับภูมิปัญญาชาวบ้านของผู้วิจัยใน ส่วนที่ 1 นำมาประมวลสรุปและเขียนเป็นเนื้อหาขั้นตอนการทำมีดประโกมเงินแต่ละขั้นตอนในใบงาน ซึ่งมี ดังนี้ คือ 1) การทำน้ำประสาน 2) การทำชั้นผสม 3) การหลอมและการรีดมีดเงิน 4) การวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน 5) การเชื่อมประสานหลอดเงิน 6) การตีขึ้นรูปทรงมีดประโกมเงินทรงกระบอก 7) การใส่ห่วงหลอดเงินแต่งขอบปากมีดประโกมเงิน 8) การเข้าชั้นมีดประโกมเงิน 9) การแกะลายมีดประโกมเงิน 10) การเจาะรูและขัดขาวมีดประโกมเงิน 11) การขัดมีดประโกมเงิน

ผลการประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรท้องถิ่นที่ร่างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ จำนวน 3 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิงานอาชีพการทำมีดประโกมเงิน จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสมบูรณ์ของหลักสูตร โดยประเมินลงแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น แบบประเมิน

แผนการสอนและแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปผลการประเมินดังปรากฏในตารางที่ 8 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงในหลักสูตรท้องถิ่นจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านหลักสูตรและการสอน

เอกสาร	เหมาะสม ดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุง
เอกสารหลักสูตร			
1. หลักการ	1	2	- ควรเน้นชุมชนพื้นที่วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ - ควรเน้นคุณสมบัติภาพรวมของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ ทั่วไป	2	1	- ควรเน้นเรื่องจิตสำนึกต่อท้องถิ่นให้มากขึ้น - ควรเพิ่มเรื่องความสัมพันธ์และความยั่งยืนของอาชีพนี้ ในบริบทของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร - ควรเพิ่มเรื่องการจัดการและการตลาดเป็น 20 เปอร์เซ็นต์
3. โครงสร้างของหลัก สูตร	2	1	- หน่วยที่ 3 ควรลดเวลาลงให้เหลือ 6 คาบก็เพียงพอ
4. เนื้อหาขั้น ตอนการ ทำมีดประเก้อมเงิน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
5. แนวการจัดการเรียน การสอน	2	1	- ควรลดภาคความรู้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติให้มากขึ้น
6. สื่อประกอบการเรียน การสอน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว

ตารางที่ 8 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงในหลักสูตรท้องถิ่นจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ
ด้านหลักสูตรและการสอน (ต่อ)

เอกสาร	เหมาะสม ดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุง
7 การวัดและประเมินผล	-	3	- ควรวัดลักษณะและคุณสมบัติเพิ่ม - วิธีวัดวัดดูประสงค์เชิงคุณลักษณะทางจริย ธรรมยังไม่ชัดเจนว่าจะวัดอย่างไร เช่น ความ อดทน ความรักท้องถิ่น ควรให้นักเรียนเขียน บันทึกแทนการวัดด้วยการสังเกตหรือแบบสอบ เพียงอย่างเดียว - ควรเน้นการวัดภาคปฏิบัติให้มากกว่าการวัด ภาคความรู้
เอกสารประกอบหลักสูตร			
1. เอกสารประกอบการ เรียนการสอน (โดยภาพรวม)	3	-	- เหมาะสมดีแล้วทุกหน่วยการเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงในหลักสูตรท้องถิ่นจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ
ด้านหลักสูตรและการสอน (ต่อ)

เอกสาร	เหมาะสม ดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุง
<p>เอกสารประกอบหลัก สูตร 2. แผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ ภาพ ประกอบขั้นตอนการทำ เม็ดประเก้อมเงิน (โดยภาพรวม)</p>	2	1	<ul style="list-style-type: none"> - แผนการสอนที่ 1 ควรเพิ่มเรื่องจิตสำนึกและ การเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีนัยทาง เศรษฐกิจในความคิดรวบยอด จุดประสงค์ และคุณสมบัติคุณธรรมที่ต้องการเน้น - แผนการสอนที่ 2 ความคิดรวบยอด จุด ประสงค์ และคุณสมบัติคุณธรรมที่ต้องการเน้น ควรเพิ่มเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับ ผู้สูงวัยทรงภูมิปัญญาในชุมชนและการเห็นคุณ ค่าของภูมิปัญญาโบราณ - ควรพิจารณาเพิ่มกิจกรรมกลุ่มระหว่าง นักเรียนกับครูช่างให้มากขึ้น - แผนการสอนที่ 4 ควรเพิ่มมิติของการจัดการ ในการหาวัตถุดิบมาผลิต - แผนการสอนที่ 5 ควรเพิ่มเรื่องการอนุรักษ์ สภาพแวดล้อมในกระบวนการทำน้ำประสาน - ควรเพิ่มเรื่องจิตสำนึกต่อสภาพแวดล้อมของ ท้องถิ่น - แผนการสอนที่ 12 ควรเพิ่มเวลาถ้าเป็นไปได้ และใบงานควรวาดรูปประกอบการทำงาน แต่ละขั้นตอน - แผนการสอนที่ 17 ควรเพิ่มเรื่องทักษะการ จัดการและการตลาดภาคปฏิบัติให้มากขึ้น

ตารางที่ 9 ข้อเสนอแนะสิ่งที่จะต้องปรับปรุงด้านขั้นตอนการทำมีคประเมินเงินของผู้ทรงคุณวุฒิ

เอกสาร	เหมาะสม ดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะสิ่งที่จะต้องปรับปรุง
ขั้นตอนการทำมีคประเมินเงิน (โดยภาพรวม)			
1. ขั้นตอนการทำการกำหนดไว้ชัดเจน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
2. ขั้นตอนการทำเรียงลำดับถูกต้อง	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
3. ขั้นตอนการทำเหมาะสมกับเวลา	2	1	- เวลาที่กำหนดน้อยเกินไป
4. ขั้นตอนการทำเหมาะสมกับนักเรียน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว

ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะสิ่งที่จะต้องปรับปรุงจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนการสอน
กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ

เอกสาร	เหมาะสม ดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะสิ่งที่จะต้องปรับปรุง
แผนการสอนและเอกสารประกอบแผน การสอน			
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 1 เรื่องความหมายและ ประวัติความเป็นมาการทำมีคประเมิน เงินของชุมชนบ้านสคอ	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 2 เรื่องประเพณีพิธี ชกครูช่างทำมีคประเมินเงิน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว

ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะสิ่งที่จะต้องปรับปรุงจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนการสอน
กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ (ต่อ)

เอกสาร	เหมาะสม ดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะสิ่งที่จะต้องปรับปรุง
แผนการสอนและเอกสารประกอบ			
แผนการสอน			
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 3 เรื่องประเพณีพิธี แซน - สноп	2	1	- ควรเขียนคำภาษาเขมรโดย แยกพยางค์ เช่น แซน - สноп - กิจกรรมควรเพิ่มเวลา
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 4 เรื่องวัตถุคิบนิยม ใช้ทำมีดประเคียมเงิน	2	1	- ควรปรับภาษาให้เหมาะสม
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 5 เรื่องน้ำประสาน และส่วนผสมของน้ำประสานมีด ประเคียมเงิน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 6 เรื่องขันและวิธี ผสมขัน	2	1	- กิจกรรมการเรียนข้อ 4 ควร ระบุไว้ด้วยต้องใช้ไฟอ่อนหรือ ไฟแรง
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 7 เรื่องเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ทำมีดประเคียมเงิน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 8 เรื่องการหลอม และการรีดมีดเงิน	2	1	- ควรปรับลำดับขั้นตอนของ กิจกรรมเพื่อให้เหมาะสมกับ เวลา
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 9 เรื่องการวัดตัดและ ม้วนแผ่นเงิน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว

ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนการสอน
กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ (ต่อ)

เอกสาร	เหมาะสม ดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุง
แผนการสอนและเอกสารประกอบแผน			
การสอน			
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 10 เรื่องการเชื่อม ประสานหลอดเงิน	3	1	- เหมาะสมดีแล้ว
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 11 เรื่องการตีขึ้นรูป ทรงเม็คประเท้อมเงินทรงกระบอก	3	1	- เหมาะสมดีแล้ว
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 12 เรื่องการไล่ห้วง หลอดเงินแต่งขอบปากเม็คประเท้อมเงิน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 13 เรื่องการเข้าชันเม็ค ประเท้อมเงิน	3	1	- กิจกรรมการเรียนข้อ 4 ควร ระบุไว้ด้วยต้องใช้ไฟอ่อนหรือ ไฟแรง
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 14 เรื่องการแกะลาย เม็คประเท้อมเงิน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 15 เรื่องการเจาะรูและ ขัดขาวเม็คประเท้อมเงิน	3	1	- ควรปรับลำดับขั้นตอนของ กิจกรรมเพื่อให้เหมาะสมกับ เวลา
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 16 เรื่องการขัดดำเม็ค ประเท้อมเงิน	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว

ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนการสอน
กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ (ต่อ)

เอกสาร	เหมาะสม ดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุง
แผนการสอนและเอกสารประกอบแผน การสอน			
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 17 เรื่องความรู้พื้นฐาน การจัดการและการจัดจำหน่าย	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว
- แผนการสอนและเอกสารประกอบ แผนการสอนที่ 18 เรื่องการประกอบ อาชีพงานหัตถกรรมพื้นฐานการทำมีด ประเทียมเงินและการศึกษาต่อ	3	-	- เหมาะสมดีแล้ว

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. แบบสอบถามมีจำนวนข้อมากเกินไปควรลดลงใช้เฉพาะที่สำคัญและครอบคลุมจุดประสงค์
2. ควรตรวจการสะกดคำให้รอบคอบและระวังการพิมพ์ผิด
3. ควรมีกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงความคิดสร้างสรรค์
4. นักเรียนควรมีโอกาสคิดหาวิธีทำให้อาชีพการทำมีดประเทียมเงินประสบผลสำเร็จทางการตลาด
5. แผนการสอนเน้นคุณลักษณะ concept การปฏิบัติแล้ววัดผลเน้นเนื้อหา ควรเน้นการวัดคุณ
ลักษณะ concept การปฏิบัติได้ที่สำคัญกว่า
6. ภาพรวมคุณลักษณะเด็กควรชัดเจน เช่น ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัตหลังจากที่เด็กได้
เรียนแล้ว
7. คุณธรรมที่เน้นไม่ควรมีมากเกินไปควรมี 2-3 ข้อ
8. กิจกรรมที่กำหนดไว้บางแผนการสอนควรต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถดำเนินการได้ภายใน
เวลาที่กำหนด โดยอาจปรับสลับกิจกรรม เช่น แผนการสอนที่ 8 เป็นต้น

ตอนที่ 3 หลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสาคอที่พัฒนาขึ้นซึ่งประกอบด้วย หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหาขั้นตอนการทำงานเม็ดประเก้อมเงิน แนวการในการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียน ซึ่งประเด็นสำคัญของหลักสูตรดังแสดงในตารางที่ 12 ดังนี้ คือ

ตารางที่ 11 ประเด็นสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น

รายการหลักสูตร	ประเด็นสำคัญของหลักสูตร
หลักการ	<p>- หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสาคอที่พัฒนาขึ้นเป็นการปรับเพิ่มเนื้อหาขั้นตอนการทำงานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์เข้าในหลักสูตรแม่บทพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) โดยการประมวลขั้นตอนการทำงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสาคอและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบเนื่องกับงานอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีหลักการดังนี้</p>
จุดประสงค์ทั่วไป	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นงานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่ผู้ปกครองหรือท้องถิ่นทำอยู่ 2. เป็นงานอาชีพที่น่าผู้การมีรายได้ออกตอบแทน 3. เป็นงานอาชีพของท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์ไว้และส่งเสริมเป็นการเฉพาะ <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เบื้องต้นกับงานในชีวิตประจำวันและงานที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น 2. เพื่อให้มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมืออุปกรณ์และทักษะกระบวนการทำงาน ทำงานอย่างมีแบบแผนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและช่วยเหลือครอบครัวได้ตามควรแก่วัย 3. มีนิสัยที่ดีในการทำงานมีความซื่อสัตย์และรู้จักพึ่งตนเอง 4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีการปรับปรุงผลงานกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

ตารางที่ 11 ประเด็นสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น (ต่อ)

รายการหลักสูตร	ประเด็นสำคัญของหลักสูตร
เนื้อหา	<p>- หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้ค้ำประเก็อมเงินของชุมชนบ้านสคอ เน้นขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่น โดยการประมวลขั้นตอนการทำไม้ค้ำประเก็อมเงินและประเพณีพิธีกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบเนื่องกับการทำงานที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านสคอ มีเนื้อหา ดังนี้</p> <p>หน่วยที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้ค้ำประเก็อมเงิน ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความหมายและประวัติความเป็นมาการทำไม้ค้ำประเก็อมเงินของชุมชนบ้านสคอ - ประเพณีพิธีกรรมทำไม้ค้ำประเก็อมเงิน - ประเพณีพิธีแซน – สกอป <p>หน่วยที่ 2 วัสดุที่ใช้ทำไม้ค้ำประเก็อมเงิน ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัตถุดิบที่นิยมใช้ทำไม้ค้ำประเก็อมเงิน - น้ำประสานและส่วนผสมของน้ำประสานไม้ค้ำประเก็อมเงิน - ชั้นและวิธีผสมชั้น <p>หน่วยที่ 3 เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำไม้ค้ำประเก็อมเงิน ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำไม้ค้ำประเก็อมเงิน <p>หน่วยที่ 4 ขั้นตอนการทำไม้ค้ำประเก็อมเงิน ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - การหลอมและการรีดไม้ค้ำเงิน - การวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน - การเชื่อมประสานหลอดเงิน - การตีขึ้นรูปทรงไม้ค้ำประเก็อมเงินทรงกระบอก - การใส่ห่วงลวดเงินแต่งขอบปากไม้ค้ำประเก็อมเงิน - การเข้าชั้นไม้ค้ำประเก็อมเงิน

ตารางที่ 11 ประเด็นสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น (ต่อ)

รายการหลักสูตร	ประเด็นสำคัญของหลักสูตร
เนื้อหา	<p>หน่วยที่ 4 ขั้นตอนการทำเม็คประเทียมเงิน ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - การแกะลายเม็คประเทียมเงิน - การเจาะรูและการขัดขาวเม็คประเทียมเงิน - การซ่อมค้ำเม็คประเทียมเงิน <p>หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานการจัดการ การตลาด และแนวทางประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความรู้พื้นฐานการจัดการและการจัดจำหน่ายเม็คประเทียมเงิน - การประกอบอาชีพงานหัตถกรรมที่บ้านการทำเม็คประเทียมเงินและการศึกษาต่อ
แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - จัดแนวการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการฝึกทักษะปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนได้รับการดูแลถ่ายทอดขั้นตอนการทำงานและเคล็ดลับวิธีการทำงานอาชีพ ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิตโดยบูรณาการจากการเรียนรู้ของชุมชน - จัดแนวการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ครูเป็นเพียงผู้กำกับแนะนำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด - จัดแนวการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาชาวบ้านมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน
สื่อการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน จึงเน้นสื่อของจริงที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่นักเรียนพบเห็นในชีวิตประจำวันที่ใช้ในการทำงานอาชีพ เช่น วัสดุเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็คประเทียมเงิน ครูภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งสถานประกอบการอิสระในท้องถิ่น เป็นต้น

ตารางที่ 11 ประเด็นสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น (ต่อ)

รายการหลักสูตร	ประเด็นสำคัญของหลักสูตร
การวัดผลประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินผลระหว่างเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน - ประเมินผลหลังเรียน โดยใช้แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ผลที่ได้จากการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

1. เอกสารหลักสูตร ประกอบด้วย

1.1 หลักการของหลักสูตรท้องถิ่น ยึดตามแนวของหลักสูตรแม่บทกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533)

1.2 จุดประสงค์ทั่วไป ยึดตามจุดประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533) กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

1.3 เนื้อหางานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้ดัดประเก้อมเงิน ซึ่งมี 5 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.3.1 หน่วยที่ 1 เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำไม้ดัดประเก้อมเงิน ประกอบด้วยแผนการสอน 3 แผน คือ แผนการสอนที่ 1 เรื่องความหมายและประวัติความเป็นมาการทำไม้ดัดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ แผนการสอนที่ 2 เรื่องประเพณีพิธียกครุช่างทำไม้ดัดประเก้อมเงิน และแผนการสอนที่ 3 เรื่องประเพณีพิธีแซน - สนอน

1.3.2 หน่วยที่ 2 เรื่องวัสดุที่ใช้ทำไม้ดัดประเก้อมเงิน ประกอบด้วยแผนการสอน 3 แผน คือ แผนการสอนที่ 4 เรื่องวัตถุดิบที่ใช้ทำไม้ดัดประเก้อมเงิน แผนการสอนที่ 5 เรื่องน้ำประสานและส่วนผสมของน้ำประสานไม้ดัดประเก้อมเงินและแผนการสอนที่ 6 เรื่องขันและวิธีผสมขัน

1.3.3 หน่วยที่ 3 เรื่องเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำไม้ดัดประเก้อมเงิน ประกอบด้วยแผนการสอน 1 แผน คือ แผนการสอนที่ 7 เรื่องเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำไม้ดัดประเก้อมเงิน

1.3.4 หน่วยที่ 4 เรื่องขั้นตอนการทำเม็คประเท้อมเงิน ประกอบด้วย

แผนการสอน 9 แผน คือ แผนการสอนที่ 8 เรื่องการหลอมและการรีดเม็คเงิน แผนการสอนที่ 9 เรื่องการวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน แผนการสอนที่ 10 เรื่องการเชื่อมประสานหลอดเงิน แผนการสอนที่ 11 เรื่องการตีขึ้นรูปทรงเม็คประเท้อมเงินทรงกระบอก แผนการสอนที่ 12 เรื่องการใส่ห่วงลวดเงิน แต่งขอบปากเม็คประเท้อมเงิน แผนการสอนที่ 13 เรื่องการเข้าชั้นเม็คประเท้อมเงิน แผนการสอนที่ 14 เรื่องการแกะลายเม็คประเท้อมเงิน แผนการสอนที่ 15 เรื่องการเจาะรูและการขัดขาวเม็คประเท้อมเงิน และแผนการสอนที่ 16 เรื่องการขัดคมเม็คประเท้อมเงิน

1.3.5 หน่วยที่ 5 เรื่องความรู้พื้นฐานการจัดการการตลาดและแนวทางการ

ประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ ประกอบด้วยแผนการสอนจำนวน 2 แผน คือ แผนการสอนที่ 17 เรื่องความรู้พื้นฐานการจัดการและการจัดจำหน่ายเม็คประเท้อมเงินและแผนการสอนที่ 18 เรื่องการประกอบอาชีพงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเท้อมเงินและการศึกษาต่อ

1.4 แนวทางในการจัดการเรียนการสอน จัดแผนการเรียนการสอนโดยเน้น

กระบวนการฝึกทักษะปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนได้รับการดูแลถ่ายทอดขั้นตอนการทำงานและเคล็ดลัทธิวิธีการทำงานอาชีพ ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิต โดยบูรณาการจากการเรียนรู้ของชุมชนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนครูเป็นเพียงผู้กำกับและนำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด และจัดแผนการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาชาวบ้านมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน

1.5 สื่อประกอบการเรียนการสอน เน้นสื่อที่นักเรียนพบเห็นในชีวิตประจำวันที่ใช้

ในการทำงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเท้อมเงิน เช่น วัสดุเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำงาน รวมถึงครูช่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและสถานประกอบอาชีพในชุมชน

2. เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย

2.1 แผนการสอน ประกอบด้วย ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ เนื้อหางานอาชีพ

การทำเม็คประเท้อมเงิน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อประกอบการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียนมีทั้งหมด 18 แผนการสอน

2.2 เอกสารประกอบการเรียนการสอน สำหรับครูและนักเรียนอ่านเพิ่มเติมประกอบ

การเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหา 5 หน่วยการเรียน คือ หน่วยที่ 1 เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเท้อมเงิน หน่วยที่ 2 เรื่องวัสดุที่ใช้ทำเม็คประเท้อมเงิน หน่วยที่ 3 เรื่องเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็คประเท้อมเงิน หน่วยที่ 4 เรื่องขั้นตอนการทำเม็คประเท้อมเงิน หน่วยที่ 5 เรื่องความรู้พื้นฐานการจัดการการตลาดและแนวทางการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

2.3 แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้ประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียน
ที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น

2.4 แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน ใช้ประเมินความสามารถในการปฏิบัติงาน
ของนักเรียนระหว่างเรียน

ตารางที่ 12 คะแนนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้และคะแนนการประเมินผล
สัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียน (ร้อยละ 60)

คนที่	คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ ของนักเรียน			คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาค ปฏิบัติของนักเรียน	
	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย คะแนนที่ได้	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ยคะแนน ที่ได้เป็นร้อยละ
1	20	14.00	70.00	100	97.13
2	20	13.88	69.40	100	89.27
3	20	12.72	63.60	100	87.81
4	20	12.66	63.30	100	86.02
5	20	13.94	69.70	100	83.15
6	20	13.94	69.70	100	79.56
7	20	14.00	70.00	100	88.53
8	20	13.27	66.35	100	93.54
9	20	13.94	69.70	100	92.11
10	20	14.33	71.65	100	94.98
11	20	13.72	68.60	100	80.64
12	20	14.83	74.10	100	83.87
13	20	14.77	73.85	100	84.94
14	20	16.16	80.80	100	94.98
15	20	16.27	81.35	100	86.37
16	20	16.05	80.25	100	89.96
17	20	14.5	72.50	100	83.15

ตารางที่ 12 คะแนนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้และคะแนนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียน (ร้อยละ 60) ต่อ

คนที่	คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ ของนักเรียน			คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาคปฏิบัติของนักเรียน	
	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
					ร้อยละ
18	20	14.66	73.30	100	84.22
19	20	13.72	68.60	100	83.51
20	20	16.11	80.80	100	89.60
21	20	13.33	66.65	100	91.03
22	20	13.55	67.75	100	87.81
23	20	12.16	60.80	100	86.02
24	20	13.94	69.70	100	87.09
25	20	15.00	75.00	100	83.87

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่าคะแนนจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ของนักเรียนทุกคนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยร้อยละผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม และคะแนนจากการประเมินผลการศึกษาปฏิบัติงานของนักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยร้อยละผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม

ตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

ผู้วิจัยนำแผนการสอนที่สร้างขึ้นไปทดลองสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ปีการศึกษา 2542 จำนวน 25 คน จำนวน 18 แผนการสอน โดยนักเรียนทำแบบสอบหลังจากเรียนจบในแต่ละแผนการสอน นำคะแนนของนักเรียนมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 60 เปอร์เซนต์ แล้วนำไปทดสอบค่าที (t-test)

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองของนักเรียน จำนวน 18 เรื่องกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอโดยตารางที่ 13

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองของนักเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ คือ 60 %

การทดสอบ	เกณฑ์	\bar{X}	S.D.	t
	12		1.87	5.90**
หลังการทดสอบ		14.21		

** $p < .01$ ($.01t_{24} = 2.49$)

จากตารางที่ 13 แสดงว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองของนักเรียนสูงกว่าคะแนนเกณฑ์ที่กำหนดให้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน
ของนักเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) รายละเอียดผลการ
วิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอโดยตารางที่ 14

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน
ของนักเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ คือ 60 %

การทดสอบ	เกณฑ์	\bar{X}	S.D.	t
	60		6.09	22.03**
หลังการทดสอบ		86.84		

** $p < .01$ ($t_{24} = 2.49$)

จากตารางที่ 14 แสดงว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน
สูงกว่าคะแนนเกณฑ์ที่กำหนดให้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเค็อมเงินของชุมชนบ้านสคอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเค็อมเงินของชุมชนบ้านสคอจังหวัดสุรินทร์ โดย 1) พัฒนาเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเค็อมเงิน 2) จัดแนวการเรียนการสอนโดยบูรณาการจากการเรียนรู้ของชุมชน

ประชากรและตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ให้ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ภูมิปัญญาชาวบ้านช่างหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเค็อมเงินของชุมชนบ้านสคอจังหวัดสุรินทร์ ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ชาวบ้านสคอที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำเม็ดประเค็อมเงิน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 5 ท่าน ตามเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ คือ

- 1.1) เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนบ้านสคอ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- 1.2) เป็นผู้ที่มีผลงานในการทำเม็ดประเค็อมเงินเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม
- 1.3) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดและทำเม็ดประเค็อมเงินมาแล้วมากกว่า 20 ปี

ตัวอย่างประชากรข้างต้นนอกจากจะให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำเม็ดประเค็อมเงินแล้วยังมีหน้าที่ถ่ายทอดงานอาชีพและช่วยฝึกทำเม็ดประเค็อมเงินให้กับผู้วิจัยจนสามารถทำเม็ดประเค็อมเงินได้ โดยภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านั้นเป็นผู้ให้การรับรองด้านฝีมือการทำ

2. ประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสคอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 25 คน คัดจากนักเรียนที่ไม่เคยทำเม็ดประเค็อมเงินมาก่อน

ขั้นตอนการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ สาขางานเลือก แผนงานอาชีพ รวมทั้งศึกษาหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำงานอาชีพในท้องถิ่นและการเรียนการสอนงานอาชีพตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเพื่อเป็นแนวทางในการทำการวิจัย

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อสร้างหลักสูตร โดยการศึกษาภาคสนามและสำรวจเอกสารงานของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

2.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นพื้นฐานในการร่างหลักสูตรเพื่อให้ได้เอกสารหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหาขั้นตอนการทำเม็คประเก้อมเงิน อัตราเวลาเรียน การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และได้เอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย เอกสารประกอบการเรียน แผนการสอนจำนวน 18 แผน ใบความรู้ ใบงาน และแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น โดยการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 3 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพจำนวน 3 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการทำเม็คประเก้อมเงินจำนวน 3 ท่าน ซึ่งประเมินโดยใช้แบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 2.3 ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น นำข้อสรุปที่ได้จากแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาในการปรับหลักสูตรท้องถิ่น ผลที่ได้จากข้อ

เสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ คือ เอกสารหลักสูตรได้ปรับเน้นการเขียนคำอธิบายต่าง ๆ โดยเน้นพื้นที่วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับเวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรมภาคปฏิบัติให้เหมาะสมโดยเพิ่มเวลาภาคปฏิบัติมากขึ้นและลดเนื้อหาภาคความรู้ลง ด้านเอกสารประกอบหลักสูตรได้ปรับการเขียนความคิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้และคุณสมบัติคุณธรรมที่ต้องการเน้นของแผนการสอนที่ 1 แผนการสอนที่ 2 ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านสวดมากขึ้น และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์และมีกิจกรรมร่วมกับภูมิปัญญาชาวบ้านมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

3.1 การนำหลักสูตรบางส่วนไปทดลองใช้ ผู้วิจัยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสระแก้ว สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยคัดเลือกแผนการสอนแบบเจาะจงจำนวน 1 ใน 3 ของแผนการสอนทั้งหมด ได้แผนการสอนที่ 5 , 6 , 9 , 10 , 15 , และ 16 นำผลจากการทดลองมาปรับปรุงแผนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3.2 การนำหลักสูตรไปใช้ ผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ปีการศึกษา 2542 จำนวน 25 คน โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่ไม่เคยทำเม็ดเงินมาก่อน นำแผนการสอนมาใช้สอนตามตารางเรียนที่กำหนดไว้แล้วจำนวน 18 แผน ใช้เวลาสอน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 9 คาบ ระหว่างเรียนประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานและหลังจากสอนจบแต่ละเรื่องทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สรุปผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัย

1. ผลการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำเม็ดเงินของภูมิปัญญาชาวบ้านชุมชนบ้านสวดจำนวน 5 ท่าน ด้านสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลเป็นชาย 3 ท่าน หญิง 2 ท่าน อายุอยู่ระหว่าง 30 – 49 ปี 3 ท่าน อายุ 50 – 59 ปี 1 ท่าน และอายุ 60 ปีขึ้นไป 1 ท่าน การทำอาชีพส่วนใหญ่จะทำเม็ดเงินเป็นอาชีพหลักรองลงมาทำนา เป็นอาชีพหลักทำเม็ดเงินเป็นอาชีพรอง ส่วนอาชีพเสริมอื่น ๆ ได้แก่ การทอผ้าไหม

และการเลี้ยงเปิดเลี้ยงไก่ วุฒิศึกษาผู้ให้ข้อมูลจบการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน 2 ท่าน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 2 ท่าน และระดับปริญญาตรีจำนวน 1 ท่าน ด้านข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำเม็คประเท้อมเงิน มาแล้ว ไม่น้อยกว่า 20 ปี จึงทำให้มีความรู้และเชี่ยวชาญสามารถทำเม็คประเท้อมเงินได้มากกว่า 3 ชนิด ส่วนการ ถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ได้รับการถ่ายทอดการทำเม็คประเท้อมเงิน มาจากบรรพบุรุษสืบต่อกันมาและคิดสร้างสรรค์รูปแบบขึ้นมาด้วยตัวเอง วิธีที่ได้รับการถ่ายทอด มาจากบรรพบุรุษ คือ การบอกเล่าให้จดจำ การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และการให้ทำตามแบบ ในกรณีให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ถ่ายทอดการทำเม็คประเท้อมเงินด้วยตนเองส่วนใหญ่จะถ่ายทอดโดยการ ทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วให้ทำตามนอกจากนี้จะถ่ายทอดโดยการบอกวิธีให้ทำ สำหรับบุคคล ที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ถ่ายทอดงานอาชีพการทำเม็คประเท้อมเงินให้ ได้แก่ บุตรหลานรองลงมาคือ ญาติพี่น้อง ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านเคยไปเผยแพร่การทำเม็คประเท้อมเงินในต่างจังหวัด เช่น ที่ ศูนย์วัฒนธรรมกรุงเทพ ที่สวนอำพร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านภาคภูมิใจในการทำเม็คประเท้อมเงิน คือ ได้สืบทอดมรดกของตระกูล ได้มีงานทำเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวหลังจากการทำงาน ส่วนประเพณีพิธีกรรมและวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องและสืบเนื่องกับงานอาชีพการทำเม็คประเท้อมเงินที่พบคือ พิธียกครูช่างทำเม็คประเท้อม เงินและพิธีแซน- สอนป ซึ่งเป็นพิธีกรรมเช่นไหว้ประจำปีของช่างทำเม็คประเท้อมเงิน นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อเรื่องการผิดครูเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตและการ ประกอบอาชีพของช่างทำเม็คประเท้อมเงินบ้านสคอ สำหรับกระบวนการและขั้นตอนการทำเม็ค ประเท้อมเงินของชุมชนบ้านสคอสรุปได้ดังนี้ คือ กระบวนการทำเม็คประเท้อมเงินจะแบ่งออก เป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

- 1) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนทำเม็คประเท้อมเงิน ประกอบด้วย การเตรียมน้ำประสานเม็คประเท้อมเงิน การเตรียมชันผสม และการเตรียมหัวงลวดเงิน
- 2) ขั้นตอนการทำเม็คประเท้อมเงิน ประกอบด้วย 9 ขั้นตอนคือ
 - 2.1) การหลอมและการรีดเม็คเงิน
 - 2.2) การวัดตัดและม้วนแผ่นเงิน
 - 2.3) การเชื่อมประสานหลอดเงิน
 - 2.4) การตีขึ้นรูปทรงเม็คประเท้อมเงินทรงกระบอก
 - 2.5) การใส่หัวงลวดเงินแต่งขอบปากเม็คประเท้อมเงิน
 - 2.6) การเข้าชันเม็คประเท้อมเงิน
 - 2.7) การแกะลายเม็คประเท้อมเงิน
 - 2.8) การเจาะรูและขัดขาวเม็คประเท้อมเงิน

2.9) การยืมค้ำเม็ดประเท้อมเงิน

2. ผลที่ได้จากการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

2.1 เอกสารหลักสูตร ประกอบด้วย

1) หลักการของหลักสูตรท้องถิ่น ยึดตามแนวของหลักสูตรแม่บทกลุ่มกรงานและพื้นฐานอาชีพในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533)

2) จุดประสงค์ทั่วไป ยึดตามจุดประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533) กลุ่มกรงานและพื้นฐานอาชีพ

3) เนื้อหากรงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านกรทำเม็ดประเท้อมเงินมีทั้งหมด 5 หน่วยกรเรียนประกอบด้วย

หน่วยที่ 1 เรื่องกรความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกรงานหัตถกรรมพื้นบ้านกรทำเม็ดประเท้อมเงิน ประกอบด้วย แผนกรสอน 3 แผนคือ แผนกรสอนที่ 1 เรื่องกรความหมายและประวัติกรความเป็นมกรกรทำเม็ดประเท้อมเงินของชุมชนบ้านสคอ แผนกรสอนที่ 2 เรื่องประเพณีพิธีกรครูช่างทำเม็ดประเท้อมเงินและแผนกรสอนที่ 3 เรื่องประเพณีพิธีแซน-สนอปล

หน่วยที่ 2 เรื่องวัสดุที่ใช้ทำเม็ดประเท้อมเงิน ประกอบด้วย แผนกรสอน 3 แผนคือ แผนกรสอนที่ 4 เรื่องวัตถุดิบที่ใช้ทำเม็ดประเท้อมเงิน แผนกรสอนที่ 5 เรื่องน้ำประสานและส่วนผสมของน้ำประสานเม็ดประเท้อมเงินและแผนกรสอนที่ 6 เรื่องชันและวิธีผสมชัน

หน่วยที่ 3 เรื่องกรเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็ดประเท้อมเงิน ประกอบด้วย แผนกรสอน 1 แผนคือ แผนกรสอนที่ 7 เรื่องกรเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็ดประเท้อมเงิน

หน่วยที่ 4 เรื่องขั้นตอนกรทำเม็ดประเท้อมเงิน ประกอบด้วย แผนกรสอน 9 แผนคือ แผนกรสอนที่ 8 เรื่องกรหลอมและกรริดเม็ดเงิน แผนกรสอนที่ 9 เรื่องกรวัดตัดและกรม้วนแผ่นเงิน แผนกรสอนที่ 10 เรื่องกรเชื่อมประสานหลอดเงิน แผนกรสอนที่ 11 เรื่องกรตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเท้อมเงินทรงกระบอก แผนกรสอนที่ 12 เรื่องกรใส่ห้วงลวดแต่งขอบปากเม็ดประเท้อมเงิน แผนกรสอนที่ 13 เรื่องกรเข้าชันเม็ดประเท้อมเงิน แผนกรสอนที่ 14 เรื่องกรแกะลายเม็ดประเท้อมเงิน แผนกรสอนที่ 15 เรื่องกรเจาะรูและกรขัดขาวเม็ดประเท้อมเงิน และแผนกรสอนที่ 16 เรื่องกรยืมค้ำเม็ดประเท้อมเงิน

หน่วยที่ 5 เรื่องกรความรู้พื้นฐานกรจัดการกรตลาดและแนวทงกรประกอบอาชีพหรือกรศึกษาต่อ ประกอบด้วย แผนกรสอนจนวน 2 แผนคือ แผนกรสอนที่

17 เรื่องความรู้พื้นฐานการจัดการและการจัดจำหน่ายเมล็ดประเท้อมเงินและแผนการสอนที่ 18 เรื่องการประกอบอาชีพงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเมล็ดประเท้อมเงินและการศึกษาต่อ

4) แนวการจัดการเรียนการสอน เน้นกระบวนการฝึกทักษะปฏิบัติซึ่งผู้เรียนได้รับการดูแลถ่ายทอดขั้นตอนการทำงานและเคล็ดลับวิธีการทำงานตลอดจนประเพณีพิธีกรรมที่เหมาะสมและจำเป็นเหมือนที่ชาวบ้านทำ โดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน ครูเป็นเพียงผู้กำกับแนะนำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด

5) สื่อประกอบการเรียนการสอน เป็นสื่อที่นักเรียนพบเห็นในชีวิตประจำวัน ที่ใช้ในการทำงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเมล็ดประเท้อมเงิน เช่น วัสดุเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำงานรวมถึงวิทยากรภูมิปัญญาชาวบ้านท้องถิ่นและสถานประกอบอาชีพในชุมชน

2.2 เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย

1) แผนการสอน ประกอบด้วย ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ เนื้อหา งานอาชีพการทำเมล็ดประเท้อมเงิน กิจกรรมการเรียน สื่อประกอบการเรียนการสอน และการวัดผล ประเมินผล ซึ่งมีทั้งหมด 18 แผนการสอน

2) เอกสารประกอบการเรียนการสอน สำหรับครูและนักเรียนอ่านเพิ่มเติมประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหา 5 หน่วยการเรียน คือ หน่วยที่ 1 เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเมล็ดประเท้อมเงิน หน่วยที่ 2 เรื่องวัสดุที่ใช้ทำเมล็ดประเท้อมเงิน หน่วยที่ 3 เรื่องเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำเมล็ดประเท้อมเงิน หน่วยที่ 4 เรื่องขั้นตอนการทำเมล็ดประเท้อมเงินและหน่วยที่ 5 เรื่องความรู้พื้นฐานการจัดการ การตลาด และแนวทางการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

3) แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อใช้ประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมี 18 ชุด แต่ละชุดมีข้อสอบ จำนวน 20 ข้อ เป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก 10 ข้อ และข้อสอบแบบถูกผิด 10 ข้อ รวมจำนวนข้อสอบทั้งสิ้น 360 ข้อ

4) แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน เพื่อใช้ประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร

3.1 จากผลการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 60 ของจำนวนเต็ม และค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม

3.2 ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

3.3 ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ประสบการณ์การฝึกทำเม็ดประเทียมเงินกับภูมิปัญญาชาวบ้านของผู้วิจัย

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสอในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในครั้งนี้ได้พัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอนโดยใช้การวิจัยภาคสนามเพื่อให้ได้หลักสูตรงานอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและตรงกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในการจัดทำหลักสูตรงานอาชีพครั้งนี้ครูผู้สอนคือผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตร โดยตรงได้เข้าไปฝึกประสบการณ์เรียนรู้และฝึกทักษะการทำงานอาชีพกับภูมิปัญญาชาวบ้านท้องถิ่นจนสามารถทำงานอาชีพได้โดยได้รับการรับรองจากภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านั้น แล้วนำสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานอาชีพมาเป็นเนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในการเข้าไปฝึกประสบการณ์ในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องปฏิบัติตามกระบวนการถ่ายทอดงานอาชีพตามวิถีชุมชนทุกขั้นตอนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน เช่น การประกอบพิธีไหว้ครูก่อนฝึกทำเม็ดประเทียมเงิน การทำเครื่องมืออุปกรณ์ขึ้นมาใช้ด้วยตนเอง การประกอบพิธีแซน – สноп เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยพบว่าช่างทำเม็ดประเทียมเงินบ้านสอจะไม่ใช่ที่ยอมรับในฝีมือการทำถ้าไม่มีครูและการถ่ายทอดงานอาชีพจะถ่ายทอดให้กับบุตรหลานและคนในวงศ์ตระกูลเท่านั้น ส่วนบุคคลอื่นถ้าไม่รู้จักคุ้นเคยและสนิทกันจริง ๆ จะไม่ได้รับการถ่ายทอดงานอาชีพให้ สำหรับผู้วิจัยที่ได้รับการถ่ายทอดงานอาชีพเนื่องจากช่างภูมิปัญญาชาวบ้านที่ผู้วิจัยเข้าไปฝึกทำเม็ดประเทียมเงินด้วยเป็นเพื่อนกับพ่อผู้วิจัยมาก่อนประการหนึ่งและอีกประการหนึ่งเนื่องจากว่าผู้วิจัยจะนำความรู้ที่ได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน ครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้านจึงยินดีถ่ายทอดงานอาชีพการทำเม็ดประเทียมเงินให้ผู้วิจัย

ส่วนวิธีการถ่ายทอดงานอาชีพของครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้านจะไม่เหมือนกับการสอนงานอาชีพในระบบโรงเรียน ครูช่างจะถ่ายทอดโดยการนำพิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีท้องถิ่น

ตามวิถีชีวิตของชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งในการสอนโดยบูรณาการเข้ากับขั้นตอนการทำงานอาชีพ ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของครูช่างจะไม่มีระบบระเบียบในการสอน ไม่มีชั่วโมงเรียน ไม่ได้กำหนดขั้นตอนการสอนแน่นอนและไม่มีกรอบในการเรียน การเรียนขึ้นอยู่กับความพร้อมและความต้องการที่จะเรียนของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งความพร้อมด้านอารมณ์ของผู้เรียน จะไม่มีการบังคับให้เรียนเมื่อไม่พร้อมที่จะเรียน ทำให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนไม่เบียดเบียน ผู้เรียนมีความสุขและสนุกกับการเรียน (การฝึกงานอาชีพ) เพราะการเรียนเกิดจากความต้องการอยากเรียนของผู้เรียน ครูช่างจะคอยชี้แนะและเสนอแนะวิธีการทำงานให้เท่านั้น การฝึกงานจะทำให้ผู้เรียนฝึกทำด้วยตัวเองมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าภูมิปัญญาชาวบ้านมีวิธีการสอนและการถ่ายทอดงานอาชีพโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนอย่างแท้จริง แม้แต่เครื่องมือที่ใช้ทำงานผู้เรียนก็ต้องทำขึ้นใช้เอง ถึงแม้ว่าจะมีเครื่องมืออุปกรณ์อยู่แล้วก็ตาม ครูช่างบอกว่าเครื่องมือของใครก็จะเหมาะกับคนคนนั้น เครื่องมือช่างที่เหมาะสมกับตัวเราคือสิ่งที่เราทำขึ้นมาใช้เอง ผู้วิจัยคิดว่าหน้าที่ครูช่างให้ทำเครื่องมือขึ้นมาใช้เองเป็นเคล็ดลับวิธีสอนอีกอย่างหนึ่งของภูมิปัญญาชาวบ้าน

เพราะว่าการที่ผู้ฝึกงานอาชีพทำเครื่องมืออุปกรณ์ขึ้นมาใช้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรัก ความผูกพันและเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนทำ นอกจากนี้ยังทำให้เห็นคุณค่าและถนอม ในสิ่งนั้น นับว่าเป็นภูมิปัญญาที่ลึกซึ้งของภูมิปัญญาชาวบ้านโดยแท้

2. การผสมผสานกระบวนการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้งานอาชีพของชาวบ้านกับกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา

จากผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยได้ผสมผสานกระบวนการถ่ายทอดงานอาชีพของภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรแนวทางใหม่ในหน่วยงานอาชีพในระดับประถมศึกษา ตรงกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534 : 4) ที่วางไว้ว่า ให้มีการถ่ายโยงความรู้พื้นฐานกับความรู้สมัยใหม่ที่เป็นสากลทั้งในลักษณะการจัดให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านในห้องเรียนและนอกห้องเรียนและในลักษณะการนำความรู้สากลสมัยใหม่ไปประยุกต์ใช้กับชุมชนในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น จากการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการของผู้วิจัย พบว่านักเรียนตั้งใจเรียนดีมาก เรียนรู้ด้วยความสุขและสนุกกับการเรียน อาจเป็นเพราะว่านักเรียนพบความแปลกใหม่ในการเรียนการสอนและได้เรียนอย่างอิสระตามความต้องการของตนได้สัมผัสบรรยากาศและประสบการณ์ตรงจากการประกอบงานอาชีพของชุมชนและได้เรียนรู้ประเพณีพิธีกรรมของชุมชนที่นักเรียนไม่เคยได้รู้มาก่อน แม้ว่าจะเคยเห็นมาบ้างแต่ก็ไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทำให้นักเรียนรู้สึกตื่นเต้นมีความกระตือรือร้นอยากที่จะเรียนรู้ จากการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการของผู้วิจัยระหว่างร่วมทำกิจกรรมกับภูมิปัญญาชาวบ้านนักเรียนมีความสุขในการเรียน

อย่างเห็นได้ชัดสังเกตได้จากการที่นักเรียนสนทนาซักถามเรื่องราวการทำเม็ดประเทียมเงินจากภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างตั้งอกตั้งใจ

จากการเขียนข้อเสนอแนะของนักเรียนที่ผู้วิจัยให้เขียนหลังจากสอนจบแต่ละแผน นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้ครูพาออกไปเรียนนอกสถานที่ในสถานประกอบการมากกว่าที่จะให้สอนอยู่ในโรงเรียน แสดงว่านักเรียนต้องการที่จะได้เรียนรู้งานอาชีพจากบรรยากาศของการทำงานอาชีพจริง ๆ ในสถานประกอบการมากกว่าที่จะเรียนรู้จากโรงเรียน นั่นย่อมแสดงว่าการผสมผสานกระบวนการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้งานอาชีพของภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้งานอาชีพของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนะ บัวสนธ์ (2535) ที่พบว่า การสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งส่วนที่เป็นด้านความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น นักเรียนควรจะได้รับการถ่ายทอดหรือมีโอกาสเรียนรู้โดยตรงกับบุคคลที่เป็นผู้รู้ในท้องถิ่น ทั้งนี้สถานที่การจัดกิจกรรมการเรียนนั้นก็ควรจะเปิดกว้างขึ้นนอกเหนือจากการให้นักเรียนนั่งเรียนภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรมีลักษณะให้นักเรียนได้มีโอกาสสนทนาซักถามคลุกคลีกับผู้รู้ในท้องถิ่นบ่อย ๆ เพราะจะทำให้ นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ซึมซับความรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่นได้ในที่สุด

3. งานอาชีพกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

จากผลการวิจัย พบว่า การทำงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสวด ซึ่งเป็นงานอาชีพพื้นบ้านและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนี้ที่ถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษหลายร้อยปี ลักษณะของการทำงานจะเป็นงานฝีมือของช่างภูมิปัญญาชาวบ้านที่ประดิษฐ์สวยงามและทรงคุณค่า เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทำงานก็ทำมาจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งในอดีตการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสวดจะเป็นงานประจำตระกูลที่ทำเพื่อใช้ในครอบครัวหรือวงศ์ตระกูลเท่านั้น ไม่ได้ทำเพื่อค้าขายหรือหวังผลกำไรจากการทำแต่อย่างใด นอกจากนี้จะมีคนมาเจอและขอซื้อช่างจึงจะขายให้เป็นราย ๆ ไป ที่กล่าวว่าการทำงานเม็ดประเทียมเงินทำเพื่อใช้ในวงศ์ตระกูลนั้นเนื่องจากว่าขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนบ้านสวด เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค หรืองานประเพณีประจำปีต่าง ๆ เครื่องประดับที่ใช้ในการแต่งกายของชาวบ้านส่วนใหญ่คือ เครื่องประดับที่ทำจากเม็ดประเทียมเงินซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้จนมีคำขวัญของจังหวัดสุรินทร์ตอนหนึ่งที่ว่า “นุ่งผ้าไหมใส่ประเทียมเรือนกันตรึม” ซึ่งเป็นคำขวัญที่ได้มาจากวิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนแห่งนี้เช่นกัน ในงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนแห่งนี้ชาวบ้านจะสวมใส่เครื่องประดับที่ทำมาจากเม็ดประเทียมเงินอันประดิษฐ์งดงามตามความคิดสร้างสรรค์บวกกับฝีมือของช่างภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละคนถ่ายทอดเป็นเม็ดประเทียมเงินอันวิจิตรงดงามอย่างทรงคุณค่า ซึ่งเป็นผลงานที่หาได้ยากยิ่งในสังคมสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยนี้ทำให้ได้หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรท้องถิ่น ที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ และการทดลองใช้หลักสูตร โดยผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไข ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและจากผลการทดลองใช้หลักสูตร จนได้หลักสูตรที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งครูผู้สอนหรือผู้ที่สนใจศึกษาการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

2. ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ครูผู้สอนควรศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของงานอาชีพ หัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินชุมชนบ้านสคอให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และควรฝึกทักษะวิธีทำเม็ดประเทียมเงินให้สามารถทำเม็ดประเทียมเงินได้ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งควรศึกษา รายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้เข้าใจ เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อนักเรียนมากที่สุด

3. ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรครูผู้สอนควรปรับเวลาให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้เกิดผลต่อนักเรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน โดยให้นักเรียนได้เรียนด้วยการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด

4. กิจกรรมที่จะเลือกใช้ในแต่ละแผนการสอน ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้กิจกรรมตามที่ผู้วิจัยเสนอแนะไว้ให้หรือนอกเหนือจากที่เสนอแนะไว้ให้ ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาและคาบเวลาเรียนรวมทั้งความพร้อมในการนำไปใช้และความพร้อมของนักเรียนเป็นสำคัญ

5. ครูผู้สอนควรเตรียมสถานที่และวัสดุเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการเรียนให้พร้อม รวมทั้งควรติดต่อประสานงานกับวิทยากรภูมิปัญญาชาวบ้านให้เรียบร้อย ในกรณีที่ต้องขอความร่วมมือในการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดสุรินทร์ หรือจังหวัดอื่นๆ

2. ควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเครื่องประดับของจังหวัดสุรินทร์ในประเภทอื่น ๆ เช่น การทำกระดุมเงิน การทำกระจอนหรือตะเกาวัล เป็นต้น

3. ควรมีการวิจัยโดยนำแผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ ไปทดลองใช้กับประชากรกลุ่มอื่นในจังหวัดสุรินทร์ที่ไม่ใช่ชุมชนบ้านสคอ เพื่อทดลองว่านักเรียนที่ไม่มีประสบการณ์และคุ้นเคยกับงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านมาก่อนจะเรียนรู้ได้หรือไม่

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

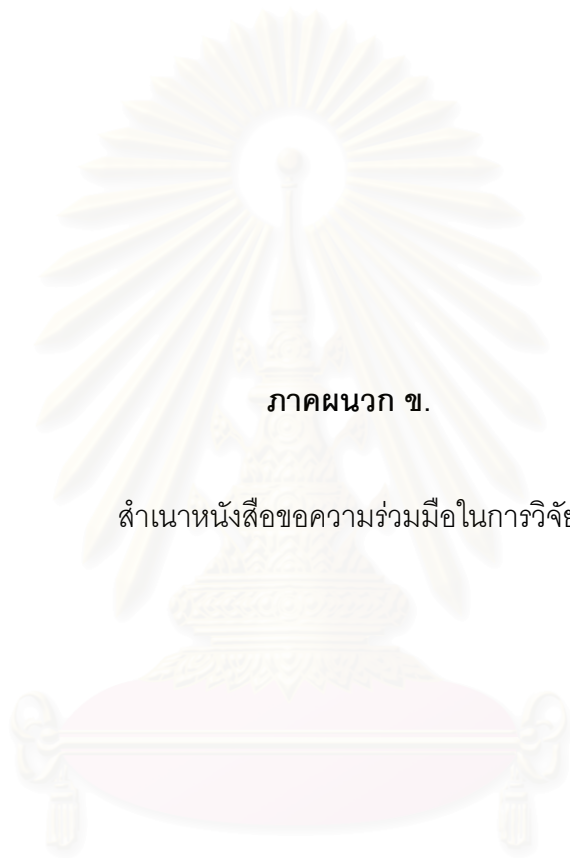
ภาคผนวก ก.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. นายสवास มุตะโสภา
ภูมิปัญญาชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเคียมเงิน
2. รศ. ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
3. รศ. ดร. สมพงษ์ จิตระดับ
อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร. อมรวิเศษ นาครทรรพ
ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. รศ. ดร. ใจทิพย์ เตีอรตันพงษ์
รองผู้อำนวยการศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. อาจารย์รัตนา พงษ์พานิช
นักวิชาการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
7. อาจารย์อติภรณ์ ลิขสิทธิ์
ศึกษานิเทศก์ 7 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์
8. อาจารย์อัศวิน มุตะโสภา
อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านสดอ สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์
จังหวัดสุรินทร์
9. อาจารย์ดรุณี ผจญกล้า
อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนบ้านสดอ สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์
จังหวัดสุรินทร์

ภาคผนวก ข.

สำเนาหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ทม ๐๓๐๒(๒๗๐๐.๑๕๑)๒๐๒๗

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๒

เรื่อง ขอความร่วมมือในการวิจัย

เรียน คุณยุพาพร พุนศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายพันธวิทย์ ยืนยั้ง นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา สาขาวิชาประถมศึกษา กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเค้อมเงินของชุมชนบ้านสตอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดสุรินทร์” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองธิว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้นิสิตมีความจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลโดยนำเครื่องวิจัยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านช่างหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเค้อมเงิน

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ นายพันธวิทย์ ยืนยั้ง ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เรีรัชณี นิ่มนวล)

รองคณบดีฝ่ายจัดการศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา (ระดับบัณฑิตศึกษา)

โทร. ๒๑๘๒๖๘๒

ภาคผนวก ค.

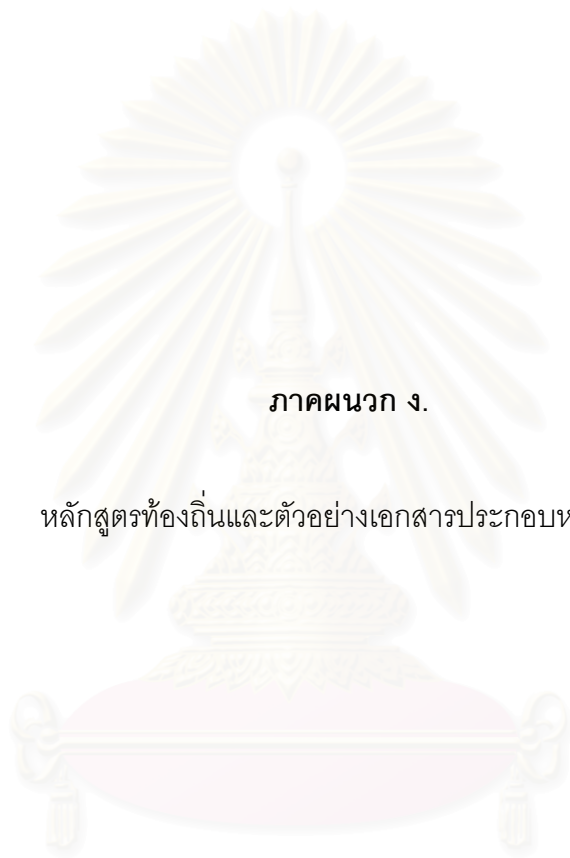
รายชื่อภูมิปัญญาชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวอย่างประชากร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อภูมิปัญญาชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัย

1. นายสวาส มุตะโสภา อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 119 หมู่ 5 บ้านสดอ ตำบลเขวาสินรินทร์
กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
2. นายเพียร เกิดภูมิ อายุ 54 ปี บ้านเลขที่ 119 หมู่ 5 บ้านสดอ ตำบลเขวาสินรินทร์
กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
3. นายศักดิ์ชัย ชิงชนะ อายุ 40 ปี บ้านเลขที่ 20 หมู่ 5 บ้านสดอ ตำบลเขวาสินรินทร์
กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
4. นางยุพาพร พุนศรี อายุ 43 ปี บ้านเลขที่ 89 หมู่ 5 บ้านสดอ ตำบลเขวาสินรินทร์
กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
5. นางพัฒนา ชิงชนะ อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 62 หมู่ 5 บ้านสดอ ตำบลเขวาสินรินทร์
กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

หลักสูตรท้องถิ่นและตัวอย่างเอกสารประกอบหลักสูตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเคือมเงิน

โดย พันทวีชัย ยืนยง

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงิน

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินที่พัฒนาขึ้นเป็นการเพิ่มเติมเนื้อหางานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินที่มีอยู่ในท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรแม่บทโดยการประมวลขั้นตอนงานอาชีพการทำเม็ดประเก้อมเงินและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบเนื่องกับงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินให้สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตและความต้องการของท้องถิ่นชุมชนบ้านสตอ โดยมีหลักการในการเลือกอาชีพดังกล่าวดังต่อไปนี้

1. เป็นงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่ผู้ปกครองหรือท้องถิ่นทำอยู่
2. เป็นงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินที่นำสู่การมีรายได้ตอบแทนเป็นงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินที่ควรอนุรักษ์ไว้และส่งเสริมเป็นการเฉพาะท้องถิ่น

จุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับงานในชีวิตประจำวัน และงานที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินในท้องถิ่น
2. เพื่อให้มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ และทักษะกระบวนการทำงาน ทำงานอย่างมีแบบแผน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และช่วยเหลือครอบครัวได้ตามควรแก่วัย
3. มีนิสัยที่ดีในการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงิน มีความซื่อสัตย์ สุจริต และรู้จักพึ่งตนเอง
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการปรับปรุงผลงาน กระบวนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

โครงสร้างของหลักสูตร

ประสบการณ์ที่จัดให้นักเรียนมี 5 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้าน	จำนวน 13 คาบ
หน่วยที่ 2	วัสดุที่ใช้ทำเม็ดประเก้อมเงิน	จำนวน 12 คาบ
หน่วยที่ 3	เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็ดประเก้อมเงิน	จำนวน 6 คาบ
หน่วยที่ 4	ขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อมเงิน	จำนวน 59 คาบ
หน่วยที่ 5	ความรู้พื้นฐานการจัดการและการตลาด	จำนวน 10 คาบ
	รวม	จำนวน 100 คาบ

เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเคือมเงิน

แผนการสอนที่	เนื้อหา	จำนวนคาบ		
		ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
	<u>หน่วยที่ 1</u> ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้าน การ ทำเม็ดประเคือมเงิน			
1	ความหมายและประวัติความเป็นมาการทำเม็ดประเคือมเงิน ของชุมชนบ้านสคอ	6	-	6
2	ประเพณีพิธียกครุ ช่างทำเม็ดประเคือมเงิน	-	4	4
3	ประเพณีพิธีแซนสนอป	-	3	3
	<u>หน่วยที่ 2</u> วัสดุที่ใช้ทำเม็ดประเคือมเงิน			
4	วัตถุดิบที่นิยมใช้ทำเม็ดประเคือมเงิน	3	-	3
5	น้ำประสานและส่วนผสมของน้ำประสานเม็ดประเคือมเงิน	-	3	3
6	ชั้นและวิธีผสมชั้น	-	6	6
	<u>หน่วยที่ 3</u> เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ทำเม็ดประเคือมเงิน			
7	เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำเม็ดประเคือมเงิน วิธีใช้ และการบำรุงรักษา	6	-	6
	<u>หน่วยที่ 4</u> ขั้นตอนการทำเม็ดประเคือมเงิน			
8	การหลอมและการรีดเม็ดเงิน	-	6	6
9	การวัด การตัด และการม้วนแผ่นเงิน	-	3	3
10	การเชื่อมประสานหลอดเงิน	-	6	6
11	การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเคือมเงินทรงกระบอก	-	9	9
12	การใส่ห่วงหลอดเงินแต่งขอบปากเม็ดประเคือมเงิน	-	8	8
13	การเข้าชั้นเม็ดประเคือมเงิน	-	6	6
14	การแกะลายเม็ดประเคือมเงิน	-	6	6
15	การเจาะรู และการขัดขาวเม็ดประเคือมเงิน	-	6	6
16	การย้อมดำเม็ดประเคือมเงิน	-	9	9
	<u>หน่วยที่ 5</u> ความรู้พื้นฐานการจัดการ การตลาด และแนว ทางการประกอบอาชีพ หรือการศึกษาต่อ			
17	ความรู้พื้นฐานการจัดการ และการจัดจำหน่ายเม็ดประเคือม เงิน	1	3	4
18	การประกอบอาชีพงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ด ประเคือมเงิน และการศึกษาต่อ	3	3	6
	รวม	22	78	100

แนวทางจัดการเรียนการสอน

จัดการเรียนการสอนโดยครูที่ได้เข้าไปฝึกงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินกับครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยได้รับการรับรองจากครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้าน

1. จัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนได้ลงมือทำและฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเอง

2. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการในการทำงาน

3. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม

4. จัดการเรียนการสอนโดยให้บุคคลในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้กับนักเรียน

5. จัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกประเพณีพิธีกรรม คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ที่ปรากฏตามขั้นตอนการทำเม็ดประเก้อมเงินให้กับนักเรียน

วิธีวัดผลและประเมินผล

1. แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

3. การเขียนบันทึกแสดงความคิดเห็นความรู้สึกของนักเรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตร

สูตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการสอนที่ 11

แผนการสอนงานหัตถกรรมพื้นฐานการทำเม็ดประเก๋อมเงิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋อมเงินทรงกระบอก

จำนวน 9 คาบ

ความคิดรวบยอด

การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋อมเงินทรงกระบอก เป็นพื้นฐานของการฝึกตีเม็ดประเก๋อมเงินรูปทรงอื่นๆ หลักในการออกแบบรูปทรงเม็ดประเก๋อมเงินจะใช้รูปทรงเรขาคณิตเป็นพื้นฐานในการออกแบบ

จุดประสงค์

1. บอกวิธีตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋อมเงินทรงกระบอกได้
2. ตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋อมเงินทรงกระบอกได้

คุณสมบัติและคุณธรรมที่ต้องการเน้น

1. ความสนใจและตั้งใจเรียน
2. ความประณีตในการทำงาน
3. ความรับผิดชอบงานที่มอบหมาย

เนื้อหา

การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋อมเงินทรงกระบอก

กิจกรรมการสอน

1. ครูและนักเรียนสนทนาทำความตกลงร่วมกันเกี่ยวกับจุดประสงค์ของการเรียน ลักษณะนิสัยในการทำงาน การปฏิบัติงาน และการประเมินผลงาน

2. ครูนำตัวอย่างหลอดเงินที่ตีขึ้นรูปทรงเสร็จแล้วมาให้ให้นักเรียนดู และสนทนา อภิปรายร่วมกัน

3. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มศึกษาใบงานประกอบแผนการสอนที่

11

4. ครูสาธิตขั้นตอนการตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋อมเงินทรงกระบอกให้นักเรียนดู พร้อมทั้งอธิบายวิธีตีขึ้นรูปทรงและให้นักเรียนซักถามข้อสงสัย

5. ให้นักเรียนปฏิบัติตามใบงานประกอบแผนการสอนที่ 11 ครูคอยสังเกตการปฏิบัติงาน และคอยช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

6. ครูแจกใบความรู้ประกอบแผนการสอนที่ 11 ให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติม

7. ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติงานร่วมกัน พร้อมทั้งอภิปราย ชักถาม ชี้แจง เสนอแนะ ข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานครั้งต่อไป

8. มอบหมายงานให้นักเรียนเขียนความรู้สึกและสิ่งที่ได้จากการเรียน พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

ที่ควรปรับปรุงในการเรียนครั้งต่อไป

สื่อการสอน

1. ตัวอย่างหลอดเงินทรงกระบอกที่ตีขึ้นรูปทรงเสร็จแล้ว
2. เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงิน
3. ใบงานประกอบแผนการสอนที่ 11
4. ใบความรู้ประกอบแผนการสอนที่ 11

การวัดผล

1. สังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงาน
2. ทดสอบภาคความรู้
3. ความคิดและเจตคติในการเรียน

ใบความรู้ประกอบแผนการสอนที่ 11
เรื่อง การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงินทรงกระบอก
จำนวน 6 คาบ

การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงิน

การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงิน หมายถึง การนำหลอดเงินที่เชื่อมประสานกันแล้วตีรับให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการโดยอาศัยทักษะความชำนาญในการตี การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงินแต่ละชนิดจะมีขั้นตอนการตีและความยากง่ายแตกต่างกันไป แล้วแต่ชนิดของเม็ดประเก้อม ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนที่ค่อนข้างยากพอสมควรสำหรับผู้เริ่มฝึกทำเม็ดประเก้อมเงินใหม่ แต่ถ้าฝึกบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดทักษะและความชำนาญ

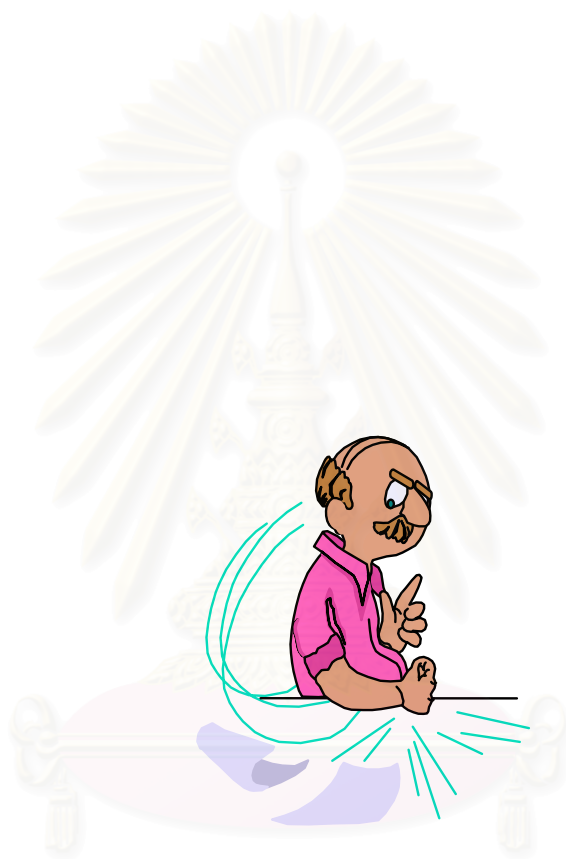
ผู้ที่ฝึกทำเม็ดประเก้อมเงินส่วนมากจะเริ่มฝึกทำเม็ดประเก้อมเงินรูปทรงกระบอกหรือที่ชุมชนบ้านสตอเรียกว่า “ตบปาก” ซึ่งเป็นรูปทรงที่ทำได้ง่ายกว่ารูปทรงชนิดอื่น ๆ ขั้นตอนการทำไม่ซับซ้อนและเป็นพื้นฐานของการฝึกทำเม็ดประเก้อมเงินรูปทรงอื่น ๆ สำหรับชุมชนบ้านสตอ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำเม็ดประเก้อมเงินรูปทรงกระบอก นอกจากจะทำได้ง่ายแล้วใช้เวลาในการทำน้อยแล้ว ตลาดเครื่องประดับเงินส่วนใหญ่ยังต้องการเม็ดประเก้อมเงินรูปทรงกระบอกอีกมาก เม็ดประเก้อมเงินรูปทรงกระบอกไม่ใช่รูปทรงที่มีมาแต่ดั้งเดิมในอดีต แต่เพิ่งเกิดขึ้นมาไม่นานนี้เอง ประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมานี้ ซึ่งเกิดจากความต้องการของลูกค้าที่สั่งทำ

ขั้นตอนการตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก้อมเงินทรงกระบอก

1. นำหลอดเงินใส่แท่งตีใช้นิ้วหมุนคลึงหลอดเงินให้ทรงตัว
2. ใช้ค้อนเขาควยตีนิ้วดที่ขอบปากของหลอดเงินโดยเริ่มตีจากส่วนนอกสุดของหลอดเงิน ขณะที่ตีมืออีกข้างหนึ่งที่จับหลอดเงินจะต้องหมุนหลอดเงินไปรอบ ๆ แกนเหล็กที่หลอดเงินสอดอยู่ ประสาทสัมผัสระหว่างสายตา มือที่จับหลอดเงินหมุนและมือที่จับค้อนตีจะต้องทำงานให้สัมพันธ์กันกับจังหวะการตี การตีนิ้วดจะตีไล่เข้าหาส่วนกลางของหลอดเงินโดยกะระยะของการตีนิ้วดประมาณ 1 ใน 4 ของความกว้างของหลอดเงิน
3. ตีหักมุมพับขอบปาก โดยใช้ประสาทสัมผัสเช่นเดียวกับขั้นตีนิ้วด แต่ในขั้นนี้จะเป็นการตีพับโดยใช้หน้าหนักของการตีมากกว่า เป็นการตีพับหักมุมของขอบปากที่ตีนิ้วดแล้วโดยมีปลายแกนเหล็กที่สอดหลอดเงินเป็นฐานดันอยู่ด้านใน เมื่อตีพับจนรอบหลอดเงินจะทำให้ด้านที่ตีพับทรงตัวอยู่ได้

4. ถอดหลอดเงินด้านที่ตีเสร็จแล้วสอดเข้าแกนเหล็กด้านในเพื่อตีอีกด้านหนึ่งในลักษณะเดียวกันตามข้อ 1-3 ข้อที่ควรระวังในขั้นนี้คือ ระวังอย่าให้ด้านที่ตีเสร็จแล้วเสียรูปทรง แต่อาจจะบิดเบี้ยวบ้างก็ไม่เป็นไร

5. เมื่อตีเสร็จทั้งสองด้านแล้ว นำมาตีปรับขอบปากให้ได้รูปทรงกระบอกที่สวยงามตรงปากเม็ดประเก้อมพยายามตีปรับให้เป็นวงกลมให้เท่ากันทั้งสองด้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบงานประกอบแผนการสอนที่ 11

เรื่อง การตีขึ้นรูปทรงเมื่อดึงประเคืองเงินทรงกระบอก

เวลา 9 คาบ

สื่อการเรียนรู้

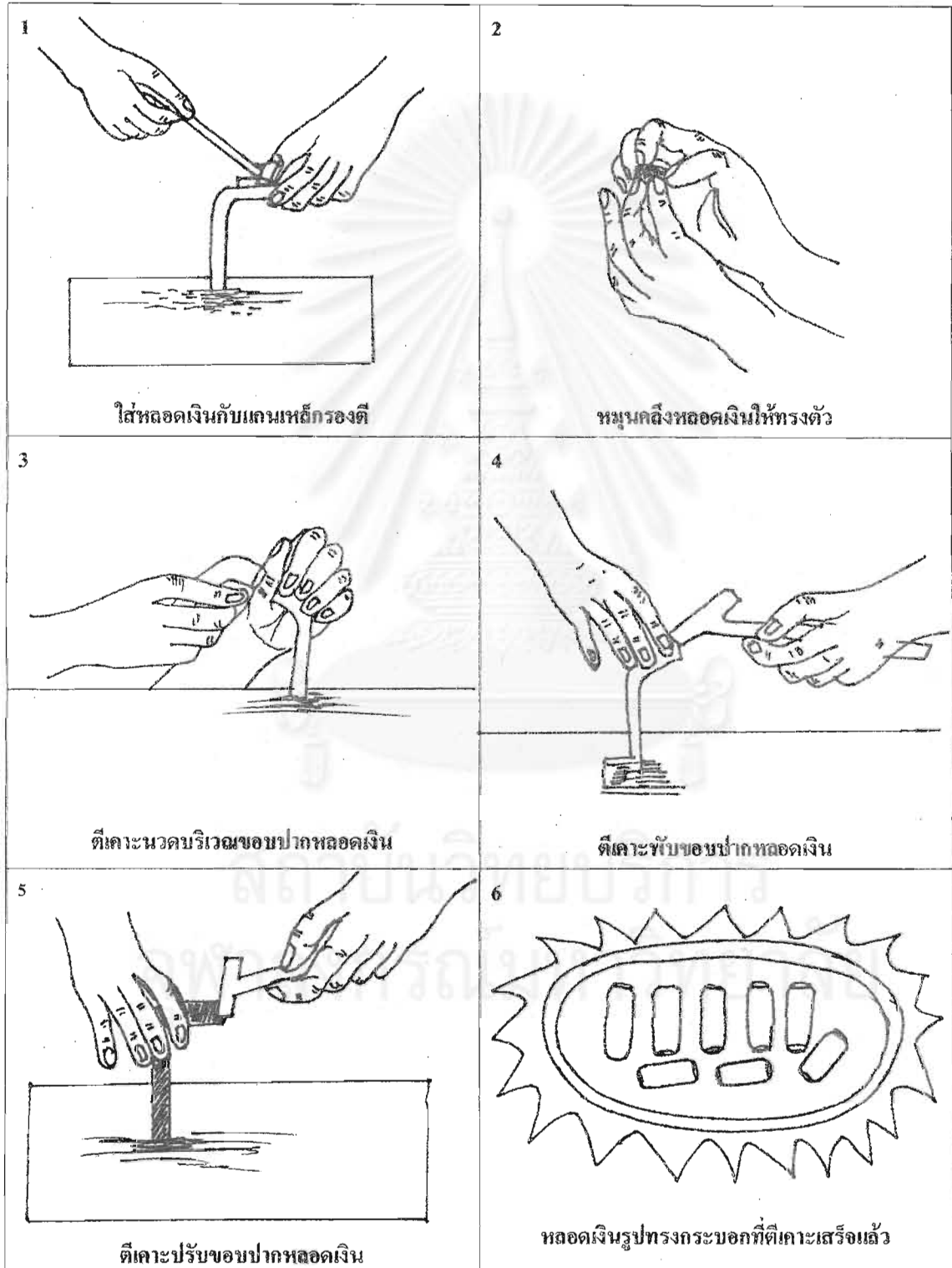
1. หลอดเงินที่เชื่อมประสานเสร็จแล้ว
2. เหล็กทรงหลอดเงินสำหรับตีขึ้นรูปทรง (กจเวีย)
3. ค้อนเขาควาย
4. ภาชนะใส่ชิ้นงาน

ขั้นตอนการทำงาน

1. จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการทำงาน
2. ใส่หลอดเงินกับแกนเหล็กทรงตี
3. ใช้นิ้วหมุนคลึงหลอดเงินให้ตรงตัว
4. ใช้ค้อนเขาควายตีเคาะนวดที่ขอบปากหลอดเงิน โดยเริ่มตีเคาะจากส่วนนอสุดของปากหลอดเงินขณะตีเคาะมืออีกข้างหนึ่งจับหลอดเงินหมุนหลอดเงินไปรอบ ๆ แกนเหล็กทรงตี (สายตา, มือที่จับหลอดเงินหมุน และมือที่จับค้อนตีเคาะจะต้องทำงานสัมพันธ์กัน)
5. ตีเคาะพับขอบปากหลอดเงินไล่เข้าหาส่วนกลางของหลอดเงินกระยะการตีเคาะพับขอบปากประมาณ 1 ใน 4 ของความกว้างของหลอดเงิน
6. ใส่หลอดเงินด้านที่ตีเคาะเสร็จแล้วเข้าด้านในเพื่อที่จะตีเคาะอีกด้านหนึ่ง
7. ใช้นิ้วหมุนคลึงหลอดเงินให้ตรงตัว
8. ใช้ค้อนเขาควายตีเคาะนวดขอบปากหลอดเงิน (ทำเหมือนข้อ 4)
9. ตีเคาะพับขอบปากหลอดเงินไล่เข้าหาส่วนกลาง (ทำเหมือนข้อ 5)
10. ตีเคาะปรับขอบปากหลอดเงินให้ได้รูปทรงกระบอกที่สวยงาม
11. จัดเก็บอุปกรณ์การทำงานให้เรียบร้อย

ภาพประกอบใบงานที่ 11 การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเทียมเงินทรงกระบอก

แบบวัดผลภาคความรู้ประกอบแผนการสอนที่ 11
เรื่อง การตีขึ้นรูปทรงเมื่อดัดประเก้อมเงินทรงกระบอก

เวลา 20 นาที

คำชี้แจง แบบทดสอบมี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 มีจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก
ตอนที่ 2 มีจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบปรนัยชนิดถูก - ผิด

ตอนที่ 1 จงทำเครื่องหมาย X ทับข้อคำตอบ
ที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ชุมชนบ้านสาคอนิยมทำเมื่อดัดประเก้อมเงิน รูปทรงใด?
 - ก. รูปทรงกระบอก
 - ข. รูปทรงกลม
 - ค. รูปทรงคบบปาก
 - ง. ถูกทั้งข้อ ก และข้อ ค
2. ชุมชนบ้านสาคอเรียกเมื่อดัดประเก้อมเงินทรงกระบอกว่าอย่างไร?
 - ก. แมงดา
 - ข. คบบปาก
 - ค. กระบอก
 - ง. ตะโพน
3. คำว่า "ประเก้อม" หมายถึง เมื่อดัดประเก้อมเงินรูปทรงใด?
 - ก. รูปทรงกรวย
 - ข. รูปทรงกลม
 - ค. รูปทรงวัตถุ
 - ง. รูปทรงกระบอก

4. เมื่อดัดประเก้อมเงินรูปทรงใดเป็นพื้นฐานของการฝึกทำเมื่อดัดประเก้อมเงินรูปทรงอื่น?

- ก. รูปทรงกรวย
- ข. รูปทรงกลม
- ค. รูปทรงดุงเงิน
- ง. รูปทรงกระบอก

5. สมัยโบราณผู้ที่เริ่มฝึกหัดตีเมื่อดัดประเก้อมเงินควรฝึกตีเมื่อดัดประเก้อมเงินรูปทรงใด?

- ก. ทรงกระบอก
- ข. ทรงกลม
- ค. ทรงหกเหลี่ยม
- ง. ทรงกรวย

6. ขั้นตอนแรกของการตีขึ้นรูปทรงเมื่อดัดประเก้อมเงินทรงกระบอกคือ?

- ก. ใส่หลอดเงินกับแกนเหล็กทรงดี
- ข. ดินวดขอบปากหลอดเงิน
- ค. ตีพับขอบปากหลอดเงิน
- ง. ตีปรับขอบปากหลอดเงิน

7. ขั้นตอนสุดท้ายของตีขึ้นรูปทรงเม็ด
ประเก็มเงินทรงกระบอกคือ?

- ก. ใส่หลอดเงินกับแกนเหล็กทรงตี
- ข. ตีนิ้วขอบปากหลอดเงิน
- ค. ตีพับขอบปากหลอดเงิน
- ง. ตีปรับขอบปากหลอดเงิน

8. ทำไมต้องใช้ค้อนที่ทำจากเขาควางตีขึ้นรูป
ทรงเม็ดประเก็มเงิน?

- ก. น้ำหนักเบา
- ข. เนื้อแน่นละเอียด
- ค. ตีขึ้นรูปทรงได้ดี
- ง. ถูกทุกข้อ

9. ส่วนใดของฐานรองตีเม็ดประเก็มที่เรียกว่า
“กจเวีย”?

- ก. เหล็กทรงตี
- ข. ท่อนไม้รองเหล็กทรงตี
- ค. พื้นรองท่อนไม้รองตี
- ง. ทุกส่วนของฐานรองตี

10. อุปกรณ์ชนิดใดไม่ได้ใช้ในการตีขึ้นรูปทรง
เม็ดประเก็มเงิน?

- ก. ฐานรองตี
- ข. กจเวีย
- ค. สนอป
- ง. แกนเหล็กทรงตี

ตอนที่ 2 จงพิจารณาข้อต่อไปนี้ข้อใดถูกต้องให้ทำเครื่องหมาย ✓ ใน ○ หน้าข้อที่เห็นว่าถูก ข้อใดที่ไม่ถูกต้องให้ทำเครื่องหมาย ✗ ใน ○ หน้าข้อที่เห็นว่าผิด

☐ 1.	การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋มเงินทุกชนิดมีขั้นตอนการตีที่เหมือนกัน
☐ 2.	คำว่า “ลูกประเก๋ม” หมายถึง เม็ดประเก๋มรูปทรงกลมเท่านั้นซึ่งเป็นต้นแบบของเม็ดประเก๋มรูปทรงอื่นๆ
☐ 3.	การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋มเงินต้องเริ่มตีจากตรงกลางของหลอดเงินก่อนถึงจะตีไล่ไปด้านขอบปากทั้งสองข้าง
☐ 4.	การตีหักมุมขอบปากเม็ดประเก๋มเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋มเงินรูปทรงกระบอก
☐ 5.	ค้อนขวายที่ใช้ตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋มเงินของช่างคนใดก็จะเหมาะกับช่างคนนั้น ถ้าใช้ค้อนของช่างคนอื่นจะทำให้ไม่ถนัดมือ
☐ 6.	สนอปเป็นชื่อที่ชุมชนบ้านสคอใช้เรียกฐานรองตีเม็ดประเก๋มเงิน
☐ 7.	การตีพับขอบปากเม็ดประเก๋มเงินทรงกระบอกจะใช้น้ำหนักการตีมากกว่าการตีนิ้วด ขอบปาก
☐ 8.	การตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเก๋มเงินทรงกลมเป็นพื้นฐานของการทำเม็ดประเก๋มเงินรูปทรงอื่นๆ
☐ 9.	เม็ดประเก๋มเงินทุกชนิดจะมีราคาซื้อขายเท่ากันเพราะทำยากเหมือนกัน
☐ 10.	เม็ดประเก๋มเงินรูปทรงกระบอกที่รูปทรงสวยงามจะต้องมีรูปากกลมและเท่ากันทั้งสองด้าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินผลภาคปฏิบัติงานหัตถกรรมพื้นฐานการทำเม็คประเทียมเงิน
ประกอบแผนการสอนที่ 11 เรื่อง การตีขึ้นรูปทรงเม็คประเทียมเงินทรงกระบอก

เวลา 9 คาบ

โรงเรียน
ชื่อ () ค.ช. () ค.ญ.
.....

คำชี้แจง แบบประเมินผลภาคปฏิบัติ กำหนดระดับการประเมินออกเป็น 4 ระดับ คือ นักเรียนทำ
ได้เอง นักเรียนทำได้เองบ้าง ครูทำให้อุปกรณ์ตัวอย่าง และครูทำให้ โดยมีเกณฑ์การให้
คะแนนดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
3	นักเรียนทำได้เอง
2	นักเรียนทำได้เองบ้าง
1	ครูทำให้อุปกรณ์ตัวอย่าง
0	ครูทำให้

ที่	รายการ	ระดับคะแนน				หมายเหตุ
		3	2	1	0	
1.	เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการทำงาน					
2.	สอดหลอดเงินกับแกนเหล็กทรงดี					
3.	ใช้นิ้วหมุน คลึง หลอดเงิน					
4.	ตีนิ้วขอบปากหลอดเงิน					
5.	ตีพับขอบปากหลอดเงิน					
6.	สอดหลอดเงินอีกด้านหนึ่งกับแกนเหล็กทรงดี					
7.	ใช้นิ้วหมุน คลึง หลอดเงิน					
8.	ตีนิ้วขอบปากหลอดเงิน					
9.	ตีพับขอบปากหลอดเงิน					
10.	ตีปรับขอบปากหลอดเงิน					
11.	จัดเก็บวัสดุ อุปกรณ์ในการทำงาน ได้เรียนร้อย					
	รวม					

เอกสารประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น

จัดทำโดย พันทวีทย์ ฮินยัง

หน่วยที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็อมเงิน

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็อมเงินจังหวัดสุรินทร์ได้รับการถ่ายทอดมาจากชาวเขมรเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2260 สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในเขตจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งอยู่ในเขตอีสานตอนใต้ ถือได้ว่าเป็นดินแดนแห่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นแหล่งงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับเงินที่สำคัญของชาวสุรินทร์ และถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับเงินที่สำคัญของโลกก็ว่าได้ ชาวสุรินทร์มีภาษาพูดและขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายกับชาวเขมร นิยมทำเครื่องประดับข้อมือข้อมเท้า คอ และต่างหู โดยการร้อยชิ้นส่วนเงิน หรือทอง เป็นเครื่องประดับ มี 3 ลักษณะ คือ

1. จาร มีลักษณะเป็นหลอด เกิดจากการนำแผ่นเงินมาม้วนให้เป็นหลอด
2. เม็ดประเก็อม จะมีลักษณะกลม หรือเหลี่ยม เม็ดเล็กๆ หลายขนาด
3. ตะเกว้ หรือ กระจอน เป็นเครื่องประดับหู บางที่จะเรียกว่าต่างหู ถ้าเป็นต่างหูที่ก้านจอนโค้งยาวลงมาแล้วตัวชิ้น เรียกว่า ตะเกว้ และส่วนที่เป็นพวงห้อยลงมาเป็นระย้า เรียกว่า “ถ้ำยูนสไตน์”

ความหมายของเม็ดประเก็อมเงิน

เม็ดประเก็อมเงิน หมายถึง ลูกเงินหรือเม็ดเงินที่นำมาร้อยทำเป็นเครื่องประดับประเภทสร้อยคอ สร้อยข้อมือ เข็มขัด ต่างหู ที่ชาวบ้านทำขึ้น โดยใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำจากวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเน้นการใช้มือ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อพื้นบ้าน ผลงานที่ออกมาจะมีความประณีตสวยงามอย่างเรียบง่าย สะท้อนวิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้าน มีความคิดสร้างสรรค์สอดแทรก เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัว

ประวัติความเป็นมาของเครื่องประดับเงินและการทำเม็ดประเก็อมเงิน

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2260 – 2270 มีชาวเขมรกลุ่มหนึ่งได้อพยพหนีภัยสงครามออกจากกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา มาตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์บริเวณ โคนเมืองหรือเมืองศุโขทัย (เขตเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน) ต่อมาเมื่อลูกหลานเติบโตมีครอบครัว ได้แยกย้ายไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่แห่งอื่นๆ และประกอบอาชีพตามที่ตนถนัด ชาวเขมรกลุ่มหนึ่งนำโดยนายแก้ว ได้ไปตั้งถิ่นฐานยังเมืองจารพัต ตำบลจารพัต เขตอำเภอศีขรภูมิในปัจจุบัน ได้ประกอบอาชีพเป็นช่างตีทองคำทำเป็นรูปพรรณเครื่องประดับต่างๆ และอาชีพการตีทองคำได้ถ่ายทอด ไปยังบุตรหลานในวงศ์ตระกูลสืบต่อกันเป็นทอดๆ ต่อมานายเป็ดซึ่งเป็นบุตรของนายแก้ว ได้ไปรักชอบพอกับหญิงสาวชาวบ้าน โศค

ตำบลเขวาสินรินทร์ ได้ผู้ขอแต่งงานเริ่มต้นชีวิตครอบครัวอยู่ที่บ้าน โขค และได้นำความรู้เกี่ยวกับการตีทองคำรูปพรรณเครื่องประดับมาประกอบเป็นอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวแต่ยังยึดแนวการถ่ายทอดให้เฉพาะกับคนในครอบครัวเช่นเดียวกับบรรพบุรุษ

นายเกิดและนายคุ่มบุตรของนายเปิด ได้สืบต่ออาชีพการทำเครื่องประดับทองคำต่อจากบิดา และได้ทำในรูปธุรกิจมากขึ้น โดยได้ร่วมกันลงทุนซื้อโลหะทองคำและโลหะเงินมาทำเป็นเครื่องประดับเพื่อจำหน่าย ซึ่งแต่เดิมจะเป็นลักษณะของการสั่งทำ เมื่องานมากขึ้นได้เลือกชาวบ้านมาเป็นลูกมือ และได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับงานช่างงานฝีมือให้แก่ลูกมือ นับเป็นการถ่ายทอดงานช่างฝีมือไปสู่บุคคลอื่นที่มีใจคนในครอบครัวเป็นครั้งแรก ช่างทำเครื่องประดับทองและเงินรุ่นแรกเป็นชาวบ้านโขคทั้งหมด อาทิ เช่น ชุนสินรินทร์บำรุง (คิน สุทธิกลับ) นายขาว ชิงชนะ นายบัว ธาราจารย์ นายผล ผดุงกล้า นายเข้ม ชัคคี นายปลิน ชิงชนะ นายเงา ฉันทแก้ว และช่างเหล่านั้นได้ถ่ายทอดความรู้ต่อไปยังบุคคลในครอบครัวสานต่อจนเป็นอาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งในปัจจุบัน เครื่องประดับที่ทำจากทองคำสมัยนั้นจะเป็นรูปพรรณหลายอย่าง เช่น คุ่มหู เรียกว่า ตะเกวี่ หรือกระจอน และเม็ดประเก้อม ผู้รู้และนักวิชาการบางท่านเรียกว่า เม็ดประเก้อม หรือ ลูกประเก้อม ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่น ส่วนภาษาราชการเรียกว่า เม็ดประคำ ใช้สำหรับร้อยประดับคอ หรือข้อมือ ช่างใช้ร้อยสลับกับเม็ดประเก้อมทำเป็นสร้อยคอหรือสร้อยตัว ในสมัยนั้นเรียกว่าสร้อยสังวาลย์ กำไลหิ้วบัว ใช้ประดับข้อมือหรือข้อมือเท้า เป็นต้น อาชีพช่างทำเม็ดประเก้อมเป็นเครื่องประดับ ได้ถ่ายทอดต่อไปยังบุตรหลานและเมื่อมีพระราชบัญญัติการใช้นามสกุล ได้ใช้ชื่อสกุล "มุตตะโสภ" ถือเป็นสกุลที่มีเชื้อสายมาจากเขมรที่มีฝีมือทางด้านการทำเครื่องประดับจากทองคำและเครื่องประดับเงินในปัจจุบัน

ประวัติการทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสวด

การทำเม็ดประเก้อมเงินชุมชนบ้านสวด ได้รับการเผยแพร่มาจากบ้าน โขค เนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นและการมีครอบครัวใหม่ ช่างบางคนได้อพยพครอบครัวเข้ามาอยู่หมู่บ้านสวดและบางคนแต่งงานมีครอบครัวอยู่บ้านสวดก็ได้นำงานอาชีพช่างทำเครื่องประดับทองคำและเงินเข้ามาเผยแพร่ด้วย โดยเฉพาะการทำเม็ดประเก้อมเงินรูปทรงกระบอกได้แพร่หลายทำกันเกือบทุกหลังคาเรือนในชุมชนบ้านสวดช่วงปี พ.ศ. 2522 – 2535 นอกจากนั้นยังได้รับการเผยแพร่ไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่นจังหวัดบุรีรัมย์อีกด้วย เนื่องจากว่าในช่วงนั้นเครื่องประดับที่ทำจากเม็ดประเก้อมเงินได้รับความนิยมเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ วัฒนาการของงานอาชีพการทำเม็ดประเก้อมเงิน ซึ่งเริ่มต้นจากงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับทองมาก่อน ต่อมาการทำเครื่องประดับทองได้ชมเขาลงในช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2521 เนื่องจากราคาต้นทุนในการทำสูง ประกอบกับชาวบ้านลดความนิยมหันไปซื้อทองรูปพรรณที่มีลวดลายและรูปทรงที่ทันสมัย

จึงทำให้อาชีพการตีทองเพื่อทำเครื่องประดับหยุดชะงักไปโดยปริยาย ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2522 ช่างเก่าที่มีฝีมือในงานช่างแขนงนี้ ซึ่งประกอบด้วย นายสวาส มุตะโสภา นายเชียร ผจญกล้า นายป่วน เจียวทอง นายทิน ชิงชัย นายพลอน ผจญกล้า (เสียชีวิตแล้ว) นายช่าง มุตะโสภา นายदान สุทธิกลัป นายกอด ขาวเครือ นายเพียร เกิดภูมิ นายเรียบ เหลี่ยมดี นายเพื่อ หัยคดี ได้รวมตัวกันฟื้นฟูงานหัตถกรรมเครื่องประดับทอง และเงินขึ้นมาเพื่อเป็นการอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านให้คงอยู่สืบไป ต่อมาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานะทางเศรษฐกิจและความนิยมจึงได้เปลี่ยนจากการใช้ทองคำเป็นวัตถุดิบมาเป็นการใช้เงินแทน เพราะราคาคันทุนถูกกว่า

งานหัตถกรรมพื้นบ้านทำเครื่องประดับจากเม็ดประเก้อมเงิน ได้รับการฟื้นฟูโดยภูมิปัญญาชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญรวมทั้ง ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงาน ทั้งทางภาครัฐบาลและภาคเอกชน เช่น กรมแรงงานอุตสาหกรรม กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน ฯลฯ ทำให้อาชีพการทำเม็ดประเก้อมเงินกลับมารุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่งหลังจากปี พ.ศ. 2522 ชาวบ้านโชค บ้านสคอ มีอาชีพมันคง มีฐานะดีขึ้นจนได้รับการขนานนามว่า "หมู่บ้านหัตถกรรมเครื่องประดับเงิน" มีผู้มาเยี่ยมชมและมาศึกษามากมาย เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนา ความเจริญรุ่งเรืองของการทำเม็ดประเก้อมเงินมีมาจนถึง พ.ศ. 2535 หลังจากนั้นเริ่มซบเซาลงตามลำดับ เนื่องจากสาเหตุหลายประการคือ ความนิยมเครื่องประดับจากเม็ดประเก้อมเงินลดลง การผลิตที่มากเกินไปความต้องการของตลาด การผลิตที่ไม่ได้คุณภาพ ราคาคันทุนในการผลิตสูงขึ้น ฯลฯ ปัจจุบันชุมชนบ้านสคอมีผู้ที่ทำเม็ดประเก้อมเงินไม่ถึง 10 หลังคาเรือน และภูมิปัญญาชาวบ้านเก่าแก่ที่ยังทำเครื่องประดับเงินอยู่ คือ คุณลุงสวาส มุตะโสภา เพียงคนเดียวเท่านั้น ท่านทำด้วยใจรักและจิตวิญญาณอันสูงส่ง แต่คุณลุงก็อายุมากแล้ว สายตา และสุขภาพไม่ค่อยดี ในอนาคตอันใกล้นี้คุณลุงคงจะเลิกทำในที่สุด

การยกครูช่างทำเม็ดประเก้อมเงิน

การยกครู คือ การที่ถูกศิษย์ หรือ ผู้ที่สนใจ มีความตั้งใจที่จะฝึกทำเม็ดประเก้อมเงินเพื่อประกอบเป็นอาชีพในอนาคตมาขอมอบตัวและปฏิญาณตนต่อบรรพบุรุษช่างทำเม็ดประเก้อมที่ล่วงลับไปแล้ว โดยขอปฏิญาณตนต่อหน้าครูช่างทำเม็ดประเก้อมเงินว่าจะประพฤติปฏิบัติตนเป็นช่างทำเม็ดประเก้อมเงินที่ดี ซึ่งการยกครูช่างทำเม็ดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสคอเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และได้สอดแทรกธรรมะข้อเตือนใจไว้อย่างลึกซึ้ง แต่ในปัจจุบันผู้ที่เข้าใจความหมายและความสำคัญของพิธียกครูลดจำนวนลงทุกที พิธียกครูช่างทำเม็ดประเก้อมเงินจึงมีคุณค่าและความหมายลดลง ไปจากเดิมมาก ช่างฝึกทำเม็ดประเก้อมเงินรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจปฏิบัติตามประเพณีดังกล่าว ทำให้งานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก้อมเงินที่เคยรุ่งเรืองลดคุณค่าลงและนับวันจะสูญหายไปในที่สุด

ประเพณีพิธียกครูช่างทำเม็ดประเทียมเงินของชุมชนบ้านสคอ

เมื่อผู้ใดมีความประสงค์ที่จะเรียนวิชาช่างหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน จะต้องประกอบพิธียกครูช่างทำเม็ดประเทียมเงินก่อน ปกติจะไม่ถ่ายทอดให้กับใครง่ายๆ นอกจาก บุตร หลาน และคนในวงศ์ตระกูลเท่านั้น แต่ถ้าผู้ใดมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนวิชาช่างทำเม็ดประเทียมเงินเพื่อประกอบเป็นงานอาชีพในอนาคตจะต้องผ่านการทดสอบความอดทน ความเพียรพยายาม ความละเอียดอ่อน และคุณธรรมก่อน ในสมัยโบราณผู้ที่ฝึกทำเม็ดประเทียมเงินเม็ดประเทียมทองจะต้องไปอยู่คอยรับใช้ครูช่างทำเม็ดประเทียมเป็นเวลา 1 ปี เพื่อพิสูจน์ตัวเอง จึงจะได้รับการถ่ายทอดวิชาช่างทำเม็ดประเทียมให้ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าความวิจิตรงดงามของเครื่องประเทียมเงินประเทียมทองของชุมชนบ้านสคอ งามอย่างมีวิญญานและงามอย่างมีครู สำหรับวันประกอบพิธียกครูนั้นจะกำหนดโดยครูช่าง ซึ่งจะกำหนดวันที่เป็นวันมงคลตามตำราประเพณีโบราณของไทย

ทำไมจึงต้องมีประเพณีพิธียกครูช่างทำเม็ดประเทียมเงิน

คนไทยมีนิสัยประจำชาติที่สำคัญอยู่อย่างหนึ่งคือการรู้คุณค่าคน เมื่อรู้ว่าใครมีบุญคุณแก่ตนก็จะแสดงความเคารพยกย่อง อ่อนน้อมถ่อมตนด้วย เช่น การยกมือไหว้เมื่อพบปะกัน เพื่อเป็นการทักทาย เมื่อพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพไพเราะ น้ำเสียงแผ่วเบาพอได้ยิน ไม่พูดเสียงดัง แม้จะพูดจากับใครด้วยกิริยาอย่างไรก็ตาม เช่น กำลังมีเรื่องขัดแย้งทะเลาะกันอย่างรุนแรงพอเห็นครูผ่านมาก็จะเปลี่ยนกิริยาเหล่านั้นทันทีหันมาไหว้ครูทำเหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะมีความเคารพ ก็มีความเกรงใจ สิ่งใดไม่ดี ไม่น่าทำเมื่อทำไปแล้วเพราะยังอารมณ์ไม่ไหว อดใจไม่อยู่ แต่เมื่อเห็นครูก็หยุดลงได้ ถ้าเป็นเรื่องเล็กน้อยก็เลิกกันไป

ครูช่างทำเม็ดประเทียมเงินโบราณจะยอมรับใครไว้เป็นศิษย์จึงต้องผ่านการคัดเลือกอย่างถี่ถ้วนก่อน เพราะงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงินผู้ทำจะต้องมีจรรยาบรรณ มีความซื่อสัตย์ สุจริตต่องานอาชีพ มิเช่นนั้นจะทำให้การประกอบอาชีพเสื่อม ความเชื่อถือศรัทธาก็จะหมดไป การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมก็จะลำบากไม่เจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ บุคคลซึ่งถูกคัดเลือกให้ฝึกทำเม็ดประเทียมเงิน แม้จะยังไม่ทันได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากครู แต่เขาก็มีความสำนึกในความเมตตากรุณาของครู ซึ่งจะมีแก่ตนต่อไป จึงได้นำเครื่องสักการะมายกครูเพื่อฝากตัวเป็นศิษย์ และเพื่อให้การรับเรียนประสบความสำเร็จ เกิดสติปัญญาแตกฉาน ความรู้เพิ่มพูนออกงานสืบไป ผู้ที่ประกอบอาชีพช่างทำเม็ดประเทียมเงินเชื่อว่าหลังจากที่ฝึกทำเม็ดประเทียมเงินสำเร็จแล้วเมื่อไปประกอบอาชีพถ้าไม่ซื่อสัตย์ต่ออาชีพและไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนและระเบียบวินัยกฎเกณฑ์ที่ครูวางไว้ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “การฝึกครู” จะมีอันเป็นไป เช่น ไม่สบาย เจ็บไข้ได้ป่วย การประกอบอาชีพไม่เจริญก้าวหน้า ถ้าเจ็บไข้ได้ป่วยแม้รักษาอย่างไรก็จะไม่หาย จะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนพร้อมขันน้ำไปขอมาต่อครูจึงจะหายเป็นปกติ ซึ่งความเชื่อนี้ยังมีอยู่จนถึงปัจจุบันในหมู่ช่างทำเม็ดประเทียมเงินชุมชนบ้านสคอ

ถ้ากล่าวในพิธียกครูช่างทำเม็คประเทียมเงิน

“ข้าพเจ้า (ชื่อ.....) มาขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ตีเม็คประเทียมเงินขอให้ครูอาจารย์ และบรรพบุรุษที่เคยประสิทธิ์ประสาทวิชานี้ จงดลบันดาลให้ข้าพเจ้า (ชื่อ.....) รั้งเรียน วิชาด้วยความราบรื่น ความคิด สติปัญญา หุดสาว่าง แดกฉานในการฝึกทำในครั้งนี้ ขอให้จงรับรู้ อย่าได้มาขัดขวาง หรือกระทำการใดที่จะทำให้การรั้งเรียนครั้งนี้ไม่สำเร็จ ข้าพเจ้าขอมอบตัวเป็น ศิษย์ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป”

ประเพณีพิธียกครูช่างตีเม็คประ เทียมเงินเป็นการแสดงถึงความเคารพ ความอ่อนน้อม ถ่อมตน ความเคารวะ ขอมรับนับถือ ครูบาอาจารย์อย่างจริงใจว่า ท่านเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ความรู้ ศิษย์ในฐานะผู้สืบทอดมรดกงานอาชีพการทำเม็คประเทียมเงินจึงพร้อมใจปวารณาตน รับ การถ่ายทอดวิชาความรู้ ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ มานะอดทน เพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางของ การเรียนตามที่ตั้งใจไว้

ประเพณีแซน - สนอป

ชาวบ้านชุมชนบ้านสตอที่ประกอบอาชีพงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็คประเทียมเงิน หรือผู้ที่เคยผ่านพิธียกครูมาก่อน จะมีประเพณีพิธีกรรมทำร่วมกันในรอบ 1 ปี คือ ประเพณีพิธี “แซน-สนอป” เป็นประเพณีที่มีความสำคัญของผู้ที่ทำเม็คประเทียมเงิน แซน แปลว่า เช่น บวง สรวง ส่วนคำว่า สนอป แปลว่า ชุดเป่าไฟ หรือ เครื่องเป่าไฟ เป็นอุปกรณ์ที่ถือว่าสำคัญในการทำ เม็คประเทียมเงิน ถ้ามแปลตรงตัวก็จะ ได้ว่าการเช่นเครื่องเป่าไฟหรือชุดเป่าไฟ แต่ความหมายจริงๆ แล้ว หมายถึงการ เช่น ไหว้ บวงสรวง บรรพบุรุษ ครูอาจารย์ เพื่อแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มี พระคุณ และระลึกถึงบุญคุณของครูที่มีต่อตนเอง คล้ายๆ กับพิธีแซน-โคนตา แต่แซน-โคนตา ทำ เพื่อต้องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือผีบรรพบุรุษ เพื่อต้องการ แสดงความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษ

เครื่องเช่นไหว้ในพิธีแซน - สนอป

1. ขันหมากเบญจ	1	ชุด
2. ดอกไม้ รูปเทียน	1	ชุด
3. ผ้าขาวยาว 5 สอก	1	ผืน
4. หัวหมู	1	หัว
5. เหล้าขาว	1	ขวด
6. ข้าวต้ม ข้าวสุก อย่างละ	1	ถ้วย
7. อาหารคาว	1	ถ้ำรับ
8. อาหารหวาน	1	ถ้ำรับ

9. กล้วย อ้อย ผลไม้ต่าง ๆ 1 ชุด

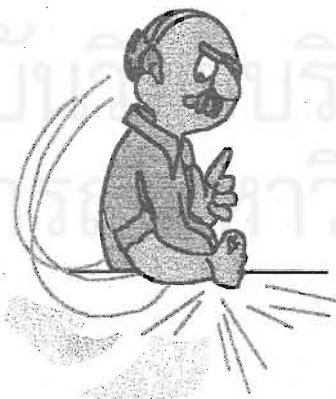
10. เครื่องประดับที่ทำจากเม็ดประเก้อมเงินรูปพรรณแบบต่างๆ และเครื่องเงินรูปแบบต่างๆ

11. น้ำ

ในวันแซน-สนอปลูกศิษย์ทุกคนจะมารวมตัวกันที่บ้านครูช่างเพื่อทำพิธี แม้ว่าบางคนจะอพยพไปอยู่ต่างหมู่บ้านหรือต่างจังหวัด ใดๆ ถ้าไม่มีเหตุสุดวิสัยจริงๆ พวกเขา ก็จะเดินทางมาเพื่อร่วมในพิธี ลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดการทำเม็ดประเก้อมเงินจากครูคนใดก็จะไปทำพิธีที่บ้านครูคนนั้น บางครั้งครูและลูกศิษย์ไม่เคยเจอกันเลยในรอบ 1 ปี ก็มีวันทำพิธีแซน-สนอป ที่ได้เจอกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อนที่เคยฝึกทำเม็ดประเก้อมด้วยกัน ได้เจอกัน รุ่นที่เจอรุ่นน้อง รุ่นน้องเจอรุ่นพี่ สร้างความกลมเกลียวสมัครสมานสามัคคีเพิ่มมากขึ้น ในหมู่คณะอาจถือได้ว่าเป็นวันพบปะสังสรรค์ในหมู่ญาติสนิทมิตรสหาย และเป็นการกลับมาไหว้ครูอีกครั้งก็ว่าได้ วันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี คือวันประกอบพิธีแซน-สนอป ซึ่งตรงกับวันเดียวกันกับวันแซน-โดนตา แต่แซน-โดนตาจะทำพิธีกันตอนเย็นส่วนแซน-สนอปทำพิธีตอนเช้า

ขั้นตอนการทำพิธีแซน-สนอป

เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อมแล้ว ข้าวของเครื่องเช่นสังเวศต่างๆ จะถูกนำมาวางรวมกันไว้บนเสื่อ ทุกคนที่มีมาร่วมในพิธีจะนั่งเรียงรายอยู่รายล้อมเครื่องเช่นสังเวศ ครูช่างจะเริ่มทำพิธีโดยจุดธูปเทียนบูชาเสียบไว้บนหัวหมุ จากนั้นครูช่างก็จะกล่าวคำเช่น ไหว้ แล้วรินเหล้าหรือน้ำประกอบการทำพิธีไปเรื่อยๆ จนเสร็จพิธีใช้เวลาประมาณ 30 นาที หลังจากนั้นก็จะนำข้าวปลา อาหารมาเลี้ยงผู้ที่มาร่วมในพิธี พอได้เวลาพอสมควรก็แยกย้ายกันกลับ ส่วนคนที่ยังไม่กลับก็ดื่มกินกันต่อเพื่อรอทำพิธีแซน-โดนตาตอนบ่าย ผู้ที่ไม่สามารถมาทำพิธีแซน-สนอปที่บ้านครูช่างได้จะทำพิธีอยู่ที่บ้านตนเองก็ได้ ไม่ผิดประเพณี

ภาคผนวก จ.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ขั้นตอนการทำเม็ดเงินของภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดเงิน

ของชุมชนบ้านสตอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 3 เป็นกระบวนการและขั้นตอนการทำเม็ดเงิน

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ นามสกุล เพศ

อายุปี

2. รายละเอียดของอาชีพเสริม/อาชีพหลักนอกเหนือจากการทำเม็ดเงิน

.....
.....
.....

3. วุฒิสุงสุดทางการศึกษา.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อความ	บันทึกเพิ่มเติมของผู้สัมภาษณ์
1. ท่านมีประสบการณ์ในการทำเม็ดเงินมาแล้ว ปี	
2. ท่านทำเม็ดเงินทั้งหมด..... ชนิด ระบุรายละเอียดของเม็ดเงินแต่ละชนิด	
.....	
.....	
.....	

ข้อคำถาม	บันทึกเพิ่มเติมของผู้สัมภาษณ์
<p>3. ท่านได้รับการถ่ายทอดการทำเม็ดประเทียมเงินจากใคร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>4. ท่านได้รับการถ่ายทอดการทำเม็ดประเทียมเงินโดยวิธีใด</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>5. ในกรณีที่ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดการทำเม็ดประเทียมเงินด้วยตนเอง ท่านถ่ายทอดโดยวิธีใด</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>6. บุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดการทำเม็ดประเทียมเงินจากท่าน คือใคร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

ข้อความ	บันทึกเพิ่มเติมของผู้สัมภาษณ์
<p>7. ท่านเคยไปเผยแพร่การทำเม็คประเทอมเงินที่อื่นหรือไม่ อย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>8. สิ่งที่ทำให้ท่านภาคภูมิใจและอยากที่จะทำเม็คประเทอมเงินต่อไป คือ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

แบบบันทึกการสังเกตขั้นตอนการทำเม็ดประเทียมเงิน

ชื่อผู้ทำเม็ดประเทียมเงิน.....อายุ.....ปี เวลาที่สังเกตตั้งแต่เวลา.....ถึงเวลา.....

ผู้สังเกต.....ครั้งที่.....สถานที่สังเกต.....

ลักษณะพิเศษของผู้ทำเม็ดประเทียมเงิน.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลำดับขั้นตอน การทำ	เครื่องมือ อุปกรณ์ วัสดุที่ใช้	วิธีการทำ	เวลาที่ใช้	ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม

สถาบันวทศบรการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็มเงิน

คำชี้แจง โปรดพิจารณารายละเอียดของหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็มเงิน พร้อมทั้งเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	เหมาะสม สมดีแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะ
เอกสารหลักสูตร			
1. หลักการของหลักสูตร			
1.1 มีจุดเน้นที่ชัดเจน			
1.2 กำหนดรายละเอียดได้ครอบคลุม			
1.3 กำหนดภาพรวมของหลักสูตรชัดเจน			
1.4 กำหนดเนื้อหาได้ครอบคลุมจุดเน้น			
2. จุดประสงค์ทั่วไป			
2.1 มีความชัดเจนของพฤติกรรมเฉพาะ ด้าน			
2.2 จุดประสงค์แต่ละข้อชัดเจน			
2.3 เป็นไปตามลำดับความสำคัญ			
3. โครงสร้างของหลักสูตร			
3.1 การแบ่งหน่วยการเรียนรู้			
3.2 การแบ่งจำนวนคาบของแต่ละ หน่วยการเรียนรู้			
3.3 ความสอดคล้องของโครงสร้างกับ จุดประสงค์			
4. ขั้นตอนการทำเม็ดประเก็มเงิน			
4.1 ขั้นตอนการทำกำหนดไว้ชัดเจน			
4.2 ขั้นตอนการทำเรียงลำดับถูกต้อง			
4.3 ขั้นตอนการทำเหมาะสมกับเวลา			
4.4 ขั้นตอนการทำเหมาะสมกับนัก เรียน			

รายการประเมิน	เหมาะสม แล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะ
5. การจัดการเรียนการสอน			
5.1 เน้นกระบวนการในการทำงาน			
5.2 เน้นกระบวนการกลุ่ม			
5.3 นักเรียนได้ลงมือทำ/ฝึกปฏิบัติ			
6. สื่อประกอบการเรียนการสอน			
6.1 ความเหมาะสมกับเนื้อหา			
6.2 ความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน			
7. การวัดและประเมินผล			
7.1 ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์			
7.2 ความสอดคล้องกับขั้นตอนการทำงานเมื่อประเมิน			
7.3 ความเหมาะสมกับการเรียนการสอน			
เอกสารประกอบหลักสูตร			
1. ความเหมาะสมสอดคล้องกับขั้นตอนการทำงานเมื่อประเมิน			
2. ภาษาที่ใช้ชัดเจนเข้าใจง่าย			
3. ความละเอียดของเนื้อหา			
4. เนื้อหาสอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น			
5. ความสะดวกในการนำไปใช้			

รายการประเมิน	เหมาะสม สมมติแล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะ
แผนการสอน			
แผนการสอนที่ 1			
- ความคิดรวบยอด			
- จุดประสงค์			
- คุณสมบัติและคุณธรรมที่ต้องการ เน้น			
- ประวัติการทำเม็ดประเคือมเงิน			
- กิจกรรมการสอน			
- สื่อประกอบการสอน			
- ใบงาน			
- ใบความรู้			
- การวัดผล			
แผนการสอนที่ 2			
- ความคิดรวบยอด			
- จุดประสงค์			
- คุณสมบัติและคุณธรรมที่ต้องการ เน้น			
- พืชียกครูช่งทำเม็ดประเคือมเงิน			
- กิจกรรมการสอน			
- สื่อประกอบการสอน			
- ใบงาน			
- ใบความรู้			
- การวัดผล			

ภาคผนวก ฉ.

ตัวอย่างบันทึกการแสดงความคิดเห็น ความรู้ดีของนักเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมที่เป็นการทำเกิดประเกอมเงิน

ชื่อ (เด็กชาย, เด็กหญิง) อารุพร นามสกุล จิวเงินขาว

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/ กลุ่ม หินศิร โรงเรียนบ้านสตอ

ความรู้สึก ความคิด และสิ่งที่ได้จากการเรียนแผนการสอนที่ 1-18.

ดิฉันได้ความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมที่ประเกอมเงินมากค่ะ เพราะเราต้องทำ
ได้ออกตามแบบที่เราดูดิฉันไม่สนใจทำเลยหนึ่งสัปดาห์และดิฉันได้มารู้
มาว่าทำไมต้องประเกอมเงินเขาทำใจเย็นเริ่มทำแล้วในหนึ่งวันดิฉันรู้สึก
มีความสุขดีแต่คืนที่ 1-6 ค่ะเพราะต้องเร่งใจดิฉันไป เค้าเห็นที่ๆ เค้าได้คิด
ว่าสนุกแต่ดิฉันๆ ทำมันได้ ลืมสิ่งทุกอย่างไป แล้วดิฉันก็ดิ้นรนดิ้นรน
แล้วมันจะว่ามั่วๆกันดิฉันก็ดิ้นรนดิ้นรนดิ้นรนดิ้นรนดิ้นรนดิ้นรนดิ้นรน
แต่ก็เป็นความดีที่เราทำแล้วเราก็ได้ใจจริงๆ ดิฉันรู้สึกดีใจมาก
ที่มันดีจริงๆ แผนนี้ดีมากจนเราควรสืบถามใครก็สืบสืบไปตามใจ
ตามใจและตอนนั้นดิฉันก็หายตัวแล้วละ สักวันก็ทำประเกอมเงิน
ได้นะแล้วค่ะ ดิฉันอยากขอแนะนำทุกคนควรมาทำที่สัปดาห์ที่ 18
เพราะทำให้มีความสุขจริงๆ ของคนพอๆ กับคนที่ทำอย่างอื่นค่ะ

ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง.....

หลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมที่นบ้านการทำไม้ประเทียมเงิน

ชื่อ (เด็กชาย, เด็กหญิง) สาริณี / 6 / นามสกุล พิศได้วิชัย
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 / กลุ่ม มูลนิธิ / โรงเรียนบ้านสตอ

ความรู้สึก ความคิด และสิ่งที่ได้จากกรเรียนแผนกรสอนที่ 1-18
ดิฉันมีความสุขมาก ตามคิดที่ได้จากการเขียนแผนกรสอนที่ 1-18
ทำให้ดิฉันได้ทำงานประดิษฐ์เงิน ไม้กวาดทำ ดิฉันชอบได้ทำ
ดิฉันชอบเครื่องครัวทำด้วยไม้หรือ ไม้ ของดิฉันมากจน ดิฉัน
ได้คุยกับเพื่อน ๆ ดิฉันคิดว่าทำเช่นนี้ดีจนเงินมาก
ดิฉันอยากได้ทำด้วยไม้หรือ ไม้เอง ดิฉันอยากทำจาก
การร้อยเงินถึงขั้นตอนตัดเงิน คือ การร้อยเงินด้วยเงิน ดิฉัน
ได้เรียนจากมูลนิธิที่ได้อ่านเว็กรเกี่ยวกับเงิน และงาน
ประดิษฐ์เครื่องครัวจากไม้เงิน ดิฉันอยากจะทำหรือว่า
ได้ช่วยสอนลูกหลานคนอื่นให้ทำเงินเป็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง

ข้อความคิดความรู้สึกของนักเรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำ เม็ดประเทียมเงิน

จากการให้นักเรียนแต่ละคนเขียนบันทึกแสดงความคิดความรู้สึกของตนเองหลังจากเรียน
จบหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเทียมเงิน พบว่า

เด็กหญิงภัทราวดี แก้วเหลี่ยม กลุ่มคิดดี กล่าวว่า “ การเรียนครั้งนี้ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจมาก
ตั้งแต่แผนการสอนที่ 1 ถึงแผนการสอนที่ 18 เพราะเป็นการเรียนที่ทำให้นักเรียนได้ร่วมอนุรักษ์
ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ในบ้านสคอ บ้านโชค และยังทำให้ข้าพเจ้าได้รู้จักทำเม็ดประเทียมเงิน
อีกด้วย ”

เด็กหญิงปัทมา พอค้า กลุ่มคิดดี กล่าวว่า “ ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้เริ่มเรียนวิชานี้จน
การเรียน ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าการเรียนครั้งนี้ทำให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านหลายอย่าง
และข้าพเจ้ายังได้รับการฝึกฝนความพยายาม ความอดทน และความประณีตให้มีอยู่ในตนเอง
รวมทั้งการทำงานร่วมกับผู้อื่นอีกด้วย ”

เด็กชายศราวดี ใบเงิน กลุ่มคิดดี กล่าวว่า “ ผมภูมิใจมากที่ได้เรียนการทำเม็ดประเทียมเงิน
ผมได้รู้ได้เข้าใจการเรียนการทำเม็ดประเทียมเงินที่ครูมาสอน ครูมาสอนผมและเพื่อน ๆ ผมภูมิใจ
มากครูสอนการมัดเม็ดประเทียมเงิน การใส่น้ำประสานเพื่อให้ติดกัน การตีขึ้นรูปทรง การใส่
ขอบปากเม็ดประเทียมเงิน การเจาะรูเม็ดประเทียมเงิน การขัดขาวเม็ดประเทียมเงิน การย้อมค่า
เม็ดประเทียมเงิน ผมภูมิใจมากและผมอยากให้ครูมาสอนตลอดไป ”

เด็กชายอภิเดช สมนึก กลุ่มชินจัง กล่าวว่า “ ความรู้สึกที่ผมได้จากการเรียนการทำ
เม็ดประเทียมเงินทุกขั้นตอนผมประทับใจมาก ได้รู้เรื่องราวประเทียมเงินทำได้อย่างไร ได้จัดทำ
ผมยังไม่เคยทำและยังไม่รู้เรื่องของประเทียม จนได้เรียนครั้งนี้จึงได้รู้ความเป็นมาของเม็ดประเทียม
ผมว่าเราทุกคนควรจะอนุรักษ์ประเทียมเงิน ไว้ให้คนรุ่นหลัง ได้รู้เรื่องของเม็ดประเทียมเงินของ
ชุมชนบ้านสคอ ”

เด็กหญิงทัศนีย์ พันธุมมา กลุ่มชินจัง กล่าวว่า “ การเรียนครั้งนี้เป็นการเรียนที่เราทุกคน
ได้มีความรู้มากและทำให้ได้รู้ขั้นตอนการทำเม็ดประเทียมเงินและได้รู้จักการทำพิธีชน – สนอป
ทำให้เราทุกคนได้รู้และได้ปฏิบัติขั้นตอนการทำเม็ดประเทียมเงิน การปฏิบัติครั้งนี้สนุกมากเราทุกคน
ได้ใช้ความสามารถของตนเองได้สัมผัสเครื่องมืออุปกรณ์และรู้จักเครื่องมืออุปกรณ์ทุกคน ”

ส่วนเด็กหญิงอนุชิตา โชติสุวรรณ กลุ่มหมีพู กล่าวว่า “จากแผนการสอนที่ 1 ถึง แผนการสอนที่ 18 เราทุกคนต่างก็ได้ปฏิบัติลงมือทำหลาย ๆ อย่างตั้งแต่การมีวันตัดเงินถึงการ ย้อมผ้า และการย้อมผ้านี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำมีดประเทียมเงิน และเราทุก ๆ คน ต่างก็รู้สึกดีใจกับการที่ได้เรียน ได้ฝึก ได้หัดทำทุก ๆ อย่างที่เกี่ยวกับการทำมีดประเทียมเงินของ ชุมชนบ้านสอและสิ่งที่ได้เรียน ได้ปฏิบัติมาเราทุก ๆ คนอาจจะนำไปประกอบเป็นอาชีพก็ได้”

ภาคผนวก ข.

คำวัสดุฝึกที่ใช้ในการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค่าวัสดุฝึกที่ใช้ในงานวิจัย

1. โลหะเงินหนัก	152.5	กรัม	คิดเป็นเงิน	1,500	บาท
2. ห่วงสวดเงิน	30.5	กรัม	คิดเป็นเงิน	240	บาท
3. พวงจันทร์	5	กิโลกรัม	คิดเป็นเงิน	180	บาท
4. โลหะทองแดงหนัก	10	กรัม	คิดเป็นเงิน	30	บาท
5. น้ำมันสัตว์	1	กิโลกรัม	คิดเป็นเงิน	30	บาท
6. สารบอแรกซ์	10	กรัม	คิดเป็นเงิน	30	บาท
7. น้ำมันเบนซิน	5	ลิตร	คิดเป็นเงิน	60	บาท
8. ถ่าน	5	ถุง	คิดเป็นเงิน	50	บาท
9. ไฟแช็ค	2	อัน	คิดเป็นเงิน	10	บาท
รวมทั้งสิ้น				2,130	บาท

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

ภาพประกอบในการดำเนินงานวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

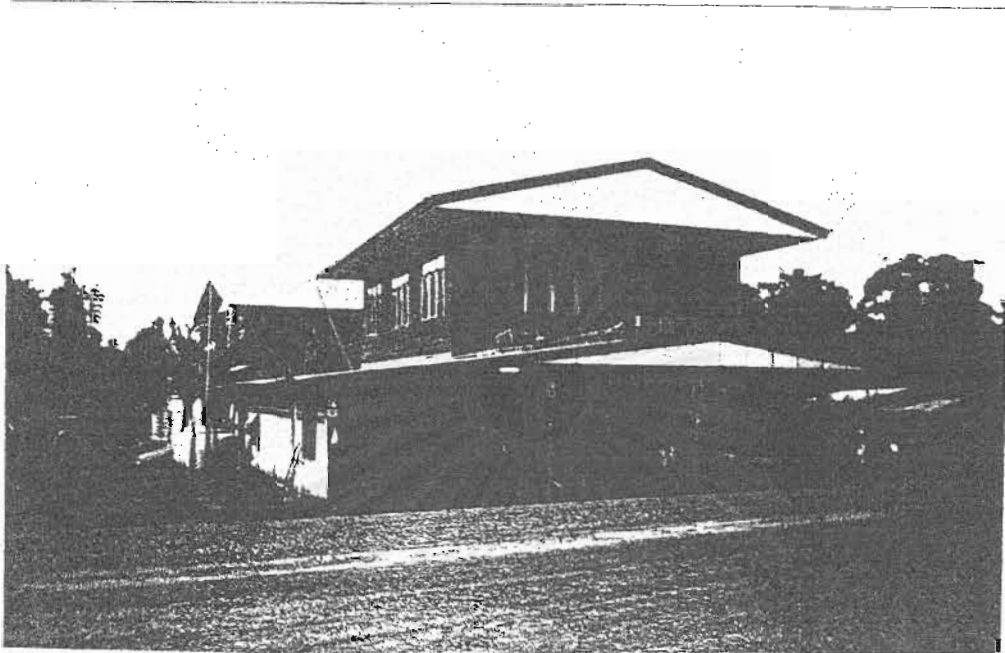
โรงเรียนบ้านสตอ

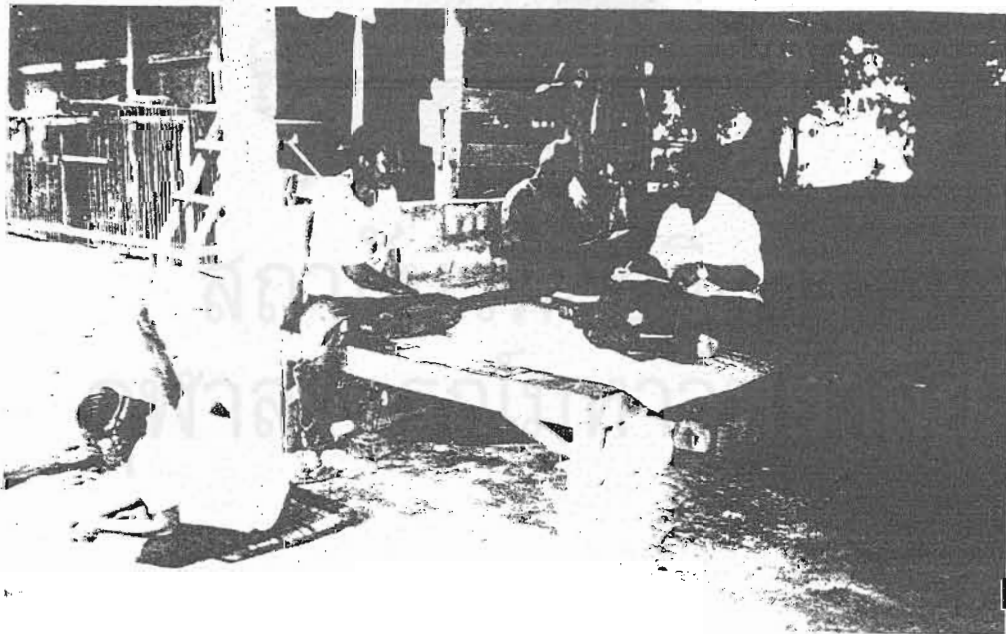

สถาปัตยกรรมหมู่บ้านของชุมชนบ้านสตอ

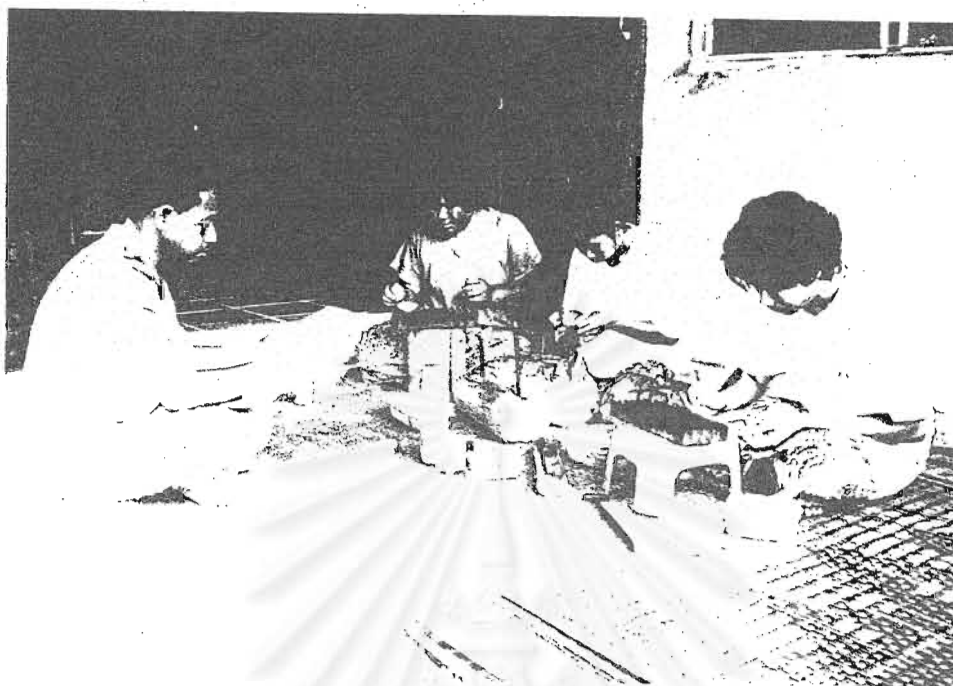

บ้านที่ผู้วิจัยพักอาศัยช่วงดำเนินการวิจัย

บ้านครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้านที่ผู้วิจัยเข้าไปฝึกทำเม็ดประเทียมเงิน

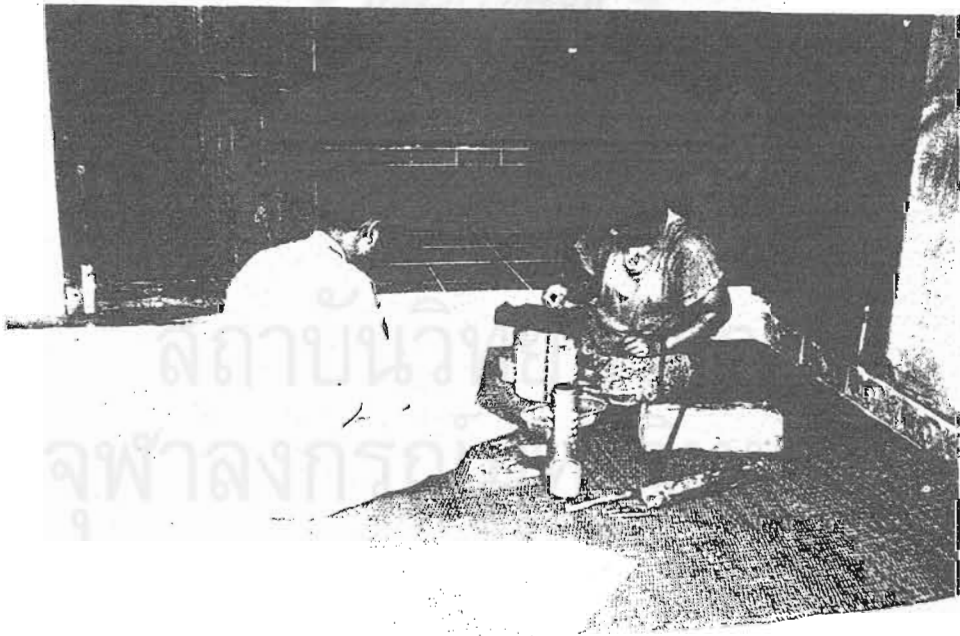

ชาวบ้านสตงำดั่งทำเม็ดประเก้อมเงิน

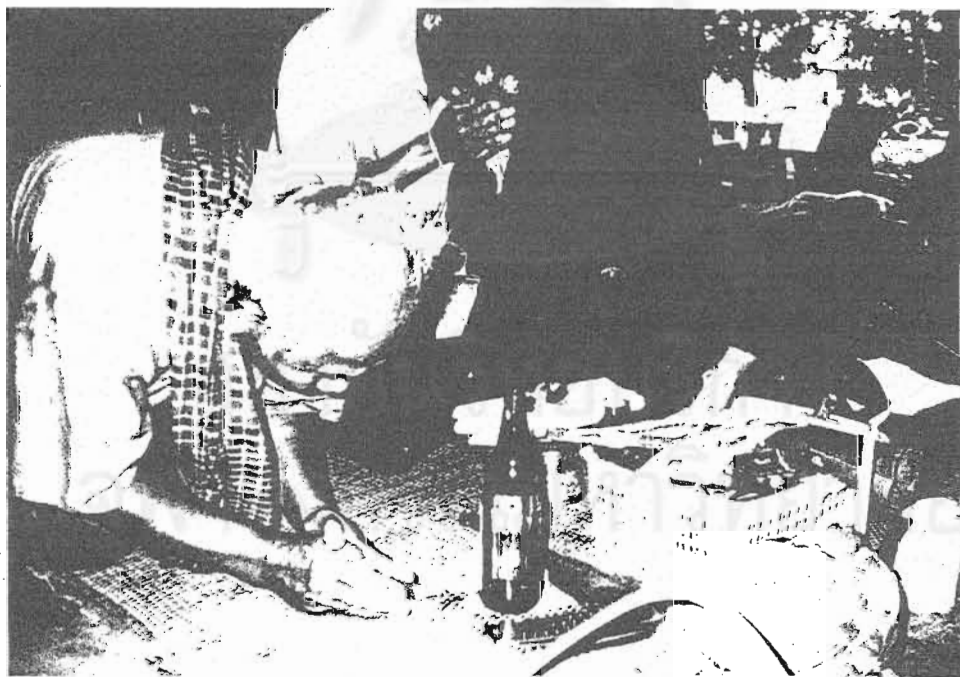

ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์และสังเกตกระบวนการทำเม็ดประเทียมเงิน

ครูช่างภูมิปัญญาชาวบ้าน

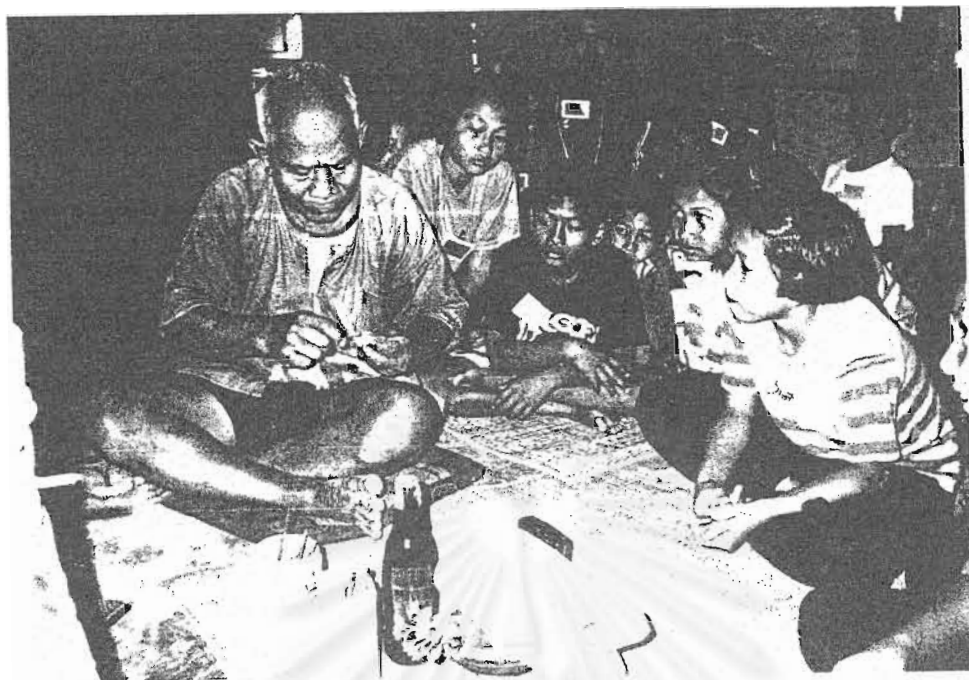

ผู้วิจัยประกอบพิธียกครูก่อนฝึกทำเม็ดประเคือมเงิน

ผู้วิจัยกำลังฝึกทำหม้อดินประกอบเงิน

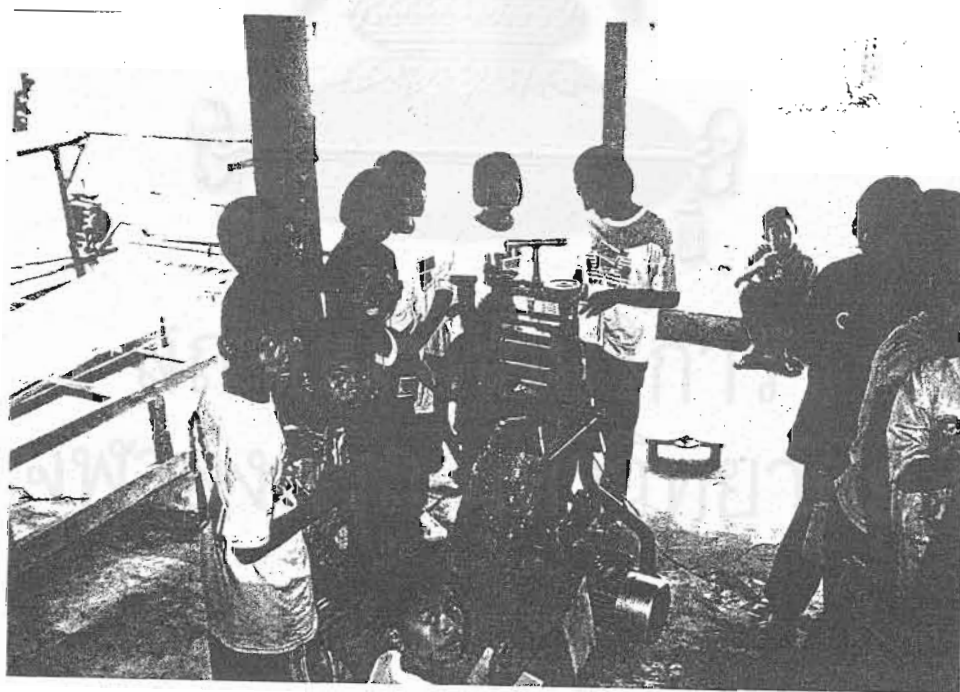

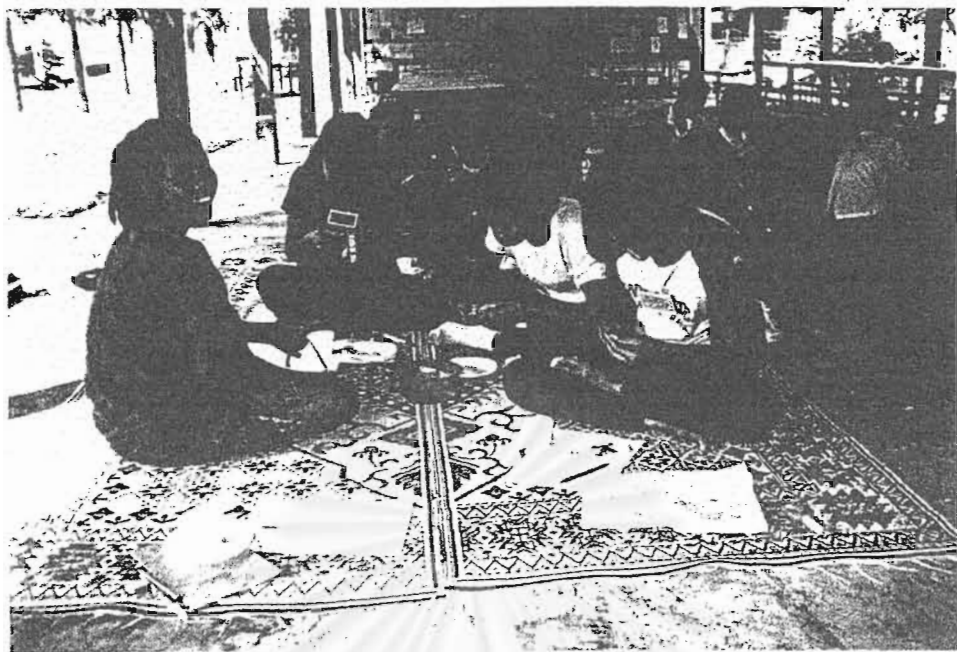
นักเรียนประกอบพิธีกรรมข้างทำเมดประเทอมเงิน

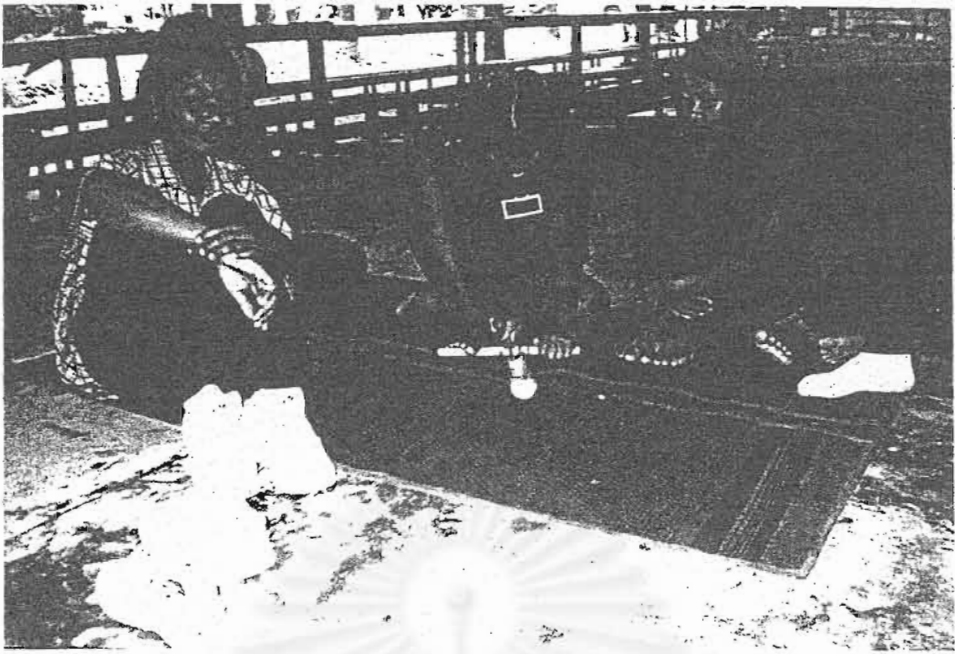
นักเรียนกำลังเรียนรู้การหลอมและรีดเม็ดเงินจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

วัดตัดและม้วนแผ่นเงิน

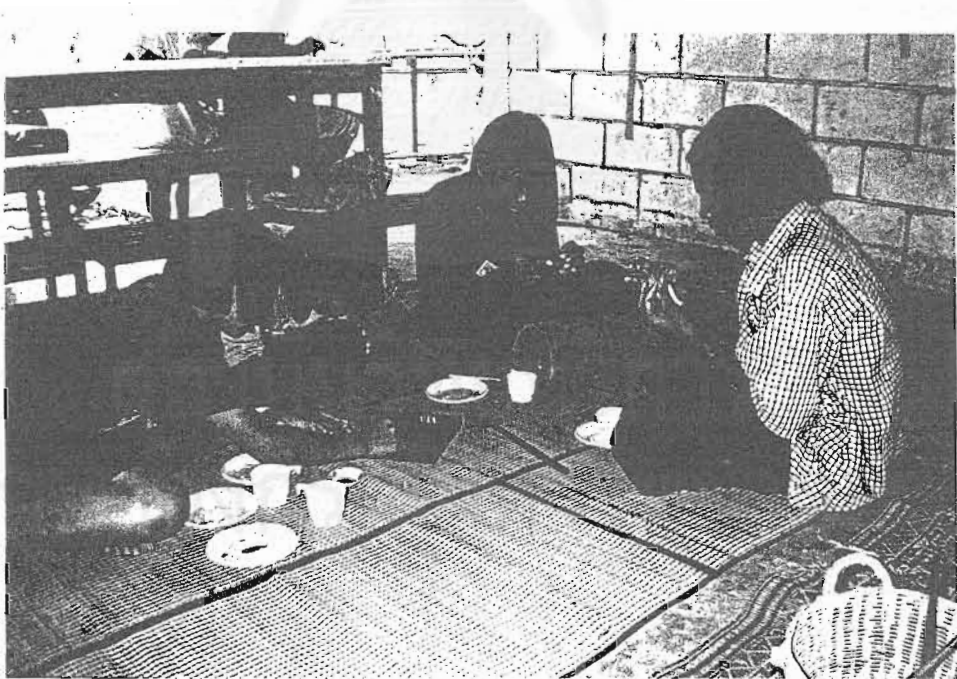
นักเรียนกำลังตะไบ่แทงเงินเพื่อนำไปทำน้ำประสาน

ทำน้ำประสานบนหลอดเงิน

เชื่อมประสานหลอดเงิน

ตีขึ้นรูปทรงเม็ดประเคียมเงินทรงกระบอก

ใส่ห้วงลาวเงินแต่งขอบปากเม็ดประเทื่อมเงิน

เชื่อมห่วงจรดเงิน

นักเรียนกำลังช่วยกันผสมชั้น

ตั้งขันธ์เตรียมเข้าขันธ์

นักเรียนกำลังเข้าชั้นเม็ดประเทียมเงิน

แกะสลักลายบนเม็ดประเทียมเงิน

นักเรียนกำลังเจาะรูเม็ดประเทอมงิน

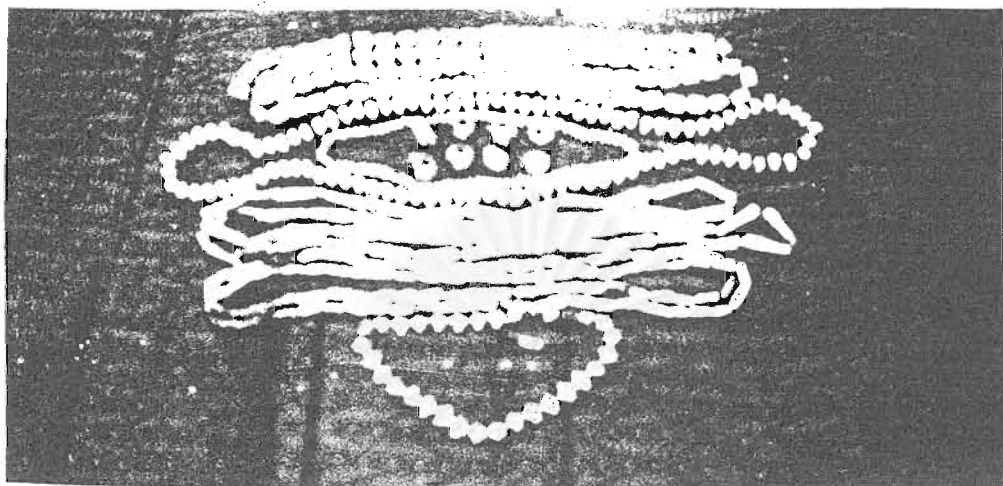

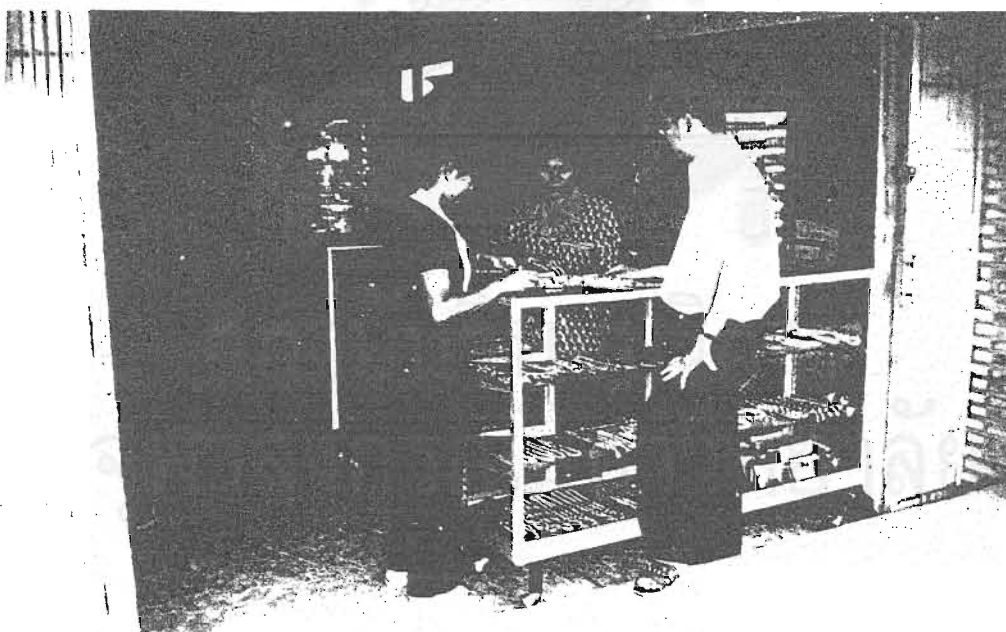
นักเรียนกำลังซัดข้าวเม็ดประเทียมเงิน

ข้อมดำเม็ดประเทียมเงินเพื่อให้ลวดลายเด่นชัดขึ้น

เม็ดประเก้อมเงินชนิดต่าง ๆ ที่นำมาร้อยเป็นเครื่องประดับเงิน

ร้านค้าจัดจำหน่ายเครื่องประดับเงินที่ทำจากเม็ดประเก้อมเงิน

งานประเพณีพิธีการต่างๆ ในชุมชนชาวบ้านสตอจะนุ่งผ้าไหมใส่ประเก้อม

และเรือกันตรึม

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายพันทวีชัย ชื่นยิ่ง เกิดวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2511 ณ บ้านเลขที่ 20 บ้านหนองจิก ตำบลหนองบัว อำเภอศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขา การประถมศึกษา จากมหาวิทยาลัยอีสานใต้สุรินทร์ ปัจจุบันคือ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ เมื่อปีการศึกษา 2533 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชา ประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2540

การทำงาน รับราชการครั้งแรก ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนบ้านสระแก้ว สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อปีพุทธศักราช 2533 ปัจจุบันดำรง ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนบ้านสระแก้ว สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็น เงินจำนวน 6,450 บาท

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย